

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale • Anul XXVII (serie nouă din 1990)

Nr. 4(143) / iarnă 2016-2017

Editori:
MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE IAȘI
ASOCIAȚIA „PATRIMONIU PENTRU COMUNITATE”

Partener:
DIRECȚIA PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI
PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL IAȘI

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE
Editura Muzeelor Literare
Iași, str. Vasile Pogor nr. 4
Contact: Tel. 0232.213.210
E-mail: edituramlriasi@yahoo.com

Director: Dan Lungu
Redactor șef: Călin Ciobotari
Secretar general de redacție: Iulian Pruteanu
Redactori asociați: Amelia Gheorghită, Monica Salvan
Georgiana Leșu
Layout/DTP: Anca Bîrliba
Corector: Roxana Drugescu
Copertă: Anca Bîrliba

Pentru abonamente sau informații suplimentare
ne puteți scrie la adresa dacialiterara@yahoo.com

www.muzeulliteraturiiiasi.ro
www.emliasi.ro

Opiniile exprimate în revistă aparțin autorilor
articolelor și nu reprezintă neapărat punctul
de vedere al redacției.

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale Anul XXVII (serie nouă din 1990)

Nr. 4 (143) / iarnă 2016-2017

Cartea migrațiilor. Obiecte în exil (IV)

Cum ne definesc obiectele? Cum evocă ele specificitatea unui parcurs, unicitatea unei persoane? Ce spun ele despre apartenența noastră la un univers cultural, despre relația pe care o avem cu acesta – fie că este vorba despre societatea de origine sau de cea de adopție?

Am continuat să adunăm și în acest număr al revistei mărturii despre obiecte purtate prin lume, obiecte dăruite, alese, triate, rătăcite cu sau fără voie. Rămâne prezentă și în acest grupaj acea frontieră sensibilă între plecările de dinainte și cele de după 1989, între ruptura brutală de țara de origine și fluiditatea unor experiențe cărora le este străină ideea de exil.

În universul de dinainte de 1989 ne întâmpină, printre altele, imaginea bilețelelor presărate în apartamentul timișorean al lui Cătălin Dorian Florescu, asemenea unor mini-testamente menite să-i ghideze pe cei rămași după fuga fără putință de întoarcere a proprietarilor, sau teama de a pune prea multe cărți într-o valiză de turist, pentru a nu stârni suspiciuni la vamă, evocată de Andrei Mihăilescu... Scriind pe o adevărată frontieră spațio-temporală, Olimpia Bogdan-Verger ne duce cu ea, între copilărie și maturitate, să târguim blugi occidentali într-o Timișoară în stare de asediu, în decembrie 1989. Când lumea se deschide, Gabriel Badea Păun dăruiește volume aduse din Sinaia, din casa copilăriei, bibliotecii de la Musée d'Orsay. Cristina Hermeziu oferă unui universitar parizian o cratiță de lut pentru sarmale, cu *mode d'emploi* în limba franceză, în timp ce Irina Teodorescu se declară dispusă să renunțe la cele câteva obiecte care au însoțit-o într-un soi de călătorie prelungită, în schimbul unui pahar de vin cu un prieten...

Cristina HERMEZIU
Monica SALVAN

Vă mai amintiți de criteriile care v-au ghidat, de alegerile pe care a trebuit să le faceți când v-ați pregătit bagajele la plecarea din România?

Au rămas în amintirea dumneavoastră primele cadouri pe care le-ați făcut cunoștințelor sau prietenilor din țara de destinație/ de adopție? Dar primele cadouri pe care le-ați primit?

Ce ați oferit la primele întoarceri în țară?

Există un obiect care v-a însoțit un timp în migrație și căruia i-ați atribuit un rol special?

Un obiect pe care l-ați pierdut și pe care îl regretați?

Lucruri care v-au lipsit și pe care le puteați găsi doar în România?

Ce alăturare de obiecte din locuința dumneavoastră evocă cel mai bine o apartenență culturală multiplă, mobilitatea dumneavoastră? (V-am fi recunoscători dacă ați ilustra răspunsurile cu una sau mai multe fotografii).

Gabriel BADEA-PĂUN (Franța)

Portrete de regi, Parisul mamei și o tristețe slavă

Momentul plecării mele a fost când am obținut o bursă doctorală la Paris. Îmi amintesc că atunci, în 1998, pentru mine totul a luat forma unui nou început și am așteptat această plecare cu disperarea unui tânăr de douăzeci și cinci de ani complet pierdut în haosul societății românești. Copilăria și adolescența mi-au fost luminate de mama și de bunica maternă pe care le-am iubit foarte mult, dar pe care le-am pierdut din păcate prea devreme. Aveam șaisprezece ani când am rămas fără mamă și acela a fost momentul după care nimic nu a mai fost la fel. Nici pentru mine, nici pentru tatăl meu. Am încercat în timp să îi găsec o explicație pentru comportamentul său uneori, gândindu-mă că și el, la rândul lui, a trecut printr-o dramă. Din păcate, nu am găsit-o! Este ade-vărat, avea atunci vârsta mea de acum, patruzeci și trei de ani, își pierduse soția și nu își mai găsea locul, nu se mai regăsea pe sine. A ales însă să își refacă viața într-un mod egoist, în versiunea cea mai radicală, din care propriii copii nu mai făceau parte. Rămași fără alternativă, eu și sora mea, am fost nevoiți să plecăm din ceea ce fusese practic și afectiv casa copilăriei și adolescenței. A fost ca o izgonire, ca o ruptură. Am plecat la început la studii, la București, apoi mai departe, în Franța. Ce era în bagaje – de fapt o valiză modestă și un sac de umăr – câteva haine și fotografii. Și în mine era speranța, și ea cântărea cel

mai mult, speranța a altceva, undeva.

Am plecat în necunoscut, într-o țară în care nu știam pe nimeni cu excepția unor rude foarte îndepărtate, prin urmare semnele de afecțiune sau, mă rog, de simpatie nu au existat. Acomodarea propriuzisă în Paris a fost dificilă, dar am făcut în așa fel încât să nu pară celorlalți că îmi este greu. Fără să vreau și fără să știu, am luat cu mine și toate gândurile și amărăciunea pe care am crezut că le-am lăsat în țară. Poate de aceea multă vreme am părut celor pe care îi întâlneam de o „tristețe slavă”, de neînfrânt. Slavă, pentru că România, fiind în estul Europei, nu putea fi în ochii francezilor decât slavă! Am venit cu gândul unui nou început și multă vreme, în timpul doctoratului, relațiile mele cu românii au fost extrem de puține. Am reluat legăturile cu România în 2002, când am întâlnit-o pe Doina Jela, care atunci lucra la Editura Humanitas și i-am propus o biografie pe care intenționez să o scriu despre Carmen Sylva. A fost plăcut surprinsă de proiect, s-a arătat interesată și cum documentarea o făcusem deja din România, am știut imediat ce să caut în bibliotecile franceze. Biografia am scris-o în limba franceză, Irina Nistor a fost cea care s-a ocupat de traducere și tot ei îi datorez faptul că a reușit să convingă secretariatul Casei Regale și Institutul Francez de la București să organizeze o lansare a volumului. Surpriza a fost totală în

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

momentul în care mi-a telefonat și mi-a spus că MMLL Regele și Regina vor onora pentru prima dată un astfel de eveniment. Pentru mine era de neînchipuit! Prin urmare, în iunie 2003 am revenit pentru prima dată în București după șase ani și am trăit câteva zile copleșit de intensitatea emoțiilor. Cei mai mulți dintre prietenii de altădată nu știau de această lansare, unii au aflat și au venit, alții nu, dar a fost mo-

mentul în care am început să reluăm legăturile, să ne scriem sau să ne telefonăm. Această primă reîntoarcere a fost urmată de alte patru, de foarte scurtă durată, prima în care am fost decorat de M.S. Regele în iunie 2010, apoi o alta în care fie a trebuit să rezolv chestiuni de ordin patrimonial, fie tot pentru a lansa un volum, acum un an.

În cele câteva reveniri am oferit din cărțile pe care le publicasem în Franța, Marea Britanie sau Statele Unite, editate, e drept, într-o o grafică de excepție și cu multe ilustrații și reproduceri după tablouri celebre. Știu că erau răsfoite, dar nu și citite! Alte cadouri pe care le-am făcut au fost anumite soiuri de vinuri franțuzești pe care le prefer și eu și care cred că au avut mai mult succes.

Înainte de vânzarea casei din Sinaia, am adus cu mine multe cărți din biblioteca de acolo, în mod special volume de istorie și istoria artei, pe care ulterior le-am donat la biblioteca Institutului de Istoria Artei de aici, la biblioteca de la Musée d'Orsay, pentru că eu oricum le parcursesem și m-am gândit că ar putea fi folositoare și altora. Mai am lângă mine rămase câteva portrete de familie, niște fotografii și o icoană de la începutul secolului al XIX-lea care a fost întotdeauna în familie și care are scrise pe spate numele celor plecați la Domnul, de atunci până în zilele noastre. Unele dintre ele sunt acum pe pereți și îmi amintesc uneori cum erau puse la Sinaia de mama după gustul ei care oscila între simetrie și asimetria cea mai completă.

De pierdut, am pierdut multe obiecte, dar am dat uitării amărăciunea care m-a cuprins uneori gândindu-mă la aceasta. Singurul meu regret este că nu

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

am putut să donez biblioteca rămasă în Sinaia bibliotecii orașului, așa cum am decis împreună cu sora mea. Amândoi ne-am dorit să putem face acest gest, însă felul în care au evoluat lucrurile referitor la vânzarea casei a făcut imposibil acest demers și implicarea noastră.

Despre lucrurile de găsit doar în România, aș fi tentat să vorbesc de dulceața de trandafiri, cea pe care o făcea bunica mea, însă de mic copil mă întrebam adesea – influențat mai ales de familie – cum este să trăiești la Paris. Priveam ore întregi fotografii cu orașul, iar imaginea Parisului a fost fascinantă pentru mine, poate și pentru că mama mea nu a reușit niciodată să îl viziteze. Altfel spus, am visat chiar în plin comunism să ajung aici, chiar și atunci când a visa la Franța părea o utopie. Am plecat însă din România într-un moment în care nimic din țară nu părea să mă lege, să mă recheme. Drumul meu, devenirea mea a fost să plec, iar când îți dorești și crezi în alegerea ta, lipsurile le ignori uneori, atunci când le conștientizezi, chiar dacă ți-e greu. Poate că nu aș fi fost eu cel ce sunt acum, cu bune și cu mai puțin bune, cu cărțile mele, cu proiectele și felul de a vedea viața dacă aș fi rămas. Persistă însă trăiri, amintiri, mirosuri și nostalgii legate de locurile natale și de oameni pe care le duci cu tine oriunde. Unele frumoase, altele triste, pe care nu le poți selecta nici dacă ai ajuns adult. Cum am spus, lucruri materiale care să îmi lipsească sau pe care să le regret nu sunt, iar valorile în care cred – și care sunt convins că mi-ar lipsi – le regăsesc și aici și, cu siguranță, în orice loc în care există deschidere, toleranță și dialog între oameni.

Gabriel BADEA-PĂUN s-a născut la Sinaia, în 1973. A făcut studii de istorie la Universitatea din București și este doctor în istoria artei al Universității Paris IV-Sorbona din 2005. S-a stabilit la Paris în 1998. A publicat mai multe volume, dintre care: *Carmen Sylva*, uimitoarea regină Elisabeta a României, 1843–1916, *traducere din limba franceză de Irina-Margareta Nistor*, Humanitas, București, 2003, *Portraits de Société XIX-XXe siècles*, prefață de Richard Ormond, Citadelles et Mazenod, Paris, 2007, *lucrare distinsă cu Prix du Cercle Montherlant-Académie des Beaux-Arts (Paris, 2008)*. În prezent pregătește *Artists as collectors from Rubens to Koons*.

Olimpia BOGDAN-VERGER (Franța)

Cuvântul *exil* nu mi se potrivește

Când eram copil visam să văd Parisul și să devin împărăteasa Japoniei. Atât. Bine, cred că mai erau și alte vise dar nu îmi mai amintesc de ele. Erau toate colorate, cu culori uneori stridente, dar în culori. Și poate acolo se ascundea îndrăzneala, în culori. Cum să visezi în culori într-o țară în alb-negru? Cum acest alb-negru apăsător putea așa, dintr-o dată, să devină albastru deschis sau verde, sau roz chiar? Da, visam în culori, cu ochii deseori deschiși iar mintea mă ducea peste tot cu acea fugă extraordinară pe care nimeni nu o poate ajunge și mai ales cu acea libertate pe care nimeni altcineva nu ți-o poate lua. Visam deci să vad Parisul fără să știu de ce... Poate cărțile pe care le devoram, poate imaginile, poate *Pif* sau poate altceva. Parisul însemna atunci visul inaccesibil, visul care permitea să mergi unde vrei, mai departe, chiar foarte departe, în care poți întâlni oameni extraordinari de inteligenți, unde inteligența umblă singură pe stradă și te așteaptă doar pe tine, să-ți dea bună ziua. Da, era de fapt un vis despre inteligență. Împărăteasa Japoniei, nu mai știu de ce, nu mai știu cum acest vis s-a coborât asupra mea... Poate pentru că mi se spunea adeseori că fața mea amintea ceva din trecerea tătarilor pe la noi în vremurile de demult.

Am văzut Parisul însă era gri în ziua aceea, inteligența mi-a dat bună ziua dar ceva mai sfios iar visul a devenit oarecum realitate. În privința împără-

tesei Japoniei, cine mai știe, poate e cam târziu acum...

Nu îmi place cuvântul *exil*, nu mi se potrivește, iar cuvântul *emigrant* l-am descoperit doar în acte sau ziare, sau statistici. Nu am fost și nu sunt nici exilată și nici emigrantă, în ciuda etichetelor sau ale statisticilor. Pentru că mă simt bine peste tot, pentru că am decis să fiu fericită peste tot. La urma urmei fericirea este o decizie: într-o bună zi, trezindu-mă, am decis că voi fi fericită indiferent de locul unde mă voi afla.

Cu limba a fost tot o decizie, dar mai dureroasă de astă dată. Limba copilăriei rămâne limba română. Limba maturității este franceza. Și ce e mai dureros decât să descoperi că nu mai ești copil?

Aveam aproape nouăsprezece ani. Visele mele începeau să mi se pară din ce în ce mai îndepărtate sau poate că eu mă îndepărtam de ele. Însă rămăsese unul, prozaic: îmi doream o pereche de blugi de ziua mea. Ciudat, de neimaginat pe atunci: „generație-n adidași, generație-n blugi”, spunea poemul-slogan. Da, făceam parte din aceeași generație dar fără blugi și fără adidași.

Am ajuns la Timișoara în ziua de vineri, 15 decembrie 1989. Timișoara era pe atunci un Eldorado pentru asemenea aventuri, blugii îți făceau cu ochiul, te ademneau aproape la fiecare pas, sub privirea binevoitoare a celor din jur.

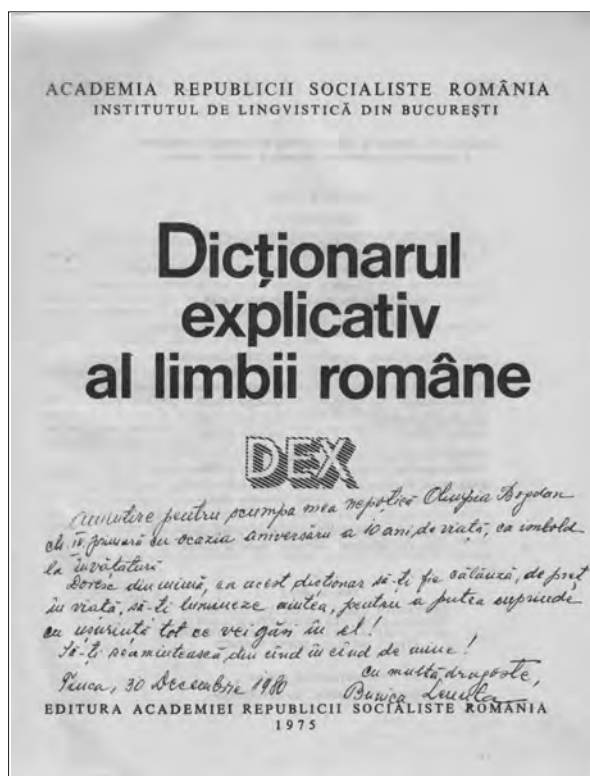
CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

În primul tramvai în care am urcat cu Diana, am văzut figuri încremenite, oameni cărora le era frică. Nu am înțeles nimic, nu am înțeles imediat. Am trecut pe lângă o clădire în fața căreia erau adunați o mulțime de oameni ca și cum ar fi stat la coadă. Dar nu stăteau la coadă. Aveau lozinci de care ne îngrozisem citindu-le, strigau, vociferau în tot felul. A doua zi am trecut din nou pe acolo, iar oamenii erau din ce în ce mai numeroși. Aflasem între timp că se întâmpla ceva, fără să știm ce. Ne era frică. Nu prea înțelegeam sau ne era frică să înțelegem. Era zgomot foarte mare, oamenii strigau, străzile începeau să fie împânzite cu militari și alți bărbați care aveau ochii peste tot. În timp ce ochii noștri erau îngroziți. În ziua de duminică am vrut să ieșim, să respirăm, dar aerul părea irespirabil. Am ajuns după amiaza în apropierea catedralei și dintr-o dată am auzit niște zgomote asurzitoare, îngrozitoare, necunoscute de noi până atunci, dar am înțeles că erau zgomote de arme. Ne-am întors, cu frica în sân, devenise o certitudine că ceea ce se întâmpla acolo era de o cruzime care ne depășea. Am auzit toată noaptea acel zgomot înfiorător pe care îl mai aud și acum uneori. Zgomotul morții.

Zilele următoare au fost din ce în ce mai îngrozitoare: când mai ieșeam, străzile erau pline de tancuri și de mașini de război, noaptea asistam la același tunet înfiorător al armelor. Timișoara era ruptă de lume, de restul țării. Nu puteam vorbi la telefon, nu ne puteam întoarce acasă, nici un mijloc de transport nu mai circula. Ne gândeam la părinții noștri care nu știau nimic de noi, dar care aflaseră fără nicio îndoială ce se întâmpla la Timișoara. Am reușit să părăsim orașul în data de 21 decembrie, într-un vagon încăr-

cat cu oameni care vorbeau doar de revoluție, de căderea regimului. Ce revoluție, ce regim? Revoluția era franceză... Noi nu am scos nicio vorbă, eram îngrozite. Seara, la gară, oamenii întâlniți știau că venim de la Timișoara și ne cereau să le povestim ce am văzut acolo. Mama, tata, în cor: „Sunteți în viață?”, izbucnind în lacrimi. A doua zi, regimul comunist se prăbușea...

Iar blugii? Obiect cult și fantasmagoric în vremea revoluției, în timp ce alții se luptau... Pe 20 decembrie, străzile orașului păreau mai calme. Ne-am încumetat să ieșim și sub o poartă mare și veche, în inima Timișoarei, sub nasul militarilor, noi negociam blugi, mai mult, am reușit să-i cumpărăm. Ai mei aveau un fel de centură sclipitoare, veneau de la Istanbul și

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

purtau o eticheta „Turkoglu” sau așa ceva (am aflat apoi că este un oraș din Turcia). A fost cadoul meu de la revoluție. Și am fost mândră și fericită. În sfârșit, făceam parte pe deplin din generația-n blugi... Dar am devenit, fără să realizez atunci, și adultă, peste noapte aproape...

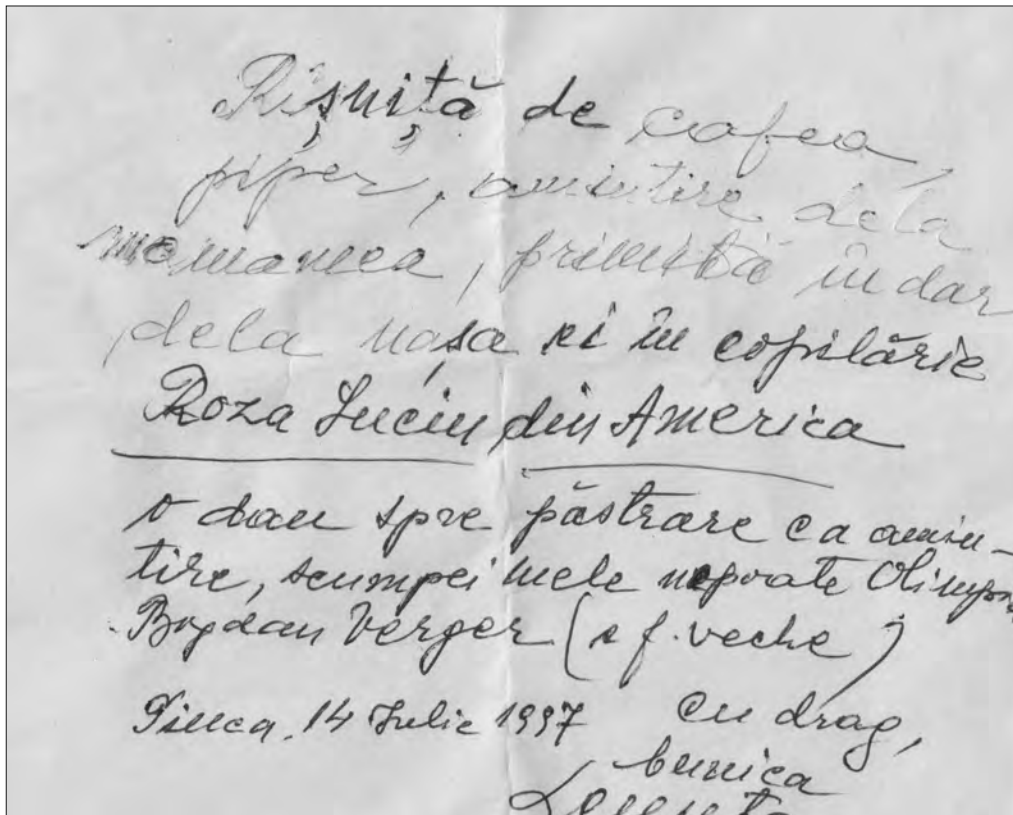
Blugii au ajuns la Paris și mai departe apoi. Obiect extraordinar pentru mine, banal pentru restul lumii. Unii au bravat gloanțele la Timișoara, eu mi-am cum-părat blugi. După ce au trăit oarecât (cine mai știe cât), și-au terminat fără îndoială existența într-un coș de gunoi. Nu-mi mai amintesc. Știu doar că au văzut Parisul, dar că nu au ajuns în Japonia.

În schimb, ceea ce nu m-a părăsit niciodată a fost

dicționarul și mai ales bucățelele de ziar sau hârtiuțele în care bunica Elena împacheta fiecare obiect pe care mi-l oferea când mă întorceam de la Tinca și pe care îmi scria de fiecare dată câte ceva cu scrisul ei atât de elegant. Le-am păstrat pe toate până în 2014...

Dar asta e o altă poveste...

Olimpia BOGDAN-VERGER este editoare și traducătoare. A editat în limba franceză, printre altele, *Cruciada copiilor și Viețile paralele ale Florinei Ilis și Așteptând ceasul de apoi de Dinu Pillat*. A tradus și publicat *Trimisul nostru special al lui Florin Lăzărescu* la editura Syrtes (Geneva).

Cătălin Dorian FLORESCU (Elveția)

În buricul pământului*

Tata își face cruce și zice: „Am avut noroc”.

Tata îl visează adeseori pe bunicu', venind spre el prin ziduri. Câteodată apare pe neașteptate și tata se sperie și se trezește, lac de sudoare. În asemenea zile vin vești proaste, așa pretinde tata.

În asemenea zile, scrisorile rămân pe hol și el le privește curios, de la distanță. O zi mai târziu, cu sau fără bunicu', ele sunt deschise, ca și cum veștile ar fi altele decât cu o zi înainte. Tata are năravul superstițiilor. Când vorbește așa, reînvie în el fiul de țăran și, odată cu fiul de țăran, ceilalți săteni, morți sau nenăscuți, câmpia întinsă, uscată, a Dunării, turmele de animale și soarele copilăriei lui. Dar, înainte de toate, reînvie superstițiile și, împreună cu ele, cârduri întregi de vampiri, vrăjitoare, spirite, strigoi. „Nu mai era suflet de creștin pe uliță, după lăsarea serii”, povestește el. „Vremea vampirilor. Toți prin case și Dracula pe drum”. Tata exagerează uneori.

Dracula era unul cu dinți lungi, care băga spaima în trupeșele femeii victoriene. A părăsit Transilvania când a început să se plictisească prea tare. Dracula a fost primul emigrant din țara mea. Am urmat noi, tata, mama și cu mine, dar nu va fie frică, nu suntem urmașii lui direcți.

„Am avut noroc”, zice tata și răsuflă zgomotos ca să-și arate ușurarea. „Am prins ultimul tren”, comen-

tează mama și pare melancolică.

După ce și-a făcut cruce, tata dă drumul la radio. Radio Europa Liberă. De optsprezece ani același post, zi de zi, la ora 18. Tata își ascultă țara. Când vin în vizită, ascult și eu. Atunci sunt iarăși mic, foarte mic, și mă văd acasă, cu el. Acasă, pe strada cu gară, unde trenurile erau încă trenuri adevărate, cu locomotive fumegânde, cu zgomote asurzitoare și așa mai departe. Un loc unde n-aveai nici un motiv să fii nostalgic, fiindcă nostalgia nu făcea parte din plan, pur și simplu. Ea este prețul care se adaugă abia atunci când te-ai stabilit undeva. În Elveția, de exemplu.

Când ascultăm radio – tata și cu mine –, ne strălucesc ochii și facem cu rândul „Șst! șst!”, când celălalt vorbește prea tare. Tata comentează cel mai bine, el cunoaște vocile de la radio, chiar și cu nume. El cunoaște situația. Pentru că îmi place să-l ascult, pun întrebări. Lui îi place să dea răspunsuri și face din ele adevărate povești. De la tata am moștenit născocitul poveștilor. De la mama, gravitatea. Dar nu prea multă, doar atât cât să rămân cu picioarele pe pământ. E nevoie de așa ceva, dacă nu vrei să urci în aer, ca un balon, și să zbori spre casă, împreună cu toate vocile de la radio.

Într-o dimineața de august, în 1982, toate au devenit altfel ca înainte. Când m-am trezit, în casă nu

era nimic schimbat. Mai multă ordine ca de obicei, fiindcă mama se străduise peste măsură – nu voia să se spună, după plecarea noastră, că era o gospodină nepricepută. Tata zisese că toată munca ei era degeaba. Până s-ar fi văzut că nu ne mai întorcem, praful s-ar fi pus la loc, de multă vreme. Mama nu s-a lăsat descurajată, așa că ne-am trăit ultima zi acasă ca într-un muzeu. Numai din dulapuri lipseau deja hainele și peste tot erau bilețele albe cu numele celor care aveau de primit lucrurile noastre. „Așa ajunge peste tot câte ceva de la noi”, mi-am zis.

Dacă îmi dădeam silința, nu vedeam biletele. Numai să nu te uiți la ele, să te duci la baie – spațiu fără bilete – să te speli, să te îmbraci și să pleci. Am luat micul dejun în grabă, apoi mama a curățat masa din bucătărie, a spălat și șters vasele și le-a pus înapoi în dulap. Tata a verificat ferestrele, robinetele, aragazul, apoi a ieșit ultimul din locuință, a încuiat ușa de două ori, a intrat și el în lift și așa am coborât, tăcând, opt etaje. Mai târziu, toate au fost împărțite după dorința noastră. Însă în închipuirea mea, toate sunt și azi la locul lor, purtând bilețele albe. Nici măcar praful nu s-a așezat. E liniște și umbră.

Nu-mi mai aduc aminte dacă regretam plecarea noastră sau dacă mi-o doream. Dacă îmi era teamă. Dacă fusese și alegerea mea. Era o înșiruire de momente, nimic mai mult, iar memoria nu mă ajută. Poate că a fost și oarecum palpitant. Un mic secundant. Eu.

Elveția ne-a venit ca un câștig la loterie. Tata avea un fler deosebit. În fața unui hotel modest din Zürich, după mai multe zile de călătorie prin Europa și gata

pentru continuarea drumului, tata a cerut sfatul unui domn elegant de pe stradă. Treizeci de secunde de inspirație au fost de-ajuns ca să alunge deznădejdea. A fost ca la fotbal, când un gol marcat în al nouăzeci-lea minut decide totul. Nu știm dacă domnul cel elegant a fost Dumnezeu. Singurul lucru pe care ni-l amintim e că avea o limuzină închisă la culoare.

Ca să lămurim lucrurile: am rămas în locul acela pentru că cineva – Dumnezeu, de exemplu – ne-a scris pe o hârtie numele unei persoane care ne-a ajutat mai departe. În numai câteva secunde totul era decis. Ani în șir îți faci planuri și, cu toate astea, esențialul se petrece fulgerător. Ar fi putut să fie și Patagonia. Dar suntem și azi foarte bucuroși că a fost Elveția. „În buricul pământului, băiete”, spune tata, „buricul pământului. Uite că am avut noroc”. Patrie de loterie. Nu îndrăzniserăm nici să gândim că ar putea fi Elveția. Ea fusese mai curând o jucărie a fan-teziei noastre. Într-o bună zi te afli acolo, îl întâlnești pe Dumnezeu, probabil, și optsprezece ani mai târziu te miri că a trecut atât de mult timp.

Azi, tata vede Africa la televizor și înregistrează filme cu animale pe casete video. Când sunt scene de vânătoare și leoaicele se furișează prin ierburile înalte ale savanei, ne cheamă și pe noi. E aproape la fel de frumos ca atunci când ascultăm împreună limba de acasă, la radio. Uneori, o antilopă gnu reușește să supraviețuiască.

Tata derulează banda ca să verifice dacă înregistrarea e în ordine. Atunci leoaica urmărește iarăși un gnu și antilopa capătă o a doua șansă. Însă și de data asta ea moare la fel de jalnic ca și înainte. Când ani-

malul se frânge, tata apasă pe *stop*. Scrie ceva pe casetă și spune: „Știu un film în care antilopa reușește. Pur și simplu se preface moartă și fuge, când leoaica nu-i atentă. Șiretenie de gnu”.

În colecția de casete video a tatei mor antilope, aterizează extraterestri, moare în accident Lady Di și se marchează enorm de multe goluri la fotbal. Dar cele mai multe sunt relatări de acasă. Fragmente scurte, adesea doar ultimele minute. Însă nu-ți trebuie mai mult de câteva secunde ca să recunoști acel *acasă*. Încă înainte să se fi rostit vreun cuvânt, ceva îți atrage privirea și respirația se accelerează. Apoi ochiul prinde esențialul.

De exemplu, felul anume în care arată interiorul unei case țărănești. Covor pe perete, sobă cu lemne, față de masă brodată, o icoană cu Iisus. Cuverturi groase și perne, în fundal. Îmbrăcămintea țărăncii: o țesătură rezistentă, fiindcă munca e grea, fustă înflorată, basma. O strângere din umeri, o încuviințare din cap, un zâmbet. Curtea cu fântână și căruța cu cai pentru drumul de zi cu zi la câmp. În spate, cârciuma satului: o încăpere, trei mese, cinci bețivi. Nu prea ai ce să alegi de pe rafturi: rachiu în sticle închise sau deschise la culoare. Amețeala vine de la sine. Ciocolată, marcă din Est, tare și amară.

Apoi camera de filmat pătrunde în altă curte, acolo e o nuntă. Mireasa dansează cu tatăl ei și plânge. Mirele golește un pahar cu rachiu, dintr-o sorbitură. Repetiția generală pentru mersul zilnic la cârciumă, de mai târziu. Dar asemenea detalii nu ne interesează. Stăm ca vrăjiți până când apare cuvântul „Sfârșit”. Apoi tata controlează calitatea înregistrării.

Ca și la antilopele gnu.

Noi am fost chiar de la început niște buni emigranți. Adaptați la obiceiurile locului, iar în rest, albi și cu totul europeni. Am avut noroc. Nu se vede pe noi că suntem străini. Cel mult, se aude. *R*-uri vibrante, topici greșite, articole greșite, caz greșit, accente greșite, lungi *ăăăă*-uri până îți vine în minte cuvântul potrivit, căutarea unui sprijin în „chestia asta” sau în întrebarea „Cum îi zice?”, o intonație mereu puțin exaltată. Dar elvețienii nu ne-o iau în nume de rău, unora chiar le plac *R*-urile vibrante.

Problema e că n-ai vrea să ieși în evidență. Orice ieșire în evidență e un nu-ești-de-al-nostru. O ședere permanentă într-o zonă străină. Ilegalitate pe termen lung. Deja de 18 ani.

Pauzele de gândire s-au micșorat, vorbele se așază mai repede pe limbă și tot mai des ești luat drept unul „de aici”. Ei bine, nu chiar cu totul „de aici”, dar tot mai puțin „de acolo”. Din munți, de exemplu. Din locuri unde și *R*-urile elvețienilor sunt vibrante. Puțină înmuiere, spre binele nostru, bine pentru limbile de emigranți, pentru limba tatei, de exemplu.

Tata spune: „Cuvintele astea greu de rostit îmi dau multă bătaie de cap”. Dar s-ar putea socoti mulțumit. Aici, „la noi” – în sfârșit spun „la noi” – limba este blândă în general. Aproape că nu există vorbe tari. Și atunci ai putea să treci cu vederea cuvintele greu de rostit. Ai putea să te consideri de-a dreptul fericit că o scoți la capăt fără să ai nevoie de forță. Oricum nu de mai multă forță decât e nevoie ca să nu-ți pierzi răbdarea.

După 18 ani încă îmi mai potrivesc vorbele în gură

– ca pe niște perle pe care le scuip imediat. Când nu sunt sigur, vorbesc neclar și îmi închipui că nu observă nimeni.

Spui „te iubesc” și nu simți nimic. Spui „te urăsc” și nu simți nimic. Simți abia când traduci totul în lăuntru tău. În limba copilăriei. În limba în care tata înjura și în care m-a dorit prima fată. Dacă nici atunci nu mai simți nimic, ești pierdut.

Pașaport de refugiat. Albastru, cu două dungii cenușii în colțul din dreapta, sus. Când ai un asemenea pașaport – sau unul de-o culoare nepotrivită –, încep problemele, încă de la consulat.

„Legitimație de străin, certificat de muncă, adeverință de asigurare medicală, confirmarea rezervării unui spațiu de locuit valabil pe toată perioada șederii și apoi o declarație de la primărie, semnată de familia-gazdă, privind asumarea tuturor cheltuielilor suplimentare din timpul șederii dumneavoastră în Franța. Spital, pagube materiale în caz de accident și așa mai departe. Un extras de cont bancar actualizat. O lună de așteptare, poate mai puțin. Cum? Mai aveți întrebări? La asta nu pot să vă răspund, *monsieur*. Da-ți-vă la o parte, vă rog. Următorul, vă rog. Nu, *monsieur*, obțineți mai întâi documentele marcate pe formular și apoi veniți din nou. Luați un număr de ordine, la parter, și așteptați să fiți chemat. Poftim? Două fotografii, *monsieur*, nu patru. Poftim? Da, 80 de franci pentru o viză unică. Și acum dați-vă la o parte, *monsieur*, blocați accesul. Ce vreți să ziceți? De ce nu ridic capul când vă răspund? Vă rog să vă dați la o parte, *monsieur*”.

Am întrebat-o pe *madame* de la ghișeu dacă nu

vrea să știe și cât de lungă mi-e scula. Poate că era important, pentru Franța. Întrebat în franceză și cu *R*-uri vibrante. A ridicat capul, înlemnită. „Poftim, *monsieur*?” Politețe înainte de toate, *madame*. Politețe, prin orice mijloace. Nici nu rostisem bine întrebarea, că ceilalți care așteptau au și început să râdă. În clădirea consulatului francez din Zürich s-a răspândit un râs eliberator. Toți cei care pricepeau puțină franceză râdeau.

M-au dat afară și au închis ușa masivă în urma mea. Am lovit-o cu piciorul. Ușa s-a întredeschis iar și a apărut capul unui bărbat. Chelie medie. A spus: „Am să vă țin minte, *monsieur*. N-o să mai primiți viză pentru Franța. Puțină decență, *monsieur*”.

„Cui îi lipsește decența aici?”, am răspuns și, în spatele lui, i-am văzut pe cei care râseseră înainte, băgând capul între umeri. „Șovini ce sunteți”, am strigat, „pleșuvi și șovini cu toții” – și e util să se știe că pleșuvia și naționalismul se aseamănă în limba franceză: *chauve, chauvin*.

În mijlocul orașului Zürich dădusem așadar peste o graniță bine ascunsă la etajul al doilea al unei clădiri inofensive. Umbli de colo-colo și te crezi în libertate și dintr-odată ea dispare. Brusc începe să te doară lăuntric și spumești de furie.

Sunt fericit aici. Nu este o fericire excesivă. Este acea fericire ca atunci când ai o iubită sigură. Ceva oarecum pedant, oarecum plicticos, oarecum schimbător. Te-ai obișnuit cu mirosul gurii. Sexul îl rezervi pentru altcineva. Pentru mai târziu, când începe viața adevărată. Dar când începe viața cea adevărată, mai exact? Și ce fel de hotărâri trebuie să iei, ca să se în-

tâmples așa ceva?

Tata e mulțumit aici: „Elvețienii au fost salvarea noastră”, zice el și apoi înșiră toate lucrurile de care am fost salvați. Și totuși tatei îi este dor. Știți după ce îmi dau seama? După știrile de la radio, de la ora 18. După atenția tatei, după felul în care pândeste. După memoria lui, care nu scapă nicio emisiune. Îmi dau seama după felul în care își înjură patria, pentru ca apoi să se întoarcă acolo în fiecare an. Chiar acum e iarăși pe drum într-acolo. Acum are la el un telefon mobil, ca să țină legătura. A oprit aproape de graniță și a sunat. Granița dintre Ungaria și România. Cine și-ar fi închipuit că într-o bună zi poți să cobori calm din mașină, să răsufli și să-ți suni fiul de acolo? Înainte n-aveai decât să-ți fie teamă și să faci pe tine, atât aveai de făcut în apropierea graniței.

Sentimentul ăsta apartine față de granițe: niște locuri unde îți faci apariția, tu, cu spatele pregătit pentru bastonul de cauciuc. Unde nu mai poți să spui: „Scap eu întreg și de-aici. Doar sunt unul dintre cei mulți”. Unde făcutul-pe-tine e una dintre ultimele libertăți rămase. Un gnu fără o a doua șansă.

Oameni în uniformă spun: „Urmați-ne”. Oameni în uniformă fac bucăți toată mașina. Oameni în uniformă îi pun pe alți oameni să se dezbrace. Mă chircesc în spatele volanului, redevenind un băiețuș care ar vrea să închidă ochii și să se știe în altă parte. Sau s-o facă pe mortul. Asta ar fi ceva.

Emigrantului îi este la fel de greu ca și sărmanei fete din poveste. La prima vedere, n-are nici un farmec și este izgonită. Până când își găsește prințul și

se transformă ai de citit 100 de pagini. Nimeni nu știe exact câte pagini mai sunt până la transformare, în cazul emigranților. Până când dispăre frica.

Însă între timp trebuie să ai curaj și să rostești o singură dată: „Țara mea”. Deja de 18 ani, „țara mea”. În străinătate am fost adesea întrebat de țara mea. Rareori am știut ce să răspund. Răspunsuri provizorii. Ca un fel de răspunsuri în evoluție. Dar voi exersa să răspund. Cu siguranță o voi face.

Mă aflu în miezul vieții, în miezul meu, iar 33 e o vârstă bună. Cu siguranță că și 33 e o vârstă bună la ceva.

Cătălin Dorian FLORESCU *s-a născut în 1967 la Timișoara. În 1982 s-a refugiat în Elveția împreună cu familia. A studiat psihologia la Universitatea din Zürich. O parte din romanele sale, apărute în limba germană (Vremea minunilor, Drumul scurt spre casă, Maseurul orb, Zaira, Jacob se hotărăște să iubească), sunt publicate în limba română la editura Polirom, în traducerea Mariane Bărbulescu.*

* Text apărut în antologia *Swissmade*, Editura Wagenbach, 2001. Traducere din limba germană de Mariana Bărbulescu.

Cristina HERMEZIU (Franța)

Cârpe de praf

Când am plecat, în 2004, de la Iași la Paris, cu o bursă de studii, i-am dus profesorului meu de la universitatea pariziană două lucruri: un CD cu poezie românească tradusă în franceză și o cratiță de lut pentru sarmale. Era o oală dreptunghiulară, mare, largă, din lut portocaliu, cu un capac bombat din același material, făcută pe la Târgu Mureș, cu notiță explicativă doar în română, ungurește și nemțește. Am adăugat de mână o traducere în franceză pentru că era super important. Înainte de a o pune la cuptor, cu sarmale sau cu friptură, cratița trebuia scufundată integral în apă timp de 15 minute. Dacă nu, risca să se crape. Cred că pe profesor nu l-au impresionat nici perspectiva sarmalelor, nici „românul e născut poet”, dar l-a amuzat faptul că i-am tradus *le mode d'emploi*. Era bine și așa, reușisem un *captatio benevolentiae* involuntar, o victorie absolut necesară pentru cineva care venea dintr-o țară cu o mentalitate bizantină a cadourilor: când ajungi la stăpânire, oricare ar fi ea, se cuvine un obol. Dar cum toate victoriile sunt relative pe lumea asta, am aflat că profesorul meu vorbea curent și limba germană.

Pentru mine personal am luat de acasă, chiar de la început, tot niște lut. Două farfurii smălțuite, una cu trandafiri roșii și cealaltă cu albastrele, ciobite pe margini, de o frumusețe simplă. Le promisem cadou de la un învățător dintr-un sat din Maramureș, un fel

de „vraci” al locului și umanist de poveste, erou al unui reportaj pe care îl filmasem pentru TVR Iași. După filmări, la plecare, bătrânul a luat străchinile ochioase din întrândul casei și mi le-a dat cu vorbe care-mi laudau vechimea de început de secol a farfuriilor și cu un gest care le salva de singurătate. Între toate ierburile pământului și plantele medicinale, puse la uscat în jur peste tot și numite de învățător cu numele lor latinesc, tot ce trebuia salvat, cu prioritate, ca de pe un sit arheologic amenințat de o distrugere iminentă, erau trandafirii roșii și albastrelele. În noua viață farfuriile de lut pictat sunt pur decorative, dar din când în când mă surprind aruncându-le câte un ochi, acolo sus, pe peretele din bucătărie unde le-am agățat. Le șterg rar de praf, dar frumusețea lor nu trece. Îmi semnez singură, la răstimpuri, un bilet de autorizată melancolie: am avut o meserie frumoasă.

Și tot pentru mine mi-am cărat, rând pe rând, și an după an, biblioteca de poezie de la Iași la Paris. Poate pentru că poezia te împinge la suprafață, indiferent de geografie, de vârstă, de limbă. Nichita Stănescu, Labiș, Bacovia, Ana Blandiana, Ion Barbu, i-am tot adăugat în valize succesive, în ediții pe hârtie de maculatur, cum se publicau cărțile în timpul liceului meu. Doar pe Eminescu îl am pe foiță (aproape) velină, într-o ediție cât palma, care reproduce întoc-

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

mai ediția princeps *Poesii* din 1884 cu prefața lui Maiorescu, și pe care *Opinia Studențească* a fotocopiât-o în 1990. Într-o zi mi s-a făcut dor, nu știu de ce, de Lucian Blaga, și nu-l aveam. I-am rugat pe părinți să mi-l trimită din țară, cartea – o și vedeam în fața ochilor, poetul cu fruntea largă și chipul tânăr, nițel șters, pe coperta a patra. Și mama, ascultătoare, mi l-a trimis pe Blaga. M-am trezit la Paris cu un volum cartonat, cu o monogramă aurie LB pe coperta trasă în pânză: *Нехоженные ступени / Nebănuitele trepte*, apărută în 1976 la editura Minerva, într-o ediție bilingvă, româno-rusă!

Odată cu anii, am cam epuizat gama de castronașe sau de farfurioare din ceramică, neagră de Marginea sau smălțuită și dantelată de Horezu, lângă care puneam, drept cadou pentru prietenii din Franța, câte un borcănel cu dulceață din petale de trandafir sau de cireșe amare. De la un moment dat încolo, și asta coincide cu traducerile destul de masive din literatura română în franceză, prilejuate de faptul că România a fost țară invitată de onoare la Salonul cărții de la Paris în 2013, am început să ofer *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, *Acasă pe câmpia Armaghedonului* de Marta Petreu sau *Iepurii nu mor* de Savatie Baștovoii, în noile lor haine franceze. Oricâte valize ne-am face, oricât am tria, compulsiv sau rațional lucruri, probabil că singurele obiecte pe care nu le pierdem niciodată sunt cele care locuiesc în cărți. La fel, celor care mă întrebă de unde îmi vine accentul, mi-e la îndemână să le dau, nu obiecte din țara mea, ci cuvinte-pașaport cu care trec de orice vamă. Sunt româncă, răspund răspicat, adică nimic altceva decât „o pată de sânge care vorbește”, „zi de zi mă târâsc pe o

aceeași bucată de spațiu, la marginea Universului, în mijlocul unei infinități de cuvinte nepronunțate” iar „sub țeastă, creierul mi-e un manuscris boțit”. Citele, aici din Nichita Stănescu, Cioran și Mircea Cărtărescu, și din toți scriitorii pe care nu încetez să îi iau cu mine, sunt obiectele mele de schimb, mită pentru vameșii care-și fac o profesiune de credință din lipirea de etichete, din smulgerea identităților și punerea lor la zid (*nos identités extorquées*, cum le numește atât de exact un filosof francez). Scriitorii știu cel mai bine de ce suntem pe lume cum suntem și ce cărăm, de fapt, cu noi, până la capătul lumii, pentru asta.

Am cărat cu mine șervete de șters vasele, cârpe de bucătărie, *des torchons*. Șterg vasele, în Franța, cu ștergere țesute în casă, învârstate cu culori tari sau cu țesătura galbenă ca untul, din borangic brodat. Acasă le țineam de bune. Aici sunt pătate de grăsime, roase și decolorate, le spăl și le usuc de o mie de ori, și iarăși șterg în continuare cu ele praful, paharele, farfuriile, masa, cotidianul. N-am traducere, nu știu să citesc acest *mode d'emploi*, n-am instrumente de psihanalist, dar recunosc că e un atașament suspect. Poate fiindcă pătratele astea de pânză, cu rânduri care nu se șterg la spălat, seamănă cu niște pagini smulse.

Cristina HERMEZIU este jurnalistă și traducătoare. S-a născut la Iași în 1971 și a fost realizator de emisiuni la TVR Iași. A publicat volumele *Revoluția din depărtare, Curtea Veche, 2011*, și *Parisul nu crede în lacrimi, poezii, Junimea, 2016*. După studii postdoctorale la Paris, în 2006 se stabilește în Franța.

Andrei MIHĂILESCU (Elveția)

Nu am păstrat obiecte care să mă lege de țară

Înainte de a răspunde la întrebări aș vrea să schițez cazul meu. Am fugit din România în 1981, împreună cu tatăl meu, când abia împlinisem 16 ani. Tehnic vorbind am „rămas”, cum se zicea pe atunci despre o călătorie legală, la rude, din care turistul nu se mai întorcea. Tatăl meu a depus actele și am fost recunoscuți ca refugiați politici în Elveția. Părinții mei au pregătit plecarea cu ani înainte și au ținut secretă intenția de a nu ne mai întoarce. Am fost primul care a aflat, m-au anunțat cu o săptămână înainte de plecare.

Plecarea am perceput-o deci ca o șansă rară, un privilegiu. Știam că mulți ar fi vrut să plece și că puțini reușeau.

Nu m-am simțit niciun moment parte a unei migrații, în sensul unei deplasări cu o grupă, în contact cu ea, parte dintr-o „Schicksalgemeinschaft” (comunitate de destin). Felul cum gândeam eu era de a lua de la capăt în altă țară, într-o țară liberă și a deveni cu timpul un cetățean al acelei țări, deci ceea ce se numea *asimilare*. Mai târziu au sosit în Elveția grupe tot mai numeroase de imigranți, care nu aveau această biografie, al căror scenariu era *integrarea*, nu asimilarea.

Eram de aceea pregătit și interesat să preiau un bagaj cultural elvețian cât mai important și să mi-l

asum. Astăzi poate părea ciudată această atitudine. Două sunt motivele. Odată ruperea contactului cu România și imposibilitatea de a reveni în vizită. În ochii autorităților române eram un infractor, și aș fi fost arestat. În al doilea rând, o mare aversiune față de România lui Ceaușescu. Nu era vorba numai de guvern, de autorități. Toată viața socială acolo era viciată, iar omul de rând era umilit și șantajat de o miriadă de funcționari, șefi, prestatori de servicii, vecini, care erau în mare parte ei înșiși victime. Această orânduire, care se baza pe chinuirea tuturor de aproape toți, îmi trezea o intensă repulsie și frică. Era un locus cultural și social de care sufletește fugeam.

Din aceste motive nu am păstrat obiecte care să mă lege de țară. Excepție face o carte, pe care am pierdut-o între timp: ediția originală a *Ochiului de greier* de Ana Blandiana. Când făceam bagajul am pus în geamantan vreo 5-6 cărți, dar părinții mei m-au avertizat că la un control al geamantanelor, acest teanc ar fi trezit bănuieli, deoarece oficial plecam pentru două săptămâni. Am renunțat deci la rest și am luat numai acest volum, care îmi aducea aminte de prietenii de liceu și de cenaclul literar la care îl citisem.

Abia după 1989 am reluat legătura sufletească cu România. M-am reîntors în repetate rânduri, am ac-

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

tivat într-o asociație de români din Elveția, am prieteni în țară, citesc presa română. Am scris și un roman a cărui acțiune se desfășoară în România.

Recent am adus un obiect pe care îl știam din copilărie, un tablou făcut de bunicul meu, care lucra în lemn și în os. Nu are vreo valoare deosebită, dar îmi aduce aminte de camera lui în care mirosea a praf de lemn și a fum de țigară și de ciudata lui masă de lucru, îngustă și totuși disproporționat de masivă.

Acum răspund la întrebări.

1. Vă mai amintiți de criteriile care v-au ghidat, de alegerile pe care a trebuit să le faceți când v-ați făcut bagajele la plecarea din România?

Să nu dăm de bănuț la un control al bagajelor. Altfel alegerile erau irelevante, plecam definitiv, pe ascuns. Nu aveam să folosim nimic din ceea ce luam prea multă vreme.

2. Au rămas în amintirea dvs. primele cadouri pe care le-ați făcut cunoștințelor sau prietenilor din țara de destinație/ de adopție? Dar primele cadouri pe care le-ați primit?

Nu. Nici nu am luat cu noi cadouri, pentru că inițial nu cunoșteam pe nimeni în Elveția. De primit, nu-mi aduc aminte decât de cadouri neplăcute în prima perioadă, de genul haine purtate. Au fost și oameni extrem de amabili și prietenoși cu mine, dar nu îmi aduc aminte de cadouri. Ruda din Germania la care oficial plecasem, și pe la care nu am trecut,

ne-a trimis bani și o frumoasă scrisoare de încurajare.

3. Ce ați oferit la primele întoarceri în țară?

Cafea, țigări, cosmetice. Erau, în anii '91-'92, încă greu de obținut, deci valoroase.

4. Există un obiect care v-a însoțit un timp în migrație și căruia i-ați atribuit un rol special?

O carte, *Ochiul de greier* de Ana Blandiana. Explic mai sus de ce. Între timp, din păcate, am pierdut-o. Mai târziu, la mijlocul anilor 2000, doamna Ana Blandiana a avut amabilitatea să-mi ofere volumul respectiv, într-o ediție nouă, cu autograf.

5. Un obiect pe care l-ați pierdut și pe care îl regretați?

Tot *Ochiul de greier*.

6. Lucruri care v-au lipsit și pe care le puteați găsi doar în România?

Nu. Mi-au lipsit dureros unii oameni, dar viața materială în anii '80 era așa de mizeră că nu mă atașasem de nici un obiect.

7. Ce alăturare de obiecte din locuința dumneavoastră evocă cel mai bine o apartenență culturală multiplă, mobilitatea dumneavoastră?

Ezit. Termenii din această întrebare îmi sunt stră-

ini. Nu am niciun fel de mobilitate culturală. Mă simt elvețian de origine română, am fost asta de 20 de ani și voi muri așa. Unica mobilitate este de adâncire a acestor două influențe. Nu aparțin unei sau unor culturi, ci posed o biografie, individuală, foarte diferită atât de cea a elvețianului cât și a românului de rând. Nu am în casă nici obiecte de folclor, nici steaguri, nici alte semne de „apartenență” culturală. A aparține unei culturi este, cred eu, o decizie personală: de a te lăsa învăluit de o cultură, a o practica, a respecta niște obiceiuri. Ori eu nu fac nici unul din aceste lucruri, chiar dacă mă interesează să le cunosc. Ele nu mă definesc însă ca persoană. Nu am un fior special nici de 1 August, nici de 1 Decembrie.

Andrei MIHĂILESCU s-a născut în 1965 la București. A urmat cursurile liceului Cantemir până în 1981, când s-a refugiat cu familia în Elveția. A studiat informatica la ETH Zürich (Swiss Federal Institute of Technology) și științe politice și etnologie la Universitatea din același oraș. După 1989 s-a implicat în diferite proiecte de sprijin al societății civile din România. Este autorul romanului Guter Mann im Mittelfeld (Mi]locaș inimos), apărut la Hanser Literaturverlage în 2015.

Irina TEODORESCU (Franța)

O poveste-i un obiect?

M-am gândit mai întâi să vorbesc despre o carte. Care dintre ele? m-am întrebat imediat. Am adus cu mine din România încă de la-nceputul începuturilor patru cărți. Am adus și două discuri cu povești pentru copii de pe vremea când eram mică și primeam câte un disc de Moș Nicolae. Apoi mi-am spus: fii serioasă, draga mea, cărțile nu-s obiecte! Și-apoi m-am enervat: păi în capul tău, măi femeie, o poveste-i un obiect? M-am uitat în oglindă și mi-am dat și două palme metaforice (eram singură acasă, numai eu cu pisica, pisica e obișnuită). Astfel varianta „cărți” a fost eliminată din start.

Imediat după aceea, m-am gândit la fotografia aceea cu ramă din lemn lăcuit în maro-nchis, lucios ca pe vremurile comuniste. Sub geamul ramei sunt de fapt trei fotografii: una mai mare în care se vede bunică-mea tânără (foarte, cred că-n jur de nouăsprezece ani) cu taică-miu bebeluș, ea cu ruj, coafată, aranjată, el stând în fund c-o mașinuță-n mână (mașinuța presupun că era a fotografului), și două imagini mici, cam cât o cutie de chibrituri. Prima este tot cu bunică-mea tânără (mai puțin tânără, dar totuși) într-o rochie cu buline, trăgându-l de mână pe taică-miu mic în pantaloni scurți cu bretele (trebuie că de la vârsta aia-ncolo lu’ taică-miu i-au plăcut bretelele, pentru că și mare fiind, om întreg cu copii acasă, intelectual și alte alea, tot bretele-și punea

să-i țină pantalonul ridicat până la piept), iar a doua mică e numai cu taică-miu, un close-up pe un copilaș blond c-un zulf în vârful capului (ca să vezi prin ce trecem în viață) de vreo patru-cinci ani, cu burta-nainte și bretelele mai sus menționate. Dar nici fotografia nu e un obiect, am conclud eu repejor. Adică ar fi rama, dar parcă nu ajunge.

Rămâne bineînțeles medalionul cu portret de femeie pe care-l aveam la gât, însă de multă vreme l-am pierdut. Între timp mi-a oferit mama, când am împlinit 30 de ani, medalionul ei pe care-l avea de la străbunică-mea, cel care se deschide și-n care poți să pui o poză sau ceva-năuntru. Nu-l port fiindcă nu știu ce să pun înăuntru.

De plecat, plecasem eu cu o valiză și niște țoale-năuntru, dar între timp, la fel ca medalionul, au dispărut toate. Țin minte un pulovăr colorat care nici nu era al meu, era al unui prieten, i-l tricotasese maică-sa din mohair și eu i-l confiscasem, fiindcă așa-mi erau prietenii la vârsta și vremea aceea, erau pe confiscatelea. Îi mai confiscasem și niște casete cu muzică, o pereche de schiuri și-un fes. Schiurile mai sunt și-acum la mama într-o debara, dar pulovărul pe care-l luasem cu mine în Franța nu mai e. Nu știu ce s-a-n-tâmplat cu el. La un moment dat îi apăruse o gaură-ntr-o parte, se destrămasese mohairul, îl cususem cu ață roz și iar se destrămasese. Și-apoi a dispărut.

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

Așa că acum stau pe canapea și mă uit în jur întrebându-mă cu ce obiect mă trambălez eu după mine de aproape douăzeci de ani? Și, uitându-mă așa, de fapt sper să nu găsesc niciunul.

Când mi-am făcut bagajele pentru plecarea din România, plecam în vacanță. O vacanță mai lungă, speram eu, aveam un bilet dus-întors pe două luni, așa țin minte. Nu am luat mare lucru la mine. Niște pantofi din pânză albă cu talpa foarte înaltă. Triouri, chiloți, șosete, pantalonul ăla negru cu flori de-l făcusem la croitor, fustele lungi pe care mi le adusesese mama din America. Țin minte aceste detalii pentru că așa sunt îmbrăcată în primele poze din această vacanță prelungită. (Îmi dau seama scriind fraza de mai sus că sunt și acum tot în aceeași vacanță, de vreme ce nu m-am întors la drumul pe care urma să-l urmez. Poate că din această cauză mama mă tratează și azi ca pe o adolescentă-n pragul vieții. Așteaptă probabil să revin și să-mi reiau studiile. Acum o lună și ceva

i-am spus că mi se pare extrem de greu și nu destul de interesant să trăiesc din scriitură și i-am anunțat, cu același prilej, că-mi voi relua în paralel activitățile precedente de grafică și comunicare vizuală. Mama, cu un suspin, mi-a răspuns: „Ei, vezi că ți-a venit mintea la cap?! Ai încercat, ai văzut cum e, și-acuma

gata...”. Eu am auzit: „Vezi, copil prost ce ești, ai călcat în balta de dimineață și-acum sper că ți-ai dat seama că e neplăcut să stai o zi-ntreagă cu ciorapii uzi”).

Ulterior m-am întors în București să-mi prelungesc viza de turist. Poate că atunci mi-am adus cutia (tava? castro-nul? fructiera?) în care de ani și ani țin creioane, gume de șters, bomboane din alea de ți se-aduc cu nota la restaurant, insigne și alte aiureli. Cred că este singurul obiect pe care l-am plimbat de la-nceput cu mine. Este vorba de un recipient oval, dintr-un metal gri cu flori în basorelief și cu două toarte împodobite și ele cu niște frunzulițe. Aș zice, așa, de la distan-

Năframe pictate de Daniel Bălănescu

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

ță, că are vreo 25 de centimetri în lungime, vreo 15 în lățime și... știu eu... vreo 7-8 în adâncime. E un obiect lipsit de valoare, în care dintotdeauna am ținut creioane și care nu știu de unde a apărut în viața mea. Are și niște piciorușe. Și-năuntru, pe fund, are un geam. Cred că cel mai potrivit ar fi să-l pun pe masa de Crăciun cu mandarine, de exemplu. Sau cu niște lumânărele din alea colorate.

A! Și mai e și ceasul deșteptător. Tot dintr-un metal gri (se vede treaba că am eu o chestie cu metalul gri și oxidat. Nu știu cum să interpretez această concluzie, cred că trebuie consultat un specialist).

E un ceas marca CFR, și, dacă-l întorc (ceea ce nu fac, pentru că ticăie ca nebunul de-aude tot blocul), merge exact ca un tren pe Căile Ferate Românești. Deci merge douăsprezece ore. Pleacă la fix și-ajunge

la fix. Însă pe drum o ia și el cum poate, mai repede, mai încet, de, cum s-o nimeri. Deci să zic că-l întorc acum la exact unu fără zece, ora prânzului. El, la unu fără zece noaptea, se va opri cu acele exact în poziția potrivită. Însă dacă pe la vreo patru după-amiaza îi arunci o privire, va arăta cu siguranță abia trei și-un pic. Mai târziu, în jur de nouă seara să spunem, o va fi luat-o așa-nainte că va arăta cu mândrie că e deja unsprezece trecute. Și are și două clopoțele de sună

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

ca apucatul și scoală nu numai tot blocul, dar și tot cartierul. Pe-ăsta chiar nu știu de ce l-am adus. Cred că mi-a fost milă de el și-acum, de ani și ani, stă pe câte-o etajeră și se umple de praf.

Profit să dau un anunț. Îl vând. Opt lei să beau un pahar de vin de despărțire. Cumpără cineva? Vând și fructiera (sau ce-o fi fiind) descrisă mai sus. Tot opt lei. Tot de-un păhărel.

Obiectele sunt disponibile la Rennes, la Paris, la București. Vinul îl beau cu cine s-o nimeri în România. Pentru că oricum, un obiect e un obiect, și-ntotdeauna va valora mai puțin decât un moment petrecut cu un prieten.

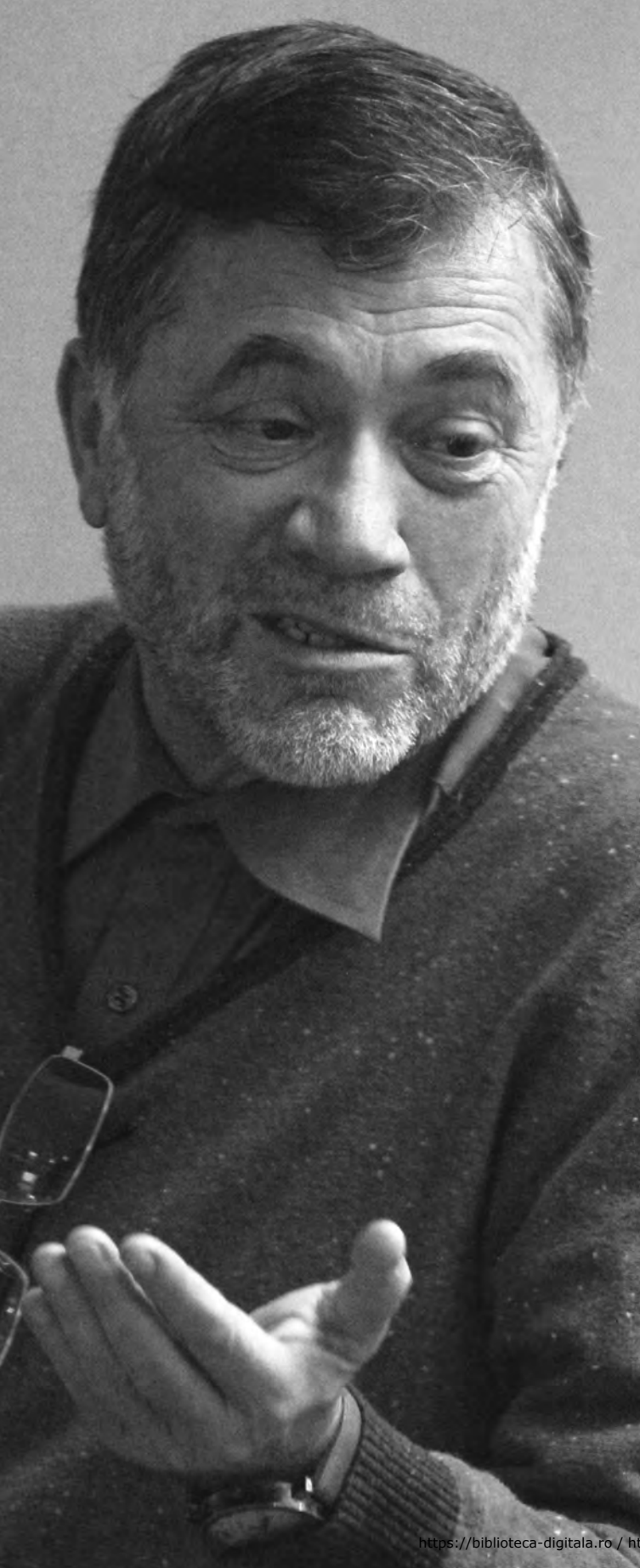
Eu așa zic.

Dar în visurile mele secrete și fierbinți, ce mi-ar fi plăcut era să am ca obiect de suflet o năframă pictată de Daniel Bălănescu. Să mă pot ascunde sub ea și-apoi să continui să exist, în văzul tuturor, ca o poveste – cea spusă de Daniel. Poate-ntr-o bună zi...

Irina TEODORESCU, născută la București în 1979, trăiește în Franța din 1998. Primul ei roman, La malediction du bandit moustachu (Blestemul tâlharului mustăcios, Polirom, 2016) este scris în limba franceză și publicat la Gaïa Éditions în 2014. S-a bucurat de o primire entuziastă din partea publicului. În 2015 publică un al doilea roman, Les Etrangères.

liviu vs. antonesei
foto: corneliu grigoriu

Adriana RADU

Mănăstirea Golia – fortăreața din Downtown **Despre trecut și prezent**

• *Prima formă a fost construită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de marele logofăt Ioan Golăi.*

• *La începutul secolului al XVII-lea, în timpul lui Ieremia Movilă, se reface complexul medieval și se ridică turnul clopotniță și zidul de incintă.*

• *A fost reconstruită de Vasile Lupu între anii 1650-1653 și terminată de fiul său, Ștefăniță, în anul 1660.*

• *În anul 1668, domnul Moldovei, Gheorghe Duca, și Egumenul Meletie au refăcut zidul de incintă, prilej cu care au fost ridicate și turnurile rotunde de la colțurile incintei.*

• *Incendiată de mai multe ori și afectată de cutremur în 1738, cu proprietăți secularizate (1863), mănăstirea a fost închisă între 1900-1947, devenind apoi biserică parohială până în 1992, când și-a recăpătat destinația inițială.*

• *Ansamblul actual cuprinde Biserica „Înălțarea Domnului”, Stăreția, Casa Apelor, Casa „Ion Creangă”, turnurile de colț, turnul clopotniță, cișmeaua și zidul de incintă.*

• *A fost restaurată în mai multe rânduri, cel mai consistent în ultimul deceniu, cu fonduri în valoare de aproape 50 de milioane de lei, cea mai mare parte bani europeni¹.*

Cu aer de fortăreață medievală, la kilometrul zero al Iașului, ne întâmpină, cu ziduri groase și înalte, Mănăstirea Golia. Deși supusă modificărilor specifice evoluției urbane din ultimele două secole, Mănăstirea Golia reprezintă în fapt un complex arhitectonic vast, ce cuprinde în perimetrul fortificat specific perioadei medievale, un turn unic în Moldova, o chilie devenită celebră – unde a locuit cel mai mare povestitor al neamului românesc, Ion Creangă – prima casă de apă cu o frumoasă cișmea publică și, bineînțeles, o biserică de o frumusețe desăvârșită.

Este fără îndoială un complex monumental care atrage, însă, pe lângă un punct de atracție turistică unic, Golia este și sursa unor povești și amintiri ce se pierd în anii medievalității și modernității moldave.

Numele de „Golia” vine de la o familie boierească din perioada medievală, cel mai ilustrativ reprezentant fiind un anume Ieremia Golăi, pârcălab al Hotinului (supranumit din această poziție și Cernăușanul), care l-ar fi trădat turcilor pe domnul Ioan Vodă cel Viteaz, după ce acesta i-ar fi salvat viața într-o luptă.

Legenda spune că boierul Ioan Golăi, îndrăgostit de o orfană pe nume Ana, ai cărei părinți ar fi fost uciși cu prilejul deselor invazii ale Moldovei, ar fi construit fortăreața pentru a-i garanta astfel siguranța, într-o medievalitate în care viața omului conta prea

puțin. Ctitorul ar fi dispărut și el ulterior în tulburea istorie a Evului Mediu moldav, dar ctitoria ar fi rămas pentru a fi ulterior consolidată și mărită de Vasile Lupu și de mintosul său fecior, Ștefăniță, în perioada cunoscută drept vremea lui Papură-vodă.

Este poate ilustrativă expresia, intrată în vocabularul ieșeanului și nu numai, „să trăiești cât zidul Goliei”, urare conform căreia ți se dorește o sănătate de fier. Chiar dacă a fost ridicat două secole mai târziu decât biserica, despre turnul Goliei circulă încă în folclorul urban date că acolo erau închiși și uneori executați cei mai mari criminali ai Moldovei sau chiar fiice de mari boieri care greșiseră „din dragoste”. Tot așa, despre frumoasa casă situată pe latura estică – recondiționată și dotată cu toate cele ca o locuință țărănească de secol XIX – se spune că ar fi „vorbit” Ion Creangă cu prietenii săi cele mai frumoase povești, care s-au născut ulterior, în perioada junimistă a marelui scriitor.

Imaginea pe care o vezi din vârful turnului nu este una deosebită pentru ziua de astăzi. Dar trebuie să ne raportăm la secolul al XVIII-lea, când fortăreața cu pricina dădea posibilitatea privitorului să vadă la câteva zeci de kilometri de la înălțimea celor 30 de metri. Scările turnului nu diferă cu nimic de cele ale fortărețelor medievale din Europa apuseană, însă dau un parfum de autentică medievalitate în inima unui oraș de secol XXI. Iar încăperea clopotelor, de tip 2.1, care aruncă exteriorului chemarea dumnezeiască spre cuviințele creștine, impresionează auditorul pentru care un astfel de „sistem audio” pare o noutate.

Biserica mănăstirii Golia, cu hramul „Înălțarea Domnului”, este cu adevărat o capodoperă din mai multe perspective, reprezentând o îmbinare de stiluri, îndeosebi baroc și bizantin, cu influențe ale Renașterii târzii, contribuție a lui Vasile Lupu, întemeietor al primei academii de studii în Moldova. Pictura interioară este cu adevărat deosebită, însă a fost refăcută de câteva ori, pe cale de consecință păstrând puține fresce originale în absidele laterale și în pridvor. Din dotările originale s-au păstrat câteva piese precum tronurile domnești, un policandru al lui Vasile Lupu, patru sfeșnice aduse din Danemarca și o frumoasă catapeteasmă care datează din 1838.

Casa Apelor a fost construită în 1766, cu meșteri

Mănăstirea Golia, Iași

aduși de la Istanbul. Apa, adusă din iazurile Ciricului, se vărsa într-un bazin, într-o cameră de la etaj, iar de acolo, în rezervorul din fața cișmelei. Cișmeaua, încastrată în zidul de incintă, spre exterior, este ea însăși o bijuterie construită în aceeași sinergie barocă și bizantină.

Amplul complex a fost reconsolidat, reparat, reabilitat și restaurat cu bani europeni în două etape și, având în vedere complexitatea lucrărilor, potențialul și specializarea mâinii de lucru calificată avută la dispoziție, putem spune că proiectul a fost o reușită, chiar dacă unele aspecte nu sunt tocmai în regulă. Astfel, unele ziduri „plâng” deja și se destramă, țevile de gaz înconjoară fără probleme încă edificiul medieval, tonetele din fața fortăreței aruncă patima presei de cancan și a termopanului cu aluminiu în oglinda unei cetăți cu miros de Vasile Lupu. Edificiul nu are deloc vizibilitate pentru a fi pus în evidență și cred că Primăria ar putea renunța fără probleme la veniturile aduse de cele câteva tonete cu gogoși, bilete și ziare, la un WC public inutil și la o parte din parcarea din spate pentru a crea un spațiu verde, care să aducă o nouă imagine impunătorului donjon și zidurilor unice în Moldova urbană.

Pe de altă parte, ar fi util ca turismul religios, care poate genera venituri substanțiale, să includă în harta de vizitare cele câteva edificii creștine cu adevărat deosebite, dintre care Golia răsare cu aerul său masiv de medievalitate românească, îmbinată cu măreția unei Europe baroce. Iar poveștile spuse ar putea face obiectul unor colaje precum cele de la cetatea Sucevei și personaje din ceară ar putea popula edificiul, pentru a atrage copiii. Trebuie și mai multă promovare, mai mult P.R., mai mult interes adminis-

trativ pentru o sursă inepuizabilă de venituri.

Asta, într-o lume ortodoxă a cărei valoare latină este dată doar de un popor, ce mai are încă orașe în al căror Downtown se odihnesc fortărețe cu ziduri medievale. Iar dincolo de ele, aici la Iași, se ascunde o bijuterie arhitecturală ce te aruncă în altă lume, frumoasă și liniștită, apărută de omenеști metereze și de dumnezeiești credințe...

¹ Proiectele „Reabilitarea și dezvoltarea turistică a ansamblului monument istoric Mănăstirea Golia Iași” (fonduri PHARE) și „Reabilitarea Mănăstirii Golia – etapa II”, cuprinse în portofoliul de proiecte al Planului Integrat de Dezvoltare pentru Polul de Creștere Iași.

Mănăstirea Golia Iași – detaliu

Iași '78! Cum a fost posibil așa ceva?

Există – e drept, puține – evenimente/ întâmplări din istoria recentă a culturii române asupra cărora planează o inexplicabilă tăcere. Ele nu doar că nu suscită cercetări masterale, doctorale sau de altă natură, dar nu generează nici măcar zona mai puțin aplicată a comentariului sau a „pomenirii” verbale sau scrise. Raportarea la astfel de evenimente se face accidental, fără încercarea de a le înțelege și de a le recupera, integrându-le cumva într-o istorie de la care, de altfel, avem pretenția să ne definească.

O astfel de întâmplare este Colocviul Național de Poezie derulat la Iași, în ciudata toamnă a anului 1978. O întâmplare la care au participat sute de scriitori români și care, prin amploare și conținut, ar trebui să constituie un reper major în investigațiile interesate de cultura națională din comunism.

Multe din luările de cuvânt de la acest Colocviu sunt atât de atipice pentru ceea ce știm azi că ar fi însemnat în epocă relația scriitor – putere, încât aproape că ești tentat să le plasezi în plină ficțiune sau, în cel mai bun caz, în sfera discursului imaginar pe care și l-ar fi putut adresa sieși, în intimitate, scriitorul român al deceniului șapte. A condamna vehement cenzura, arătând-o cu degetul, a devoala mecanismele prin care proletcultismul generează veleitarism iar patriotismul devine vorbărie goală, a ridiculiza prin citare voit agramată discursurile lui Ceaușescu, a condamna vehement, de la tribună, metodele și practicile prin care libertatea de expresie era transformată în iluzie – toate acestea sunt de-a dreptul uluitoare pentru cititorul contemporan.

Dosarul de față și, în general, redeschiderea Cazului 78, nu ar fi fost posibile fără inspirația unui tânăr care, cu aproape patru decenii în urmă, înregistra audio mare parte din intervențiile participanților. Constantin Parascan, căci despre el este vorba, nu doar că a recuperat conținuturi, dar a reconfigurat atmosfera celor trei zile de Colocviu. Parantezele pe care le veți întâlni parcurgând textele ce urmează îi aparțin, având valoarea unor didascalii teatrale ce le explicitează și le nuanțează.

Din motive de spațiu, nu am putut publica integral intervențiile participanților. Selecția noastră a avut în vedere două aspecte majore: virulența criticilor formulate și capacitatea vorbitorilor de a schița imagini relevante, utile unor reconstituiri istoric-culturale. Eliminarea unor fragmente de text este marcată prin punctele de suspensie încadrate de paranteze pătrate. Dosarul este post-fațat de Mircea Radu Iacoban, cel care, în 1978, din postura de secretar al filialei ieșene a Uniunii Scriitorilor, asigura oficiile de gazdă.

Nu încercăm să tragem concluzii! Ne limităm doar la a prezenta faptele și la a formula public o întrebare care încă nu și-a găsit răspuns: Cum a fost posibil așa ceva?

Călin CIOBOTARI

Constantin PARASCAN

Un fel de prefață. Era pe când n-ai fi crezut...

Deși au trecut atâția ani din octombrie 1978, iar peste suflarea scriitoricească din România s-au vânturat atâtea, deși la nevederea autorităților comuniste se întâmplau asemenea iluzorii zboruri în ceruri eliberatoare de chingile sugrumătoare (și mă refer aici la discuțiile, de cele mai multe ori izolate și particulare între oameni cu coloanele vertebrale „neoperate”, ca și la insulele, tot izolate – țevi de eșapament pentru asigurarea neexploziei interne și mai cu seamă externe a recipientelor care duceau cu

ele presiuni adesea insuportabile – din unele cărți, romane mai cu seamă, dar și din volumele de poeme), Colocviul Național de Poezie de la Iași a rămas (cel puțin pentru cel care scrie aici) ca o repetiție vagă (dar repetiție, totuși), ca un eșantion de ce se va petrece în 22 decembrie 1989.

Așa încât revelația certă a participării la un eveniment unic m-a determinat să fac ceea ce trebuie pentru a păstra ceea ce s-a „visat” atunci. Și pentru a se înțelege azi (de către cei care nu au fost față și nu

Constantin Parascan și privirea trecutului

au trăit atunci) ceva din viața noastră cea de toate zilele, trăită într-un regim în care scriitorii mai cu seamă, dar și ceilalți creatori, erau vegheați cu mare grijă să nu o ia razna de tot, vocile lor, cuvintele, frazele, cărțile lor fiind dinamite în stare a declanșa efecte dezastruoase pentru „soliditatea” sistemului.

Și trebuie să mărturisesc iară că nu am crezut că vor putea fi publicate asemenea mărturii decât, poate, cândva (după ce ne vom fi petrecut noi din această viață), de către cei care vor veni multă vreme după noi. Dar vremea potrivită a venit, iar Cartea cu tulburătoarele dovezi ale acestui Eveniment a putut fi dăruită Istoriei literare în anul 2004, chiar de către cel care a participat direct la el.

Totdeauna m-au interesat în scrierile mele elemente, amănunte aparent neimportante pentru alți confrăți (e vorba de acele chei memorialistice prin care se poate reînvia o atmosferă: gesturi, mișcări, ecouri, vestimentație, nonverbalismele, contextele...). De aceea mi-am notat, am înregistrat și am păstrat și ceea ce s-a petrecut și în pauzele dintre discursurile rostite oficial. (Aceasta am făcut-o și la manifestările de la Casa POGOR – la ședințele Cenalului literar Junimea și la Prelecțiunile Junimii. Spre exemplu, la Prelecțiunea la care au fost invitați Geo Bogza și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, după prelegerile lor, în timp ce aceștia dădeau autografe și vorbeau între ei, cu noi sau cu publicul – au făcut mărturii care surprind palpitul vieții adevărate, ieșite din convenție – oricât de neconvenționale erau adesea aceste prezențe la Junimea pogoreană.) Având credința că o respirație, un oftat, o grimasă, o glumă, o atitudine mai greu de-

tectabilă dintr-un text tipărit mai apoi... păstrate din chiar momentul acela și transmise tiparului... surprind adesea esența întâmplării.

Dincolo însă de textele ce se găsesc în cartea numită *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, (Editura „Convorbiri literare”, Iași, 2004) cu secvența *Discursuri (inedite) rostite la Colocviul Național de poezie – Iași, octombrie 1978*, ispravă, cu adevărat, de Istorie literară, importantă este trăirea noastră – și a invitaților din țară, precum și a ieșenilor beneficiari – a unei asemenea minuni. Pentru că poate fi numită așa această poveste: o MINUNE. Și spun și scriu acest cuvânt pentru că nevoia noastră (a unora dintre noi) de eliberare din constrângerile vremii exista, mocnea, aștepta. Ne întrebam în noi înșine: oare să se întâmple ceva altceva, ceva dorit, așteptat... Era, oricum, o respirație sănătoasă, o gură de aer proaspăt, așteptat, visat...

Cititorul de azi și de mâine mai trebuie să știe că Muzeul Literaturii Române de la Iași, Casa Pogor în special a fost și a rămas o Citadelă de rezistență la ideologia comunistă și că în cei 17 ani de viațuire în-spre public (1972-1989)(atât prin Expoziția de bază – cu mărturii de istorie literară veche, premodernă, modernă și contemporană, precum și prin manifestările numite și altele obișnuite, precum întâlniri diverse, vizite etc.) nu s-au rostit nici numele conducătorilor, nu s-au făcut nici referiri la ideologia comunistă, s-a făcut tot ce omenește s-a putut pentru a rămâne, cumva, în afara avalanșei elementului politic. Eram parcă rupți de lumea exterioară, de cea a ziarelor, radioului și televiziunii, a dispozițiilor trans-

mise de la Centru. (Acum ori că nu eram prea importanți – lucru de necrezut, ori eram supravegheați și lăsați în pace cât timp nu „săream prea tare calul”, ori eram pentru sistem un „model” de investigat... în sfârșit, toți cei care slujeam atunci la Casa Pogor nu ne-am compromis nici cu texte publicate și nici cu vorbiri deșănțate în public despre cine și ce minunat ne purtau conducătorii supremi spre societatea socialistă multilateral dezvoltată, spre comunism...).

Așa încât ceea ce mocneam și ne vorbeam doar între noi, muzeografi de la Pogor, se auzea acum din conștiințele și curajul unor personalități ale literaturii române, în ședințe publice - și nu tocmai (pentru că la manifestările de la Teatrul Național din Iași, ca și de la Biblioteca Universitară „Mihai Eminescu” nu avea acces publicul larg, iar eu nu știu ce s-a petrecut la întâlnirile de la școli, întreprinderi și instituții din această perioadă), dar se auzea și înfiorarea și speranța, ori măcar satisfacția noastră de moment erau maxime.

Sigur, cititorul cărții citate mai sus poate vedea că nu toți vorbitorii o luaseră razna spre libertate de gândire și exprimare. Că unii dintre ei se adresau tot cu „tovarășe”, sau „tovarăși”, unii chiar făcând referire la politica și documentele de partid... (dar reacțiile din Aulă erau de dezaprobare, de frisonare negativă, de respingere prin vociferări, chiar și acestea iar ne înălțau spre o speranță nesperată). Dar, ascultând, și citind azi discursurile unora dintre ei (și așa numi aici pe cele ale lui Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Geo Bogza, Lucian Valea, Nora Iuga, Mihai Ursachi, Al

Paleologu, Dan Verona, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Grigurcu...) ca și diversiunile create de Florica Mitroi... înțelegeți că bătea un vânt de eliberare din chingile impuse, că în adâncul multora dintre scriitori se adunaseră energii care așteptau să se elibereze și aceasta se petrecea chiar sub ochii tuturor celor aflați în acel octombrie de neuitat al anului 1978.

Să se rostească de la o tribună publică, a unui Colocviu Național de Poezie, în prezența unor oficialități și personalități exponențiale ale literaturii române, adevăruri despre cenzura desființată doar oficial și transmisă la edituri, redacții, secții ale comitetelor politice, despre neputința scriitorilor de a scrie și mai cu seamă a publica despre moarte, suferință, Dumnezeu, despre amănările de la edituri, despre cenzurarea unor expresii firești la urma urmei..., despre apelurile, unele disperate, de a fi ascultați și salvați scriitorii de „dădacele literare”..., de a fi lăsați aceștia să scrie ceea ce gândesc... toate acestea îți creau iluzia unei speranțe că nu s-a murit de tot, că într-o zi va exploda „mămăliga” românească, mămăligă pe care o vegheau și o „alimentau” și scriitorii, dar era nevoie de multe, foarte multe alte condiții și contribuții pentru a se petrece Marea Minune (de data aceasta) – ceea ce se va întâmpla în 22 decembrie 1989.

Colocviul Național de Poezie Iași, octombrie 1978

(fragmente)

Înregistrare din prima zi a dezbaterilor, 18 octombrie, după-amiază, la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”. Moderează, în prezidiu, poetul Dan Deșliu.

Dan Deșliu: *Există foarte numeroase înscrieri la cuvânt. Se consideră inutil sau nepotrivit a limita timpul de vorbire, există rugămintea unanimă ca fiecare să-și facă această cenzură cu mâna sa. Așa ca să încăpem mai mulți în același spațiu de timp. Scuzați aglomerația termenilor incompatibili. Dau cuvântul pentru început poetului Nicolae Țațomir.*

Nicolae Țațomir

*Onorat auditoriu, succinta mea intervenție aș dori s-o intitulez „Cartagina trebuie distrusă”. Se-aude? (rumoare, voci...). Dacă în calea mersului timpului triumfal al capodoperei denumite **Istoria literaturii române de la origini până în prezent** s-au ridicat zidurile punico-ale obtuzității unora, timorării poate uneori și-ale unor; mă rog, oameni care se înspăimântă de a fi arătați cu degetul întrucât s-au înfruptat destul din tezaurul geniului călinescian, atunci pentru rezolvarea marelui caz de conștiință și restabilirea scării valorilor, strig în plin for: „Delenda est Carthago!”*

Și-acum să trec la problemele curente, eu care sunt pe jumătate numai „Doctus cum libro”.

Cuvântul are o funcție, aș denumi-o cotidiană, de comunicare. Nu spun nicio noutate când afirm că poezia ar putea fi ceea ce sustrage limbajul de la această funcție, a semnului pentru a deschide accesul la realitate, prin mijlocirea ficțiunii și sentimentului. Reacția afectivă, după cum se știe, fiind, ca și senzația, o modalitate de a simți. Cuvintele au, pare-se, un sens mediat și un sens imediat. Asistăm de multă vreme la autodistrugerea sensului imediat sub lovitura impertinentei semantice. A fost necesar să mă refer la acel autor prea bine cunoscut, din păcate prin intermediari, pentru a înțelege cele două străvechi niveluri ale poemului și cuvântului. Înscrierea elanului imaginației într-un dincolo al conceptului, iată metafora vie, afirm aici, citând din nou, din păcate mereu. Repet din păcate, pentru că însăși Dunărea semeață, însuși mărețul Olt, dacă ar purcede din izvoare de a doua mână, n-ar mai fi nici Dunăre, nici Olt, ci doar un Bahlui și nici măcar acesta. Simt nevoia imperioasă de a-mi oglindi chipul Creatorului din mine în apa cristalină a izvoarelor naturii poetice. Un colaj de chipuri diverse, ca în universul lui Picasso, după perioada albastră, aurora adolescenței. [...]

Disprețul față de arta poeziei presupune în chip necesar disprețul față de studiu, disprețul față de exercițiu, față de osteneala creatoare. Jocul disciplinat al gândirii poetice îndeamnă la cultivarea expresiei, la

rafinarea ei prin concizii și ascuțime, ajută așadar la punerea în valoare a conceptului de frumos din creația poetică, concept de care aceasta nu se poate lipsi cu niciun preț. Rafinare a expresiei prin concizie, Voltaire, dacă-mi aduc aminte, era „nu un diluviu de cuvinte peste o Sahară de idei, ci biciuind pe graferei, era, dacă-mi duc aminte, un viu diluviu de idei peste-o Sahară de cuvinte”. [...]

În ceea ce mă privește, am găsit stringent necesar a pune puțină frumusețe și armonie în secolul nostru de fier și lipsă de măsură. Fiind conștient că umanitatea suferă când este închisă în geometrie și când este planificată conform principiilor lui Euclide, în timp ce ea, umanitatea, capătă un stand prin topologia sa, prin caracterul său baroc acestei geometrizări, în universul poeziei e bine să se pună piatră de temelie sinteza principiilor geometriei neeuclidiene.

Viața fiind scurtă, poetul este constrâns să se exprime prin iluminatii instantanee și direct accesibile. Metafora este stenografia personalităților puternice, rezumate spiritului lor. [...]

Sunt necesare multe reabilitări. Și dimineată ați auzit și din partea președintelui Uniunii noastre, și din partea colegului Doinaș o serie întreagă de tendințe de reabilitare. Eu aș reabilita înainte de toate livrescul, acest hulit livresc (...), izvor, apă vie, de vis, poezie. Vă dau iarăși, citez, pe actualul premiu Nobel pentru literatură 1978, Isaac Singer, acum 10 zile a primit premiul Nobel. Iată ce spune acest mare scriitor: „Lipsește o ființă umană de sentimente și, indiferent câtă logică ar avea, se va transforma într-o plantă. Sentimentele și omul sunt același lucru”.

Aurora senectuții – chipul meu arată astfel: talen-

tul înainte de toate, talentul și mereu talentul, comportamentul, implicit răspunderea creatorilor și stilul ca propedeutică a inimii și pedagogie a înțelegerii, au fost perfect caracterizate de marele Călinescu, care releva că tăria gloriei literare se confirmă prin diafanitatea figurii reale, istorice a artistului. E de la sine înțeles că această figură reală istorică evoluează în aria spiritualității naționale. Și că pentru un artist autentic cunoașterea presupune efortul demiurgic de a ieși chiar fără firul Ariadnei din labirintul tulburătorului mister. [...]

Spiritul românesc înnoitor nu s-a dezmințit niciodată. Marii, autenticii făuritori de opere perene, personalitățile proeminente din toate domeniile de activitate umană, sunt în adevăr eternii noștri păzitori ai solului veșnic. [...]

Toate acestea, tovarăși, pe care vi le spun dumneavoastră sau le-am spus până acuma, îl privesc pe creator și numai pe creator, în intimitatea atelierului lui inviolabil sub bolțile căruia se bucură de „dominium și imperium” adevărului cu „A” mare. Stilul este omul fără mască, un om care este și trebuie să fie obsedat de problema relației dintre limbaj și scriitură. O obsesie firește constructivă, nu dezagregantă, a psihicului și-așa destul de labil. Se spune că poetul este un „magister ludi”, un magistru al jocului superior. De fapt, orice scriitor trebuie să fie un „magister umanitatis”, recreând lumea în lumina unei permanente uimiri și prospețimi, redându-i cetății roadele geniului său înflorit și pârguit în lumina și umbra, în căldura și răcoarea ei. Opera sa va dura astfel cât însăși dăinuirea cetății fără moarte.

Anexez un poem pe care vă rog să-l considerați

parte integrantă a intervenției mele: „Între concesii și sicriu/ Există-un templu al tăcerii/ În care-aezii și truverii luminii/ Întră prea târziu/ Întunecați de trubadurii concesiilor/ Tac solemn, țintind în tigvele de lemn/ Zădarnic cu tăcerea gurii”... (aplauze)... De lenda est Carthago!

Dan Deșliu

Dan Deșliu: *Are cuvântul Letay Lajos; se pregătește Ioan Alexandru. (Voci din public: „Să se vorbească mai tare”, „Nu se aude”, „Microfoanele sunt defecte”). Există două modalități de a contribui la eliminarea acestui neajuns: cei de la catedră să vorbească mai tare, iar cei care ascultă, să asculte mai încet” (Rumoare. Voci)*

Letay Lajos: *Stimați colegi, (Voci, rumoare). De unde se aude mai bine? De aici, sau de aici? (Voci. Rumoare)*

Stimați colegi, vă voi spune câteva cuvinte despre Poetul și valoarea sa. Pe baza diviziunii sociale a

muncii, Poetului îi revine misiunea să vadă ceea ce străbunii nu au văzut căci au spășit, au ucis, au iubit; să cerceteze, să descopere frumuseți, adevăruri noi, nevăzute și necunoscute, să le proiecteze în conștiință prin (...) unei munci umane, conceperea. Conceperea în acest fel a poeziei, a literaturii poate părea cam utilitaristă și practicistă, totuși rolul și valoarea ei socială depinde și de această funcție. Societatea care se apropie din acest punct de poezie și care are nevoie de munca poetului ține cont de importanța acestei munci, de marea investiție pe care o necesită creația. Dar poetul printr-o astfel de judecată a personalității și creației sale își va câștiga rangul social și uman pe care îl merită cu adevărat și afirmându-se astfel vor dispărea multe mistificări, prejudecăți, idei, concepte care provin fie din supralicitarea, fie din desconsiderarea care l-au însoțit în cursul vremurilor și astfel el are de-acum posibilitatea să evalueze importanța ce se acordă rolului și, natural, totodată, răspunderii poetului. Cred că nu e cazul să mai subliniez rolul pe care-l ocupă poetul în societatea noastră socialistă. Documentele de partid au vorbit în repetate rânduri despre acest rol, scoțând în evidență importanța muncii de creație, contribuția sa de preț la edificarea noii societăți, formulându-se în același timp și cerințe care subliniază și ele importanța acordată activității poetice. Poetul își împlinește misiunea atunci când socotește stima și considerația societății ca un imperativ al societății, mai direct al cititorilor, și caută să răspundă cu exigență maximă față de propria sa creație acestor cerințe. Ele sunt tot mai mari, acum că suntem martori și părtași la gigantice construcții ce depășesc toate realizările de până în prezent și care

necesită o enormă energie creatoare. În amplul proces de democratizare care se manifestă în activitatea de zi cu zi, în practica socială, în rezolvarea treburilor obștești, mase largi primesc cu zel tot mai activ ceea ce reclamă și presupune un înalt nivel de conștiință și atașament.

Dacă mă refer la breasla noastră este nevoie de o creștere a eforturilor creatoare dacă într-adevăr poetul vrea să participe activ la această grandioasă operă constructivă. Poate nu voi jigni pe colegii mei poeți dacă mă voi folosi de o expresie din domeniul sporturilor. Nnicând lupta nu a fost atât de strânsă precum în zilele noastre pentru atingerea de noi rezultate în domeniul poeziei. Ceea ce străbunii noștri n-au văzut, căci au greșit, văd azi tot mai clar cititorii, iar printro întinsă muncă de culturalizare tot mai mulți pot formula ei înșiși aceste frumuseți și adevăruri. Cititorul de azi dispune de posibilități de judecare și comparare a valorilor. După părerea unuia dintre confrății noștri de vază și cu mare experiență în patria noastră prin creșterea duratei învățământului obligatoriu (...) apoi în creațiile populare, în culorile abstracte de pe pieptare și sumane, în ciopliturile (de viață) de pe porțile maramureșene și secuiești, în muzica lui Bartok, în concentrarea infinită a coloanei lui Brâncuși, în intelectualismul lui Poe?

Pentru a înțelege noile creații poetice, cititorul trebuie să depună și el eforturi, trebuie să se lupte și, nu de puține ori, cu conservatorismul său, cu prejudecăți și automatisme; doar astfel cititorul devine colaboratorul poetului, doar astfel poate pricepe și acceptă (sic!) creația poetică, doar astfel va avea o influență modelatoare asupra vieții sale. Străduința, strădania

pentru cucerirea operei poetice înseamnă îmbogățirea spirituală și sentimentală a cititorului. Semnifică sensul și rațiunea oricărui gen poetic și să adaug: valoarea creației poetice depinde de cât și ce poate ea oferi lumii, cititorului. În acest fel poate ea să devină perenă, chiar dacă nu nemuritoare. Deci, în ultimă instanță, rangul, mărimea unui poet este determinată de felul cum a știut el prin artă să-și ridice cititorii spre înălțimile omeniei. Mulțumesc. (Aplauze!)

Dan Deșliu: Are cuvântul Ioan Alexandru. Se pregătește Marin Sorescu (Aplauze!)

Ioan Alexandru: O să-mi fie foarte greu să... (Rumoare, voci... O voce se detașează)

Dan Deșliu: Există o propunere, sugestie, dacă tovarășul Ioan Alexandru, credeți, în aceste condiții mesajul său nu poate ajunge la ascultător, or așa ceva ar trebui să se petreacă firesc, atunci eventual să mai aștepte până când se restabilește... (Nu, nu, nu, stai jos – O voce! – Voci, Rumoare, gălăgie).

Ioan Alexandru: Încerc să fac un efort să citesc... (Stai pe scaun – voce din sală)

George Macovescu: Dragi tovarăși, aceasta este o aulă universitară. În aula universitară, dacă se păstrează liniște se poate auzi din orice colț al ei. Aici se țin cursuri și se pot auzi. Îl rog pe Ioan Alexandru, dacă nu poate vorbi acum, să amâne...

Ioan Alexandru: Mâine nu pot sta, dar citesc acum și uitați că s-a făcut liniște...

George Macovescu: Fiindcă după... îi rugăm pe organizatori ca pentru mâine să instaleze o stație totuși, dar vedeți că dacă se face liniște, așa cum se cere într-o aulă universitară, ca și cum se cere într-un

Colocviu de Poezie, ne putem auzi. Așa că eu vă rog să-l ascultăm în liniște pe poetul Ioan Alexandru. Să înțelegem că nu poate vorbi mai tare și, totuși, eu cred că-l vom auzi.

Ioan Alexandru

Ioan Alexandru: *Vă mulțumesc. Iubiți prieteni, Este pentru mine o mare cinste să mă aflu în această Cetate Sfântă a poporului român unde au lucrât și-au viețuit și au murit atâtea genii ale sufletului și graiului românesc.*

S-ar cuveni la început să aduc un prinos de dragoste și de prețuire ctitorului poeziei moderne, Mitropolitului Dosoftei, ale cărui oseminte sunt spulberate prin cine știe ce părți ale lumii. Se cuvine să aducem

*un prinos de dragoste primului **Abecedar** tipărit al limbii române, primului **Abecedar** tipărit de Iacob Putneanu, alt Mitropolit aici la Iași. Se cuvine altui Mitropolit cinstire care-a scos, iată, tot o primă carte, care se cheamă Varlaam, tot în această sfântă cetate a Iașului. Și, de asemenea, să mă iertați că-l pomenesc și pe Veniamin Costache alt mare Mitropolit care tot aici, în Iași, a tipărit cărțile pe care Eminescu le purta în spate prin toate maghernițele Europei. Acești mari ctitori de limbă sunt aici în Iași și acum, și fără ei este foarte greu de imaginat Eminescu. Fără limba românească pe care ei au cultivat-o și-au adus-o în cărți, și-au trimis-o și peste munți la noi, ardelenii, care eram cât pe ce să ne pierdem limba. Vă rog frumos să primiți acest prinos al meu sufletesc pentru cărțile pe care ni le-au trimis ei peste munți în Ardeal, fără de care eu vă spun personal cu greu m-aș putea imagina poet. (Aplauze!)*

De aici și de la Mănăstirea Neamț plecau carele încărcate cu cărți în Ardeal. Știți cât de important este acest lucru. Ei treceau cu carele încărcate, până în vârful carului, erau cu țepuși, erau carele încărcate cu ceasloave și cu mineie și cu evangheliare care treceau în țara Ardealului. Le-mprăștiau gratis prin sate, când ajungeau la Sibiu nu mai rămânea în care mai nimic. Dar erau primiți acolo sărbătorește și cereau în schimb să le trimită la pomelnic la Neamț chipul lui Avram Iancu spre pomenire. Asta-i generozitatea Moldovei pentru neamul nostru și eu cât voi trăi n-o să pot s-a-duc prinos de mulțumită acestor oameni blânzi și sfinți ai Moldovei care au făcut atât de mult pentru sufletul nostru, al ardelenilor. Ca prinos acestor ctitori de limbă care culminează la un moment dat cu Eminescu,

dar care nu se-ncheie cu Eminescu, eu n-aș îndrăzni să spun că poezia noastră este la un moment după Eminescu sau... eu cred că suntem într-o creștere. Sufletul nostru este din ce în ce mai pregătit să ridice istoria poporului român la acea noblețe și spiritualitate pe care ei cu drept se cuvine s-o poarte în cuvânt. Noi încă n-am exprimat toată măreția și frumusețea și extraordinara bărbăție și eroism și sfințenie a istoriei poporului român în cuvânt. Eminescu este, iertați-mă, abia un început. Noi suntem pe acest drum uriaș de asimilare a istoriei neamului nostru. Acestei asimilări și acestui moment este închinată cuvântarea pe care eu vreau s-o rostesc în fața dvs.

Poezia este literatura care priveghează; ea este priveghi înainte de toate, veghea asupra valorilor morale și spirituale ale unui popor ce mărturisește o limbă, durând o istorie. În poezie cuvântul dobândește greutatea cea mai adâncă a sa. Este dezbrăcat de toate veșmintele sale exterioare, rămânând aurul, nucleul pur și dinamic care iradiază energia în sufletul omului. Poetul umblă cu acest primejdios nucleu care iradiază energie, este slujitorul acestei energii care numai în graiul poetului nu este analizată spre o folosință practică, descriptivă, ci rămâne dezvelită întru iradiere spre înflăcărare și aprindere, spre potențarea sufletului omenesc către destinația sa ultimă. De aceea Hölderlin bunăoară spunea că poezia este cea mai primejdioasă dintre îndeletniciri, este copilul care umblă cu foc, apucă soarele cu sufletul, este tensiunea spirituală maximă la care poate ajunge sensibilitatea unui om. Dovadă că mulți dintre acești copii, dintre confracții noștri înaintași s-au expus celor mai mari primejdii în viață practicând această nobilă și sfântă în-

deletnicire. Este de ajuns să ne gândim la soarta lui Eminescu sau Hölderlin, a lui Dante sau a lui Dostoievski, iar aici în Iași, la începătorul poeziei române, mitropolitul Dosoftei, care s-a expus unor primejdii excepționale, a luat pe Sfânta Parascheva în brațe, a plecat cu Ea în Polonia, și-acolo, în pribegie și-n sărăcie extraordinară, s-au întors moaștele în patrie, plânse de Polonia. Le-au scos noaptea de-acolo, cum știm, iar oasele mitropolitului s-au împrăștiat în lumea străină, departe. Este o primejdie tot atât de mare la care a fost acest blând miel poet expus, tot așa de mare ca și nebunia lui Eminescu sau Hölderlin.

De unde vine această greutate a cuvântului poetic? Poetul vorbește numai atunci când cuvântul pleacă din inimă, din anima. Suntem poporul care avem inima cu sufletul, una. Ca să poată ajunge la destinația sa, în inima celuilalt om, el trebuie cu necesitate să se încarce cu cele mai adânci și obiective gânduri, transfigurate de iubirea inimii, pentru a putea penetra uriașa distanță, pe întuneric, ce desparte inimă de inimă. Cuvântul inimii tale trebuie să facă acea spărtură violentă în zidul catacombei prin care să străpungă raza aurorei, roua trandafirului imaculat sugerând-o. Avem de purtat această uriașă luptă cu zidurile babilonice ridicate între om și om, avem de străpuns aceste catapetesme ermetice, de spintecat aceste porți până la cer, aceste membrane cosmice despărțitoare ca să putem convorbi în dialog unii cu alții. Iar aceste porți nu se deschid cu niciun „hei-rup!”, cu nicio violentare de suprafață. Trebuie să lovim aceste ierichoane despărțitoare cu trâmbița de aur a sufletului nostru, cu glasul inimii, singurul căruia munții și întunecimile nu-i pot rezista. Aceasta-i problema poeziei dintot-

deauna și a fiecăruia dintre noi.

Cum putem lua legătura cu acea voce a inimii noastre pentru a putea pătrunde în sufletul seamănu-lui nostru cu vestea cea bună? Pentru că putem să ne adresăm omului la diferite straturi ale firii lui, îi putem atinge rațiunea, îl putem face să râdă, îl putem înspăimânta, îl putem îndemna la lucru sau la lene, la petrecere sau la tristețe, și oamenii a căror inimă n-a fost niciodată săgetată de lacrima cântecului să rămână pe mai departe în somnul lor și omul să își socoată viața sa una de suprafață, mulțumită cu aceste violențări raționale sau sentimentale care ar veni în contact cu ființa lui din partea unui apel al cuvântului care nu pleacă din straturile ultime, din acel nucleu de foc al inimii omeneste. Dar ca poezia să poată atinge coarda ultimă a inimii omului, ca potirul inimii celuiilalt să se deschidă, cuvântul, acest cuvânt trebuie smuls dintr-o vatră, dintr-o matcă, smerenia și rânduiala spirituală a unui popor. Oricât de bogat aș fi eu de unul singur, ca să fiu primit în inima celuiilalt, (ca) și celălalt să se poată deschide inimii mele, trebuie să vin spre el cu tot cosmosul, să-l asaltez cu mai mult decât poate eul meu singur și izolat purtat și eliberat, oricât de genial aș fi.

Ca să deschid inima celuiilalt trebuie să fi fost eu însumi deschis apelului istoriei, a celorlalți dinaintea mea ca să-l pot face pe om să se abandoneze rostirii mele, trebuie eu însumi să mă fi abandonat vocii istoriei poporului meu. (Aplauze!)

Numai la acest apel al unei voci istorice a unei inimi-matcă, a unui suflet devenit caliciu – păstrător al experiențelor spirituale ale unui popor, inima celuiilalt se deschide, sanctuarul își ridică porțile să pătrundă împăratul măririlor. Inima mea trebuie să

devină patrie, trebuie să vestească puțința locuirii omului într-o paternitate incoruptibilă. Cu crinul patriei în mână dau eu asalt inimii celuiilalt, cu sorți, poate, de izbândă. Iar pentru că patria a devenit cuvânt, cuvântul trebuie să devină patrie. Aceasta-i lucrarea de aur a fiecărui poet adevărat în graiul părinților săi. Trebuie să te umilești până la pământ ca apoi să te poți înălța cu o limbă imaculată până dincolo de stele. Această chenoză în amănunt, această renunțare ca să te poți înălța este condiție fundamentală a existenței fiecărui om, cu precădere a celui care caută să edifice prin cuvânt pe semenii săi. A coborî în vadele istoriei neamului nostru, în jugul greu al răbdării și-al durerii, a dobândi cheile suferinței pentru a intra în cămările de nuntă ale nădăjduirii neamului nostru, aceasta este povestea fiecăruia dintre noi. Plâns-am noi îndeajuns pe lespezile reci, tocite de genunchi și rugi, veacuri de-a rândul aici în Carpați, de milioanele de anonimi care au plămădit ființa graiului și-a neamului nostru prin veacuri de urgii și de jertfe, cum puține popoare s-au învrednicit în istorie? Spre această inimă a neamului nostru trebuie să subțiem ființa noastră, să mistuim eul nostru propriu pentru a ajunge cu lacrima la steaua eternității.

Suntem aici, la Iași, în chilia trudei lui Eminescu, stăm pe lada cu manuscrite a strămoșilor noștri, pe care Eminescu o căra cu el prin mansardele Europei, suntem pe capul lui Dimitrie Cantemir, descifrând istoria hieratică a neamului nostru, suntem lângă candelă mitropolitului Dosoftei, întâiul poet blând ca un miel, învățat ca un rege, smerit ca un păstor și sfânt ca un părinte. (Aplauze, aplauze!) Suntem în convoiul celor care-l plâng pe Veniamin Costache, ctitorul limbii

române moderne, în școală și sanctuar, pe care au învățat Eminescu, aici la Iași a fost catedrala fundamentală a limbii române. Rostul nostru ca poeți este precis circumscris în istorie de înaintașii noștri, întemeiați în tradiția poporului nostru, în tot ce are el sfânt și curat și nepieritor, printr-o muncă adâncă și sistematică. Să ridicăm în curând istoria acestui neam către eternitate! Să străbatem vămile de ignoranță și întunecimi ce ne înconjoară, printr-o asimilare a ceea ce universalitatea neamurilor a lăsat moștenire. Dosoftei cu o lacrimă plânge pe Psaltirea prorocului David, trudind să o transpună în graiul românesc. Iar cu alta plângem poema originală a istoriei poporului român. Eminescu sângerează cu un șold atins de rațiunea kantiană pe textele indice și europene și cu celălalt atins de lacrima bouului mușatin lângă mormântul sfântului nostru Ștefan. Sadoveanu șterge lacrimile Bizanțului cu năframa maicii sale de pe obrazul păstorului carpatic; Iorga plânge cu Ioana d'Arc la Paris ca să-l poată feriți între sfinți pe Brâncoveanu și pe fiii săi. Calea noastră, a celor ce ținem focul în mâini în fiecare dimineață este foarte limpede săpată în stâncă de jertfa înaintașilor noștri. (Aplauze, aplauze!...)

Cu istoria neamului nostru în suflet, cu mintea înnoită în albiile fluviului focului spiritual universal, trebuie să adăugăm încă o piatră de diamant la temelia patriei române în univers. Trebuie să-i biruim eul personal cu apucăturile și neputințele sale, înjugându-l la binele obiectiv al poporului nostru; ca să ai dreptul să vorbești trebuie de o mie de ori să fi renunțat la aceasta; ca să ai dreptul să fii sincer trebuie să lupți împotriva sincerității obiective. Nu cu sinceritatea

orișicui se face poezie, ci cu inima înaltă a celui curățat pentru aceasta. Când îți intră cineva în casă, nu-l primești cu gunoiul din ea, ci cu tot ce ai mai frumos. (Aplauze!) Cantemir spunea: „moldovenii nu-și aruncă gunoiul în fața casei să-l vadă toată lumea, ci acolo în dos, ca pridvorul casei s-adune lumina viței de vie sărbătorești spânzurată la intrare”. Au năpădit buruieni multe în literatură, la cuvânt; urâtul și agonia, mizerii personale, subiectivități care se revendică sincere, din care-și fac idoli de adorat, și asta se cheamă uneori poezie; texte în care nu poți sădi un fir de iarbă. O mare parte din literatura modernă arată așa și dați-mi voie să spun că nu aceasta este calea cea ziditoare pentru adevărul cuvântului poetic. Suntem într-o vatră, în duhul unei patrii, al unei tradiții din care au izvorât Eminescu și Sadoveanu, Luchian și Enescu și-atâția alții, și trebuie să știm ce poate păstra ca moștenire acest pământ ce duce prin istorie, în spate pe aripe, Putna și Voronețul. Unii critici, bunăoară, îl imită pe Lovinescu, care îl nega pe nedrept pe Sadoveanu, dar înainte să fi trudit ca Lovinescu pe textele lui Homer sau Vergiliu. Pivnițele Academiei Române sunt pline cu saci de manuscrise ale neamului nostru, încă nepublicate și nerăsfite și înainte de a avea dreptul să te exprimi public se cere oleacă de umilință, pe truda înaintașilor. (Aplauze!)

Frați poeți, nu putem face lucru de durată fără a lucra cu mâna și cu mintea și cu sufletul nostru pe această moștenire, pe această moștenire națională și pe-aceste moșteniri universale care nu sunt multe. Trebuie să punem osul nostru cuvânt cu cuvânt; sunt atâtea capodopere încă neaduse în graiul românesc; apoi toată tradiția noastră uriașă care zace încolbăită și

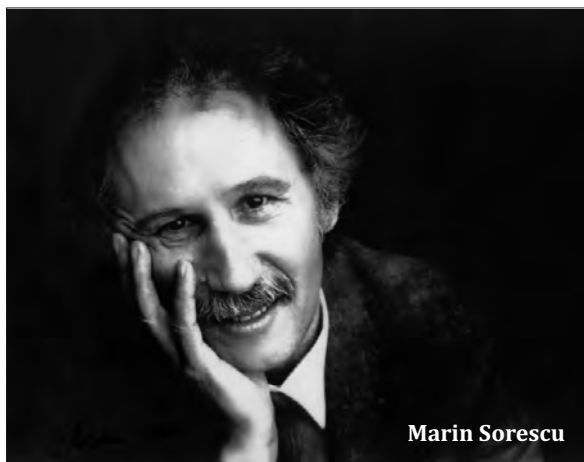
necercetată. Pe ulițele Constantinopolului, într-o dimineață de august, după 6 luni de chinuri, mucenicește îndurate, din Vinerea Patimilor când a fost luat din scaun până la Sf. Mărie când a fost martirizat, Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi desculți, în cămăși albe, cu capetele-n brațe; sângeră la temelia României moderne. (Aplauze frenetice!) Câte poeme s-au scris despre Brâncoveanu în România, ce-ar fi făcut o țară ca Franța care are o fată ca Ioana d'Arc și a ridicat catedrale de poeme pentru ea, cât am făcut noi literatură patriotică de rang pentru acești mari oameni? Pe dealul Furcilor, în Ardeal, spânzurați cu capul în jos, Horia și Cloșca pe crucea veacurilor de suferinți ale ideologilor transilvani nu-și pot da duhul până-i primim întru odihnă în sufletele noastre. Care poate fi obiectul scrisului nostru dacă nu această istorie în primul rând?! Poate fi ceva mai nobil pentru un poet român decât să se învrednicească să ridice în cuvânt această istorie? Dar spre această istorie nu poți veni oricum, trebuie cămașă de nuntă, trebuie straiul țesut din sudoarea muncii și-a privegherii, și asta stă-n puțința voinței noastre de-a împlini, de-a deveni oameni morali, patrioți adevărați, cărturari ca și Eminescu și Cantemir, oameni ai slujirii ca Dosoftei și Crimca, patrioți ca Alecsandri și Iorga. Patria trebuie să devină cuvânt, cuvântul trebuie să devină patrie. Aceasta-i lucrarea de aur a fiecărui poet adevărat în graiul părinților noștri. A te ridica din întuneric la lumină, din bezna egoismului propriu la aurora nădăjduirii tuturor, a scrie acel imn al bucuriei și-al înfrățirii care animă sufletele în finalul Simfoniei a IX-a, este suprema lucrare și izbândă la care râvnește fiecare poet adevărat. Astăzi ca și totdeauna, sufletul omului înse-

tează după lumină și frumusețe, după dragoste și împăcare, după armonia eternei comuniuni, aceasta fiind însăși vocația lui. A intra în cămara semenului tău cu raza-nrouată a bucuriei, cu ramura de crin binevestitor a păcii și dragostei curate, a jubila cu ciocârlia în zorii fiecărui cuvânt pe colinele acestui sfânt pământ românesc, a preamări stele și oameni, sanctuare și cetăți în logosul lor izbăvitor, iată mistuitorul dar al sufletului poetului! (Aplauze, aplauze prelungi!)

Dan Deșliu: *Vorbeste Marin Sorescu, se pregătește Ioanid Romanescu (Aplauze!)*

Marin Sorescu: *Discuția despre poezie nu se poate substitui poeziei însăși. Nimeni n-a creat poezie din vorbă-n vorbă. Da, dacă stau să mă gândesc bine, dar sunt bune oricum aceste dansuri în jurul focului sacru, facere de vânt care să întrețină măcar ritmul, dacă rima pare iremediabil pierdută. Ca întotdeauna, în astfel de prilejuri, vor ieși foarte în față cei care au mai puține tangențe cu subiectul, împrejurarea fiind născocită parcă pentru ei anume ca să se manifeste, să-și reafirme pozițiile și să-și revendice locul împins înapoi în perioada dintre consfătuiri, din cauza conspirației criticii care și-a dat mâna cu editurile. Se vor povesti arderi colosale din care n-a curs pe alambic măcar un strop de esență, folosul pierzându-se pe recipient.*

Desigur, editurile n-au lucrat cum trebuie; s-a publicat prea puțină poezie slabă în reviste, acestea născocind poeți mai slabi decât cei care există la noi, paradox, paradox... și una peste alta, soluția lirică s-a diluat. Tinerii se vor plânge că n-au fost înțeleși, iar seniorii le vor mai explica-o o dată. Vor fi vestejite

boema, spiritul de bere al vinului, infinitivul lung are ce căuta aici, infatuarea, lipsa de cultură, cei care n-au timp să scrie vor teoretiza sterilitatea cu citate din Mateiu Caragiale și Mallarmé, cei cu disponibilități le vor riposta în versuri. Evident, părțile vor fi împăcate cu scuze de ambele laturi. Avem nevoie și de poeți care scriu puțin, ba chiar deloc, dar care trăiesc autentic condiția poetului, avem nevoie și de poeți care să scrie oricum ca să existe și poezie scrisă.

Critica nu și-a făcut datoria! Critica nu și-a făcut datoria: (Două puncte) străinătatea nu ne cunoaște.

În concluzie, există poeți buni la noi, doi-trei dacă sunt mai slabi, dar sunt deja în grija secției de poezie și minunea se poate petrece dintr-o clipă în alta. (Aplauze!)

Da, avem o generație de poeți maturi. Dar ce zic una?! Două, trei, patru, toate generațiile au dat poeți maturi care se află în sală.

Discuțiile au clarificat multe probleme – se va zice. Foarte bune discuțiile, chiar dacă nu se pot substitui poeziei. Întorcându-ne acasă, cei care vorbesc mult despre poezie nu sunt ascultați de aceia care o scriu,

după cum cei care găesc câini nu citesc anunțurile celor care-au pierdut un câine. (Rumoare, aplauze!). Încă un exemplu de procese paralele care merg la infinit.

În final, simt că această consfătuire și-a atins pe deplin scopul, mai pe deplin poate decât cea despre critică și decât cea despre dramaturgie. Cineva va propune să mergem în grup să înfigem o floare în Teiul lui Eminescu. Cu acestea... declar deschise discuțiile pe marginea celor afirmate mai sus. (Aplauze!)

Dan Deșliu: *Invit să ia cuvântul Ioanid Romanescu.*

Ioanid Romanescu: *Din tot ce omenirea frământă în plan spiritual, un procent infim se exteriorizează prin scris. Am putea spune că puținul adunat pe hârtie nu e decât exprimarea unei profunde nostalgii, rezultatul contemplării a ceea ce am trăit cândva, urma unui plâns universal. Și totuși, se mai afirmă că se scrie prea multă literatură, se acuză îndeosebi o inflație de poezie, dar, în celelalte domenii ale activității umane, doar cuvintele folosite își probează utilitatea? În măreția sacrificiilor sale, de-a lungul istoriei, poporul român a opus forței și poezia. Faptul că a rezistat nu e un miracol. Dacă numai pe parcursul câtorva secole, atâția oameni de seamă ai noștri au sfârșit prin decapitare, aceasta-i o dovadă că ei erau și poeți. Pentru că poeții au capetele cele mai greu de întors. Trăim o epocă favorabilă, reunindu-ne ca exponenți ai unui popor-artist, acest prim colocviu de poezie constituie un moment sărbătoresc nu numai al*

culturii noastre, ci și al libertății noastre.

După cum foarte bine cunoașteți, e posibil ca peste miliarde de ani, dacă universul va fi în contracție, să nu se mai știe nimic despre Homer, Shakespeare, despre Eminescu, sau despre vreunul dintre noi. Dar, până la faza aceea de sori suprapuși, dezintegrați, omenirea nu se poate lipsi de ceea ce-i înfrumusețează existența. Se cuvine să ne punem cu toată seriozitatea întrebarea: în ce măsură reușim noi, cei de aici și de astăzi, să înnobilăm sufletele semenilor. De obicei, la întruniri literare, luările de cuvânt ilustrează cu generozitate gama de stiluri: metaforic, sofisticat, aluziv, direct, parabolic, epatant, ironic, didactic, în fine, înșiruirea mea nu e completă și nu păstrează o anume ordine. Dintr-un deosebit respect față de dumneavoastră și față de un asemenea moment al literaturii române, aș vrea ca de această dată să fiu cât mai departe de stilul poeziei mele, de rostirea orgolioasă. Cu sentimentul că măcar o parte din ceea ce voi spune s-ar putea să vă rețină atenția, dați-mi voie să exprim, cu sufletul deschis, câteva opinii despre activitatea pe care o desfășurăm.

Revistele și editurile încă mai oferă spațiu unor verificări care, prin simpla înșiruire a numelor de domnitori sau prin vehicularea unor simboluri scumpe tuturor, dar devenite de mult locuri comune pentru poezie, sunt considerate demne de apariție. Ar fi cazul ca redactorii să respecte în mai mare măsură verdictele criticii, se vede că oricât sunt de „bubuiți” în cronici și recenzii, veleitarii spun „bine, mersi!” și continuă asaltul. Trebuie să recunoaștem: insistența lor este facilitată și de faptul că poeții remarcabili nu sunt pe fază uneori; dacă în industrie funcționează câte un

sector numit control de calitate, care poate să decidă imediat ce e bun și ce nu, verificarea produsului artistic se face într-o mai mare perioadă de timp. Însă, oricum, un control de calitate, ba încă destul de larg la suflet, există și pentru noi. Ca să verifici, trebuie să te pricepi. Să fii în chestie, vorba lui Maiorescu. Am remarcat o îmbunătățire și o diversificare a formelor prin care se difuzează poezia în biblioteci, în unități de învățământ, în librării, în dialogurile noastre cu publicul, la radio și televiziune. Însă destule inițiative ar fi încă de luat în seamă. Spre exemplu, ar fi bine ca fiecare revistă să facă publicitate susținută celor mai bune lucrări ale unei edituri; pentru cărțile editate în tiraje mici, bibliotecile volante și-ar dovedi din plin utilitatea. Ar fi bine ca debutul literar radiofonic sau tv să fie prezidat de către un scriitor de prestigiu. Vizavi

Ioanid Romanescu

de privilegiul de care se bucură un interpret de muzică ușoară, nu mă îndoiesc nicio clipă că discuri pe care s-ar imprima Pe un papirus de Philippide, Vasco da Gama de Gellu Naum, Mistrețul cu colți de argint de Ștefan Augustin Doinaș, Elegii de Nichita Stănescu, poeme de atâția alții, ar constitui un act de considerație în plus a autorilor respectivi și a minunatului nostru public. Recent, mi-a atras atenția un eveniment cultural de mult așteptat: deschiderea Teatrului de poezie. Felicitându-i pe toți cei care au contribuit la înălțarea pe scenă a unui excepțional protagonist, cuvântul frumos și încărcat de sensuri al poeziei, îmi exprim încrederea că un asemenea așezământ va fi mereu un loc de atracție fascinant, o istorie literară vie.

O categorie de oameni care nu sunt poeți, dar care trăiesc dintr-un anume fel de poezie, ar trebui să fie inițiați în domeniu. E vorba de textierii de muzică ușoară. Ar fi inutil să prezint câteva mostre din creațiile lor, căci oricât ne-am abține, râsul ar inunda sala. Părerea mea este că ei nu trebuie lăsați la periferia literaturii, că ar putea fi găsite mijloace prin care ei să intre măcar în posesia unor măsuri de tehnică a poeziei, căci talent cine să le dea? Pe de altă parte, vina o poartă și compozitorii care acceptă cu ușurință orice text, fără a-i interesa și părerile unor poeți, nu ale unor alți textieri. Dintre membrii Uniunii Scriitorilor, reprezentanții lirici sunt cei mai numeroși. Dacă avem în vedere că unii dintre prozatori, dramaturgi și critici au debutat ca poeți, sau continuă să publice poezie, și chiar foarte bună, numărul nostru e și mai mare. Pentru că eu înțeleg prin poezie nu numai operă vorbită sau scrisă, ci și un mod de viață, blândețe și generozitate

față de cei din jur; niciodată nu m-am alăturat celor care provoacă și întrețin false competiții între scriitori. Chiar și cele mai neînsemnate incidente ale noastre nemulțumesc publicul. Opera de artă fiind unicat, să nu concurăm decât cu noi înșine.

Până nu de mult, ne prezentam în fața lumii în special prin creația folclorică. E bine că facem tot mai cunoscută pe alte meridiane și arta noastră cultă, inclusiv poezia; că reliefăm imaginea vieții noastre spirituale. Dar și în această direcție primul cuvânt ar trebui să-l aibă criticii, numai ei pot stabili ierarhii valorice în afara oricăror inamicități.

I-ar veni foarte greu cuiva să demonstreze că Eminescu ar fi fost Eminescu dacă ar fi stat numai la Botoșani sau la Iași. De asemenea, i-ar veni foarte greu să demonstreze că un alt poet care a colindat atâta lume, a dat o operă mai valoroasă decât Bacovia. Ați înțeles desigur la ce mă refer. Nu invidiez pe nimeni, sunt în afara acestui sentiment. Nu aduc nimănui vreun reproș. Dar parcă tot mai bine ar fi să se respecte hotărârea în legătură cu trimiterile în străinătate. În zece ani nu am plecat decât de două ori din țară. Ce ar trebui să propun – plecare o dată la cinci ani sau de cinci ori pe an cum pleacă alții? Îmi exprim și cu această ocazie încrederea în majoritatea punctelor de vedere ale criticilor literari; ba mai mult, îi asigur că în eventuala alcătuire a unei antologii din ceea ce am publicat până acum, voi ține seama de observațiile ce mi s-au adus, dar nu voi fi de acord cu obositoarele clasificări întocmite de ei mai ales în ultima vreme, pe vârste, pe căprării, pe tematici, pe modalități lirice, pe criterii inventate. Dacă mi se permite o replică, iat-o: Sunt conștient că arta e o

revoluție continuă, în care e nevoie numai de soldați. Toată viața voi face parte, prin ceea ce scriu, din cea mai tânără generație” (Aplauze!).

Nora Iuga (Discursul ei este într-o notă tristă, cu tonurile melancolice și grave, arătând suferință, dezamăgire, disperare surdă): *Stimați colegi, nu emoția este cea care acum în fața dumneavoastră îmi dă o stare neplăcută, ci un anumit sentiment de derută și de jenă, ca nu cumva, în acest moment, când am prilejul să mărturisesc tot ceea ce mi-am repetat 8 ani în șir mie însămi, acum în această lumină a împăcărilor și promisiunilor, cuvintele mele să nu cumva să cadă ca o lovitură stridentă în pauză spărgând armonia. Nimic mai ridicol decât să te pomenești vorbind despre ceva ce nu mai există, nimic mai ridicol și mai agasant decât să-i reproșezi unui om apropiat o vină, când vezi că-ncearcă să se-ndrepte. Avalanșa de poezie adevărată publicată în ultimele luni m-a făcut nu numai să sper, dar chiar să cred cu fervoare că timpul celor șapte voci slabe a trecut și de-acum înainte răsar soarele și cuvântul și inima.*

Dar eu am avut mereu această neșansă; poate tot răul e spre bine, de-a ieși din casă, de-a ieși din mine într-un timp nepotrivit. De aceea simt că trebuie să vorbesc oricum, pentru că nu despre rău este vorba, ci destinul rămas în carne după trecerea lui, cum spune cel mai bun prieten al meu.

Se-ntâmplă ceva cu poeții; nu știi, poate nu numai aici, la noi, poate pretutindeni, acesta este destinul poezilor: să fie din când în când sacrificați lent sau brutal, cu perfidie sau cu pumnul în gură, există nenumărate metode de a ucide poetul.

Poetul este un om ca tot omul; trăind doar mai exploziv, uneori paroxistic, îmi permit să spun, întâmplările lumii. El este și puțin cabotin. Un cabotin naiv și sublim, asemănător cu actorul, dar, dacă vrei, un actor inventat, un negativ al acestuia. Actorul este întru chiparea superbelor sale tumbe exterioare, poetul este un clown care știe să râdă și să plângă frumos, dar nu cu lacrimile ochiului, ci cu cele ale ființei lui secrete. Există poeți înflăcărați, puternici, care urcă la tribună, vorbind în numele unei omeniri întregi, poeți care aprind fulgere cu pretenția că pot schimba rosturile așezărilor leneșe – și alții care nu pot vorbi decât în numele lor și-n felul lor, poeți muți ca o lebădă. La rădăcina oricărei creații stă durerea sau frica; orice poezie începe și se sfârșește cu o mare tristețe. Cine înțelege acest lucru nu mai privește cu suspiciune și cu dispreț tristețea poetului; cine trăiește în carnea lui aceste cuvinte nu-i poate arunca în față vorbele: „n-ai dreptul să fii trist într-o societate atât de minunată; de ce mimezi durerea când ai tot ce-ți trebuie ca să trăiești bine?”.

Dar cine-a scornit că tristețea s-ar justifica numai printr-o presiune traumatizantă exercitată de societate asupra individului, când există atâția factori ex-

trasociali și extrapolitici care ne determină încă de la naștere ca ființe înzestrate cu darul tristeții. Numai faptul că trebuie să murim, pânda bătrâneții, sfârșitul tuturor lucrurilor, neputința de a mai reface din memorie un chip pe care l-ai iubit cândva, tristețea adolescentului, tristețea femeii de 40 de ani, tristețea poetului.

Și-atunci, sentința omului de la birou – 7 ani de zile la toate editurile, în toate redacțiile revistelor, „regret, nu pot face nimic, poeziile dvs. sunt prea triste, nu sunt reprezentative pentru societatea în care trăim”, stupiditatea fără margini... (laus justitiae bietul Erasmus). Tineretul trebuie să crească liber și fericit, minunat. În cartea de română de clasa a IV-a primară, din poezia Ce te legeni, codrurile? sunt omise versurile: Și se duc ca clipele/ Scuturând aripele/ Și mă lasă pustiit/ Vestejit și amorțit/ Și cu doru-mi singurel/ De mă-ngân numai cu el”.

Din manualul de clasa a X-a, cuprinzând literatura română de la Macedonski și până la Ana Blandiana, lipsește Bacovia. Tudor Arghezi figurează fără îndoială cu cele mai reprezentative poezii ale sale: Belșug și Cel ce gândește singur. Iar Ion Barbu nu este pomenit deloc, ca și Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Adrian Maniu ș.a.m.d. Te întrebi cu stupefacție: de ce?

Pe lume au existat întotdeauna tabu-uri; bine-bine, spun, nu se poate pentru că nu este reprezentativ pentru momentul actual. Dar până când vor tot trebui până și marii noștri morți să treacă mereu pe la cadre? (Aplauze!)

Bacovia pentru că e prea trist, Ion Barbu pentru că e prea ermetic, V. Voiculescu pentru că e prea mistic;

copiii noștri trebuie păziți, ei trebuie încă din pubertate să învețe ceea ce este primejdios pentru destinele țării lor, ei trebuie de mici să știe să se cenzureze și asta într-o societate în care, chipurile, nu mai există cenzură. Cine, vai, cine alcătuiește aceste manuale?, cine-și permite să mutilizeze poezia dintotdeauna a acestui popor, cine ucide din germen poetul, în sufletul larg deschis către întrebările lumii, ale acestui uriaș poet virtual care este adolescentul?

Când librăriile și paginile revistelor noastre sunt pline de studii prestigioase despre acești zei ai cuvântului românesc, cine îndrăznește și cu învoirea cui asemenea odioase epurări?

Și-apoi, când ni se spune că de destinele literaturii trebuie să răspundă scriitorii înșiși și că poetul are dreptul să se exprime cu cele mai variate modalități de expresie, de ce experimentul, în poezia românească, a avut în ultimii 7 ani un statut special de „persoana non grata”? Totul se înnoiește pe lumea asta, lumea materială și substanțială și substanța gânditoare. Spiritul omului suferă de o boală cronică: plictiseala. Insul modern devorează totul extrem de repede: înnoirile peisajului, ale hainelor, ale modului de viață, ale jocului sau ale războiului de-a lumea, formulele schimbate ale felului de-a spune ceea ce s-a spus de prea multă vreme cu aceleași cuvinte, sunt necesare ca aerul și ca apa.

Mi s-a adus acuzația, și presupun că nu numai mie, nu-mi îngădui atâta vanitate de a mă considera lebăda neagră, că experimentul poetic este mimare, că nimic nu este autentic în aceste căutări, întrucât ele nici nu sunt căutări, ci numai import de poezie de-aiurea. Literatura unei țări este un organism viu; ea trebuie să

parcursă după o dialectică riguroasă existența în alcătuirea celulelor cele mai ascunse, toate ciclurile ei de viață. De aceea poetul ar trebui să fie crezut că într-un moment de revelație a descoperit, să zicem, aici, la noi, în anul 1964, suprarealismul, fără să fi auzit până atunci niciodată de existența unui asemenea curent. Așa cum cel care a descoperit, să zicem, prin secolul al XVIII-lea, nu știe exact, pila magnetică, nu cunoștea faptul că un alt ins, nu se știe nici azi dacă pământean sau stelar, inventase cu cel puțin două milenii înaintea lui un obiect identic. Și-așa se întâmplă că poezia unei țări trece inevitabil prin toate fazele de creștere ale poeziei universale, indiferent dacă întreține sau nu un contact permanent cu fenomenul acesteia din urmă. Deoarece trupul și spiritul omului de pretutindeni sunt identice cu alcătuirea lor și diferențiate doar prin stadiile de dezvoltare la care au ajuns, iar drumul lor trece neabătut prin toate încercările, supunându-se unei mari unități a tuturor rosturilor sau nerosturilor acestui univers.

De aceea, orice interdicție a experimentului, orice opreliște în nevoia poetului de a spune ceva într-un fel anume doar al lui, este o amputare în ființa poeziei și mutilează în cele din urmă partea spirituală a unei țări.

Spuneam la început că există multe feluri de a ucide poezii. Se vorbește mult și de mult că în ultimii ani s-a înregistrat un declin în producția noastră lirică, nu cantitativ, ci valoric. Multe voci întâmpinate la sfârșitul deceniului VII, cu exaltare, au amuțit vreme de opt ani. Nu vreau să cred că este un dat al românilor să se entuziasmeze pe moment și să uite la fel de repede. Oameni de mare sensibilitate și de incoruptibilă

ținută morală și-au dat atunci girul unor poeți aflați la primul sau la al doilea volum. Unul dintre ei, poate cel mai bun, nu se mai află printre noi – mă refer la Miron Radu Paraschivescu.

Să se fi înșelat acel om atunci, acel om care a dat certificate de scriitori unor mari personalități ale literaturii noastre de azi, ca Marin Preda sau Geo Dumitrescu? Există poeți cu viață scurtă; pe unii îi abandonează poezia, alții renunță deliberat la ea, un Ion Barbu la noi, un Arthur Rimbaud aiurea, dar niciodată moartea poetului nu survine înainte de a-și fi consumat arderea totală. Nu cred că acești tineri poeți au sucombat pentru că nu mai aveau ce spune; tăcerea lor nici nu este, de fapt, o sucombare, ci un mutism care li s-a insinuat perfid, o neputință de a spune altfel și altceva decât le dicta ființa lor lăuntrică, o incompatibilitate la mimetism. Și apoi – neîncrederea. Aici intervine marele, uriașul rol pe care societatea îl joacă în existența poetului. Deși retras în apele lui interioare ca un făt în turburele lichid amniotic, poetul are permanent nevoie de acel cordon ombilical care îi întreține legătura cu ființa maternă, cu poporul, cu lumea; fără această legătură, poetul moare, niciun poet nu poate fi atât de vanitos și-atât de extaziat în fața propriului său chip, ca să nu înceapă să se-ndoiască de faptul că este poet, când timp de 8 ani de zile primește numai refuzuri. Și-așa apare, încet-încet, amânarea, senzația inutilității, tăcerea, sau domesticirea. Nimeni nu-ți mai rostește numele. Numele tău devine un tabu, un tabu au fost vreme de atâția ani aceste cuvinte ale limbii române. Uneori explodam pe o hârtie de prea mult soare, scriind: Doamne, minunea de-a fi! Și pe biroul redacției această atât de laic deve-

nită interjecție dispărea sub pixul lectorului. Și câte și mai câte...!

Dar, iată, un miracol s-a petrecut peste noapte: de câteva luni văd cu bucurie că poezia adevărată începe iar să se rostogolească și totul e ca o revelație, când acest lucru ar fi trebuit să fie cel mai firesc dintre lucruri. Angela Marinescu, Marius Robescu, Ion Mircea... Aud că a apărut cartea lui Daniel Turcea; peste puțin vor apărea poeziile lui Virgil Mazilescu, ale lui Vasile Vlad, ale lui George Almosnina, ale lui Mihai Pelin, ale Norei Iuga. Toate la Editura Cartea Românească. De la cine să aștepți înțelegere dacă nu de la ai tăi? Și cine știe, poate totuși, ne este îngăduit să sperăm pe lumea aceasta! (Aplauze!)

Cezar Ivănescu: *Nu am un text scris și consider, poate este exagerat, dar consider că nu trebuie să venim să ne citim pur și simplu textul scris de-acasă, e o chestiune care, din punctul meu de vedere, știu eu...*

Am luat cuvântul cu două scopuri foarte clare: 1. Astăzi de dimineață, în poziția în picioare, am ascultat discursurile câtorva colegi. Unul dintre aceste discursuri mi-a displicut profund și consider că este datoria noastră, a scriitorilor români, să-nțelegem exact și calitatea noastră și condiția exactă în care ne aflăm; este vorba de discursul tovarășului Ion Gheorghe, care a creat o falsă senzație de mafiotism general în lumea literară românească. Tovarășul Ion Gheorghe are o condiție excelentă, i se publică chiar o carte de 600 de pagini care, după opinia mea de poet român rațional, cartezian, este o carte absolut dementă (Aplauze, rumoare!) și se publică această carte, eu însumi am făcut un referat pozitiv pentru publicarea ei, pentru ca să ne

Cezar Ivănescu

bucurăm cu toții de veritabilul democratism al zilei de astăzi. Peste durerea unor colegi de-ai mei, Nora Iuga a așteptat opt ani, până să..., adică așteaptă încă, nu i-a apărut, și eu am așteptat opt ani, dar am așteptat mai mult de acești opt ani până să public.

Sigur că da, trebuie să luptăm să ne câștigăm condiția democratică. Dar vreau să spun acest lucru: nu cred că la ora actuală eu personal am avut, ca să spun așa, un accent pamfletar – apropo de colegul nostru George Macovescu – mai de mult când nu era președinte al Uniunii Scriitorilor, dar era ministru de externe. Consider absolut neloial și dictat de un anumit cerc proletcult... tot atacul tovarășului Ion Gheorghe. (Aplauze!)

Al doilea lucru pe care vreau să-l subliniez este o chestiune pe care poate n-am s-o exprim exact și într-o arie perfect creștină, ca un coleg al nostru, Ioan Alexandru. Dar mă supără nespuse de aproape zece ani de zile articolele scrise de colegul Ioan Alexandru prin

reviste și discursurile sale, în care, pe lângă o notă umanist-creștină, intervine un laitmotiv al atacului împotriva unui anumit gen de literatură, ceea ce domnia sa numea „scoaterea gunoiului în față”. Este vorba de o literatură dură care încearcă să reveleze, printr-un limbaj nu atât de cădelnițat, edulcorat și plin de apă de trandafiri, condiția reală a omului de astăzi. Eu sunt, aș putea spune, un suferitor în această chestiune, mult cenzurat din cauza acestui limbaj liber, care încearcă, știu eu, să stabilească condiția reală a omului de astăzi. Nu cred că... cu acest discurs foarte limpede creștin dar care evită condiția reală, concretă și dramatică a omului concret, vom vorbi despre noi cei de azi. Fiind supărătoare această chestie, am vrut s-o revelez și atât am avut să vă spun.

Dan Deșiu: Are cuvântul Venera Antonescu

Venera Antonescu: Pentru că iubesc tineretul, mă bucur că se află în preajma Colocviului Național de Poezie. M-a uns la inimă ceea ce, cu stringență și tranșant, au spus-o un Al. Paleologu, un Mircea Martin, eu însămi simțind și gândind precum ei. Și, dacă mi s-ar fi cerut să scriu, aș fi tras, probabil concluzii asemănătoare, exprimându-mă într-un stil care este al meu, exprimându-mi în acest stil, repulsia și revolta, luând ferm atitudine împotriva imposturii agresive a poeziei ritmate, care, mimând patriotismul, îl compromite; luând atitudine împotriva tuturor formelor generate de semidoctism, în numele poeziei noastre de astăzi care există, adevăratei poezii de astăzi care din fericire își are atâția reprezentanți de prestigiu. Acum însă, și aici, aș dori să vorbesc ca poet confrăților mei, poeziilor.

Știu că pe tărâmul singular și elevat al poeziei ca și pe acela al tragediei antice, diferențierile dintre vârste și sexe se estompează și dispar. Poezia înseamnă înmugurire în și desfrunzire prin vorbe. Poetul este un magician al cuvântului, nu spun cu asta o noutate; poetul are har, o știm cu toții de mult, poezia nu este o meserie și asta o știm bine, dar s-a cam uitat sau încercăm să credem că s-a uitat. Nu se învață, deși există poeți artizani, deși poezia implică travaliu, o purtăm în sânge ca pe o dulce otravă; este o maladie și un balsam; fără ea, fără poezie, n-am mai fi noi, sau, simplu, n-am exista. Pentru unii dintre noi, pentru mine, poezia este resort vital. Poezia înseamnă înmugurire în și desfrunzire prin vorbe, iar despre inepuizabilele resurse ale graiului nostru românesc, despre bogăția și frumusețea unei limbi dulci ca un fagure de miere, nu găsesc eu cuvinte potrivite pentru a mă putea rosti. Și nici n-ar fi cazul s-o fac, în puținătatea timpului de care dispunem aici și acum.

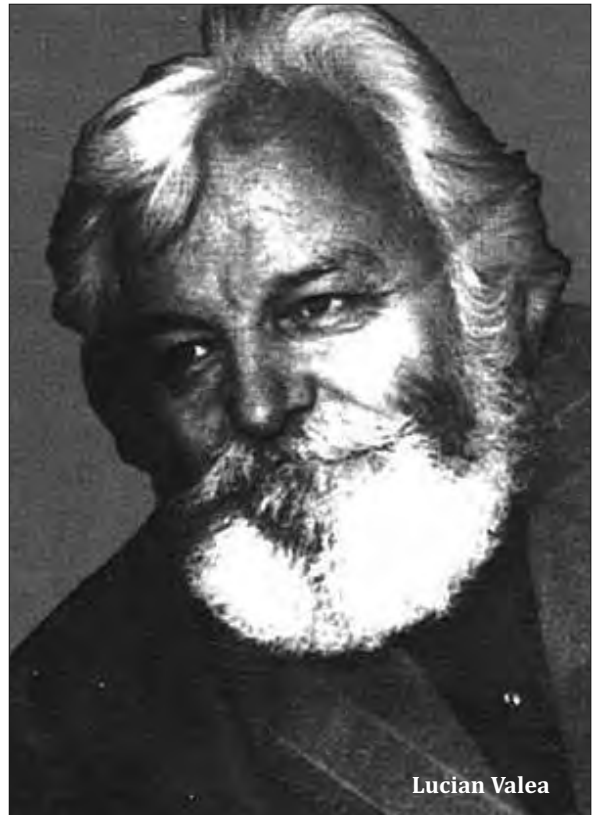
Tu, poet, dispus de un simț al limbii pe care nimeni altul nu-l are; din puzderia de sinonime, ale extrem de nuanțatei și bogatei noastre limbi, din puzderia de sinonime, spuneam, pe care limba ți le pune la-ndemână, fără ezitare și fără greș îl alegi pe acela, unicul din cele 7 sau 10 care, într-un anumit context de maximă densitate lirică, poate întregi o atmosferă, sugerând.

Știu, nu numai din experiența mea de poet, de autor de poezie originală, ci și din munca mea de tălmăcitor din mării poeți ai liricii universale, cunosc bogăția aceasta de implicații a limbii românești. De nenumărate ori m-am certat cu prieteni străini, care, induși în eroare de dicționarele noastre proaste de si-

nonime, încercau să mă convingă că avem o limbă săracă (...).

Lucian Valea (Discursul, persuasiv, incitativ, a dinamizat sala. Ton convingător, înalt. Limpede și percutant. Acuzator. A fost discursul potențat de aplauze permanente): *Succesele poeziei românești reprezintă de mulți ani o realitate pe care nu o mai poate nimeni nega, realitate care însă nu ne dă dreptul să nu vedem că poezia și poetul în România continuă să se confrunte cu jenante probleme administrative. Una dintre acestea este cea privind situația poetului în societatea contemporană. Cine este poetul și ce loc ocupă el într-o lume de truditari, de muncitori cu brațele și cu mintea? Unii zic c-ar fi un producător de bunuri spirituale; definiția corespunde prin sinceritatea termenilor cu lapidaritatea expresiei. Numai că cercetând nomenclatorul sistematic și alfabetic al ocupațiilor tipărit în 1977, pe scriitor (Aplauze!) îl găsim trecut în secțiunea „ocupațiile personalului TESAT”, la codul E 175, partea a II-a, între administratori, dactilografe, persoane de serviciu și pază și pompieri (Aplauze!). Situația e de natură să nedumerească cel puțin, dacă nu să indigneze, comparabilă numai cu cea a minerului și a oțelarului. Dar mergând puțin mai adânc, constatăm că munca scriitorului nu e respectată nici măcar în puncte de nomenclatorul pomenit. Cel ce vă vorbește a fost ani îndelungi dascăl de limba și literatură română, a încetat apoi din motive ce nu interesează aici să mai predea în școală (Aplauze!) și după ce timp de 2 ani s-a retras ca să-și poată scrie cărțile, devenind pur și simplu scriitor și nimic altceva, când a revenit în câmpul muncii la un muzeu județean, a fost*

considerat nou angajat, pierzând continuitatea legală; îmbolnăvinduse, i s-a plătit numai 60% din retribuție. (Aplauze!) De activitatea lui de scriitor și de calitatea lui de membru titular al Uniunii Scriitorilor, finanțul și contabilul n-au vrut să țină seama. Deci nu există meserie de scriitor cu drepturi recunoscute, în ciuda nomenclatorului mai sus pomenit, deoarece nici chiar acolo printre dactilografe, paznici de noapte și pompieri, scriitorul nu este considerat de fapt om al muncii, când îi trece cumva prin cap să rămână numai scriitor. Contabilul și finanțul, persoane serioase și grave și productive, au despre poetul român opinia lui Jupân Dumitrache: „un coate-goale, un scârța-scârța pe hârtie”. (Aplauze!)

Lucian Valea

La Conferința Națională din mai 1976, cu ocazia votării statutului, art. 5, aliniatul b, după cum vă amintiți foarte bine, a stârnit aprige discuții cel privitor la încadrarea în câmpul muncii a poetului tânăr. Ajungându-se la votarea lui s-a obținut de la președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste acordul unei acțiuni comune cu Uniunea noastră, prin care să se obțină completarea lacunelor din legislația muncii privitoare la locul scriitorilor printre oamenii muncii. Rog pe distinsul nostru președinte să informeze la sfârșit Colocviul dacă s-a întreprins ceva în acest sens, dacă vom continua să rămânem mai departe printre dactilografe.

Dar dacă meseria de scriitor e lăsată să trăiască în ambiguitate, în schimb e cultivată cu zel meseria de dădacă literară. (Aplauze!) Dădaca trebuie să-l învețe pe poet ce să scrie, cum să scrie, când să scrie, când să nu scrie, ce e primejdios să scrie, ce nu e primejdios ș.a.m.d. Încurajată, meseria de dădacă literară a pătruns de la centru în jos în toate organismele teritoriale. Nu există comitet județean de cultură și nici comitet sindical care să nu beneficieze în schemă de acest gen de activist priceput la toate. (Aplauze!)

Cu o lipsă dureroasă de atenție este tratată la noi meseria de cititor, la toate vârstele. Copilul preșcolar, șoimii de la grădiniță găsesc la televizor programe cenușii, didactice și șabloane în care locul poeziei adevărate e luat de textele neinspirate. Trec luni și luni până-i auzim pe acești copii frumoși, cu priviri inteligente, recitând câteva strofe timide despre mamă, despre bunic și bunică, despre cățelul și mâța din curte. În schimb, despre rolul lor de viitori constructori plouă cu versificații pe care ei nu le înțeleg și le repetă ca

niște papagali aproape speriați. (Aplauze!). Elevii din liceu s-au trezit peste noapte cu literatura română și universală, cea dintâi redusă la rolul de Cenușăreasă, cealaltă izgonită pur și simplu din programă și devenită amintire. Muncitorul, intelectualul, militarul, găsesc în programele caselor de cultură spectacole de poezie searbădă și lozincară, scrisă de cele mai multe ori de veleitari abia trecuți de stadiul alfabetizării. „Cântarea României”, festival care, în intenția organizatorilor, trebuie să contribuie la descoperirea și afirmarea talentelor reale din diverse domenii, ilustrând astfel potențialul excepțional al creativității românești în această etapă istorică, a coborât de multe ori poezia la nivelul răvașelor de plăcintă, dând gir oricărui diletant care cu puțină dibăcie știe să îndruge câteva vorbe despre Burebista și Decebal, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. (Aplauze!) Și în vreme ce editurilor noastre li se cere maximum de exigență în tipărirea volumelor de debut, fixându-li-se abia câteva titluri pe an, la nivelul județelor hârtia e consumată cu zeci de culegeri colective ori plachete individuale, producându-se nu numai o regretabilă confuzie de valori, ci se opune inferioritatea talentelor autentice.

Astfel, poetul adevărat e acuzat perfid de profesionalizare timpurie, iar scribomanul și veleitarul, patronat de diverse cenacle, devin poeți recunoscuți în comunele, orașele și municipiile unde dădaca literară are de spus ultimul cuvânt. (Aplauze!) La radio și televiziune, veleitarii recită și cântă în aplauzele diletantismului și impostura își primește pe loc consacrarea. Ce ne mai trebuie atunci poezie adevărată când băieții noștri pot face orice?

Departa de noi gândul de a nu înțelege importanța

unui cenaclu literar; de ani de zile îndrumăm la Botoșani cenaclul județean „M. Eminescu” și numai în ultimii ani au obținut premii de prestigiu la diverse concursuri mai mult de 10 dintre tinerele talente. În toate revistele literare din țară, numele lor poate fi întâlnit cu regularitate.

Dacă am combătut profesionalizarea pripită, am fost nepăsători cu cenaclistul diletant până la adânci bătrâneți, fiecare membru din cenaclul nostru a înțeles că a ajuta în literatură înseamnă a spune cuiva răspicat dacă are sau nu are talent, a nu cultiva iluziile false, a condamna drastic și responsabil impostura și gălăgia. Situația înfățișată de noi e ușor identificabilă: luați culegerile editate prin județe și revistele școlare; un violent proletcultism bântuie ca o stafie prin paginile lor, vechiul proletcultism, cel de prin anii '45-'55 avea o justificare, tovarăși: era cinstit în năzuința poezilor de a se acomoda unei etape istorice, de a o cuprinde și de a o înțelege. Proletcultismul patriotard de astăzi în schimb scoate de la naftalină toată recuzita unei poezii retrograde, de la sămănătorism la gândirism, și-o spun cu toată răspunderea, și la poezia Drepței de prin anii 1933-1944. (Aplauze!)

Un vuiet naționalist surd trece prin poeziile aparent nevinovate în care Decebal, sângele, Zalmoxe, misterul, adâncurile și tainele nu sunt simple elemente de vocabular cu violențe în funcție de context, ci rămășițe dintr-o ideologie politică de tristă memorie, reluate cu o inocență cu surâsul pe buze.

Dacă pășunismul anilor '40-'44 putea fi explicat și sesizat prin necesitatea protestului antifascist împotriva Diktatului de la Viena, pășunismul patriotard contemporan nu mai are nicio justificare. Asemenea

producții jignesc nu numai poezia, ci și patriotismul nostru echilibrat și sincer, socialismul românesc și limba română însăși. (Aplauze!)

Iată pentru ce socotesc că ar fi timpul să se înțeleagă odată pentru totdeauna că de destinul literaturii noastre trebuie lăsați să răspundă scriitorii și nu dădacele literare.

Avem o uniune puternică, obștea noastră își dovedește din plin și maturitatea și dinamismul. Să nu fie confundată atunci această Uniune cu un cenaclu oarecare, nici la București, nici la Buzău și nici la Botoșani. Cenaclul să rămână o pepinieră de viitori scriitori pe lângă asociațiile noastre și nu o instituție opusă Uniunii pentru a se demonstra că literatura o poate face oricine. Noi știm, știe toată lumea că pentru a scrie literatură trebuie să ai talent: păreri despre talent se pare că au generat în ultima vreme o falsă problemă și că printre poeți s-ar fi acreditat ideea după care meseria de scriitor va fi egală cu o investiție mistică și aristocratică. Eu cred că o astfel de opinie putea fi cultivată de colegii noștri din Evul Mediu. Noi, cei de azi, suntem conștienți că, existând talentul, scrisul nostru e în proporție de 75% muncă și trudă și sudoare, muncă și trudă și sudoare care în absența talentului, oricât ar fi de cinstite, nu produc mare lucru, mai ales nu produc niciodată literatură adevărată.

În locul dădacelor literare plătite să-l învețe pe poet ce să scrie, cum să scrie, mai bine s-ar angaja specialiști care să analizeze starea deplorabilă din programele analitice ale liceelor noastre. Am vedea atunci că poeziei și literaturii în general i se acordă o importanță jignitoare, iar noi avem tot interesul să determinăm în rândurile tineretului nostru (...) apariția

unui cititor de meserie entuziast, lucid și interesat, care să cumpere cărți și reviste, care să înțeleagă munca noastră, truda noastră.

În încheiere, dați-mi voie să observ că la noi nu poate fi vorba de o criză a poeziei. Nivelul atins de lirica românească în socialism e unul dintre cele mai înalte din literatura contemporană din Europa și din Lume. Dacă se poate vorbi de o criză și eu afirm că aceasta există, atunci la mijloc e o criză de demnitate. Căci demnitatea poeziei e în joc astăzi când cu instrumentele ei se poate juca nepedepsit de critică orice neisprăvit, orice nechemat, orice diletant și orice veleitar. (Aplauze!) Și de o criză de demnitate a scriitorului e iarăși vorba când meseria noastră e trecută printre dactilografe, femei de serviciu, paznici și nu printre mineri și oțelari unde-ar trebui să figureze cu cinste! Finanților și contabililor le amintim că suntem un popor de 22 de milioane de români în mijlocul căruia trăiesc, visează și scriu o mie și câteva sute de scriitori. A sosit timpul, așa cum s-a întâmplat și cu Cenzura, să se desființeze și posturile de dădacă literară. Să li se acorde scriitorilor încrederea pe care-o merită. Nu cred că există scriitor român reacționar, dușman al Patriei sale (Aplauze!!!), dușman al Patriei sale, dușman al limbii în care respiră cu sufletul și cu mintea sa. Un asemenea caz, dacă s-ar ivi, dacă se ivește, trebuie considerat patologic și predat medicinii. Pot însă exista cazuri limită, cazuri de disperare, cazuri de înrăire, vina că un scriitor poate ajunge aici o poartă tocmai dădacele literaturii, provocările lor, obtuzitățile lor pot împinge uneori o conștiință creatoare până la marginea prăpastiei. Dacă suntem ajutoare de nădejde ale Partidului și eu cred că suntem,

atunci ne adresăm Partidului prin intermediul acestui Colocviu și-i cerem respectuos să ne ia dădacele literare de pe cap (Aplauze!), să nu-i fie teamă de posibilitățile noastre greșeli. De dragul viitorului luminos al literelor române, scriitorul cinstit contemporan are dreptul legal și la greșală și la izbândă. Ne adresăm secretarului general al partidului și-l rugăm, așa cum a știut dăruii demnitate politiciii românești pe toate meleagurile lumii, să sprijine și pe scriitori în greul drum de consolidare al demnității lui profesionale. (Aplauze!) Ștefan cel Mare a intrat în istorie nu numai prin bătăliile câștigate împotriva turcilor și tătarilor, ci și prin geniul cu care a știut să lase liberă arta aici, la Țara Moldovei. Vă mulțumesc. (Aplauze!)

Radu Cârnelci

Radu Cârnelci: *Mie-mi ajung doar trei minute. (Citește poemul „Cuvinte pentru Poet”) Port semnul*

pe frunte, cicatrice și stea/ (...) Podoabă din lupta cu toți/ Din lupta cu tine/ O acvilă pe umărul tău/ Veghe/ Pe buze gust de furtună/ Iar sângele devenind tristețe (...) memoria străvezindu-o/ Înalt e muntele/ Pe ce urcuș, în care toamnă te vei opri/ Pe care stâncă sihastră/ Acolo, în urmă, departe/ Pașii tăi (...)/ Legănătoare ramuri de veghe la câmpurile tale pârguindu-se ca fecioarele/ Domnii/ Așteptând trecerea bărbaților/ Dragostea într-un anotimp de semințe/ Unde sunt bucurii/ Profet stimat (...)/ ca două stele/ De taină/ (...) și spaime ascunzând/ Vorbele/ Lumină, binecuvântare/ Mâinile tale în mulțimilor calea/ O zare mereu mișcătoare/ Auroră perpetuă/ Iar tu spre ea/ Neînvinșule/ Novembre îți pune pe umeri toga (...).

Traian Iancu (directorul Fondului Literar): *Stimate tovarășe și stimați tovarăși, Având în vedere că organizatorii, gazdele noastre, au făcut 16 grupe de poeți care se vor deplasa în șaisprezece puncte ale Iașului și împrejurimilor, deci publicul celălalt de toate ocupațiile și instituțiile vor avea prilejul să-i cunoască nemijlocit și prin lectura operelor lor literare, și având în vedere că o parte mare dintre membrii U.S. nu au putut intra în sală astăzi, ziua de mâine, destinată continuării lucrărilor Colocviului nostru de poezie, este dedicată numai membrilor U.S. și invitaților care au primit invitația scrisă de la Uniunea Scriitorilor din București sau de la Asociația din Iași. Aceasta a fost comunicarea și mulțumesc tovarășului Președinte.*

Ziua a doua a Colocviului Național de Poezie, 19 octombrie 1978

(Aula Bibliotecii Centrale Universitare
„Mihai Eminescu” din Iași)

Mircea Radu Iacoban: *Programul zilei de astăzi și zilei de mâine! Astăzi a intervenit o schimbare de program: am mutat lansarea cărților lui Nichita Stănescu și (...) la 17,30 și expoziția de carte de Poezie în Sala Victoria din Piața Unirii, vis-a-vis de Hotelul Traian, peste linia de tramvai. Deci, la 17,30 vă rog să fim de față la aceste lansări ale colegilor noștri. Sunt pregătite 18 deplasări ale grupelor de poeți în comune ale județului Iași unde mulți sunt așteptați cu toată dragostea și cu... celelalte și în alte câteva locuri din municipiul Iași. Dumneavoastră ați primit la venirea în Hotel o invitație în care se preciza locul unde ați fost invitat. V-aș ruga foarte mult să țineți seamă de această rugămintă a gazdelor și a celor din comunele respective, să dați curs acestor invitații. În cazul în care cineva dintre dvs. dorește să participe la aceste întâlniri și nu a fost programat de la început, să ia legătura cu tovarășa Ana Vâlcu și să se înscrie acolo unde dorește să participe. Vă mulțumesc foarte mult. Diseară la 19,30 în Sala Teatrului Național are loc o întâlnire cu membrii cercurilor literare din întreprinderi, școli, facultăți și din alte locuri ale județului. Un dialog absolut democratic, cât se poate de deschis, fiecare din cei prezenți în sală are dreptul să întrebe pe oricine din sală tot ce dorește. Cred că este bine să participăm cu toții.*

Al. Paleologu (discursul este rostit pe un ton colcvial, surdinizat. De aceea și lipsesc destule cuvinte, pasaje chiar): *Stimați colegi și colege,*

Vă mărturisesc de la început că, fiindcă n-am fost anunțat să mă pregătesc, țin această scurtă alocuțiune, scurtă sper să fie, cu o oarecare ezitare. Vreau în orice caz de la început să subliniez și să declar că venisem la Iași cu un oarecare scepticism asupra caracterului, să zic așa, eficient, real, al Colocviului. Aveam sentimentul că vom participa la o adunare în care ne vom elogia pentru ceea ce am făcut bine pentru limba și pentru cultura noastră, realizările noastre extraordinare, că ne vom complimenta și ne vom bucura și vom spune că totul e cât se poate de bine posibil. Am avut de la început șocul entuziasmant de a asculta lucruri adevărate spuse cu hotărâre, în temenii cei mai proprii și mai decenti și cu lipsă de timorare în fața problemelor atât de generale pentru problemele culturii noastre. În primul rând vreau să aduc un elogi și un omagiu lui Ștefan Augustin Doinaș pentru raportul magistral pe care ni l-a arătat ieri, el nu a ocolit nici una din problemele fundamentale și grave care se pun în fața noastră și ne-a făcut să privim cu luciditate un viitor care nu este neapărat și matematic într-o linie ascendentă. [...]

Vreau să omagiez Colocviul pentru că a fost gândit într-un spirit democratic, adică trebuie să asistăm oricând este dispusă conștiința unui coleg de-al nostru, indiferent dacă ne place sau nu, dacă ne convine sau nu.

Intervenția președintelui nostru, ieri, care a cerut ca să fie lăsat să vorbească până la capă, un coleg care (...) este o atitudine într-adevăr de președinte de

Uniune, de om care înțelege libertatea de opinie, indiferent dacă această opinie (Aplauze!)... Este bine să ascultăm până la capăt orice opinie, pentru că nu e nicio catastrofă dacă e o opinie bună sau rea... [...]

Ieri am avut iarăși satisfacția să văd că între noi a existat polemică, au existat, fără eufemisme și fără brutalități, atitudini care s-au arătat antagonice. Și vreau să susțin o opinie interesantă pe care am ascultat-o în cea mai tristă alocuțiune aici, a poetului Cezar Ivănescu, care a spus referitor la cuvântarea lui Ioan Alexandru, cuvântare care mie mi-a plăcut foarte mult, de multe ori prin impactul verbal, remarcabil al poetului – al lui Ioan Alexandru – când Cezar Ivănescu a spus, a ridicat problema gunoiului adus în față sau ascuns în spatele casei sau unde-ar fi. Sunt două moduri dificile, diferite și frumoase de comportament uman, de comportament civilizată, acela de a strânge gunoiul, dar și de a-l arunca. [...]

Ivănescu a tradus – și foarte frumos a tradus – o mare carte, o carte a lui Celine; această carte aduce în față gunoiul, nevoia de a-l împinge în față cu toate duhurile sale fetide. Nu trebuie să uităm o altă atitudine, a lui S. Beckett, un autor al urâtului, al sordidului, al disconfortului, al mizeriei. Acestea toate nu pot fi nu-

Al. Paleologu

mite violențe. Mi s-a părut interesantă această atitudine și mi s-a părut o atitudine într-adevăr necesară, aceea de a ascunde, dar și de a arăta urâtul și sordidul. Mi se pare că această scurtă contradicție între doi poeți precum Ioan Alexandru și Cezar Ivănescu este unul din fenomenele pozitive și reale generate de modul în care s-a desfășurat și se desfășoară colocviul acesta.

Dar pentru că un poet, pentru că un scriitor, pentru că un dramaturg, un critic literar, un prozator, pentru oamenii care prin natura meseriei lor nu se ocupă numai de meseria lor, vocația scriitorului e să se ocupe de viață și de lume, de cetate și de toate lucrurile care-l interesează; un colocviu de poezie nu este un loc în care să se vorbească de statutul social al poetului sau al culturii specializate a poetului.

Acum un an, în „Convorbiri literare”, am citit un articol de-al lui Geo Bogza, în care își amintea că, cu ani în urmă, tot aici, la Iași, când se dărâma Academia Mihăileană, mulți ieșeni au spus, s-au scuzat și au încercat să oprească acest act de vandalism și, zice Geo Bogza, am vorbit cu (...), dar era foarte grăbit. După cum la București nu mai există Casa Maiorescu, acolo fiind două scrânciobe pentru copii, în care copiii nu se dau în leagăn, pentru că nu e un loc cunoscut de copii. Este una din casele memorabile, exact cum e Casa Pogor aici, la Iași, care încă există, casa în care au răsunat vocile celor mai de seamă oameni ai culturii. [...]

Și stau și mă întreb: este partidul partid ca entitate responsabil de toate gesturile unor oameni? (...) Un om care greșește, apoi altul care greșește, apoi altul care greșește, se poate absolvi pe sine de greșeală punând

asta în sarcina partidului, este aceasta o atitudine realmente politică, realmente socialistă, mă-ntreb, și-apoi este partidul subiect de teorie, să dăm toate în sarcina lui? Partidul nu este un concept inefabil, este făcut de oameni, pentru oameni, transcendent și absolut, este pentru viitorul acestor oameni.

Astfel, de vreo lună de zile, sau două luni de zile, putem să vedem ceea ce n-au văzut generațiile dinaintea noastră, mai mult de un secol, dacă nu cumva și mai demult... Biserica Doamnei: s-au dărâmat clădirile care o mascau, se va face – vezi Doamne – o esplanadă, se va regăsi foarte bine printre clădirile moderne din jur. Am avut o scurtă perioadă în care civilizația veche se afla la vedere, a durat o lună, două în care am avut acest privilegiu. Cine știe când alte generații vor putea s-o vadă iar?

Acum trei sau patru ani am fost chemat la Uniunea Artiștilor Plastici să asist la sistematizarea orașului Tg. Jiu, care avea ca efect anularea cadrului în care se constituiseră monumentele lui Brâncuși. Motivații erau: calea ferată (...) etc., dar o asemenea sistematizare care ignoră monumentele nu este obligatorie.

Se poate întreba cineva dacă toate acestea au legătură cu poezia; căci dacă n-au, n-avem nici poezie.

Am întâlnit la mulți colegi, oameni cu reale înzestrări pentru meseria lor, cu o reală simțire generală, o indiferență colosală față de literatură, plastica nu mă interesează, muzica, urbanistica nu mă interesează. Ce fel de literatură putem face dacă nu ne interesează cultura, civilizația noastră în istorie? Vorbim, și s-a spus aici, vorbim mereu de toți domnitorii de la Decebal la Mihai Viteazul, da, existența acestora vorbește despre dreptul nostru de existență asupra acestui teritoriu,

iar noi le demolăm monumentele.

Mulțumită unei femei, unei doamne, care poartă prin căsătorie un nume care nu e foarte, foarte vrednic de laudă în istoria politică recentă a țării noastre, datorită acestei doamne există la Tg. Jiu ansamblul Brâncuși. Fără doamna Aristia Tătărescu nu aveam în țară nimic de Brâncuși, mai ales acest ansamblu care vorbește despre existența noastră ca popor apt de civilizație.

Dacă nu ne respectăm clădirile vechi și noi, dacă nu ne respectăm limba, fiindcă limba românească, cu extraordinarele ei nuanțe, această limbă a noastră nu este (...) prin neologisme, să nu stricăm limba prin limbaj stereotip și (...). Limba română coruptă o citește toată țara și chipurile aceasta este limba noastră modernă, nouă.

Mii de cititori au auzit despre Geo Bogza și despre revista „Săptămâna”. Se face economie de hârtie, da, să se facă, dar să nu se facă pe seama poezilor care prin talentul lor contribuie la conservarea limbii române. Mai multă hârtie pentru literatură și mai puțină pentru afiș. Și câte n-am mai putea să vorbim deschis despre toate astea (...).

Vasile Nicolescu: *Stimați colegi, neștiind să joc șah, cred că voi fi iertat dacă voi trece direct la subiect.*

Rețeta mea este că subiectul nu este nici cerul lăuntric al poeziei cum aș fi dorit să fie, nici analiza raporturilor dintre poezie și critică sau unele probleme mai speciale ale poeziei ivite în urma unei ample dezvoltări din ultimii ani. Subiectul meu se referă la o parte din adevărul despre starea poeziei noastre de azi. Am ascultat ieri cu atenție încordată discursul cu toți nastu-

rii încheiați, ca să spun așa, discursul foarte personal, foarte subiectiv, care nu a reprezentat punctul de vedere al Biroului Secției de Poezie a Uniunii Scriitorilor, discursul colegului nostru Ștefan Augustin Doinaș. Ideea extrem de ambițioasă a Poetului de a dialoga peste timp și spațiu, peste moarte și viață cu autorul Luceafărului, intenția de a discuta cu Eminescu, foarte personal și foarte sugestiv, dar în numele nostru, al tuturor. În numele meu și al tău, în numele eului nostru comun, mi s-a părut extrem de interesantă. Nu știi cine altul dintre noi ar fi avut curajul s-o facă, poate Blaga sau Arghezi, dacă ar fi trăit. Doinaș a avut cutezanța să-l cheme pe Eminescu dintre umbre, și seninătatea să ne dea un raport total, un raport esențial despre starea poeziei noastre, mai exact să-l informeze în legătură cu atâtea mesaje, false sau reale ale breslei noastre. Marii poeți au discutat adesea cu umbrele

Vasile Nicolescu

înaintașilor, doar că s-au sprijinit de umbra lui Vergiliu, mulți au construit monumentul în dialog cu Horațiu, alții au stat de vorbă cu Pușkin avertizându-l că riscă să fie diminuat de antologii și fericite s-au simțit antologiile.

Doinaș se poartă vis-a-vis de Eminescu ca printr-un poem căruia în interpretarea scenică i-au lipsit punctele dramatice, i-a lipsit o parte de adevăr. Eminescu nu a apărut în „Biblioteca pentru toți”, dar făcea poezie patriotică permanent. Eminescu, să fim bine înțeleși, nu s-a întâlnit o singură dată cu Mircea cel Bătrân. S-a întâlnit mereu, s-a întâlnit profund. Eminescu s-a întâlnit cu Mircea cel Bătrân, cu spiritul lui, și la Rovine, și în spațiul moral al Daciei din Memento mori și în poemul dramatic Mureșanu și în enorm de multe alte poezii. (Aplauze!) Cui a folosit patosul discursului de ieri împotriva așa-zisei false poezii patriotice? Putem dedica, putem asculta un discurs de o oră fără să analizăm nimic precis, fără măcar un exemplu, fără obligația unei examinări complete și asta venind din partea unui om de mare autoritate și de mare seriozitate analitică, din partea unui foarte bun exeget al poeziei, teoretician al poeziei. În numele lor ar fi putut vorbi foarte bine și cu exemple concrete despre cum trebuie să fie poezia patriotică, cum se scrie poezie patriotică de cea mai bună calitate, mai angajată în sensul superior al cuvântului, în perspectiva socialistă a dezvoltării patriei noastre de azi și de mâine.

Poetul Doinaș avea talentul și mai ales autoritatea să o facă foarte bine, în mod actoricesc, de sărbătoare, educând mai ales galeria cu o voce de bas pentru care l-aș fi invidiat (...). Poetul Doinaș vorbea despre un așa-

zis vânt tribal care bate prin viața noastră literară. A vorbit de asemenea despre cenzura personală. Afară de poemul de ieri citit aici și care nu m-a emoționat, cine i-a respins acest poem? – discutăm între colegi. Distinsul poet a mai vorbit, falsificând total lucrurile, despre cota obligatorie de poezie patriotică. În editurile noastre se cere poezie de substanță și poezie patriotică bună, și nu este o rușine. Nimeni nu cere însă cote. Ideea de cote este mai degrabă o aberație diversionistă de tipul celor cultivate de nu-știu-care doamnă obscură de la Europa liberă. Și încă o întrebare: cum apar atunci, într-o avalanșă incredibilă, atâtea volume netulburate în esențialitatea lor de umbra poeziei patriotice – pusă între ghilimele. Și dacă o anumită cotă ar fi dedicată totuși patriei, poeziei patriotice, unde ar fi catastrofa? În ce măsură există o incompatibilitate între înalta esențialitate a poeziei noastre adevărate și această angajare supremă în momentele supreme ale patriei? Înțeleg prin poezie patriotică ceea ce trebuie să înțelegem cu toții – adeziune vie, frământată, asumare de destin, implicare profundă în istoria patriei. De ce poetul Doinaș, ori Geo Dumitrescu de pildă, cu marea lor experiență artistică, nu alungă prin exemplul lor personal monada falsă a falsei poezii patriotice de pe piața noastră literară? Așa că noblețea obligă și postura de model obligă enorm. Așa cum poetul Doinaș a vorbit cu sinceră pasiune și convingere intelectuală, emoționantă despre difuzarea poeziei românești peste hotare, avea toate motivele să vorbească despre libertatea reală a poeziei noastre, despre lărgirea orizontului filosofic, despre profunzimile și adevărurile poeziei de azi, expresie a adevărilor lumii noastre.

(Spre finalul colocviului, poetul Ștefan Augustin Doinaș, în virtutea dreptului la replică, va răspunde atacurilor lui Vasile Nicolescu).

Aurel Covaci: *Stimați colegi, în calitatea mea bine-cunoscută de traducător de literatură universală în limba română, aș putea să vă vorbesc câte ceva, dezvoltând oarecum câteva dintre aserțiunile distinsului nostru coleg, Ștefan Augustin Doinaș, despre problema răspândirii, a propagării literaturii românești peste hotare. Visul meu ar fi fost, pe vremuri, când eram tânăr, să fiu trimis într-o țară străină, să învăț perfect o limbă, două, trei, în așa fel încât să pot traduce din românește în acele limbi străine; vai, nimeni nu s-a gândit că aș fi putut să fac acest lucru. Până nu este prea târziu, ar fi bine să ne gândim la alți oameni capabili să învețe limbi străine, iubitori de literatură și mai cu seamă de poezie, care să ne poată traduce în străinătate. Am ridicat de mai multe ori această problemă în fața Consiliului Uniunii și în alte diferite comitete și comisii. Mereu am impresia că se urmărește ceva, că în sfârșit a început ceva, că vom ajunge undeva, și mereu constat că peste șase luni, peste un an, că începuturile acestea sunt aproape inobservabile, că se face prea puțin, și se face prea puțin dintr-un singur motiv: nu se acordă fondurile necesare în valută pentru această vastă acțiune de propagare a literaturii române peste hotare. Sunt convins, așa cum sunt convinși mulți colegi de-ai mei, și sunt destul de umblat prin literatura universală, în momentul de față poezia română este efectiv cea mai reușită de pe întreg globul pământesc. Este o poezie care merită fără îndoială să*

fie făcută cunoscută lumii; dar nu avem o vitrină în care lumea să se uite și chiar dacă am avea această vitrină, cu numai cărțile acestea în limba română, lumea s-ar uita, poate din curiozitate, dar n-ar putea să facă nimic.

Îmi amintesc c-am mai spus odată undeva acest lucru; în secolul trecut domnea în Rusia țarul Nicolae al II-lea mi se pare, ambasador la Paris era unul Turgheniev, iar acest țar, dintr-un împrumut extern a acordat atunci 5 milioane de ruble de aur pentru răspândirea culturii ruse în străinătate.

Să nu vă închipuiți că Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski și ceilalți s-ar fi făcut atât de repede cunoscuți străinătății când literatura rusă era încă, se poate spune, abia la începuturi, dacă nu li se puneau la dispoziție aceste fonduri, pot să spun, uriașe. Sigur că niciodată poate statul român nu va putea face un sacrificiu atât de uriaș, că nu vom avea atâta valută. Dar, din toate economiile posibile, acest lucru trebuie să se facă, s-a creat un extraordinar consiliu, foarte larg, exact pentru propagarea culturii române în străinătate, dar, după câte am auzit eu, fără fonduri... (Aplauze, rumoare). Am auzit de asemenea că ar fi în studiu niște propuneri și că, probabil, ceva, cu timpul, se va face, dar continui să rămân sceptic.

Am vizitat, măcar atâta să văd pe unde am fost în străinătate, o librărie la Havana, unde am văzut il libro ungaro, il libro ruso, în Varșovia, unde am văzut iarăși librării speciale dedicate cărții poloneze, cărții maghiare – cărții române n-am văzut nici una, nicăieri. Dar nimeni nu face de la sine, numai de drag pentru noi; trebuie să ne ocupăm noi de asta. Avem o serie

de lectorate în străinătate, ar face unii, ar face lucrări formidabile, dar noi nu suntem în stare nici măcar să le trimitem cărți în limba română.

Am încercat și am tipărit o antologie a poeziei românești, cam mare, nu mi-a plăcut, a fost făcută la repezeală, dar, totuși, exista ceva. Ministerul de Externe a binevoit să cumpere o mie de exemplare, lucru foarte bun; s-a trimis pe ici pe colo prin străinătate, dar această antologie nu mai există. S-a tipărit oarecum, s-a tras la xerox, o altă antologie, în toamna anului trecut mi se pare, nu știu, parcă în optzeci de exemplare.

Într-adevăr, pentru noi poate să constituie o raritate, s-ar putea să coste foarte mult la un moment dat, dar numai cu atâta nu-i putem convinge pe străini să ne introducă în limbile lor.

Mă simt dator să spun câteva cuvinte și despre mersul acestei ședințe a noastre de lucru, cum am boțezat-o noi în cadrul consiliului Uniunii Scriitorilor. Ședința aceasta a demarat extraordinar, printr-un referat de înaltă ținută intelectuală, un referat chiar artistic aș putea să spun, cu, poate, unele greșeli de interpretare, cu patimă, Doinaș și-a anunțat de altfel patima de la bun început, iar Vasile Nicolescu i-a răspuns cu aceeași patimă; foarte bine a făcut și Vasile Nicolescu, pentru că... (Aplauze!)

Spuneam deci că această ședință de lucru a demarat foarte bine și că în multe cazuri s-a menținut la același înalt nivel intelectual, chiar dacă s-au spus lucruri grave și cu multă virulență, dar cu virulență artistică.

Îl rog pe prietenul meu Ion Gheorghe să mă ierte,

dar cred că dânsul a pierdut din gravitatea faptelor spuse de dânsul pentru că ele au fost acoperite prea mult de un ton ireverențios și care nu-și avea nicicum locul aici. (Aplauze!) Dacă se uita în jur și sus, la galeria din sala Teatrului Național, ar fi văzut nu numai tineri propriu-zis adolescenți, ar fi văzut și elevi de liceu, care au venit aici ca într-un templu al poeziei și voiau cu siguranță să audă o oficiere de templu, chiar dacă se spun lucruri grave. Să ne amintim că noi, acasă, cu nevasta nu ne certăm în fața copiilor; copiii lor le arătăm numai rezultatele acestui dialog, numai ceea ce este bun. De aceea, dacă mi se permite, aș ruga ca toți cei care vor să ne asculte și chiar dacă ne certăm și trebuie să ne certăm, să ne certăm la o înaltă ținută intelectuală. Vă mulțumesc. (Aplauze!)

Nina Cassian: Sunt ani de zile de când n-am mai luat cuvântul în fața unui public atât de numeros și de select în același timp, aș pune. Select – adică rezultat dintr-o selecție naturală, prezentă la orice specie sănătoasă. (Aplauze!) Dacă, înainte de a veni la Iași, glu-meam spunând că mă duc la solilocviu de poezie, având în vedere că în poezia lui fiecare vorbește o limbă proprie și bazată pe un dicționar personal, nu e mai puțin adevărat că această colectivitate a noastră există și că răspunde la întrebarea – nici mai mult, nici mai puțin – decât aceea de a asigura, prin valorile pe care le creează, prestigiul și durata acestui popor. De ce repetăm noi mereu și mereu cu obstinție aceste lucruri bine-cunoscute, care par a fi niște suvenire scrise chiar de noi înșine pentru a nu (...). De ce aleg eu acest subiect din atâtea posibile când foarte util ar fi să ne

diferențiem, să ne delimităm unii de alții pentru a ne cunoaște mai bine, pentru a avea o mai clară vedere asupra scării de valori care la ora asta e cam și ea dominată de un gest tremurător și confuz.

Îmi propun totuși această temă care unifică, dintr-un discurs și dintr-o conștiință a apărării și din nevoia de o solidaritate în fața dușmanilor comuni; cine sunt dușmanii comuni care amenință crearea și propagarea valorilor spirituale fără de care omenirea ar fi lipsită de o justificare fundamentală a existenței ei. Ignorație, peremptorie, orbirea la simțirea de frate a talentelor, lăcomia de un concret derizoriu și pieritor, disprețul față de efortul neimpus al sufletului întru cunoaștere, edificare și înfrumusețare. Schematizarea până la desfigurare a trăsăturilor umane, a acelor trăsături care ne deosebesc de animalitate pe funcțiile

elementare de conservare și reproducere, prin înalta funcție a creativității. Mentalitatea brutală și retrogradă care nu cunoaște altă posibilitate de evaluare decât măsurarea în bani a produsului. Utilitarismul meschin, vezi stigmatizarea artei ca nefiind deplină necesitate pentru că nu se poate mânca sau îmbrăca, deci nu e nevoie de cine știe ce inventivități metaforice ca să afirmăm că arta, ea, este o hrană esențială de primă și strictă necesitate și că a ne îmbrăca „pururi tineri în manta-i” ne conferă înfățișarea umană, în singurul semn acceptabil și moral al formulei „haina face pe om”. (Aplauze!)

Așa am vrut să fac eu din textul meu un act de iubire frățească față de cei pe care-i văd și față de cei pe care îi simt fără să-i văd, să-mi reafirm încrederea în forța și menirea scrisului lor și să recunosc în cercul de sudoare pe care unii îl poartă pe frunte forma palpabilă a aureolei. (Aplauze!)

Mihai Ursachi: „Colocviu despre funie în casa spânzuratului” – poezie ocazională

Mai avem funie sau nu mai avem funie
Funia ieri, funia azi, funia mâine
Funia nu are (...), funia nu are esență,
Funia nu este funie pentru că funia, dacă-i funie, fie
ea (...) sau juvăț,
Nu transformați funia, biata de funie, în lasoul
pentru vânatul de antilope
Totul atârnă de funie, pământul (...) lațul se
strânge

Mihai Ursachi

*de gâtul cuvântului, verbul se zbate exorbitant
Să discutăm despre funii solare împletite din raze,
despre organele cosmice, despre natura funiei la
funigei.*

*Dar unde e funia, ce-ați făcut cu funia? cum vom
putea să trăim fără funie?*

(Aplauze!)

Dan Verona: *Stimați colegi și prieteni,*

Am ascultat ieri, în zi de miercuri, cuvântul poetului Ștefan Augustin Doinaș. După acel personal cuvânt, dezbaterile Colocviului ar fi trebuit să ia sfârșit. Cei câteva sute de poeți n-am fi avut decât să semnăm dedesubt. Dacă s-ar respecta pe jumătate cele gândite și scrise acolo de un om integru, pe care-l stimăm și-l iubim și în care credem, ne-am putea declara mulțumiți. Ar însemna că acest Colocviu Național și-a atins ținta, spre binele poeziei românești. Cuvintele celorlalți vorbitori mi-au apărut ca un poem frumos, dar prolix, neaducând în esență lucruri deosebite.

Totuși, cred că poetul român, trecut printr-o sumedenie de asemenea întruniri publice, a devenit puțin mai neîncrezător în eficacitatea lor, atât de neîncrezător încât s-a urcat la tribună să-și descarce năduful acumulat de războiul acesta homeric de cucerire sau recucerire a demnității sale. Dacă tot nu se face nimic, cel puțin să se liniștească, așa cum se întâmplă la fotbal: țipi două ore, dezamăgit ba de o echipă, ba de alta, și-apoi mergi blând o săptămână întreagă. (Aplauze!)

Dovadă că la recepția de la Hotelul Unirea de aseară, toți au fost zâmbitori și bine dispuși. Un alt fapt care-mi întărește convingerea că înseși domniile voastre nu prea aveți încredere în posibilitatea acestor dezbateri de a mai schimba puțin fața lucrurilor, în generoasele aplauze prin care subliniați reușitele stilistice ale vorbitorilor. Când nu vă convine ceva, mai liber spus, când e ceva prea tare, vă lepădați de cel care vorbește, ca imediat să-l aplaudați frenetic atunci când reușește o metaforă sclipitoare vizând viața literară cea de toate zilele. Ca-ntr-un joc frumos, bine regizat.

Ieri am auzit pe sală discuții de acest gen: ce l-a apucat, domnule să spună chestia aia? Sau: a fost o chestie mortală, cea cu pomii scoși în fiecare lună din pământ să fie controlați la rădăcină. Cunoscând acest spirit al domniilor voastre regustătoare și de binevenite metafore m-am decis, totuși, ca orice poet român care se respectă, să escaladez această tribună și să continui după puterile mele frumosul poem prolix început ieri după cuvântarea poetului Ștefan Augustin Doinaș. Am să vă vorbesc mai întâi de câteva fantome. Am în vedere revistele din provincie: mai ales „Argeș” și „Ateneu”. Aceste reviste, după ce reușiseră să-și constituie o personalitate distinctă în contextul literaturii,

al culturii contemporane, au fost reduse la tăcere fără motive prea întemeiate. Au fost reduse la tăcere cu toate că mai apar la trei luni o dată. Și-atunci apar făcând publică oferta unor întreprinderi, venind astfel în întâmpinarea dorinței cetățeanului care arde de nerăbdare să intre în posesia unor macarale, buldozere, tractoare, sonde petrolifere etc. Revista „Ateneu” ar fi trebuit să trăiască, luând în considerare chiar numai faptul că în jurul ei au crescut două personalități care fac cinste literaturii contemporane: poetul Ovidiu Genaru și prozatorul George Bălăiță. Pentru acest lucru niciun sacrificiu nu era prea mare. Dacă sacrificare se cheamă să asiguri câțiva saci de hârtie în plus și câțiva lei, bani pentru care cei de la publicitate nu-și fac niciun scrupul, risipindu-i în vânt ca să vândă cetățeanului macarale, buldozere și alte săpăligi.

Consider că o revistă precum „Argeș”, revistă odinioară de referință, ctitorită cu pasiune de poetul Gheorghe Tomozei, redusă acum la o simplă umbră, este o mare pierdere pentru literatura română contemporană. Dacă vreți să vorbiți de entuziasm, iată două fapte culturale, două reviste pentru care s-a cheltuit o doză importantă de entuziasm, oare cei care sunt adepții incurabili ai entuziasmului n-au devenit în cazul celor două reviste demolatorii lui?! Revistele n-au fost desființate cu totul, ca să nu se strice, probabil, armonia statistică, însă reviste cum să nu fie?!

S-a mai remarcat în discuțiile din acest colocviu spațiul meschin acordat poeziei în reviste. Dar care reviste?! Vorbim de parcă ele ar fi o sută. Să nu uităm că membrii Uniunii sunt de ordinul sutelor. În statut scrie clar că poți fi dat afară din Uniune dacă n-ai activitate. Unde să publice sutele de membri ai Uniunii? Poeții

sunt o realitate a acestei țări. Ei nu sunt o invenție dramatică pentru a da unora dureri de cap. Ca atare, pentru a face cât mai viabilă această realitate, poezii trebuie să aibă la dispoziție un spațiu de manifestare. Ideea unei reviste de poezie nu este nouă, dar ea se impune ca o mare necesitate. O revistă de literatură într-o societate bazată pe principii umaniste nu este mai puțin importantă decât tractorul universal 750. Revistele existente au acordat în ultimul timp un spațiu mai mare poeziei. O frumoasă campanie generată de Colocviu. Dar, după cum știți, un Colocviu Național nu se ține în fiecare săptămână. Și-apoi, cum poezii își cer drepturile, la fel sunt îndreptățiți s-o facă și prozatorii și dramaturgii și criticii. Dacă în toate rapoartele apare începutul de frază: avem, avem și avem, atunci întocmitorii de rapoarte trebuie să ia măsurile de rigoare, încât verbul a avea, conjugat la persoana întâi plural, timpul prezent, să devină o realitate pe toate planurile. S-a pus în discuție la acest Colocviu, așa cum era de așteptat, statutul poeziei patriotice. Sigur, putem spune că orice poezie scrisă în limba română este patriotică, orice poezie de dragoste este și poezie patriotică și orice poezie patriotică este și de dragoste. S-a vorbit despre poezia politică, dar, o poezie de dragoste, în ultimă instanță nu este politică? Vedeți dumneavoastră, putem jongla la nesfârșit cu termenii și nu vom epuiza nici zece reviste jonglând și iar jonglând. Voi numi, în virtutea tradiției, poezia de țară și tot ce ține de ea, poezie patriotică; voi numi poezia de dragoste – poezie de dragoste, neomițând nicio clipă că aceasta nu ar fi patriotică. S-a vorbit aici despre poezia publicată sub blazonul de poezie patriotică, poezia gazdă a celor mai neinspirate lozinci, că aceasta se

poate constitui bineînțeles indirect într-un act antipatriotic; iată un subiect de meditație, atât pentru conducerea Uniunii, pentru conducerile revistelor și editurilor, cât și pentru noi toți. Țin să adaug pe marginea acestui subiect, că poezia, oricât s-ar crede, nu poate să spele toate cămășile murdare ale lumii. Dintr-o anumită pudoare, ea ar trebui să nu fie băgată chiar prin toate spălătoriile. De exemplu, prin intermediul poeziei nu se pot obține rezultate prea bune în campania împotriva fumatului, sau alcoolului. Se pot, bineînțeles, scrie cronici rimate la revista „Urzica”, revistă care uneori posedă și umor, încât, atunci când o deschizi, nu-ți poți stăpâni un anume râs nervos. (Râsete!!) Texte de acest fel a publicat mai demult chiar ziarul „Scânteia”. Paginile de critică a poeziei din „Scânteia” sunt de cele mai multe ori la obiect, dar oare textele pe care ni le oferă, uneori, să fie ele idealul atins de poezia română de azi?! N-ar fi lipsit de interes ca „Scânteia” să ne propună din când în când, la pagina culturală, valorile autentice ale poeziei contemporane, valori pentru care pledează textele critice găzduite de aceeași pagină. Cu mare părere de rău țin să remar, că poezia așa-zis patriotică invadează paginile revistelor mai ales în preajma sărbătorilor naționale. Cu toate că se depun eforturi pentru a scoate numere deosebite în preajma acestor sărbători, rezultatul este deplorabil. Desigur, acestea sunt numerele cele mai ocolite de critici. Doar abonații mai au parte de ele. Mă întreb dacă mai are vreun rost pregătirea acestor numere, de vreme ce mesajul lor funcționează în gol. Sau prin aceasta se dorește să se ia fața unor alte fețe?! Oricum, ne furăm singuri pălăria. Sunt de părere că sărbătorile naționale ale acestei țări

trebuie întâmpinate, ca un omagiu suprem, prin cele mai de seamă realizări lirice ale momentului, de la poezia patriotică, la poezia de dragoste, la poezia de meditație etc. Numerele să fie semnate de cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii, nu de copiii de minge, așa cum se întâmplă. Trebuie să fim sinceri și să consemnăm că poezia patriotică, așa cum ne-a lăsat-o tradiția noastră, este o piatră de încercare pentru fiecare poet. Ea trebuie să fie emanația unui apogeu de carieră, nu pecetluită de incertitudinea începutului. Ca să emiți în ritmuri ceva din viața și experiența, din durerea și bucuria ta. De aceea spun, reviste și edituri, nu mai împingeți pe cei tineri în pragul debutului pe un sacrilegiu inconstient! La vederea literei tipărite ei își pierd ușor capul, îndeplinind toate cererile, dând texte submediocre de care se vor rușina mai târziu, ducând până la inhibiția demersului. (Aplauze!) Nu vă puneți mintea cu copiii, cereți, dacă cereți așa ceva, bătrânilor. Ei țin țara în brazdele adânci ale vieții lor, ei cunosc gustul pâinii frământate cu lacrimi. Adolescenții abia încep să descopere că există moarte pe lume și vor s-o cucerească prin cântec. Dar bătrânii, ei cunosc adevărata măsură a lucrurilor.

O altă problemă care ar putea interesa Uniunea Scriitorilor și nu numai pe dânsa este legată de vestitele șezători literare. Am participat la numeroase asemenea întâlniri și nu pot să trec cu vederea unele foarte reușite, dar țin să adaug că manifestările nereușite acaparează mereu un procent îngrijorător. Foarte multe suferă de un formalism cras, jignitor pentru scriitor. De cele mai multe ori ne vedem la cherețul unor vanitoși propagandiști culturali, care

organizează asemenea manifestări doar pe hârtie, fără să se îngrijească de cel mai simplu obiectiv: mobilizarea oamenilor. Am avut ocazia să văd săli semănând cu apartamentele grajdurilor. Câte o femeie de serviciu, sau cine știe, soția directorului de cămin mătura scena în cursul manifestării, bieții scriitori privind speriați din umilele lor scaune. Am avut nefericita ocazie să întâlnesc săli goale, organizatorii dând vina unul pe altul. Unele săli, spre a salva aparențele, erau ticsite la repezeală cu elevi duși direct de la școală, flămânzi, care numai de poezie nu aveau chef. Unii dintre domniile voastre își mai amintesc poate celebra șezătoare la care au participat cei mai liniștiți și ascultători oameni: surdo-muții. Și asta pentru a salva nepăsarea și impertinența unor propagandiști culturali. Spun aceste cuvinte și ele trebuie luate ca un semnal de alarmă.

S-a vorbit în cadrul acestui Colocviu despre veleitari. Niciun vorbitor nu s-a purtat cu mânuși față de aceștia și-n alte condiții cred că toți veleitarii sfârșeau pe eșafod. Dar atunci am fi ajuns să plângem în pumni, căci nu-i așa, dacă ar fi dispărut casta veleitarilor, pe spatele cui deveneam noi incendiari? Dar se pare că și de această dată s-a avut în vedere efectul, nu cauza; toți au vorbit despre veleitari în mod fatalist, ca și cum aceștia ar fi un dat al destinului de neînlăturat. Nimeni nu s-a gândit să ne arate care este, totuși, sursa lor, ce spațiu ocult îi generează. După cum încă nu știm precis nici cine sunt veleitarii; niciun vorbitor nu ne-a dat cel puțin un nume ca să ne facem o imagine despre tipul veleitarului, ca să nu-l confundăm cumva cu extraterestrii. Să se fi referit vorbitorii cumva la doi textieri de muzică ușoară care au primit palma de in-

vestitură fiind trecuți direct în rândurile membrilor U.S.?! Sunt în această sală veleitari; nimeni n-a strigat până acum: eu sunt! să-mi fac autocritică; unde sunt veleitarii? – în afara acestei cetăți?! cu cine ne războim noi? cu un dușman nevăzut? Noi înșine în ochii veleitarilor suntem niște veleitari. N-ar fi exclus ca și la această tribună să primim lecții de etică din partea vreunui reprezentant al acestei caste; dar cine să-i depisteze? atâta timp cât ei sunt nemulțumiți, pot fi niște temuți asediatori ai cetății literelor, atât din apă, atât din aer cât și de pe uscat. Nu trebuie să uităm că ei sunt, totuși, produsul unei politici culturale, sunt produsul acțiunii de nivelare a personalităților poetice. Atâta timp cât unele organe se vor încăpățâna să rămână bolnave, acest magnific corp uman care este cultura românească va continua să acuze dureri, să zicem, de sciatică pentru că tot este o boală la modă. Nu este de natură să ne bucure apariția unei cărți după un război homeric; ar fi o glorie dacă ai sfârși ca Ahile pe câmpul de bătălie, dar după un asemenea război nu te alegi decât cu un ulcer nenorocit. Nu este de natură să ne bucure nici apariția a o mie de cărți după războaie homerice; atâta timp cât spiritul balcanic al micilor învârteli, al micilor aranjamente, al micilor mari compromisuri, spirit străin neamului în care ne-am născut, nu va sucumba, războaiele homerice nu se vor sfârși. O carte apărută în felul acesta este o înfrângere, nu o victorie. (Aplauze!)

Cu amărăciune mă gândesc că, în loc ca editurile să se bată pentru cărțile bune, să smulgă cărțile bune de pe mesele autorilor, ele privesc cu îngrijorare fiecare manuscris care le-ar promite o nouă durere de cap. Este absurd, este umilitor ca la fiecare carte să fi

se scoată un număr de poezii și să ți se ajusteze altele; să trăim cu fiecare carte o sfâșiere lăuntrică de neimaginat; să ne uităm la copilul nostru și să ne înstrăinăm de el ca și cum ar fi fost pângărit. Nu vă spun o nouitate; leziunile morale sunt mult mai grave, de nevindecat față de leziunile fizice. Dar, desigur, bunii noștri frizeri de sentimente nu sunt medici și n-au cum să știe acest lucru. Ei însă se pricep bine să ne scoată pe noi vinovați, să ne simțim la ușile lor la fel ca țăranii, părinții noștri, care așteptau să li se fixeze cotele. (Aplauze!) Poate alții nu trăiesc asemenea sentimente, însă pentru mine sunt un adevărat coșmar. Sunt conștient că nu m-a bătut nimeni să intru în literatură; este calea aleasă de mine fiind în toate facultățile mintale. N-am intrat în literatură întrebând unde se află fondul literar; n-am cerut niciodată niciun drept, singurii bani împrumutați de la Uniune fără a fi muncii sunt aceștia cu care am venit la Colocviu. (Aplauze!) Îi consider împrumut pentru că și așa impozitele care se iau pe banii de pe cărți sunt strivitoare. (Aplauze!) Deci, nefiind bătut să intru în literatură, am ales totuși calea aceasta conștient fiind că suntem cu toții egali, am considerat că totul este rezolvat de la sine dacă te acceptă poezia și că adevărul poeziei nu poate să supere pe nimeni ci doar să dea de gândit. Adevărul poeziei nu poate fi confundat niciodată cu adevărul vieții de toate zilele, chiar dacă acestea se suprapun; ori această confuzie, cred eu, subminează cel mai grav lucrările poeziei. Ca să fiu mai clar, am să dau un exemplu: într-o poezie dedicată limbii române aveam versurile: „Doamnă, cine te-a râvnit/ N-a ieșit nepe-depsit”. La tipar a dispărut cuvântul „Doamnă” și astfel am citit acest rând: „Măre, cine te-a râvnit”... ș.a.m.d.

Se crede că fiecare vers de-al nostru ascunde o aluzie la viața cea de toate zilele pe care o trăim. Într-o exprimare mai liberă, se crede că în fiecare vers de-al nostru ascundem câte-o șopârlă, că suntem campioni ai șopârlilor, ori vă închipuiți, nu se poate ceva mai absurd. Poezii acestei țări sunt mult mai modești decât lasă aparențele să se vadă. Dacă umblă cineva cu șopârle, apoi aceia sunt tocmai produsul bunilor frizeri de sentimente, veleitarii. Ei au urechea mult mai exercitată, au pavilioane mult mai mari, pe când poeții adevărați, chiar atunci când scriu poezie de țară, scriu din impulsuri lăuntrice.

Suntem uneori acuzați că scriem prea negru; dacă-ar ști bunii frizeri de sentimente cât de negru poate fi sufletul omului câteodată și cât de neagră poate fi moartea, ar apuca ei înșiși trâmbița de lemn cu care să ne anunțe o nouă înviere; dar ei n-au cum să știe, probabil, că țăranul român, cu sufletul negru de atâtea poveri, s-a sacrificat veacuri la rând, fără ezitare, pentru binele patriei. Cu toate că acești poeți români care vor să ne înspăimânte cu aerul lor de zei sunt în fond niște mari timizi, niște cumiți, pentru cele mai mici păcate omenești sunt arătați cu degetul; până și faptul că mai intră într-o cârciumă nu le este iertat. Dar acesta este un lucru normal; nici Dumnezeu n-ar ocoli o cârciumă mai mult decât ceilalți constructori ai socialismului. (Aplauze!) Faceți o excursie prin cârciumile bucureștene, burdușite de dimineața până seara târziu și mare minune dacă veți recolta două, trei exemplare aparținând grădinii U.S. Poetul-copil al cârciumii a devenit un automatism care funcționează numai de dragul vânzătorilor de vrăjitoare. Bineînțeles că faima aceasta de devastare de crame este

întreținută chiar de poeții în cauză, prin meșteșugite rime și ritmuri bahice. Dar și un copil poate să observe că aceștia bravează; nu este nevoie de trei pahare ca să te înțelegi cu ei pe limba lui Ghilgameș. Cu asemenea băutori, toate mustăriile vestite ar da faliment. Dar dacă intrarea poetului într-o cârciumă ce-i stă în cale este înregistrată ca atare, nimeni nu se scandalizează că el este servit la masă de boier; nimeni nu se scandalizează că uneori ne este rușine să intrăm într-un restaurant pentru că nu ne prea simțim în apele noastre să fim serviți de boieri, de boieri care se căciulesc pe lângă minuscula noastră pungă, boieri care de fapt disprețuiesc minuscula noastră pungă și care tot din dispreț pot să ne scuipe oricând în mâncare dacă nu le zâmbim sentimental.

Poeții români au pus întotdeauna țara deasupra ființei lor pieritoare, au avut și clipe de cea mai neagră melancolie. Ecclesiastică aș spune, omenească aș spune; asta nu înseamnă că țara n-a mai existat deasupra lor. Miron Costin nu și-a desenat țara și prins în lanțul intrigilor celor de-un sânge cu el? Și oricine poate să-și închipuie, sufletul lui nu era atunci prea roz. Nu cred că poetul este vinovat de faptul că o uzină nu-și îndeplinește norma, sau pentru gropile înșirate pe mijlocul străzilor. Menirea lui este de a se face părtaș la bucuria și lacrima neamului său. Niciun popor prin datele lui naturale nu poate fi numai pesimist, sau numai optimist. Cred că dragostea de țară, de bine, profundă, se învață mai ales învățând alfabetul melancoliei și nu prin cadențele de fanfară militară. Plânsul celui care se desparte pentru prima dată de casa părintească este mai profund și mai sincer decât veselia celui care se întoarce. Dar privind prin prisma poeziei, nu inte-

resează cantitatea de plâns existentă în lume. Interesează forța cu care poezia prinde acest plâns făcându-l veridic pentru eternitate, sensibilizând generații întregi, făcându-le în felul acesta apte pentru o viață adevărată, nu pentru una de paradă. Melancolia este un dar divin, atât pentru poet cât și pentru ceilalți oameni. Melancolia presupune suferință, iar a cunoaște tainele suferinței înseamnă să înțelegi suferințele celorlalți, înseamnă să devii mai bun și chiar să te sacrifici pentru binele celorlalți. (Aplauze!) Nu mi-i închipui nicio clipă pe marii noștri bărbați, voievozi sau cărturari, niște optimiști incurabili. Îi receptez mai ales ca pe niște firi melancolice și tocmai de aceea clarvăzătoare și capabile de sacrificiu. Firile bolnave de prea mult optimism au grijă să pună chiolhanul înaintea unei bătălii. Și, dacă devin martiri, devin din prostie. În orice caz au grijă să moară cu burta plină.

Acum câteva cuvinte despre colegii mei într-ale scrisului, cei care gravităm în jurul vârstei de 30 de ani. Primele cuvinte care mi-au venit în minte atunci când m-am gândit, au fost acestea: Existăm totuși. Nu vrem să luăm locul nimănui. De altfel este și imposibil. Nu vrem să conducem U.S. Dar unii dintre noi vor să asculte literatură și pe la Late Case. Este un drept al lor, nu-i așa?! de vreme ce au fost primiți în U.S. egali în drepturi cu cei care se întrebă cum va fi vremea la Paris dacă trebuie sau nu să-și ia și umbrelă. Ajungând aici trebuie să mă asigur că, personal, nu cer să fiu trimis în străinătate. După cuvintele unui frate, con-frate, vreau să spun, ne-ar trebui să mai străbatem țara aceasta în lung și-n lat. Este foarte adevărat. Oricum, Domnia Sa și-a tocit mai multe pingele lunecând pe bordura afurisitelor meridiane și mai puțin prin satele

noastre. Dar aceasta e o altă poveste. Citesc deseori despre cronica de can-can literar găzduită de pagina a doua a „României literare” și găsesc acolo uneori numele unor băieți de litere care sunt trimiși să stabilească legături culturale cu străinătatea, aleși după cele mai stranii criterii. U.S. are stabilit un plan în această privință?! sau folosește trasul biletelor din pălărie?! Și vorba venerabilului poet Moș Andrei: „de ce nu ne retragem noi la colibele noastre și ne lăsăm târâți de această mizerabilă viață literară?! Ne dădea sfaturi poetul, el care în tinerețe hoinărea ca un berbant pe străzile Parisului și-și mai dădea și-un bizar doctorat.

Nu spun mai mult, pentru că, oricum, nu-i așa, noi, manieristii, livrești și calofili, acestea sunt cuvintele criticii literare, o parte, cu care suntem mângâiați, noi, băieții, ce gravităm în jurul vârstei de 30 de ani, care am îndrăznit să mai citim câteva cărți prin bibliotecă, nu ne speriem, totuși, atât de ușor. Oricum, suntem tutelați, dacă judecăm după anumite criterii de circulație prin reviste, de cel mai mare poet calofil român: M. Eminescu. Aș vrea să mulțumesc, pe această cale, mult hulitei edituri „Cartea Românească”, editură care ne-a sprijinit cel mai mult și care a publicat majoritatea cărților așa-numiților poeți de 30 de ani. (Aplauze!!!) Vorbesc în numele meu, nu-mi asum răspunderea să vorbesc și-n numele tuturor colegilor mei. Și așa, de mai mult timp se caută un șef de generație. Până acum, după mai multe articole citite prin reviste am descoperit vreo trei-patru. Nu-mi vine să mai întreb dacă alergătura aceasta după șefi de generație este un criteriu valoric, și dacă, totuși, nu se întâmplă

prea devreme această alergătură. După cum știm cu toții, șefii au un destin mai parte, mai ciudat: unii mai cad, alții se mai ridică. (Aplauze!!!)

(Este anunțată o pauză pentru masă)

Dan Deșliu: Reluăm discuțiile. Din partea secretariatului vă pot prezenta lista unui număr apreciabil de candidați la cuvânt. Sperăm că timpul ne va permite să vorbească toți. Repetăm ordinea în care s-au înscris: Nicolae Prelipceanu, Laurențiu Ulici, Constantin Abăluță, Dumitru Bălăeț, Gheorghe Grigurcu, Al. Raicu, Ion Crânguleanu, Paul Tutungiu...

Are cuvântul poetul...

Nicolae Prelipceanu: Stimate colege, dar și stimați colegi,

Sunt un prost vorbitor, ceea ce voi încerca să ascund citind următorul text gata bătut la mașină.

Am citit că „Poezia română de astăzi este una dintre cele mai bune din lume”, dacă nu chiar cea mai bună, că ea este slujită de personalități remarcabile, pe urmă de zeci de poeți foarte buni, de sute de poeți buni, de mii de etc. etc. Fără a se numi prin acele articole, anchete și mărturisiri prea multe titluri de poezii, am înțeles că e într-adevăr cam așa, că poezia noastră se află într-unul din momentele ei fericite, pe una dintre culmi, toate aceste afirmații erau făcute, presupun, pe baza textelor poetice viabile, adică tipărite, citite, uneori și comentate. Texte care nu contravin, cu alte cuvinte, niciuneia dintre multele prejudecăți, false padori, false spaime, ci și mai false moduri de lectură a

poeziei lăsate moștenire celor care fac revistele și celor care editează cărțile de aparent defuncta cenzură, în realitate mutată pe nesimțite, sau pe simțite în cugetul redactorilor șefi, adjuncți, principali și simpli, sau corectori ai revistelor literare și de cultură, cum impropriu se cunosc o seamă de publicații a căror preocupare este numai foarte rar cultura, și cenzură mutată nu numai acolo. Există însă și alte poezii, unele ale acelorași poeți pe care îi vedem și tipăriți uneori, altele ale cine știe căror bănuți sau chiar care nebănuți poeți, neangajați, din motivul de mai sus, în niciun fel de formă de manifestare publică, nici chiar în Festivalul de masă al talentelor de tot soiul. Există și acele poezii care nu sunt nici împotriva noastră, cum se spune adeseori pripit, nici împotriva ideologiei noastre, ci poate numai împotriva inerției unora dintre noi, inerție care ne face să ne mai temem de fiziologie, psihiatrie sau viață pur și simplu, altfel spus de cuvinte ca: sex, moarte, schizofrenie și așa mai departe. Aș muri de plăcere și de oroare să citesc într-o zi lista de cuvinte interzise poeziei publicabile, cu care, vă asigur,

se poate face, chiar numai cu ele, poezie cel puțin la fel de bună, dacă nu de zece ori mai bună. (Aplauze!)

Există deci două feluri de poezie: poezia vizibilă și poezia invizibilă. Exprimându-ne de obicei numai despre cea dintâi, este normal să greșim sau, mai exact, să emitem judecăți incomplete. Cum este, dar, în realitatea ei totală, poezia română de astăzi? Vom putea spune și asta peste câțiva lustri, când vor fi întoarse pe dos, adică tipărite sertarele așa cum s-a-ntâmpat nu o singură dată în istoria literaturii române. Avertizez asupra unui lucru pe care cu toții îl știm: întârzierea tipăririi marilor texte, în special a textelor bune, devine, în perspectiva timpului, un act antipatriotic, pentru că naște o întârziere în evoluția însăși a literaturii, așa cum iarăși s-a mai întâmpat. Închei spunând: vedeți cât de vie, de mare și de puternică este poezia română de astăzi, dacă ea apare astfel și privind-o numai dintr-un singur unghi, acela pe care îl lasă liber prejudecățile de tot felul și de toată mâna, ca și cei care le înțelesc. (Aplauze!)

Laurențiu Ulici:

Stimate colege, stimați colegi, onorabili invitați,
(...)

(Pe timpul alocat discursului său, Ulici invită câțiva poeți tineri să citească din creațiile lor, gest primit cu simpatie de unii și cu dezaprobare de alți)

Îl invit pe **Romulus Bucur** (Aplauze!)

Și ai s-ajungi

Și-ai s-ajungi vreun bar județean
Vorbind despre curajul tău din tinerețe
Și despre prietenii tăi poeți
Și despre intrigile care împiedică apariția nemai-
pomenitei tale cărți

Și-ai să faci o vizită iubitei
Acea târfă numită singurătată
Întrebându-te mereu la ce bun
La ce bun acest poem tinichea legată de coada
speranței

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe Mircea Cărtărescu*

Analgezic

Sub stele sadice dintr-o cultură freatică
Răbdăm un infern de cabinete dentare
Și palmele pe obraz cu care te-nvrednicesc
Plantele, țărâna și carnea
Corpuri ultramarine cu sâni sofisticați
Sugrumă trilurile unei inteligențe
Hrănite cu biftecuri din petrol, plimbate
Între parbrize de velur
Sub peruci pe lună
Și nimeni
Nimeni nu strigă
Peștii și câinii de experiență
Prezintă luminii creiere dezgolite
Engrame în memoria revistei „Cinema”

Baduca mormintelor sfâșie crinii
Și embrionii fosforescenți în placentele lor
Insecte robânge dintr-o lașitate înspăimântătoare
În această feudă a orbilor
Rătăcind pe o pastilă de algocalmin
Dac-aș putea aș îneca în sânge
Gloria pietrificată a cretinelor stele
Clanul scenei (?) cu dinții rânjiți
Smulgând bucăți din burta pământului
Dac-aș putea le-aș da la gheparzi
Înlocuindu-le cu ochii lui Boby Fischer

(Aplauze! comentarii, voci care arată a nu fi de
acord, „ce-i asta, suntem la un colocviu!”, dar
Laurențiu Ulici își vede de „programul” său)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe Traian T. Coșovei*

Cu mâinile curate

Tată, ce zgomote se-aud din camera de-alături?
O fi bunicul mort de anul trecut încurcat în cordo-
nul telefonului
Tata se-ntoarce cu venele sfâșiate
Ne strângem mâinile în ușa magaziei
Ne strângem mâinile prin ușa spartă a magaziei
Ne strângem mâinile curate
Ne strângem mâinile curate
În rest doar o lumină de lună roșie trecea urmând
(?) țiglele de pe acoperișul magaziei
Plin de sânge tata-i cu mâinile curate
Din frigider bunicul ascultă lumina roșie spărgând

ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78

peretele dormitorului

Ceasuri și mecanisme măsoară temperatura bunicului din frigider

Bunicul va apuca sfârșitul secolului

Bunicul va apuca și sfârșitul secolului viitor

Bunicul va apuca și sfârșitul tuturor secolelor viitoare

O să-i arătăm noi ce-i viața veșnică

Ne strângem mâinile

Ne strângem mâinile curate

Tată, mă agăț eu de umărul lui

Crezi c-o să strige la noapte?

Crezi c-o să mai strige?

Tata cu mâinile curate bate cuie de aramă

în capacul frigiderului din care se scurge zgură roșie

Crezi c-o să strige iar la noapte?

Crezi c-o să strige iar?

Tata cu mâinile curate astupă fereastra cu gheare uscate

Tata cu mâinile curate dă drumul la televizor

Tata cu mâinile curate deschide radioul

Tata cu mâinile curate aprinde lumina

Tata cu mâinile curate deșurubează robinetele din baie

Crezi c-o să mai strige la noapte?

Crezi c-o să mai strige?

Crezi c-o să mai strige?

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici (simte că trebuie să adauge câteva explicații): *Pentru a alunga orice confuzie. Nu au avut șansa de a se lansa, înainte de a publica, în fața*

*poetilor consacrați. Nu le luați acestor copii șansa unică de a citi în fața dumneavoastră aceste poeme! (Aplauze!) Consider că sunteți de acord să continuăm și-l invit pe **Radu Călin Cristea**.*

Lauda viermelui

Iată filosofia mea

Așa cum este ea

1. (Privesc) (Iubesc) viermele ca pe ochii din cap

Ținta viermelui e fluturul

Ținta fluturului e lipsa țintei

2. Iar te gândești la cadavre, domnișoară

Domnișoară cu gâtul subțire

Nu te teme

Sunt eu

Viermele

3. Nu te uita că sunt vierme

Din inel în inel

Doar eu văd dincolo

Iată filosofia mea

Așa cum este ea

Nu fac decât să rămân

Făt-Frumos era Spân

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe **Emil Hurezeanu***

Lecția de anatomie

Iată-l pe doctorul blond în amfiteatrul arhiplin

Îi lipsește ba ochiul drept, ba ochiul stâng

Dar rana ochiului nu poate fi unită de priviri

*Așa cum unii vorbesc pe nas
El vorbește pe gând
Eu eram acela care numea (...)
Singurul viu oricând mii de morți într-o zi
Bulgări se rostogoleau din țigările mele
Uciși de suavitatea primului bulgăre rostogolit
În mari întinderi de zăpadă vor fi fumătorii
Ce mai impact de îngeri, o minunăție
Alunecam pe gheață în susul ei
Cu vânt puternic în (...)
Întindem cojile de portocală pe partea dinăuntru
Cum pielea de sugari după baie pomădată cu talc
ca să nu crape
Și nu cum neamul acestor coji de portocală veșnic
mustind
ca fruntea omului la vârsta pubertății regale
Ci să crape într-o zi și nu oricum
Ci înțelepte ca o fată (...) propriile-și riduri
Domnilor, după trei zile de priveghi un mort tânăr
are cearcăne din (...)
Apoi dacă-i înconjur cu o singură linie inima și cre-
ierul obțin conturul unei păsări
Pasărea cu solzi arheopterix
Slavă ție
Ursitoarea noastră
Liniile vieții în palmă vor fi doar alb disecate de
sângele mamei
Mâzul unde ea aruncată între semințe ca vechii
egipteni
Și încolțea trupul meu aici de față ca un fir ca un
trandafir
Bătăile abia auzite ale inimii înainte de somn
Atunci când somnul nu mai răzbate după joc*

*Ci presimțirea împărtășită de familia indiferentă
În după-amiaza aburoasă
Când semnele vieții alunecă printre semnele morții
Așa cum cuvintele alunecă pe două coli albe nesu-
prapuse întocmai
Încet încleșta (?) pe frunte o insulă friguroasă
Acesta a fost primul semn pentru noi, trăitorii
Așa cum amanta tânără încărunțind în timpul
noptii
Este un previz al morții pentru amant
Dar un mort tânăr rămâne desigur tânăr și apoi
urlă amândoi în capul oaselor
Pe marginea patului de luni dimineața
Cu strigătul lor de amanți înșelați asupra proprii-
lor chipuri
Rămâne aceeași doar gospodina placidă
Ce poartă cu oarecare demnitate un pachet de
carne pe străzi
Răsfățată de soartă
Sub serul ca o cârpă de spălat vase
Gaudeamus igitur
(Aplauze!)*

Laurențiu Ulici: Îl invit pe Florin Iaru

Ideea

*De zece ori a executat tragerea
Plutonul de execuție
De zece ori a ieșit din gura comandantului
Vesel ca o omidă: ultimul foc
Eu cu ochii legați într-o cârpă murdară de moto-
rină*

număram disperarea plutonului de execuție
Număram disperarea plutonului de execuție
Număram disperarea inimii mele care-ncepuse
să-nțeleagă
Se râdea în tribună
După fiecare salvă se arunca în plutonul de
execuție

Cu ceasuri și tratate de medicină legală
Foc! se-auzea tot mai tare
În pauza dintre salve și hohote
Însă cădeau
Însă cădeau
Însă cădeau de pe mine paltonul rănit, haina sfâr-
tecată,

cămașa însângerată, maieul, cureaua, pantalonii,
ciorapii, chiloții

Toate lovite mortal de salvele repetate ale plutonu-
lui de execuție

Din gura comandantului ieșea tot mai drastic la
plimbare ordinul **foc!**

Din armele înfocate ieșeau tot mai înfipte cele or-
donate

Trebuie să-nvingem odată, spuse atunci un înger
nerăbdător

Această inerție a materiei moarte.

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe Ștefan Mitroi*

Glossă

Tălăzuind spre propria-mi tristețe

Măsor cu văzul vremile apuse

Bezne prelungi eteric suprapuse
Încearcă-n van de ochi să mă dezvețe

Prea scurta viață în atâtea fețe

Cât are azi făptura îmi împarte

Ademenesc lumina să mă poarte

Călăuzind spre propria-mi tristețe

Aștrii pe cer se năruie

Și nu se va naște nimeni

Moartea să vă vadă

Nu mai aștept ca frunzele să vadă

Măsor cu gândul vremile puse

Și parcă sunt și grâiele răpuse

Urcă prin tălpi și încolțesc pe umeri

Iubita mea mă blestemi și mai numeri

Bezne prelungi eteric suprapuse

Astfel te mântui și acesta preț e

Zilei ce vine pare-se curată

Plânsul etern prin dulce se arată

Încearcă-n van din ochi să mă dezvețe

Încearcă-n van din ochi să mă dezvețe

Bezne prelungi eteric suprapuse

Măsor cu văzul vremile apuse

Hălăduind spre propria-mi tristețe

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe Ion Moldovan*

Lentilă

Bănuiesc că voi pieri și eu întreg

Sub ușa enormă și purpurie

Asurzit și orb ca grăuntele

De căderea mea

Fărămă cu fărămă

În pasărea care începe și se dărâmă

Și se dărâmă

Într-o vreme te sperii și de imagini

Lupi subțiratici strecurându-se melodios

Prin spărturile frigului (pe calul de os)?

Totul e de moștenit și de dat foc

Și pe loc tot pe loc

Pe loc, pe loc

Să răsară însăși pasărea de pradă a Paradisului

Dacă stând mult de veghe

Începe într-o parte a ta

O pată albă de frig

Se cade să cazi pe gânduri

Dintr-o iarbă visătoare

*Vătămată/ Și unde răsturnați între oase/ Un greier
aiurează*

*Despre viața sa din zărilor lumești/ Să ni-l închi-
puim acum pe Prâslea*

*Iată-l cu capul veghind între pari/ Și rana-i face la-
curi la genunchi*

*Și ceafa grea de nesomn/ Și lin vine dimineața pu-
stie, pustie*

*Peste grădina neîncepută/ În claustrul de pământ
zarva e*

*Visează viermii de aur/ Că deasupra lor atârână
grădinile de aur/ Cu mere de aur.*

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Îl invit pe Lucian Vasiliu*

E.A. Poe

Corbul domnului profesor/ E o închipuire

Lovind în fereastra de gheață/ Cu ciocul subțire

Pe cât de hirsut/ Pe atât de incult

Descins dintr-un neam păsăresc/ De demult

*El se-arată pe neprevăzute/ Îmbrățișându-ne cu
aripile-i slute*

*Atât de negre și atât de bizare/ Dintr-o cu totul altă
lume se pare*

Într-o vreme am vrut să-l împușcăm/ Pe seară

Acoperise cu țeasta-i luna sfântă și clară

Dar corbul domnului profesor e o închipuire

Lucind în fereastra de gheață

Cu ciocul subțire

(Aplauze!)

Laurențiu Ulici: *Numele acestor poeți nu vă spun
încă nimic. Nici mie nu-mi spun prea multe. [...] În nu-
mele lor vă mulțumesc pentru că i-ați ascultat.*

(Aplauze!)

Constantin Abăluță: *Stimați colegi, [...]*

*Cunoscând de fapt popularitatea scriitorului și în-
crederea de care se bucură el, ne punem următoarele
întrebări: de aprobarea cui ar avea nevoie niște
membri ai Uniunii Scriitorilor ca să scoată o revistă,
accentuez, literară? Calitatea de membru al Uniunii
Scriitorilor nu este suficientă? Girurile pe care le-am
enumerat mai sus nu sunt suficiente? Seriozitatea pe
tărâmul artei... nu are valoare de exemplu? De ce să*

amintim numai pe cei ce în trecut și-au riscat banii pe promovarea și dinamizarea literaturii române, iar pe cei ce în prezent ar vrea să facă același lucru să-i ignorăm cu desăvârșire? De ce de atâția ani, cu toate că la toate nivelurile se recunosc marile talente ale presei literare, nu se admite apariția revistelor grupărilor de scriitori, reviste în care sacrificiul, riscul material prin care sunt scoase, poate acționa ca o pârgă a calității?! Consider că a venit timpul să aruncăm în lături dogmatismele, să punem la dispoziția cititorului cele mai sincere și variate creații ale noastre. Să nu lăsăm literatura română să cadă în impasul în care discuțiile sterile și lipsa de curaj riscă să o aducă. Ni s-a spus că de treburile scriitorilor să se ocupe scriitorii, după câte știu nimeni nu-i mai scriitor în această

Constantin Abăluță

țară decât membrii Uniunii Scriitorilor. Oare o revistă literară, nu-i treaba scriitorului? Și atunci, de ce altă aprobare decât a conștiinței, decât a propriei lui conștiințe, are nevoie scriitorul?! Să cred că există cineva atât de hain în această țară, în stare să contracize, în vorbe sau în fapte, acea înaltă voce ce ne-a redat pe noi nouă înșine? Propun ca prin statut să se dea fiecărui scriitor membru al Uniunii Scriitorilor dreptul de a acționa direct și eficient pentru popularizarea literaturii române. Ne plângem că revistele existente au prea puțini bani ca să poată retribui, deci publica mai multe poezii. Cine va îndrăzni să-i oprească pe acești scriitori altruști, care fără să aibă unchi în America sau moșteniri grandioase, sau venituri din tiraje aproape nelimitate, cine va îndrăzni să-i împiedice pe acești scriitori cu venit modest să și-l facă și mai modest și în loc să ciocnească un pahar cu vin, care de altfel le place și lor, vor prefera să scoată din măruntele lor economii o revistă întru slava limbii române?! Va exista oare vreun scriitor român care să nu voteze o astfel de îmbunătățire calitativă a statutului Uniunii? Refuz să cred.

În ce mă privește, mă simt capabil de riscul material și de demersul spiritual necesar unei astfel de întreprinderi și sunt convins că aș putea face o revistă literară română vie, dinamică, în pas cu actualitatea, o revistă serioasă deschisă multiplelor tendințe ale poeziei bune, și nu o revistă de informare despre literatură, nu o revistă de glorie, de critică sau de polemică, ci o revistă plină cu literatură, cu texte inspirate, originale, reprezentative pentru spiritualitatea românească și, desigur, neocolind traducerea poezilor moderni de pe toate meridianele.

Nu știu dacă, după desființarea cenzurii, după desființarea ei oficială, cenzura a mai rămas în mintea și în obișnuința unor scriitori sau a unor organisme, însă sunt tentat să cred că o altă cenzură, pe care eu aș denumi-o cenzură metafizică, există în continuare, ea exercitându-se asupra increatului, asupra cărților ce încă n-au fost scrise, împiedicându-le să fie scrise. Pentru că problema spațiului tipografic este încă, la ora de față, una reală, propun ca primele reviste ale grupurilor de scriitori să apară, deocamdată, șapirografiate sau xerocopiate, practică de altfel încetățenită pe alte meridiane, iar tirajul lor restrâns, unele n-ar depăși numărul pre-abonaților, pentru început, asta ar duce la un caracter bibliofil incitant cu timpul, nemaivorbind de faptul că marile și mediile biblioteci publice s-ar abona din oficiu la astfel de publicații, iar ele, aceste biblioteci, s-ar înscrie, astfel, mai direct, în actualitate. Vă mulțumesc. (Aplauze!)

Dinu Flămând (cu ton grav, trist, stins!): *Stimați prieteni,*

Am luat cu mine o frază scrisă de Hugo Friedrich pe care vreau să v-o reproduc: „Poetul modern, spune acest magistru, este echipat cu instrumentele de măsură ale conceptelor sale care-i permit să se controleze pe sine însuși în orice moment și îl asigură împotriva unui atac prin surprindere al sentimentului banal”. Poate vă este cunoscută această frumoasă remarcă formulată aici, ceea ce ar măguli orgoliul nostru, al tuturor. Dar poate că asemenea mie unii dintre dumneavoastră simt nevoia să aducă adăugiri și precizări, căci fiind vorba de atacuri, acestea nu vin, nu-i așa, tot-

deauna din interior. Ar fi prea simplu și cam prea poetic. Putem simți fiecare dintre noi pe propria noastră piele dacă nu și talentul ne joacă uneori o festă, împingându-ne în propriile noastre slăbiciuni, în mediocrul cotidian și în banal. Aceasta să fie însă singura presiune, mă întreb? Oare atacul extern din partea mediocrității și banalității, acea presiune lentă a prostului gust nu acționează concertat asupra poetului făcând ridicol scutul oricăror concesiі profitoare? Nerepudiat la timp, prostul gust simte în tăcerea noastră complicitatea. Confuzia de valori îl sprijină. Indiferența îl nutrește. Mijloacele publicitare stridente îl slujesc de minune. Iar prostul gust ...nu se știe cine profită de el. Când totul poate fi demonstrat, susținut și impus în calea valorilor ieșite într-un sezon, relativismul și subiectivitatea, flexibilitatea obișnuită a cuvântului trist devin sub ochii noștri o adevărată insurgență a insolenței.

Dar revin la prima frază și mă întreb: dacă prin cultură poetul se poate apăra de sine însuși, de propria

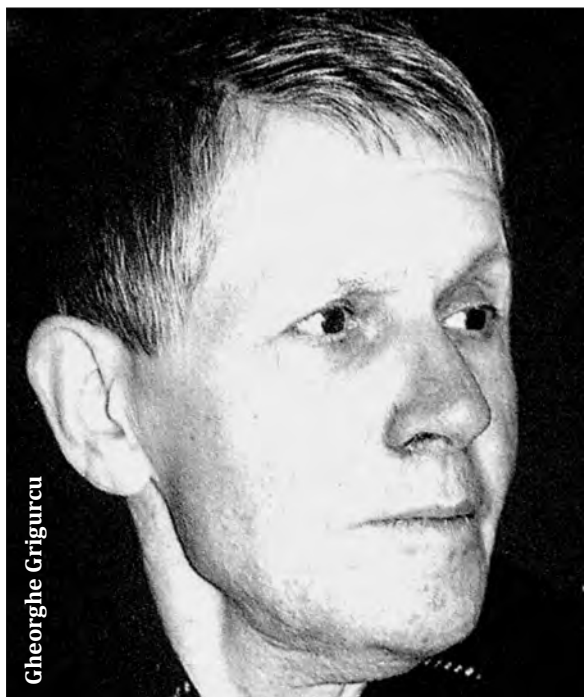
inocență, mediocritate agresivă, cum se va putea elibera împotriva agresiunii externe? Agresiune care coabază uneori viața ideilor la o limită incredibilă. Agresiunea corozivă a mediocrității latente, care pătrunde, încolțește, te obligă să te acomodezi în prezența ei. [...] Să elogiem acea muncă tenace, munca literară de caracter, dacă se poate spune așa, munca ce tânjește după absolut, sfidând relativismul epocii. Acea răbdare care dovedește caracter de scriitor, de pildă puterea morală a unui tânăr poet, care-și retrace din editură manuscrisul, considerat de el însuși imperfect, pentru a lucra la el încă șapte ani, cu riscul asumat de a fi absent în tot acest timp și din listele periodice ale bilanțurilor și din favorurile, câte sunt, ale Uniunii Scriitorilor. Nu-mi cereți criteriile de prețuire, când fiecare dintre dvs., în forul intim, aveți o conduită subiectivă care implică propriul dvs. cod moral. Trebuie, până la urmă, să ne dovedim nouă înșine că vorbirea și caracterul nu se termină azi așa de ușor. Și cum s-o facem altfel, și cum s-o facem mai bine decât cinstind memoria celor ce s-au dovedit a fi personalități complexe în literatura acestor ani? Baconsky, de exemplu, nu ar fi oare tocmai o astfel de dovadă (Aplauze!), un mod de a ne felicita pe noi înșine că știm să prețuim personalitatea poetului, sau a unui poet, unul din mulți care a știut și a putut să se apere de agresiunea internă și externă?! Puse una lângă alta, paginile neîmplinitei lui opere scot în lumină o personalitate pe care memoria noastră trebuie să o perpetueze în viitor. Vă mulțumesc. Vă mulțumesc. (Aplauze!)

Gheorghe Grigurcu (Lipsește începutul discursului. Se pune altă casetă în reportofon):

[...] A urmat chestionarea subsemnatului în legătură cu o culegere de versuri apărută de puțină vreme. Surprinzător de puțin preocupat de a aplica în viață normele statuate de partid, demnitarul de partid s-a manifestat însă foarte grijulii față de unele particularități ale produselor mele lirice. Ce-ai vrut să spui în cutare vers? Ce-ai vrut să spui în cutare poezie? Ar fi fost întrebări perfect justificate dacă concluziile n-ar fi fost de gust aprioric în sensul unui lamentabil, dacă nu impertinent joc de-a obscuritatea burghezo-moșierească. Între o falsă compătimire și o riscantă moralizare, manevra de intimidare era clară. Vânătoare? a surâs condescendent fostul prim secretar din Bihor, Petre Blajovici. „Din această poezie nu înțeleg nimic”. L-aș fi întrebat respectuos care sunt poeziile moderne ce i-au modelat cultura literară, dar nu mi-a dat răgaz, rostind următoarea replică monument: „Dacă noi nu înțelegem aceste poezii, ce să mai zică cititorul de rând?” (Aplauze! Rumoare) Și totuși dacă cititorul de rând e o noțiune largă, imprudent de largă, în care se înglobează nu numai sensibilitatea și vocația, dar și bunul simț, care nu lățește pielea unui popor de administrativ (?), până la dimensiunea unei scene cu prezidiu, a unei scene până la dimensiunea unui județ, până la dimensiunea universului. Mi-am amintit de un vers din balada cu un rege... Mihnea și Baba, vers care începe cu cuvintele: „O, ce de hohote!” Când am cutezat a pomeni ceva despre un limbaj mondial, în care se întâlnesc în această epocă eforturile poezilor, președintele Consiliului de Cultură și Educație Socia-

listă, prezent la acest spectacol, a râs cu o poftă contagioasă. Repet: Președintele Consiliului de Cultură și Educație Socialistă al județului Bihor și azi în funcție. Îmi permit a-mi mărturisii în public o îndoială intimă, cerându-mi scuze dacă greșesc, persoana în cauză nu-i nici scriitor, nici pictor, nici sculptor, nici muzician, nici om de știință, deși dirijează oameni din categoriile menționate. E măcar, când se spune fără nuanță, un om de cultură?! Care sunt criteriile inefabile care facă-n acel loc și-n altele din țară sunt astfel de persoane stăpânite de un exces (?) de haz atât de sănătos pentru ele însele, atât de nesănătos pentru cei cu a căror activitate nu comunică, apăsându-i când au ocazia sub talpa administrativă spre a-și argumenta buna dispoziție? (Aplauze!)

Vă puteți întreba, stimați ascultători, care e comportarea poetului Andrișoiu, a poetului romanțios și

cantabil, generos și ubicuu, care fiind ubicuu se găsește în același timp în capitală și la Oradea, în România și în Canada, pe Pământ și în Lună (Aplauze! Rumoare), versificând ca Ion Pillat, își spală mâinile ca Pilat din Pont (Aplauze! Rumoare). Nu știu nimic, nu răspund decât de ceea ce-mi convine, îmi aranjez popularitatea și mă îngrijesc, în primul, în al doilea, în al treilea, dacă nu și-n ultimul rând de propriul meu interes. Iată textul unuia din poemele sufletului său delicat, care va rămâne veșnic nescris. Dacă secretarul cu propaganda îi cere părerea asupra unui text de versuri al unui confrate, îi răspunde cu o masivă mărinimie: Nu cred că asemenea texte moderniste trebuie să apară, viitorul trebuie să știe ce fel de poezie nu trebuie scrisă. (Aplauze!) Și cu curaj comunist, și cu sete comunistă de adevăr trece mai departe la redactarea a zeci, mii de articole redundante, atât de înflăcărate, încât pompierei trebuie să stea în preajma tipografiei unde se imprimă. (Aplauze!) Apoi iese în grădina paradisiacă a Transilvaniei să se odihnească după efort, răcorindu-și sufletul astfel... era să zic... la adierea sobei, a ceasului, a minutului, clipei.

Stimați confrăți,

Din cuvântările primului secretar al Partidului nostru se desprind nu numai îndemnul de a combate abuzurile, impostura, toate formele de inechitate care se manifestă încă în societatea noastră actuală, și care nu sunt deloc neglijabile, dar și apelul de-a ne aduce aportul (sic!) la înflorirea culturii naționale. [G. Macovescu: Atenție la limbă: a aduce aportul!] O scăpare, da, mă iertați!]. Pentru a ne aduce contribuția la linia majoră a posibilităților noastre. (Aplauze!) Spre a răspunde în stil constructiv acestei chemări care este

de partea fiecărei conștiințe scriitoricești cinstite, e nevoie a ne raporta în mod liber la conceptul de valoare. Dogmatismul ne-a împovărat cu o negură de neadevăruri, de jumătate sau de sferturi de adevăruri în cel mai bun caz care stăruie încă în multe conștiințe sub forma unui bagaj împotriva propășirii artei, a substanței estetice în genere. Literatura noastră nu se poate îmbogăți cu o contribuție a epocii pe care o traversăm decât prin plierea cât mai exactă a creației de conștiința reală, subliniez, reală, literară și umană a autorului său, prin eliberarea, în regie proprie a jocului expresiv. Oricât de bune ori de rele sunt intențiile ce animă pe diriguitorii administrației literaturii, acestea nu pot determina apariția unor opere valoroase. Scriitorii nu sunt homunculi ce se fabrică în laboratoare de alchimie ideologică.

Creatorilor trebuie să li se acorde încrederea necesară pentru ca talentul lor să se justifice în chip natural. Putem învăța multe din experiența amară a unor oameni care au înălțat pe pedestale din nisip capodopere de fum ce s-au destrămat la cea dintâi suflare a vântului. Neantul artei este cel mai cumplit neant. Un poet de mare notorietate îmi spunea, în timpul studenției mele, în chipul cel mai serios, că sintagma „frunză verde”, dintr-o poezie pe care i-am arătat-o, e subversivă, recomandându-mi să mi-o schimb. Dar caricatura nu e totdeauna de acuzat. Există din păcate, în poezia noastră de azi, o enormă logoree ziaristică, a cărei absolută vacuitate nu o mai percepem exact. Sub scutul nobilei și etern-actualei teme a iubirii de patrie, prosperă o vegetație minoră, compromițătoare. Repetând de o mie de ori, într-o scriitură flască, ceea ce pot spune o dată, în mod rezonabil, bărbătesc, dis-

trug până și efectul pur propagandistic scontat, inspirând o neîncredere a nevoii de-a iubi și-o plictiseală asasină. Sute și sute de tineri versificatori sunt îndemnați a comite compoziții facile, pe teme date, corupți așadar prin antrenarea lor într-o formulă de minimă rezistență artistică. (Aplauze!)

Pedagogia mistificării incumbă o grea vinovăție. Adevărata noastră poezie patriotică, afirmă, pe bună dreptate, Eugen Jebeleanu, e poezia de valoare, indiferent de motivul sau de mijloacele sale. La o treaptă mai înaltă, invazia mentalității jurnalistice în lirism e ilustrată de nume poetice cunoscute care atestă o recrudescență a mentalității „A. Toma”. E curioasă lipsa de orientare istorică a acestor autori, care merg senin pe un drum lipsit de perspectivă. Actualitatea, cu cât e mai de suprafață, cu atâta mai efemeră, fără în-
doială, dar și mai înșelătoare sub raportul exigenței sale. Adrian Păunescu, de pildă, e un vlahuțolatra care versifică locurile comune, declarativitatea curentă cu un patos ce se-mpiedică în nămolul expresiei zero. Citez:

„Nu-i comunistul omul care-și nutrește fardul

Din ținerea mulțimii în permanent noroi”. Închei ci-tatul.

Autorul Fântâniei somnambule ne apare ca un gazetar absolut care-și transpune în rimă articolele. Nu-mi recunosc epoca. S-ar putea să nu fiu singurul, în bombasticismul enorm al poemelor sale, în rezonanța lor, precum un sunet de trompetă cazonă. Talentul său e declinat înspre soluția rudimentară. Un combativism vid se instalează în poemele sale precum gesturile unui înotător într-un bazin fără apă. (Aplauze!)

Nu încerc, Doamne, a contesta modalitatea agita-

torică a poeziei, să fiu bine înțeles. Dar obstacolele împotriva cărora se ridică A. Păunescu sunt de carton. Lupta e mimată într-o inofensivă butaforie. Poetul e un înger zelos care din nevoia de variație își ornează imnul de slavă cu stridență, fără a fi un insurgent real. E un înger mizerios care oferă, în amfiteatrul de denii, o reprezentatie. În cazul său, actualitatea (între ghilimele) se prezintă, evident, drept o confecție. Cât de departe poate cuteza A. Păunescu pe drumul unui festivism fără măsură, se vede din aparițiile sale la TV, rizibile, dar și întristătoare, supralicitări ale unor idei și atitudini care, cu o pompă redusă cu nouăzeci și nouă la sută, ar putea fi recunoscute drept ale noastre, ale tuturor. Lupta adevărată pentru mărturia lirică a acestei epoci se desfășoară pe alte planuri decât cele ale vehiculației emfatice satisfăcute de timp, ale comentariului oficios versificat. Și vă rog să binevoiți a acorda modestelor mele cuvinte o întâlnire ideală peste câțiva ani, înainte de-a mă contrazice. [...]

(Aplauze!)

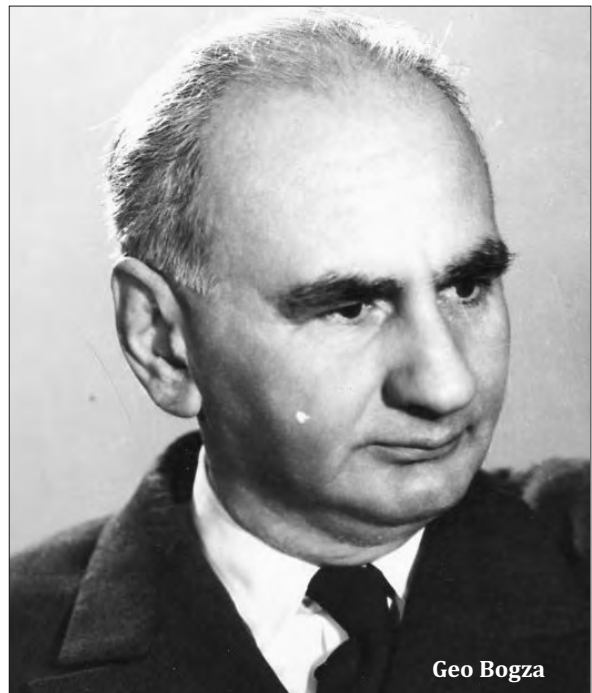
Ziua a treia zi a Colocviului Național de Poezie de la Iași, 20 octombrie 1978

(Conduce lucrările, anunță și invită scriitorii la tribună criticul literar Laurențiu Ulici)

Geo Bogza (discurs senin și detașat, rostire rară, în ton cântat): *Stimați prieteni ai poeziei și, peste toate, Stimați prieteni ai poezilor! Față de cei mai mulți dintre dvs. care vă aflați aici, în sală, eu am două privilegii: se spune despre poeți, de către admiratorii lor,*

că au uneori..., că ar putea avea o stea în frunte. Veți vedea că nu am niciun fel de stea în frunte. Dar am privilegiul, față de cei mai mulți dintre dvs., de a-mi fi timpărit primele mele poezii în reviste, iar apoi în volume, ani și ani, și decenii, pe banii mei, într-o vreme în care nu aveam decât o pereche de pantofi și o cămașă... în timpul verii. Vârsta de 47 de ani, atât de tulburătoare pentru noi prin faptul că, la această vârstă, Arghezi și-a adunat poeziile în volum, este și vârsta la care, ajungând eu în 1955, am primit pentru prima oară bani pe o poezie de la „Gazeta literară”.

Al doilea privilegiu este că am stat la închisoare. De două ori, pentru poeziile pe care le-am scris în tinerețe. Îmi voi îngădui, pentru a vă sugera o concluzie pe care singuri sper că o veți trage, să vă citesc, să vă citez unul din poemul meu de acum 50 de ani pentru care am stat la închisoare. Face parte din poemul

Geo Bogza

Invectivă..., și apoi un poem scris recent, scris 50 de ani după aceea, chiar în vara aceasta.

În tinerețea mea se spunea adeseori că „drumurile Domnului sunt multe și necunoscute”. Drumurile artei, de asemenea, sunt multe și necunoscute. Se mai spune: „Fiecare lucru la timpul său și ouăle roșii la Paști”. Spun aceasta pentru cei care, judecând tânăra generație de poeți, sunt nerăbdători să vadă din partea lor niște ouă roșii cărora nu le-a trecut timpul. Dar așa cum am să dovedesc cu exemplul meu, ouăle roșii vin și ele de Paști. (Aplauze. Geo Bogza citește poemele „Invectivă” și „Opt judecăți asupra munților Carpați”).

Stimați prieteni ai poeziei, cred că aproape toți dintre dvs. știți acea anecdotă de proveniență transoceanică în care e vorba de un salon în care de obicei stau cowboys cu pistolul la șold și în care se putea citi următoarea inscripție: „Nu trageți în pianist, face și el ce poate”. Concluzia a tot ce v-am spus până aici ar fi: Nu trageți în poet! El va cânta tot ceea ce are de cântat dacă aveți răbdarea să-l ascultați. (Aplauze îndelungi).

Laurențiu Ulici: *Urmează la cuvânt Al. Husar, se pregătește Edgar Papu.*

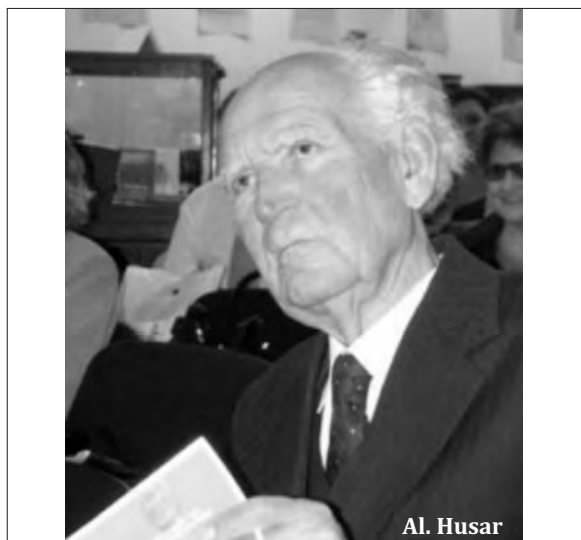
Al. Husar: *Distins auditoriu,*

Astă-vară, la Constanța, într-una din acele librării care pot sta alături de orice librărie europeană, mi s-a întâmplat să asist la o scenă antologică: era o seară calmă în mediul recules al tăcutelor rafturi, auzeam doar pașii lenți ai vizitatorilor, când, deodată, glasul

unui copil strigând „Cumpără, mamă, cărți! Cumpără poezii!”, răsună printre standuri. Ridicai ochii surprins spre el, era un copil de 4-5 ani, nu mai mult, atârnat de mâna unei femei în negru, care plana absentă printre cărți. Și, fără a mai urma evoluția scenei, convins că până la urmă el nu privea în van, strigam în gândul meu: Trăiască acel copil, fericit că-l văzusem.

La el mă gândesc astăzi, luând în discuție poezia în sine, rațiunea ei însăși, cu acest prilej. De ce într-o librărie, care avea alături un imens stand de muzică și cărți pentru copii, nu „Cumpără, mamă, discuri” sau „Cumpără, mamă, poze”, de ce „Cumpără, mamă, poezii”?

Ce este poezia și prin ce se distinge în esența ei ca artă și prin ce își găsește ea o justificare în viața omului, în viața unui popor? Mulți esteticieni, și uneori cei mai acri, dau în ierarhia artelor poeziei primul loc. Și n-am putea admite că ei nu știu ce spun. Poezia este totodată muzică, sculptură, pictură, totalitatea care unește în sine cele două extreme, adică artele plastice

și muzica pe un plan superior din domeniul interiorității spirituale însăși.

[...]E drept că și muzica și pictura au un caracter local și național (...). Nici o artă nu este atât de tenace națională ca poezia. Poți să iei unui popor limba, să i-o suprimi, să-i pui o altă limbă în școli, dar câtă vreme nu ai silit acest popor să simtă într-o limbă nouă, nu ai deznădăcinat-o pe cea veche, ea va apare din nou în poezia care transmite simțirea. [...]

Îmi exprim o nedumerire: de ce într-o țară al cărei popor a lichidat complet analfabetismul, un volum de poezie atinge abia un tiraj de 1.000-1.500 exemplare?

A doua întrebare: de ce acel caiet de poezie pe care îl scotea „Viața Românească” nu demult a dispărut?

Și-a treia întrebare: când național, când județean, având un statut oscilant de la o ediție la alta, Festivalul de poezie „Mihai Eminescu” de la Iași n-a devenit încă ceea ce trebuia să devină în concepția fondatorilor săi – Festivalul Internațional de Poezie „Mihai Eminescu”? N-ar putea deveni? (Aplauze!)

Edgar Papu: Stimați și dragi colegi,

S-a vorbit, în cursul acestor ședințe, pe de-o parte de marile calități ale poeziei românești în ultima vreme, pe de altă parte, de asaltul mediocrităților, despre care vom mai aminti pe parcurs. Este însă ceea ce mă interesează mai mult – și pe dvs. vă interesează –, este vorba nu de mediocritatea pseudopoetică, ci de amenințarea cu mediocritatea a marilor poeți. (Aplauze!) Poezia noastră, în momentul de față, a ajuns la un nivel european, mondial chiar. Este adevărat, încă pentru soarta, pentru destinul, pentru

evoluția fiecăruia dintre poeți este foarte important faptul menținerii. Menținerea a fost totdeauna o problemă în literatura noastră și cu atât mai mult astăzi.

[...] Este o luptă acerbă, aproape tot atât de mare ca și aceea a primei creații de factură înaltă, este lupta împotriva propriei mediocrități. Aceasta se luptă să vină la suprafață.

L. Blaga mi-a mărturisit odată cu mare sinceritate că poetul nu e totdeauna inspirat, că pe parcursul creării poemului el are momente, într-adevăr, de clipe valoroase, își dă seama că (...) cu alte momente, alternări de goluri. Aceasta înseamnă că dă o poezie inegală. L. Blaga nu a avut poezii inegale. Toate erau omogene ca valoare. Și-atunci procedeul este urmărirea prin muncă, printr-un studiu imens, s-ajungă prin

Edgar Papu

această muncă la nivelul valorii. [...]

(Aplauze!)

Radu Popescu: *Stimați tovarăși,*

Deși ne apropiem de sfârșit am să încep prin a vă declara că aceste adunări de poeți, și recunosc (?) în modul cel mai grațios, dreptul de a mă considera ca pe un oaspete străin. Timpul e departe, s-a depărtat cu aproape două decenii de când felurite împrejurări mă obligau să răresc, apoi să las să se stingă cu totul o activitate de critic și cronicar literar, care a fost intensă și consecventă mulți, mulți ani. Pe atunci acordam poeziei rangul de întâietate în preocupările și activitățile mele, pentru că o consideram și o numeam Regina genurilor literare, Zeița literelor. Nici astăzi nu cred altfel. Nu o caut și nu o văd decât pe Parnas și pe Olimp. În ochii mei nici una, între artele literare, nu o poate umbri, etala. (Aplauze! Aplauze care au scopul să-l întrerupă pe vorbitor, câteva din primele rânduri mai insistente, iar acestea antrenând mai apoi întreaga sală.) Nu înțeleg aplauzele; ce trebuie să înțeleg? am vorbit deja prea mult? Deci am spus... (Iar întreruperi, aplauze! Intervine Laurențiu Ulici, din prezidiu, cerând să fie lăsat să vorbească. Aplauze!) Nu înțeleg ce se petrece! Ce se petrece? (Sala tot mai agitată. Urcă acum la tribună, alături de Radu Popescu, fără a fi invitat, poetul Ion Iuga).

Ion Iuga: *Stimate colege și stimați colegi, mi se pare că suntem la Colocviul Poeziei totuși, și îngăduiți-mi să vorbim noi, care ne doare cuvântul, și lăsați pe ceilalți tovarăși, și dați-ne puțină șansă de a vorbi în numele poeziei, puțin, iar tovarășul Radu Popescu ne*

omagiază (din sală se aude o voce bărbătească: „Radu Popescu e cel care a scris zeci de cronici despre cărțile noastre de poezie!”), dați-ne doar o clipă, vă rog, pentru că starea culturii e deplorabilă (E întrerupt și Ion Iuga, care se arăta indignat și afectat în discursul său! În sală continuă aplauzele, întreruperile, voci diferite... Din prezidiu, Laurențiu Ulici încearcă să potolească spiritele și publicul în fierbere).

Laurențiu Ulici: *Ion Iuga, o să aveți cuvântul mai târziu, așteptați! Să-l ascultăm pe Radu Popescu, vă rog! (Aplauze!).*

Radu Popescu: *Spuneam că astăzi rar, mult prea rar, am ocazia să fac și declarația mea de dragoste și de credință poeziei. În acest răstimp de aproape 20 de ani, configurația umană a poeziei noastre s-a modificat pe cât de profund pe atât de normal. Mulți s-au dus, mulți au îmbătrânit. Toți aceștia au ajuns la zenitul maturității. Și-a doua generație, cu vreo două serii, a început să-și înscrie orbita pe firmament. De pildă, eu am mai ajuns să scriu la zi, cronicărește, despre ultimele volume ale lui T. Arghezi, dar n-am mai apucat să scriu despre primele ale lui N. Stănescu, ale A. Blandiana sau Ileanei Mălăncioiu. (Aplauze! Întreruperi!) Ce să mai amintesc... Asta e, asta e prea de tot... (Intervine un alt personaj din sală, se aud zgomote, tropăituri din picioare, aplauze... Astfel se încheie acest discurs, într-un vacarm al sălii, puținele voci „îndatorate” criticului nu se mai auzeau, în dezaprobarea generală. Tensiunea e în creștere).*

ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78

Corneliu Sturzu: *Stimați colegi, pentru că lucrările Colocviului nostru se apropie de sfârșit, și pentru că, desigur, așa cum s-a văzut și la alți vorbitori, îmi permit să vă rețin atenția doar câteva minute. Și dacă iarăși îmi îngăduiți, aș vrea să vă vorbesc în numele confracțiilor mele de la Iași, poeți ce s-au format în acest spațiu spiritual, de cultură (...) și puritate sufletească, de generozitate și adevăr. Noi, cei de la Iași, nu avem nimic de revendicat. Poate doar mamelor noastre că n-au făcut să ne înzestreze cu mai mult talent. (Aplauze!) Noi scriem din vocație și nu dintr-un impuls mai mult sau mai puțin cultural învățat undeva. Să scriem pentru că nu putem altfel. Nu noi am ales poezia, ci aceasta ne-a ales pe noi cei de astăzi și de-aici.*

La aceasta poate a contribuit și acest geniu al pământului moldovenesc. Vă rog să mă credeți că nu sunt și nu voi fi niciodată partizanul îngustului și prăfuitului localism cultural. Departe de mine ideea nefastă că domiciliul poetului îl înscrie undeva pe scara valorilor. Dar nu este mai puțin adevărat că un anumit spațiu de viață, de muncă, de relații umane ne poate stimula ori, dimpotrivă, ne poate face să devenim tăcuți și sterili, ori gălăgioși și falși, revendicativi. Or, cel puțin cei ce viețuim aici putem spune cu certitudine: avem un public, avem cui să spunem gândul inspirat și cinstit.

Stimați colegi, ne-am întâlnit aici, în această premieră mondială. Eu personal, nu cunosc ca undeva, pe planeta noastră, poezii unei țări să se fi adunat în

Scriitori la Colocviul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, 1978, Iași
(imagine după negativ din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române Iași.
Foto: Constantin-Liviu Rusu)

agora lor, numai a lor. Și cred că suntem cu toții răspunzători dacă ne înfățișăm unii altora cu experiența noastră artistică și umană, așa cum am dori ori cum am dori să fim văzuți.

Poetul, așa cum spuneam și altă dată, este un Ianus Bifrons care stă în lume, așadar fața noastră luminată și nu tenebrele care ne bântuie câteodată. Vă mulțumesc!

Florica Mitroi: Domnilor, vreau să vă întreb de la bun început dacă dvs. credeți despre mine că sunt poetă și că vreau să vorbesc ca poetă, sau credeți despre mine că sunt o ființă care face scandal? Răspundeți-mi, că altfel nu voi vorbi, adică... vorbesc ca poeta Florica Mitroi. Aseară, la Teatrul Național, am fost acuzată că fac scandal; nu, domnilor, nu eu am făcut scandal aseară la Teatrul Național. A făcut scandal Dan Deșliu. (Rumoare, aplauze...) Rog să nu fiu întreruptă și vă voi spune cum a făcut scandal Dan Deșliu, care pe vremuri scria poezie stalinistă, în care eu n-am încredere acum că nu va mai scrie încă o dată, și-ncă o dată, și-ncă o dată. (Aplauze!) Eu sunt poeta Florica Mitroi, dar sunt și mamă a doi copii; eu nu vreau... (Pentru că tonul țipat depășea și măsura și buna cuviință, violentând întreaga sală, a venit pe scenă, la tribună, Președintele Uniunii Scriitorilor, și a intervenit, cu diplomație. S-a „născut” astfel următorul dialog:

G. Macovescu: Stimați tovarăși, vorbește o poetă în fața dvs. Noi ieri ne-am înțeles că nu suntem la un spectacol, suntem într-un colocviu unde discutăm cu toată responsabilitatea, am admis ieri ca să participe

tineretul din acest oraș pentru ca să asculte cum discutăm despre poezie...

Florica Mitroi: Eu nu mă simt deranjată de aplauze. Nu este un spectacol, este doar o afirmare, o aprobare.

G. Macovescu: Numai un moment, numai un moment... Tovarășii membri ai Uniunii Scriitorilor care au venit la acest colocviu sunt insistent rugați s-o asculte pe Florica Mitroi, atunci când doresc, s-o aplaude. Aș dori să n-o întrerupă, însă tovarășii de sus sunt rugați cu toată insistența de a asculta ce se spune, dar nu de a sublinia cu aplauze, cum ați făcut-o până acum, unele lucruri care sunt strict legate de lucrările acestui colocviu. Sunteți de acord, tovarăși din balcon? (Aplauze!) Ascultați-o pe Florica Mitroi, acolo unde considerați, aplaudați-o, dar lăsați-o să vorbească.

Florica Mitroi: Mulțumesc tare mult. Domnilor, afară este statuia lui conu' Mihai. Mie îmi vine să plâng când vă spun acest lucru. Și noi, în sală, ce facem, domnilor, la Teatrul Național? Îl lăsăm pe fostul stalinist Dan Deșliu să dea lecții de poezie copiilor noștri! Și-atunci eu, Florica Mitroi, m-am dus foarte frumos, fără să-l jignesc, să-l iau la palme, că puteam, da' n-am vrut. M-am dus și, mai ales că râdea, explicându-le copiilor o poezie de Coșbuc, o explica foarte... cum că poezia trebuie înțeleasă ca pe dos și ca pe invers și ca pe nu-știu-cum și că hă-hă... nu știu ce. Eu nu-mi amintesc să fi râs vreodată, așa ironic și rânjind, la modul lambrozian, când citeam un poem de Coșbuc. Nu! Și eu m-am dus, foarte frumos și i-am spus atâta, la modul cel mai modest: nu eu am compus acele versuri; i-am amintit să explice copiilor în ce moment liric a compus

el următorul vers despre Stalin: „Resița îl slăvește pe Stalin”. Nu eu l-am compus. S-a supărat, s-a simțit lezat, de parcă eu compusesem poemul ăla. Nu e voie, domnilor, doar suntem oameni de cultură, adică nu am voie să întrerup cu o mică mușcătură ironică pe Dan Deșliu, care explică copiilor mei cum să facă poezie? Nu, domnilor, copiilor mei le explic eu cum să facă poezie, adevărată, nu stalinistă și nu mă-ntorc la stalinism acum cu Dan Deșliu.

Deci afară e statuia lui conu' Mihai. Noi aici suntem sub umbra lui, sub cerul lui, sub frumusețea lui. Aici este portretul tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu, care spune că ne prețuiește, domnilor, foarte mult. Și eu, poeta Florica Mitroi, sunt foarte sigură că ne prețuiește și că luptă pentru noi. Dar, domnilor, noi de ce suntem atât de lași? Nu poporul român laș și oportunist, cum a spus o poetă la Conferința Națională – trebuia să fie dată afară din țară această poetă, nu se spune niciodată despre popor că este laș și oportunist, poporul îl iubim! Dar dvs., domnilor, intelectualitatea, sunteți cam lași. Da! Când un grup de tineri se duce la președintele nostru iubit, care luptă pentru noi pe toate fronturile și pe toate planurile – ce-i spune acest tânăr președintelui nostru drag, care este plin de interes față de noi – ce-i spune, domnilor, ce-i spune Mircea Dinescu când se duce la tovarășul președinte? Dvs. știți ce-i spune? Îi spune că i-a spus lui logodnica lui, Denisa Comănescu, vezi Doamne, ca să afle tovarășul președinte că el are o logodnică, Denisa Comănescu, care scrie și ea poezie, mă înțelegeți?, i-a spus lui logodnica lui, Denisa Comănescu, că dacă se duce în Franța, o să fie foarte plictisit și el n-a crezut-o, el în naivitatea lui n-a crezut-o, dar, ducându-se în

Franța, unde aș vrea să spun că tare aș vrea să mă duc și eu, nu să fug în Franța, domnilor, nu să spun ca Petru Popescu că limba română nu-i bună de nimic, domnilor; nu, domnilor, să arăt că limba română e minunată, pentru asta aș vrea să mă duc, dar nu mă pot duce nicăieri. Și ce i-a spus Dinescu tovarășului președinte al nostru, minunat, care luptă pentru noi și care ne prețuiește, despre faptul că logodnica lui, care nici ea n-a fost în Franța de fapt și nu știu de unde știa că o să se plictisească atât de rău în Franța, i-a spus lui că o să se plictisească, că nu-i apă caldă, că nu curge nu știu ce, de la burlan și nu știu ce... Și drept urmare, domnilor, tot dvs. l-ați trimis pe Mircea Dinescu ca reprezentant al nostru în Cuba, domnilor! Pentru ce, domnilor? De unde atâta lașitate, domnilor, de unde atâta lașitate? De unde are intelectualitatea română, nu poporul, atâta lașitate? De unde a făcut rost de ea?

Deci ca-n Gogol, domnilor, Vopcinski și Dopcinski – ce spun în Gogol? Dacă vă duceți la împăratul, dacă vă întâlniți cu împăratul, spuneți-i că aicea locuiesc Vopcinski și Dopcinski! Și ce să spunem, domnilor, președintelui nostru? Asta-i spunem! Că suntem și noi aicea, locuim și noi aicea, aveți grijă și de noi. Nuuu! Spun problemele pe care le-avem noi, libertatea cuvântului, faptul că mediocrități ne iau locul și nu ne lasă să publicăm ce gândim, nu spun ei asta, nimic nu spun, faptul că ea, poeta Iolanda Malamen, prietena mea cea mai bună, și-o poetă de marcă, despre care nu prea știți, fiindcă nu e publicată, bineînțeles; domnul Ion Horea publică în revistă tot ce se poate mai urât, dar nu publică poete bune sau nu publică poeți buni.

Da! Poeta Iolanda Malamen, o persoană foarte delicată și timidă, locuiește de zece ani într-un subsol cu

șobolani, iar Mircea Dinescu îi spune că i-a spus lui logodnica lui că o să se plictisească la Paris. De ce n-a spus, domnule, uite, astea-s problemele noastre, tovarășe președinte, cu curaj, că tovarășul președinte nu mănâncă pe nimeni, slavă Domnului, ne acceptă pe toți, ne înțelege pe toți, cred că pur și simplu dacă s-ar găsi unul plin de curaj să-i spună adevărul, l-ar accepta, domnilor, ne-ar înțelege, domnilor, ne-ar ajuta, domnilor, ar putea să ne ajute, dar nu vrem pentru că suntem lași, nu vrem să-i spunem să ne ajute pe toți, vrem să-i spunem despre logodnica noastră, Vopcinski și Dopcinski, asta vrem să-i spunem.

A fost aproape să nu mi se dea voie să iau cuvântul, domnilor. Mai devreme, un domn în vârstă ne-a recitat un poem de-al lui de-acum 50 de ani; eu mă așteptam pentru că eu sunt o ignorantă, domnilor, nu știu multe lucruri, mă așteptam să fie vorba despre vreun poem al domniei sale pentru luptă, pentru libertate, pentru adevăr, pentru cuvânt, pentru dreptate, pentru frumusețe, pentru omenie, afară e conu' Mihai, frumosul nostru poet, ce credeți c-a spus acest domn în vârstă? Un poem libidinos, cu obsesiile lui sexuale de acum 50 de ani, pentru care a fost pus la arest. Rușine!

Laurențiu Ulici: Vă rog să nu insultați; suntem la un colocviu de poezie.

Florica Mitroi: Nu e insultă, a fost insultat tinerețul de sus care a ascultat aceste libidinoșenii, nu eu îl insult pe dânsul! Este vorba despre adevărul nostru, despre poezia noastră, despre frumusețea noastră, despre curățenia noastră, domnilor, este vorba despre conu' Mihai care este afară... (Aplauze!) Nu, vă rog

foarte mult, din moment ce mi s-a dat voie, eu voi vorbi tot, nici nu mă gândesc cu 10 minute sau cu 3 minute aici; nu suntem la piață, suntem la un colocviu de poezie și dacă se întârzie o dată, până și în Senat se fac prelungiri, nu? Eu vreau să vorbesc, nu? Păi, ce-i aia 10 minute? Vreți să mă duc?

Domnilor, poezia românească există și este foarte frumoasă, este foarte puternică, poezia românească, dar, domnilor, nu... (Rumoare, întreruperi. Între timp a fost invitat altcineva să vorbească, pentru a se ieși din „fundătura” în care se ajunsese, dar Florica Mitroi era greu de oprit. Era greu și de dat jos de la tribună) Domnilor, vreți să mă ascultați? Lăsați, că el nu vorbește! Nu! lăsați-mă să vă vorbesc despre problemele noastre, eu nu vreau să dau lecții sub umbra lui Eminescu, eu nu ndrăznesc să spun un vers sub umbra lui Eminescu și nu voi spune dacă vreți să mă citiți...

Laurențiu Ulici: Stimată colegă, ați depășit timpul, ați vorbit mai mult decât...

Florica Mitroi: Da, vă rog să nu mă întrerupeți pentru că nu reușiți nimic (zgomot în public, aplauze). Domnilor, nu vreți să mă lăsați să vorbesc?

Laurențiu Ulici: Mulțumim Floricăi Mitroi. Are cuvântul Ioan Nicolescu.

Florica Mitroi: Eu vreau să mai vorbesc. Nu am atins punctele esențiale. Eu vreau să știu dacă studenții mă lasă să vorbesc. Dar nu e corect! Nu, nu, nu, nu... Tu vei vorbi și tu tot 3 minute.

Ioan Nicolescu: Vă rog frumos!

Florica Mitroi: Nu! Vei vorbi și tu tot 3 minute. Poeții de vârsta mea... (aplauze din public). Te rog să mă lași să vorbesc! Ce v-am spus urât? Nu, da' n-am vorbit... de ce nu m-a lăsat să vorbesc? Cum, nu mă

lasă în sală? Sala are trădători. Domnilor, avem trădători în sală! Nu colegii mei, nu poeții mă sabotează, nu, ci necunoscuți... Nu, domnilor, întâi vorbesc eu!

Ioan Nicolescu: *Te rog frumos...*

Florica Mitroi: *Ce faceți, domnilor, îmi luați cuvântul, domnilor? Îmi luați cuvântul, domnilor?*

Laurențiu Ulici: *Stimați colegi, este cu totul neplăcut pentru noi să ne lăsăm antrenati într-o – cum să-i zic? – provocare. Așa încât, vă rog să fiți de acord cu...*

Florica Mitroi: *Sabotori... mă sabotați! Domnilor, vă faceți de râs față de studenți. Am vorbit frumos despre Eminescu și sabotorii din sală nu mă lasă să vorbesc! N-aveți decât să mă îmbrânciți de la tribună! (În cele din urmă Florica Mitroi părăsește scena)*

Ioan Nicolescu: *Voi vorbi foarte scurt, cu dragoste colegială față de colegii mei, care au propriile lor norme de conduită cetățenească și morală, pe care i-am respectat întotdeauna, ca dovadă că n-am dezeratat niciodată din mijlocul colegilor, ca dovadă că am acceptat întotdeauna tratamentul pe care mi l-au aplicat colegii, chiar și în această clipă cred că sunt un adevărat coleg, nu cer nicio răsplată pentru acest lucru, dar mă consider colegul dumneavoastră, chiar dacă dumneavoastră nu veți mai dori după cele ce am să spun acest lucru.*

Mă aflu la Iași conform unei invitații pe care mi-a făcut-o conducerea Uniunii Scriitorilor, organizatorul de drept și de fapt al acestui Colocviu Național de Poezie, și mă aflu la Iași în virtutea unui mandat popular de reprezentant al (...).

(Discursul continuă în același ton, fără să aibă

calități deosebite. La încheierea lui, se urcă din nou la tribună Florica Mitroi, care rămăsese prin apropiere).

Laurențiu Ulici: *Mulțumim, Ioan Nicolescu, are cuvântul Ion Iuga.*

Florica Mitroi: *Domnilor, vreau să vă rog... numai atâta vreau să vă spun, dacă în sală, colegii mei – eu nu văd pe nici una dintre colegele mele, distinsele poete care să dea din palme să spună că nu vor să vorbesc... Eu nu văd – Ana Blandiana, ai vorbit, Ana Blandiana ai vorbit, mă lași să vorbesc?*

Laurențiu Ulici: *Florica Mitroi!*

Florica Mitroi: *Eu vă spun drept, au fost sabotori care nu m-au lăsat să spun adevărul. (Părăsește definitiv scena).*

Ion Iuga: *Stimate colege, stimați colegi, stimați invitați și autoinvitați, suntem într-o zi a poeziei, și-n ziua poeziei trebuie să ne respectăm (...) și în spiritul civilizației vechi, persane (...), fiindcă starea culturii noastre nu e atât de măgulitoare ca să n-aducem cuvinte urâte și insulte, pentru că starea culturii noastre arată ca și Bucureștiul după cutremur, și dumneavoastră știți că Bucureștiul nu arăta frumos după cutremur.*

Iubiți colegi..., să vă spunem și noi, pe date tipărite în România socialistă în 1976: 3.877 de titluri într-un an, la o populație de 22 de milioane de cititori. În această zonă, în schimb, într-o soră țară vecină – Iugoslavia – se tipăresc 10.100 de titluri pe an la o populație de 21 de milioane. În Ungaria se tipăresc 7.600 de titluri la o populație de 10 milioane. În Cehoslovacia se tipăresc 8.600 de titluri la o populație

de 14 milioane; în Bulgaria, chiar, 4.200 de titluri la o populație de 8 milioane. Și, repet, în România socialistă se tipăresc 3.877 de titluri din care 589 în limba maghiară și germană. Păcatul și tristețea este (sic!) că se tipărește puțin. Am fost în uzine, trăiesc lângă muncă cu puterea muncii. Muncitorul vrea cărți enorm și nu le găsește. Râvnește la cărțile noastre, iubiți tovarăși, și vă rugăm pe cei în putere să transmiteți mesajul secretarului general c-avem nevoie de carte și nu e criză de hârtie. Ne-am înmulțit pentru că ne-am alfabetizat.

[...] Iubiți tovarăși, Secretarul General a venit cu o nobilă inițiativă a P.C.R. a desființării Cenzurii. Ciudată această desființare, pentru că toți cenzorii au fost transferați într-un serviciu special la Consiliul Culturii. Ciudată această desființare a Cenzurii, când toți cenzorii au posturi prin redacții și edituri, în timp ce poezii au slujbe umile și nu e nevoie să existăm, cu un salariu de 2.000 de lei. Dar cultura nu o fac tovarășii care... Noi tipărim o carte și luăm 20.000 lei... De ce nu vreți să trăim și noi, credeți că și cultura se poate face și-n sărăcie? Nu putem să ne cumpărăm cărți că n-avem un ban necesar. Am intrat în Anticariat (...) Îngăduiți-ne să existăm. [...]

Ștefan Augustin Doinaș: Iubiți confrăți,

În virtutea dreptului la replică permiteți-mi să vă rețin atenția câteva minute.

Colegul Vasile Nicolescu mi-a făcut trista onoare de a răstălmăci câteva pasaje din comunicarea mea pentru a putea să-mi creioneze un mic portret antipatriotic, histrionic, infatuit și infernal. Pentru a arăta că aș fi pe o poziție greșită în problema poeziei patriotice,

Vasile Nicolescu îmi reproșează că aș fi spus că Eminescu se întâlnește o singură dată cu Mircea cel Mare. Cu alte cuvinte, că aș fi spus că un poet ar trebui să scrie o singură poezie patriotică în viața sa. Fals! Eu am spus textual: „În poezia noastră Mircea se întâlnește o singură dată cu Baiazid în Scrisoarea III”. Tradus pentru uzul celor care nu vor singuri să înțeleagă înseamnă că: O temă patriotică majoră, tratată exemplar de Eminescu nu mai trebuie reluată din pură mecanică imitativă, nu mai are voie să fie compromisă datorită unor simpli versificatori, chiar dacă ei sunt animați de intenții nobile. (Aplauze!)

Vasile Nicolescu mi-a reproșat c-aș fi vorbit în numele Dumneavoastră, încercând să acopăr cu autoritatea obștii scriitoricești niște simple opinii personale și că am avut infatuarea de a convorbi, direct, cu Mihai Eminescu. Fals! Eu am precizat, de la început, că voi exprima niște „adevăruri ale mele, și numai ale mele”. Textul o dovedește. Deci nu am vorbit în numele Dumneavoastră, ci în fața Dumneavoastră. Deci nu am vorbit nici în numele lui Vasile Nicolescu. Eu am vorbit exclusiv în numele meu. Dar, e-adevărat, am vorbit uneori și despre Vasile Nicolescu (Aplauze! Urale! Aplauze puternice, îndelungi!).

Dânsul știe foarte bine unde, dar n-a găsit de cuviință să răspundă referindu-se la pasajul respectiv. Adresându-mă Dumneavoastră, eu am susținut că mă adresez lui Mihai Eminescu. Suma corpurilor dumneavoastră fizice și spirituale mi s-a părut identic egală cu corpul astral al lui Mihai Eminescu. Susțin și acum lucrul acesta (Aplauze!). Dar este oare asta infatuare? Dimpotrivă. Este un suprem, dar justificat act de umilință în fața celui mai mare poet român. Poți oare

Ștefan Augustin Doinaș

să-i spui unui om care se roagă: Cum îți permiți dumneata să te adresezi lui Dumnezeu?! (Aplauze!)

Vasile Nicolescu a ținut să-mi dea și o lovitură sub centură. Stabilind o identitate între o expresie a mea și o formulare de la Radio Europa Liberă. În legătură cu cota de poezie patriotică cerută la edituri pentru orice volum de poezii al unui tânăr scriitor. Ce se poate răspunde la o asemenea manevră care iese din cadrul oricărei retorici?! Eu răspund doar atât: cota de poezie patriotardă, deci am specificat, citez: „E vorba doar de un minim plătit la moara vorbăriei sforăitoare”. E o realitate în politica noastră editorială. Expresia mea reflectă un adevăr. Că acest adevăr a fost spus și de alții, cine e de vină?! Vasile Nicolescu s-a referit chiar și la vocea mea. Mare amator de operă, rafinatul poet m-a pictat ca pe un veritabil Mefisto, cu o voce de bas.

Or, după cum puteți să verificați cu toții, eu nu sunt decât un biet bariton (Aplauze! Rumoare!).

Și acum o mică abatere de la subiect. Când un om e capabil, în timp ce este insultat, să se ridice și să ceară dreptul la liberă exprimare prin cuvânt al celui care-l insultă, când același om e capabil să coboare din lojă, să străbată sala, și să liniștească pe un confrate care în mod abuziv a ocupat o scenă, pe care nu avea ce să caute, în momentul acela, acest om, permiteți-mi să vă spun, este vrednic să-și exercite funcția de Președinte pentru că garantează libertatea și democrația actelor noastre publice responsabile, acest om merită stima și respectul nostru (Aplauze! Ovații!)

Permiteți-mi să închei această pledoarie pentru demnitate umană, conștiință artistică și libertate interioară a personalității. Pledoarie începută alaltăieri, pe care majoritatea dintre Dumneavoastră ați continuat-o printr-un elogiu bine meritat adus atmosferei spirituale a Iașului, oamenilor din Iași, bătrâni și tineri care ne-au ascultat în aceste zile.

Aici, în Iași, unde venerabile umbre eroice, din istorie și artă, populează străzile, scriitorul este aproape o ființă ireală prin cantitatea de ideal și de frumusețe sufletească cu care-l încarcă un public educat în dragostea față de valori. Am fost noi, cei de azi, la înălțimea înaintașilor noștri?! Mă tem că nu. În orice caz, am rămas mult datori acestor oameni minunați pentru care poezia e o realitate-substanțială, iar poetul o prezență exemplară.

Mă rog frumos de acești împătimiți de artă și frumusețe, care sunt ieșenii, să ia, din toate manifestările noastre, numai floarea care îmbălsămează sufletul, să soarbă, din întreg potopul nostru de cuvinte,

numai puritatea spre care tindem, puritatea de care ei sunt atât de vrednici (Aplauze! Bravo! Bravo!).

L. Ulici: *Mulțumim Ștefan Augustin Doinaș! Pentru 20 de minute, pauză.*

(Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației Scriitorilor din Iași, gazdă și coorganizator, rostește câteva cuvinte protocolare, de mulțumire. După pauza care s-a lungit peste cele 20 de minute, în încheierea lucrărilor Colocviului Național de Poezie, a vorbit președintele Uniunii Scriitorilor din România)

George Macovescu (discurs egal, monoton, cu voce liniștită, sigură pe ea. Orientat politic, diplomat, echilibrat): *Stimați tovarăși,*

Așadar, ne aflăm în ultima zi a lucrărilor Colocviului nostru, după ce timp de două zile și jumătate s-a muncit temeinic.

La ultima Conferință a scriitorilor, ce a avut loc în mai 1977, Secretarul General al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, așa cum vă spuneam și în Cuvântul introductiv, ne-a îndemnat, ne-a cerut ca scriitorii să se întrunească în forme diferite, cât mai largi posibile, pentru a discuta problemele lor de creație, propria lor muncă, pentru a decide ei asupra modului cum să acționeze.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărât, în una din ședințele sale, să organizeze colocvii. Titlul, desigur, nu interesează atât de mult, dar să organizeze asemenea reuniuni, la care să participe, pe genuri, să participe scriitorii, membri ai Uniunii Scriitorilor, și astfel am avut în anul trecut Colocviul de critică, în prima parte

a anului acesta Colocviul de dramaturgie, acum am avut Colocviul de poezie, urmează, în prima parte a anului viitor, Colocviul pentru literatură pentru copii (coincide cu Anul internațional al copilului). Vom avea în toamnă Colocviul de proză, în anul 1980 Colocviul de traduceri... și astfel, între două conferințe, pentru că, în anul 1981, vom avea Conferința Națională a Scriitorilor, deci între două conferințe, toți membrii Uniunii Scriitorilor au avut posibilitatea să participe în forurile lor constituite la discutarea vieții U.S., în fond la discutarea soartei literaturii române.

Noi considerăm că acest lucru este o metodă democratică și exemplul ne-a fost dat de către Partidul Comunist, care, după câte vedeți, toate marile hotărâri le pune în discuția poporului român, a marilor mase, și după aceea se ia hotărârea definitivă.

George Macovescu

Colocviile precedente, primele, care s-au desfășurat de altfel, ca și acesta, cu calitățile dar și cu defectele, greutățile, cu lipsurile pe care le prezintă oricare început, colocviile precedente au dat rezultate. Discuțiile au scos la iveală probleme care-i preocupă pe critici, pe dramaturgi; au scopul de a da la iveală stadiul de dezvoltare al genului respectiv, virtuți care există, și există destule; s-au elogiat realizările și trebuie să facem acest lucru, s-au criticat lipsurile și s-au dat soluții. Dacă ar fi să ne gândim numai la Colocviul de dramaturgie, unde s-a discutat cu toată temeinicia dacă într-adevăr dramaturgia, mă refer la dramaturgie, la literatura dramatică, nu la teatru, este o altă problemă. Toată literatura dramatică este atât de în urmă... Și s-a constatat că lucrurile nu stau așa, și că dramaturgia românească se află într-un progres continuu și că astăzi, spre mândria noastră, a creatorilor, a scriitorilor, piese românești de valoare pot, am spus pot să constituie spectacole, cu condiția ca directorii de teatru să se aplece tot mai mult asupra producției scriitorilor noștri. În Colocviul de critică, de exemplu, s-au evaluat contribuțiile actuale ale criticii la dezvoltarea literaturii românești, s-a vorbit de raportul dintre critică și creatori, despre responsabilitatea criticii în crearea unei atmosfere propice creației. S-a criticat violent, așa zice eu, formarea de grupuri care grăvesc în jurul unui creator sau al mai multor creatori, arătându-se că nu aceasta este calea prin care putem să susținem, prin care critica poate să susțină creația unui scriitor sau altul. Trecându-se și la concluzii faptice, s-a sugerat să apară o revistă de critică, nu așa

putea să vă anunț acum că va apare o revistă de critică, dar pot să vă anunț că avem aprobarea ca revista „Viața românească”, de patru ori pe an, să publice, în cadrul ei, o parte separată de o sută de pagini consacrate numai criticii. În fond e o revistă de critică apărută între scoarțele „Vieții românești”. Deci, într-un an de zile, apare o revistă de patru sute de pagini destinate numai problemelor criticii și istoriei literare. În momentul de față se adună materialele respective, dacă nu mă înșel, chiar tovarășul Ulici se ocupă de acest lucru, din partea Secției și cu un colectiv din partea Secției de critică, să sperăm că numărul din decembrie, spun sperăm, că până nu-l vom avea în mână nu putem spune că-l avem, să citim acest număr complet al „Vieții românești”.

Dezbaterile care au avut loc în Colocviu au continuat și-n secții, fără îndoială că trebuie făcut mult în presă, fără îndoială că trebuie făcut mult pentru ca să nu ne mulțumim ca după un Colocviu, ca și acesta, să considerăm că ne-am terminat misiunea, și până la viitoarea întâlnire să nu se mai întâmple nimic. Vă spuneam despre Colocviul de dramaturgie, și acolo s-a evaluat situația actuală a dramaturgiei noastre, s-a vorbit mult despre teatrul istoric, despre dificultăți în aducerea pieselor românești pe scenă, despre publicarea pieselor, despre critică și dramaturgie, s-au obținut unele clarificări, n-aș spune că s-au găsit soluții definitive, că nu se poate așa ceva, editurile au primit aprobarea ca de acum încolo să publice volume de teatru. Printr-o interpretare greșită a unei dispoziții de acum câțiva ani, numai o singură editură publica

volum de teatru, acum editurile au primit aprobarea, deci trebuie ca dramaturgii să le-asalteze cu manuscrise. Deja au apărut unele volume. S-au purtat și se poartă încontinuu discuții cu Consiliul Culturii, care nu este deloc atât de birocratic și atât de refractar cât am voi să credem chiar aici în acest Colocviu. La sugestiile masei scriitorilor, prin ei direct sau prin intermediul Uniunii Scriitorilor, continuăm să discutăm și să găsim soluții pentru ca piedicile care mai există în fața aducerii pe scenă a pieselor de teatru românești, pentru dramaturgia noastră, să fie îndepărtate.

Stimați tovarăși, nu v-aș spune adevărul dacă nu aș afirma că în organizarea acestor două colocvii, și al acestuia, al poeziei, nu am întâlnit și atitudini sceptice: nu se poate face nimic, degeaba ne întâlnim, de ce să mai discutăm, dar situația e gravă pentru că etc. etc. Aici începe un șir de negații, greutăți, lipsuri. Noi suntem oameni care gândim de pe o anumită poziție: ce avem de făcut? Greutăți există, vor mai exista, stări ideale n-au existat niciodată și nici nu vor exista. Idealul, spunea Tolstoi, îl citez mereu, de aceea e ideal ca să alergi mereu după el și să nu-l atingi. Dar, aici, când e vorba de probleme concrete, trebuie să demonstrăm că și noi știm și suntem oameni concreți și știm să învingem greutățile, și se poate face.

Iată, am ajuns la Colocviul nostru de Poezie. E primul. Poetul Sturzu, dacă nu mă înșel, spunea că e primul în lume, nu știu, s-ar putea. Putem spune că a fost o participare numeroasă, că nu a fost nevoie să facem multe apeluri pentru ca poeții din țară să vină la această întâlnire. Regretăm lipsa unor poeți frunțași,

unii dintre ei și-au justificat această absență a lor la această întâlnire a noastră, dar ne pare rău că nu au fost împreună cu noi în aceste zile. Interes am văzut și din această galerie splendid decorată de către tineri din Iași, și nu numai de către tineri, care au ținut să fie cu noi în aceste zile, și care, la un moment dat, vă amintiți, ieri, spuneam că au invadat poezia. Poezia română era asediată de către tineri care voiau să audă texte poetice (Aplauze!), să înțeleagă mai bine ce este poezia. Să le aducem prinosul nostru de recunoștință și să vedem în această participare că soarta poeziei românești este în mâini bune, trece din generație în generație, mai ales aici, la Iași, în orașul lui Eminescu.

Au fost contribuții substanțiale, sigur, nimeni nu a avut pretenția, nimeni nu are pretenția ca de la o tribună a unui colocviu să se rostească texte similare Bibliei, în care nu poți să intervii, nu poți să spui nimic, nu poți să comentezi sau să faci glose pe margine. Nu ne-am propus acest lucru. Spuneam încă de la început că ne-am propus să ne confruntăm idei, în spirit democratic, de respect reciproc, și să tragem concluzii pentru un viitor mai apropiat și un viitor mai îndepărtat. S-a vorbit aici despre valoarea poeziei actuale, despre responsabilitatea socială și politică a poetului, despre perspectivele dezvoltării poeziei din România Socialistă. S-au expus puncte de vedere valoroase, constructive, pline de responsabilitate. Însă, așa cum ne-am propus de la început ca să ne spunem adevărul, cred că sunteți de acord cu mine că s-au expus aici și puncte de vedere care, prin exagerare a unor teze, prin prezentarea deformată a unor realități au dus, cum este

și firesc, la concluzii eronate. De exemplu s-a discutat foarte mult despre poezia patriotică. Chiar din cuvântul introductiv și din comunicarea substanțială a tovarășului Augustin Doinaș, care a făcut precizarea de la început că este un punct de vedere al poetului Augustin Doinaș. Chiar din aceste expuneri, ne-am propus să discutăm despre poezia patriotică, despre modul cum se prezintă astăzi în lume țara noastră și să criticăm ceea ce este de criticat, după cum trebuie să sprijinim, arătând ce trebuie făcut. S-a criticat pe bună dreptate acea poezie patriotardă, deși este prezentată drept poezie patriotică. Poezia care nu este nici poezie și nici nu servește patria. Au adus argumente. Au cerut să se creeze o adevărată poezie patriotică, înțeleasă într-un sens larg al cuvântului.

S-au spus aici idei în susținerea acestei teze și să se elimine versificările lipsite de orice valoare. De altfel nu numai în poezia patriotică ar trebui să se întâmple acest lucru, ci în întreaga noastră poezie. Pentru că să nu credem că numai poezia patriotică ar fi în defect și că nu am avea rebuturi, uneori multe, în celelalte medii ale poeziei scrise astăzi la noi. Însă, stimați tovarășii, în unele intervenții s-a lăsat să se vadă o anumită atitudine de privire a poeziei patriotice, în fond, s-o spunem foarte deschis, a poeziei politice... Adică a existat și există o asemenea poezie... Oare Hora Unirii ce o fi fost?! Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ce-o fi fost?! Am dat două exemple. Aș putea să continui. A existat și va exista întotdeauna asemenea poezie, dar s-a constatat un fel de atitudine de superioritate, dacă nu cumva de desconsiderare a unei asemenea..., o ati-

tudine de disprețuire chiar, uneori, a unei asemenea poezii. Eu cred că nu suntem aici la o lecție de estetică să vorbim despre raportul dintre artă și realitate. În fața mea sunt oameni care cunosc estetica marxistă, cunosc punctele de vedere ale Partidului nostru cu privire la raportul dintre artă și realitate și că nu este necesar să le prezint aici, când văd în fața mea esteticieni de mare valoare. Poetul este un om legat de realitățile în care trăiește. Nu trăim într-un vid, n-am trăit niciodată, eu n-am trăit niciodată, realitățile acestea îl influențează, realitățile acestea pătrund adânc în diverse forme în conștiința lui, îi modelează conștiința, modelează modul lui de expresie, modul lui de acțiune. Lumea în care trăim este o lume deosebită, tovarășii. Nu este nici lumea veacului al XIX-lea sau sfârșitul de veac al XIX-lea pe care deseori îl invocăm, aducându-ne aminte de gloria literaturii noastre din vremea aceea, de marii poeți, mă refer la Eminescu, în primul rând. Dar cât de diferită este lumea aceasta în care trăim noi de acea lume?!

În țara noastră se petrece o revoluție, s-a început de mult și continuă. Revoluția în toate domeniile. Factorul politic determinant în această revoluție este Partidul Comunist Român. A cânta patria și succesele sale nu înseamnă deloc a degrada poezia, degradarea estetică a poeziei (Aplauze!). Patria și munca pot inspira (au inspirat întotdeauna) poezia tot atât de valoroasă, tot atât de bună cum poate să inspire o floare sau un vis. Marea poezie universală și română prezintă numeroase exemple strălucitoare în această privință.

Tovarăși, aici nu e vorba de expresii diferite, ci de o

interpretare estetică științifică a realității, a realităților în care trăim. Un poet a spus de la această tribună: „patria să devină cuvântul și cuvântul să devină patrie”. Și cred că acest coleg al nostru a acceptat acest punct de vedere și cred că va deveni un stimulent pentru creația noastră de azi și de mâine.

S-a vorbit aici despre contemporaneitatea poeziei noastre de azi, scrisă în toate limbile în care se scrie în țară la noi. După câte știți, la noi în țară se publică literatură, au apărut volume, în română, maghiară, germană, sârbă, ucraineană, în idiș, croată și în slovacă, deci în opt limbi. Dacă aș adăuga, poate cineva să mă corecteze, dar eu știu, acum vreo câțiva ani am văzut o carte în iudaică/ebraică, tipărită la noi în țară. [...]

Angajarea politică a poetului în treburile cetății. În angajarea lui în această luptă, care se dă astăzi pentru o civilizație superioară în țara noastră, deci inclusiv pentru o cultură superioară, deci pentru o artă superioară – aici s-au sfârșit numeroase intervenții prin exprimarea acestei dorințe de a crea o artă superioară, o literatură superioară în țara noastră, dar cine poate s-o creeze decât poeții în cazul poeziei și nimeni altcineva. Poezie și poeți angajați au fost și vor fi întotdeauna; condițiile dintr-o lume socialistă determină o angajare a fiecărei forțe; poate unii spun „eu nu sunt angajat” și totuși – muncitorul este angajat în uzină, nu în sensul contractual, țaranul este angajat pe ogoare, savantul este angajat în laboratorul lui, omul de artă, poetul este angajat la masa lui de lucru, este angajat în contactul cu cititorii; voi să aduc un elogiu în numele Consiliului Uniunii Scriitorilor poezilor din

România și altor scriitori, dar aici mă refer la poeți, care participă atât de insistent la întâlniri cu cititorii, care merg în uzine în orele lor libere sau în orele lor de repaus, merg în uzine, îndrumă și astfel dezvoltă gustul pentru poezie, ajută la ridicarea nivelului artistic, cultural al poporului nostru. [...]

Numai în anul acesta, tovarăși..., în anul acesta, până la 1 iulie, 1.445 de scriitori, membri ai Uniunii Scriitorilor, s-au întâlnit cu cititorii – în cenacluri, cu diferite împrejurări. O să spuneți – 1.445 nu corespunde numărului de 1.300 câți sunt membri; nu, unii s-au dus de două ori, de trei ori, poate chiar de mai multe ori, dar prezențe fizice au fost.

Iată, scriitorii, duminica, pe frig, pe ploaie, pe zăpadă, se duc în sate care nu sunt întotdeauna pavate, nu au întotdeauna lumină electrică – și stau de vorbă cu cititorii lor. Eu consider că ar fi fost necesară o afirmare mai categorică a poezilor de la această tribună, o subliniere mai puternică a acestei realități care există.

S-a vorbit aici despre valoarea poeziei de azi. S-a subliniat, pe bună dreptate, calitatea poeziei. Comunicarea tovarășului Augustin Doinaș a schițat, a încercat să contureze, cât se poate face într-o comunicare de proporțiile respective, care sunt direcțiile spre care se îndreaptă poezia noastră de astăzi. S-a constatat că există o varietate a stilurilor, o varietate a personalităților poetice, o varietate a limbajului poetic, varietatea aceasta s-a constatat în special la poezii tineri, la cei care au intrat în templul poeziei sau bat la porțile templului poeziei.

S-a subliniat pe bună dreptate contribuția tinerilor poeți la dezvoltarea poeziei de azi și de mâine. Inițiativa, dacă nu mă-nșel, a fost a tovarășului critic Laurențiu Ulici de a prezenta acestui Colocviu un florilegiu de poezie scrisă de poeți foarte tineri, de a-i aduce la tribună și de a-i pune să-și recite poeziile, pot spune că a fost o inițiativă excelentă. Și vreau și eu să subliniez răspunsul pe care el l-a dat atunci când a fost întrerupt – dar suntem într-un colocviu de poezie – el a răspuns: „Da, da, le dăm acestor tineri posibilitatea de a se prezenta în fața noastră și de a ne citi poeziile lor” și cred că așa trebuie să procedăm în toate împrejurările și nu numai în colocviu. Deci spuneam că această apariție aici ne-a bucurat. Însă privind-le frumusețea lor, frumusețea tinereții – tinerețea este întotdeauna frumoasă, eu obișnuiesc să spun: „Nu știu de unde, din atâți copii frumoși, fiindcă toți copiii sunt frumoși, apar atâți oameni maturi urâți” (Aplauze!) – Ascultându-le poezia, mă întrebam de ce or fi atât de melancolici în poezia lor – în arătare, fizic, n-arătau deloc melancolici – de la 20 de ani – „ou sont les neiges d'un temps” pentru noi – de ce la acești 20 de ani melancolia îi stăpânește – mă întrebam și răspunsul să fie dat de poeți, de critici, dacă nu cumva este vorba despre o modă, nu cumva este vorba de acel manierism de care vorbea și tovarășul Doinaș, la această manifestare de început la poezii tineri, să închidă drumul spre marea poezie.

Eu cred – critica și mai ales poezii cei tineri vor reflecta profund la faptul că melancolia este o stare poetică deloc nouă în istoria poeziei. Am avut curentul

melancolicilor nu numai în poezia universală, ci și la noi, iar – trebuie s-o spunem foarte clar – sentimentul melancoliei nu ne este deloc contemporan. Aș spune, să fiu bine înțeles, contemporan cu noi este Armstrong, cel care a coborât pe Lună; el când a coborât pe Lună nu era deloc melancolic, cu totul alte sentimente profunde îl stăpâneau atunci. Și, aș putea adăuga, că actul lui – acela de a păși pe o altă planetă, el însuși în sinea lui era un act poetic – oare de acolo n-am avea nimic de învățat? Oare nu aceasta ar fi o idee contemporană și nu lamentările, uneori pe marginea unor întâmplări închipuite, neverificate, pe marginea unor idei neexprimate, a unor sentimente netrăite?

Nu vreau să fiu greșit înțeles, nu vreau ca poezii care cred că sunt în sală, nici n-am citat niciun nume și nici nu vreau să fac acest lucru, să înțeleagă că noi îi primim cu critică aspră, ci, mai curând, îi primim cu dragoste și interesul de a-i vedea mâine mari poeți ai acestui neam al nostru. [...]

Mi s-a părut la un moment dat și spun aici, și-am spus și la Colocviul de dramaturgie – de literatură dramatică – să nu cumva să trecem pe seama altora propriile noastre greșeli, propriile noastre insuccese. Sigur, se-ntâmplă și-așa ceva. Îmi propun să scriu o carte și am ideea că n-o să-mi fie permisă și-atuncea încep să întreb starea de spirit pentru că n-o să pot să scriu acea carte pentru că n-o să mi se permită. E povestea cu drobul de sare al lui Creangă.

Însă, tovarăși, există și-o responsabilitate în țara noastră nu avem, cu o singură excepție care (...) s-a pus în afara colectivității, a scriitorilor și în afara aces-

tui popor, noi nu avem scriitori care să facă rezistență, care să facă opoziție regimului nostru. Unele poziții critice am avut și-avem, dar există și-o anumită responsabilitate pe care atât organele de partid, cât și organele de stat o au.

Am vorbit aici despre responsabilul cu cultura, ca un fel de talpă care ne apasă, spunea cineva – nu știu dacă putem vorbi despre așa ceva, sigur că nu putem vorbi despre așa ceva. Există responsabil cu cultura la Ministerul Culturii, există la județe, există la diferite instituții, la diferite organe de partid și de stat, dar să nu cumva să începem să credem că responsabilii aceștia cu cultura sunt buni numai atunci când ne ducem să le cerem carte sau le cerem niște ajutoare sau să cerem ca să intervină să ni se mărească tirajul – noi trebuie să discutăm cu ei, să primim sfaturile lor atunci când sunt bune, să le dăm noi înșine sfaturi când suntem capabili s-o facem și în felul acesta nu există o discordanță între scriitori, poeți și omul cu care trebuie să discuți.

Asemenea responsabili să știți că există în lumea întreagă. Ne e drag Malraux ca scriitor, dar să răsfoiți odată ordinele și dispozițiile pe care le-a dat Malraux când era responsabil cu cultura. Știți că el, din dispoziția lui De Gaulle, a hotărât să curețe statuile Parisului și ce discuții au fost, ce acuzații au fost și până la urmă le-a curățat; mie mi se pare că a făcut bine, sunt alții care spun că n-a făcut. El a desființat reviste, cu mijloacele pe care le avea marele intelectual Malraux, cu mijloacele pe care statul francez le avea la dispoziție, după cum a încurajat unele reviste, care,

ulterior, s-au dovedit a fi cele mai necesare în vremea respectivă.

E bine s-avem curajul, tovarăși, să vorbim despre greșelile altora dar și, dacă este cazul, să vorbim despre lipsurile noastre, despre greșelile noastre. Ultimul vorbitor, Augustin Doinaș, a vorbit despre poezie la comandă. Poezie la comandă există (a existat) în literatură întotdeauna. Poate să n-așteptăm noi comanda, ar trebui ca poeții să nu aștepte comanda, dar poezie la comandă, tovarăși, a făcut și Baudelaire – vă amintiți de o poezie în care el vorbește despre un vapor: Vorbea despre un vapor în vremea lui – se pare că a avut niște relații cu o companie de vapoare care l-a făcut să viziteze un șantier, i-a plăcut și a scris o poezie despre vapor – oare poezia aceea este mai puțin valoroasă decât altele? Eu cred că nu. Depinde cine scrie poezia.

Statul nostru comandă s-avem mai multă pâine. Și agricultorii lucrează ca să avem mai multă pâine. Că dacă nu avem, se-ntâmplă ce ni se-ntâmplă nouă în tinerețe, chiar când aveam bani în buzunar, mergeam la brutărie și nu găseam pâine în ziua respectivă.

Statul ne comandă să facem și mai multă artă. Oare să înțelegem că ni se comandă să facem artă? Ce ni se cere, stăm de vorbă.

Da, cei care vă amintiți, știți ce s-a discutat la Adunarea Artiștilor Plastici.

Dincolo de contactul material există un contact spiritual între artiștii din țara noastră și acest popor și e necesar...

S-au făcut aici propuneri pentru măsuri. Nu pot să

le înșir pe toate, se vor discuta una câte una. Revistă de poezie! Eu sunt convins că este o necesitate. Poezia în reviste – mai mult spațiu! O mai bună gospodărire – o idee foarte bună. După câte știți, începând din noiembrie, în fiecare lună Consiliul va analiza câte două reviste ale Uniunii Scriitorilor. În cadrul acestor analize sigur că se va discuta și despre acest lucru. O mai bună gospodărire a spațiului pe care-l avem, urmând să vedem ce am putea face pentru a găsi mai mult spațiu. Aici s-au dat câteva exemple care, în abstract, sunt valabile. În concret nu mai sunt valabile. Se spune: în cutare an câta poezie se publica! În cutare an, tovarăși, care a fost citat, în Uniunea Scriitorilor erau 350 de scriitori. Acum în Uniunea Scriitorilor sunt 1.300 de scriitori și mai sunt foarte multe talente de care trebuie să ținem seama și să-i publicăm. Orice comparație, după cum se vede, șchioapătă, mai bine să vedem ce putem să facem, cum putem să facem. Eu cred că..., și s-a spus aici, că trebuie ca redacțiile să fie foarte atente în a publica poezie bună și a respinge ceea ce nu este bun. Însă e nevoie ca redacțiile să lucreze mai bine în sensul de a cere, și nu a cere o poezie de astăzi pe mâine, cum se întâmplă. Dă-mi o poezie cu agricultura, dă-mi o poezie cu... cultura cartofului. Se întâmplă. Să ne gândim că dacă cultura cartofilor necesită să se creeze poezie, s-o cerem cu multă vreme înainte și să-i lăsăm pe poeți să gândească și să se inspire și să ne creeze mari opere de artă. După câte știm, Arghezi, undeva, se referă la asta. Și nu-i o poezie chiar telefonată. Dar să știți că n-a scris-o de la o zi la alta. Sunt convins de acest lucru. În ceea ce privește

redacțiile greșesc atunci când ne spun următoarele: Trebuie să public o poezie patriotică pentru că e necesară, ce să fac? N-am avut de unde să iau; poetul X nu mi-a răspuns, poetul Y mi-a spus că nu poate până mâine, și-atunci vine fabricantul de versuri, în două minute, face și el niște versuri și apare. Atitudinea noastră nu trebuie să fie de a refuza: nu am acum așa ceva, ci să creăm o mare poezie care să se publice în reviste, iar conducerile revistelor să respingă poezia proastă.

S-a vorbit aici despre soarta poeziei românești în străinătate. S-a exagerat, tovarăși, pornind de la punctul de vedere că nu s-a făcut atât cât trebuie, dar s-a exagerat. Să știți că niciodată nu s-a făcut atât de mult decât acum. Sunt în măsură să v-o dovedesc și, dacă nu mă credeți, eu vă pot face dovada materială pe ultimii 50 de ani. Dar că nu s-a făcut suficient sunt de acord și trebuie să căutăm acele mijloace de a rezolva. Literatura este propagandă. Odată un scriitor, din păcate nu mai e în viață, se plângea că nu i-a dat Statul 200 de dolari să plece în străinătate. Și eu am întrebat următorul lucru: Știi cât costă o tonă de porumb? Nu știa, însă noi exportăm tona de porumb cu 150 de dolari. Taică-tu, când muncea, cât muncea pentru ca să producă o tonă de porumb? În hambarul casei mele nu am avut niciodată o tonă de porumb, și cred că în nici unul din hambarele celor veniți de la țară n-a existat o tonă de porumb (...)

Un ministru de externe francez ne reproșa că n-am avut contacte între oameni. Eu am spus următorul lucru: Câți turiști vin de la dumneavoastră la noi?

Veniseră în anul acela vreo 40.000 de turiști francezi (...)

Să facem posibilă această cunoaștere a literaturii noastre în străinătate. Fiți buni, tinerilor poeți, și nu arătați întotdeauna cu degetul spre micul grup de la conducerea Uniunii Scriitorilor. Am găsit niște bani în fondul Uniunii Scriitorilor dar trebuie găsiți oameni care să traducă. Vă anunț că orice carte apărută în România este bună pentru export. Trebuie un rezumat al cărții respective, și un capitol două traduse în limba respectivă, ca să vedem cum arată, cum scrie scriitorul respectiv. De vreo șase luni ne chinuim și nu primim, scriitorii nu vor să-și facă singuri bibliografia și biografia, noi ne obligăm s-o traducem, avem acești bani. Apelez și la dumneavoastră să ne sprijiniți în acest sens. Aș cere ca activitatea poezilor în Asociații să fie mult mai mare. Inclusiv la Asociația din București.

Dacă am face un bilanț al Colocviului nostru, putem spune că plecăm de aici mult mai îmbogățiți. Nu am învățat, tovarăși, cum să facem poezii mai bune. E limpede acest lucru, nici nu ne-am propus, nici n-am făcut un seminar poetic, dar confruntarea de opinii, circularea unor idei constructive dă de gândit fiecăruia dintre noi, ne lărgeste acel univers al concretului din care apoi se trece în universul poetic, aceasta cred că este calea. Ne cunoaștem mai bine, cunoaștem ce e mai bun în noi, ce este mai puțin bun. Și nu cred că există vreo conștiință poetică în această sală și-n afara ei care nu se va gândi mai intens la viitorul poeziei noastre, al mării poezii din România Socialistă, după ce plecăm din această sală.

Acum, vreau din nou să mulțumesc Organizației de partid, Comitetului județean de partid, tovarășului prim-secretar Ion Iliescu, care și astăzi participă cu noi (Aplauze!) care încă o dată marchează interesul pe care-l poartă artei și literaturii, nu de ieri de-alaltăieri, ci de multă vreme, pentru sprijinul pe care ni l-a dat, pentru înțelegerea pe care a arătat-o, cu largă înțelegere politică față de această manifestare, cu toate aspectele ei pozitive și cu cele negative. Aș vrea să mulțumim Asociației noastre de la Iași, care a fost, de fapt, gazda noastră, și să mulțumim tovarășului secretar Mircea Radu Iacoban (Aplauze!). El n-a terminat, pentru că mâine Asociația de la Iași va avea o ședință anuală, dacă nu cumva membrii Asociației de Iași au obosit de-a lungul celor două zile și jumătate.

Vreau să mulțumesc celor invitați, care prin gesturile lor – și să se înțeleagă bine că, dacă i-am oprit uneori din entuziasmul lor, am făcut-o cu inima îndoită numai pentru a asigura bunul mers al Colocviului, dar, în același timp, cealaltă parte a inimii îmi spunea: lasă-i să aplaude cât mai mult, sau lasă-i să critice cât mai mult prin tăcerea lor, le mulțumesc pentru participare, încă o dată au demonstrat că Iașul este la loc de frunte în ceea ce privește arta și poezia.

Iar dumneavoastră, tuturor celor care ați venit la acest Colocviu, și celor care ați muncit, pentru că a fost o muncă pentru a ne confrunța părerile, în vederea scrisului unei literaturi mai mari, mai frumoase, unei poezii mari în România, vă mulțumesc pentru atenție. (Aplauze!)

Mircea Radu IACOBAN

Un fel de postfață. Explicații ale inexplicabilului

Unii au considerat *Colocviul Național de Poezie* (Iași, oct. 1978) „un reper în destinele poeziei române postbelice”, alții l-au perceput doar ca „viforos”, în vreme ce aprecierile „organelor” (vezi *Cartea albă a Securității* p. 141-142) sunt de-a dreptul aiuristice: „O răbufnire plină de pornografie și vulgaritate, o dezlănțuire a mahalalei, numai ciomagul mai lipsea”.

Ecourile Colocviului încă nu s-au stins, drept pentru care par justificate tentativele de re-evaluare a evenimentului, spre a fi așezat la locul ce i se cuvine în istoria literelor române. Categorie, un loc își are; rămân de stabilit rangul, importanța, consecințele, dar și de corectat evaluările ce operează cu criterii valabile acum, însă aplicate realităților de atunci. Foarte greu pentru cei care n-au trăit în neguroasa „epocă de aur” să realizeze proporțiile adevărate ale impactului cutărui discurs, referat, replică, aluzie,

reacție a sălii, dar și (mai ales) a autorităților vremii. Cea mai sigură cale capabilă să ofere o imagine cât mai apropiată de realitate rămâne publicarea în extenso a intervențiilor – multe surprinzător de curajoase și de explicit expuse, chiar dacă n-au lipsit și luări de cuvânt inutil ireverențioase ori teribiliste.

Fusesem, până atunci, implicat în organizarea a patru ediții ale Festivalului Național (apoi internațional) de Poezie „Mihai Eminescu”. În cartea editată de Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor la a 65-a aniversare, pag. 119-122, este publicată lista participanților la Festivalul ieșean, cu 130 de nume – aproape că se suprapune peste tabelul participanților la *Colocviul de poezie*. N-au lipsit la edițiile Festivalului din 1970, 1972, 1974, 1977, ca și la Colocviul din 1978, Șt. Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Laurențiu Ulici, N. Manolescu ș.m.a. Numai că nu s-au înregistrat, atunci, tranșantele atitudini opozante și, firește, reacția cvasi-unanimă de solidarizare din 1978 cu „dizidența”.

Care-s explicațiile? Am organizat și următoarea ediție a Festivalului „Eminescu”, în 1980, cam cu tot aceeași listă de participanți români, cu o desfășurare, să-i spun astfel, „calmă”, în pofida faptului că, între timp, asupra vieții literare și literaturii în sine se abătuseră noi rafale de jugulări și obstrucții. Cum au fost „indicațiile”, participanții au fost strategic risipiți în

ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78

grupuri mici, pe la diferite șezători în teritoriu, fără vreun conclav de dezbateri, programul incluzând doar un spectacol festiv mamut și lecturi în fața unui public restrâns, din medii puțin interesate de avaturile vieții literare românești. N-a mai existat niciodată prilejul unei atât de memorabile ieșiri decise în agora precum a oferit Colocviul de Poezie! (De altfel, după „surpriza” de la Iași, au fost interzise ani în șir toate adunările scriitoricești, inclusiv cele de alegeri și s-au anulat Colocviile ce urmau să aibă loc, de Proză și Critică).

Se pot avansa diferite ipoteze menite să explice individualitatea Colocviului, precum și radicalizarea lui, probabil, nepremeditată. Prima și cea mai la în-

demână ar fi aceea că, în literatură, se ajunsese, prin constanta „strângere a șurubului” începând cu 1971, pur și simplu la... terminarea filetelui, depășindu-se, adică, limita suportabilului, prin continuă agresare a libertății de creație.

Nu trebuie, însă, uitat că și în sala Teatrului Național, și în aceea a Bibliotecii Universitare, s-au făcut auzite nu puține aluzii la cultul personalității, la libera circulație a ideilor, la precaritatea nivelului de trai, venite de la tribună, dar și detectabile în rumoarea generală a sălii, în care se împleteau comentariile exclamative ale publicului cu acelea ale scriitorilor participanți. Din acest punct de vedere, îmi îngădui să consider conclavul poetic din 1978 un

Scriitori la Colocviul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, 1978, Iași
(imagine după negativ din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române Iași.

Foto: Constantin-Liviu Rusu)

ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78

semnal deslușit al unei opoziții față de politica oficială – nu numai culturală – venit din orașul în care ex-ieșeanul Labiș a dat semnalul dezghețului în poezia română, tot așa cum în sfera politicului (păstrând proporțiile) de la Iași au pornit și primele semnale ale revoluției de la 1848, și ale celei de la 1989. Revendicarea unei atari priorități (dacă n-o fi rodul unui naiv local patriotism...) se cuvine să nu ignore și posibilele ținte secundare ale Colocviului. Cum ar fi debarcarea Președintelui Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, plasarea raportorului Doinaș (autorul unui referat impecabil!) într-o poziție favorabilă succesiunii, susținerea unor doleanțe personale privind accesul la tipar ș.a. Câte (și dacă) vor fi fost, n-au cum să umbrească reala însemnătate a unui eveniment cu semnificații ce depășesc în mare măsură limitele unei reuniuni scriitoricești. În luna mai a aceluiași an s-a desfășurat, la Cluj, Colocviul Național de Dramatur-

gie. Teatrul era, în acea vreme, și mai „hingherit” decât poezia. Am condus una dintre ședințe și pot afirma că, deși s-ar putea vorbi despre o tonalitate generală revendicativă, Colocviul clujean a fost departe de temperatura dezbaterilor de la Iași. Drept pentru care și referatul, și luările de cuvânt au fost publicate, pe când cele ieșene, niciodată – așa că se încearcă reconstituiri din înregistrări ocazionale, fatal incomplete.

În a doua zi a Colocviului, „forurile” erau alarmate de-a binelea. Ca gazdă organizatoare, am fost invitat să intervin cumva pentru „potolirea spiritelor”. Aveam, pe biroul de la Editura „Junimea”, o placă de la protecția muncii: „Nu lucrați sub tensiune!”. Am adus-o în sala Colocviului și am instalat-o pe masa prezidiului. „Detensionarea” a durat un minut-două; după ceva haz, totul a revenit la „primejdioasa” normalitate...

Foto: Corneliu Grigoriu

Călin Ciobotari, Liviu Antonesei, Constantin Parascan, Ion Țăranu și Mircea Radu Iacoban
FILIT – Dezbaterile revistei „Dacia literară”, ediția a III-a, 30 octombrie 2016, Galeria „Pod-Pogor” Iași

Maria-Lucreția STURTZU

Reviste literare postbelice ieșene (I)

Studiu de caz:

„Pentru pace și cultură. Luptăm!”

*Motto: După 1947, literatura română
va fi realist-socialistă sau nu va fi deloc*
(Virgil Ierunca)

Studiul de față vizează o secvență a publicisticii ieșene postbelice, respectiv perioada anilor 1949-1950, fiind parte a cercetării noastre doctorale în curs, cu titlul *Reviste literare postbelice ieșene – 1948-1989*.

Ne vom ocupa, în paginile care urmează, doar de prima publicație „de cultură” apărută după război, în Iași. Studiul se dorește a fi o reconstituire a statutului pe care îl avea această publicație numită revistă/almanah literar/culegere ce purta titlul „Pentru pace și cultură. Luptăm!”. Cercetarea se va orienta spre numerele 1 și 2 ale acesteia, dat fiind că, ajunsă la numărul 3, aceasta își va schimba numele în „Iașul Nou”, continuată apoi, din 1954 de „Iașul literar”, iar din 1970 de „Convorbiri literare”.

Nu vom urmări decât parțial analitic sau/și axiologic, încercând o schițare a unor secvențe de activitate publicistică literară ieșeană specifică perioadei în discuție, având în vedere, cum este firesc, și structura colectivelor de redacție sau precizări/constatări asupra secțiunilor ce intrau în formatul acestei publicații.

În același timp, lucrarea de față va oferi și un suc-

cint inventar al numelor celor care semnează în paginile respectivei publicații. Discuțiile pe marginea paginilor ieșene se succed, în funcție de perioada în care aceasta a ființat, cronologic, începând cu paginile primului număr, conform arhivei existente în biblioteca ieșeană.

Numită ideologie comunistă, aceasta va avea ca punct de plecare așa numita teorie a *determinismului social*. Este cunoscut faptul că, potrivit acesteia, comportamentul unei persoane nu are legătură cu individul sau cu propriile decizii ale acestuia, însă are o strânsă, am spune ombilicală, legătură cu un singur lucru: clasa ori segmentul din care provine acesta. Ca urmare, ajunge să devină obligatorie educarea sa în spiritul unei noi societăți, *comuniste*, după cum știm, singura care se afirmă în perioada discutată. Aceasta, doar, îi asigură o dezvoltare *plenară*. Astfel, rolul literaturii, presei, televiziunii etc., în anii respectivi, este unul singur, ca mijloc de propagandă – căci alt scop nu are și care devine covârșitor și hotărâtor. Ea își atribuie menirea totală și unică de a educa individul doar în spiritul supunerii față de partid și de conducătorul său, dar și de ură, negare, împotrivire față de tot ceea ce se opune acestei atitudini.

Propaganda aduce aduce în prim-plan sloganul *Cine nu este cu noi este împotriva noastră*, cultivând hiperbolic și insistent mitul unei patrii primejduite permanent de elemente *anti*, iar drept urmare a unei

posibile astfel de inserții, individul va trebui să trăiască având mereu vigilența sporită față de *dușmanii* poporului. Se creează astfel mentalitatea conform căreia necesitatea luptei de clasă devine indispensabilă, deși în multe cazuri ea este inventată. Și ajungem în cele din urmă, la un singur sistem ideologic acceptat, anume internaționalismul de tip proletar (*Proletari din toate țările, uniți-vă!*), iar în paralel, la cultul unui conducător unic, atotștiutor, un Mesia, evident providențial, care nu trebuie să mai facă propriu-zis nimic, decât să „întrețină” bunul mers al lucrurilor, atent mereu la tot și la toate.

Ca urmare, odată ce regimul comunist este instaurat, căci acesta face obiectul discuțiilor noastre, cultura este, și ea, subordonată politicului. Esteticul, dușman acum al artei și artiștilor, este condamnat oficial. Se ajunge lejer astfel la o singură accepțiune a artei, anume *arta cu tendință*, tezistă, pusă și ea, ca toate celelalte, în serviciul politicului și al propagandei. Singurul curent literar-artistic, despre care știm că mai este admis, este acel *realism socialist*.

Perioada care urmează anului 1948, când se începe o absurdizare totală a vieții culturale românești, atât publicistica de așa-zisă cultură, cât și întreaga creație literară, intră într-o rutină tot mai profundă, încât chiar și cele câteva tentative de a normaliza discursul artistic atrag rapid atenția celor care impun treptat o ideologie, care nu va avea vreodată să își găsească vreo similitudine cu adevărata valoare estetică.

Ar fi necesar să notăm și câteva puncte de reper asupra unei perioade sumbre din literatură, publicistică și din întreaga cultură a spațiului românesc din perioada postbelică, observații care să trateze detasat acele „întunecate decenii”, nu doar anii '49-'50,

pentru a oferi o imagine recompusă și veridică asupra epocii amintite. Tema luată în discuție este, într-adevăr, ofertantă pentru cercetători, critici sau cititorii avizați, însă de la „a propune” și până la „a realiza” o adevărată oglindă a eticii și culturii din postbelicul comunist, a unei receptări obiective și netrunchiate, reprezintă, încă, o preocupare asemănătoare cu așezarea unui *puzzle* ce poate rămâne controversat chiar și după terminarea asamblării lui.

A realiza doar „liste negre și albe” nu face obiectul unui studiu aprofundat, iar a transforma toată perioada postbelică românească, din punct de vedere cultural, într-una complet comunistă, datorită suprapunerii unei doctrine bolnave și bolnăvicioase peste orice act de cultură sau peste opera oricărui scriitor, fără a contribui cu propria percepție, a uneia actuale și obiective, nu reprezintă nici pe departe o rezolvare a dilemelor. Aceste opțiuni negative nu ar face decât să conducă spre o „cădere în derizoriu”, în locul unei priviri sănătoase, de ansamblu sau detaliată, care să nu fie nici radicală, dar nici „călduță” prin concilierii exagerate.

Premisa de la care pornim este că vorbim, într-adevăr de „(...) această perioadă în care se prăbușește un întreg sistem cultural și se pregătește să-i ia locul altul, de export (sovietic)”¹. Criticul E. Simion notează, referitor la aceste idei: „(...) nu vom găsi niciodată îngeri și demoni în stare pură. În toate epocile de tranziție, ei trăiesc împreună și, deseori, în interiorul aceluiași spirit”².

Ana Selejan, într-un interviu acordat criticului Iulian Boldea, care este publicat în paginile „României literare”, nr. 1-2 din 2014, avea să ofere spre lectură cititorilor un răspuns, pe cât de scurt, pe atât de cu-

prinzător, oferit de semnatară mai multor cărți ce au reușit să creeze o imagine reală, nu doar de ansamblu, asupra amprentei „morale”, denivelată de ideologia comunistă, lăsată de nume importante ale literaturii noastre. Întrebată de criticul literar cum privește A. Selejan „lașitățile, compromisurile, sau, pur și simplu, demisiile morale ale unor nume „grele” ale literaturii române din acea perioadă”, scriitoarea avea să răspundă: „(...) fiecare a călcat în strachina și mlaștina ideologică mai adânc sau mai la suprafață, mai hotărât sau mai în silă, sincer sau duplicitar. Dar au călcat; compromisul există și trebuie cunoscut (și pus la masa judecății în axiologia literară) (...)”³. Ideea care urma să răspunde și la întrebările noastre. Pentru unii „salvarea” postumă avea să se regăsească în creația lor, dar nu pentru toți. „(...) Această salvare n-a putut veni pentru mulți scriitori din frontul realist-socialist, care rămân „datați”, fixați prin tezismul politic, într-o literatură minoră. (...) Mirarea mea continuă, pe parcursul documentării, a fost aceasta: cum o masă mare de scriitori (și ceilalți artiști) de vârstă și valori literare diferite, au putut fi dirijați spre o creație străină de legile și funcțiile esteticului de o mână de critici și ideologi literari, toți tineri, toți pătimiși, toți fără operă, atenți la păstrarea purității politice și la difuziunea largă a paradigmei, bucuroși să fie „rotițe” eficiente în mecanismul ideologizării prin scrieri a publicului (...) și cum se conforma această masă de creatori la toate sugestiile (aberante din punctul nostru de vedere) ale acestora (...)”⁴.

Ceea ce urmărim prin analiza activității primei publicații literare postbelice ieșene constă în prezența sau absența unei reale valori literare, respectiv a unei nonvalori, și existența, în paralel, a

unor manifestări radicale specifice perioadei și tinerii ideologii comuniste.

Ioan Simuț, într-un articol publicat în „România literară” din 2008, sublinia ideea de la care am pornit și noi în acest demers. „De ce nu există – spune el – o istorie completă a literaturii române pentru uzul epocii proletcultiste? Una care să vină până în prezentul imediat. Răspunsul mi se pare simplu: din același motiv pentru care nu există o istorie a Partidului Comunist Român. Cum o pluralitate de versiuni nu era admisibilă, era greu, dacă nu imposibil, ca forurile decizionale să cadă de acord asupra măsluirii istoriei într-un singur fel. Nu putea exista decât o istorie oficială, acceptată, difuzabilă, fie că era vorba de partidul comunist, fie că era vorba de literatură. Recomandări despre cum să se scrie istoria, inclusiv istoria literaturii, existau în epocă, dovadă fiind manualele, reeditările extrem de precaute, selecțiile de autori și de opere. Așa cum se practicau edițiile de „opere alese” pe un criteriu primordial ideologic, se imagina o istorie pe alese, în funcție de exigențele construcției comunismului, numai că era greu de pus în pagină. Academia R.P.R. era însărcinată să scrie o istorie a literaturii române, lucrul a început sub coordonarea lui G. Călinescu, au și apărut, într-un ritm extrem de lent, primele trei volume, dar sinteza academică nu a putut să se apropie de prezent dincoace de limita lui 1900”⁵. Între timp, studierea acestor perioade începe să ofere celor interesați date despre ce a însemnat postbelicul românesc impregn timer atât de puternic de un comunism acaparator, rapace chiar, care nu a permis decât foarte greu sau chiar deloc să fie inserate și alte elemente de literatură veridică sau având și caracter estetic, așa cum

se va vedea la sfârșitul studiului.

În Cluj, București sau Iași au existat permanent reviste de cultură, cu atât mai mult în tulburata perioadă postbelică, respectiv după 1948 – „Almanahul literar”, devenit „Steaua”, „Tribuna”, „Pentru pace și cultură. Luptăm!”, denumit ulterior „Iașul Nou”, ajuns mai târziu „Iașul literar”, apoi „Convorbiri literare”, „Cronica” – tot la Iași, „Viața Românească”, „Vatra” – din Tg. Mureș, „Tribuna” – din Sibiu, „Ramuri” – din Craiova, „Astra” ș.a.

„Revistele și ziarele care plecau din tipografia spre cititorii români în primii ani ai dictaturii comuniste purtau (...) fie numele unor vechi publicații românești de stânga („Contemporanul”, de pildă), fie mai ales nume copiate după cele folosite în statul de la Răsărit, de unde venea lumina: „Tînărul Leninist”, „Orizont”, „Scînteia” etc. Tot ce ținea de viața culturală, de la Școala de literatură și Academie până la titlurile revistelor, tindea să devină copie obedientă a modelelor din țara sovietelor (...)”⁶.

Despre oricare dictatură vorbim, despre oricare ideologie a timpului postbelic românesc am dori să discutăm, fie din anii lui Gheorghiu-Dej, fie din anii care au urmat sub Ceaușescu, este știut acum că întotdeauna s-a urmărit vehement o „naționalizare” a tuturor bunurilor, inclusiv a celor culturale. Ziare, reviste, edituri, muzee – toate ajungeau puse la dispoziția celor care formau „poporul democratic”, fără a se lua în discuție vreun drept asupra proprietății intelectuale, fără să se recunoască vreo elită creatoare de cultură. Chiar și titlurile unor reviste cu programe vechi își îmbrăcau masca dictată de ideologia comunistă, schimbându-și numele, dar

rămânând de fapt aceleași. Naivitate sau ignoranță? Intoleranță la cultură sau pur și simplu neștiință? Întrebări care nu au cum să nu îți treacă prin minte, după ce începi să le studiezi istoricul.

„Cum bine se știe, revistele literare îndeplinesc un rol esențial în mobilizarea și orientarea activităților literare. Capacitatea de a coagula în jurul lor viața culturală n-a fost mai mică în perioada comunistă. Dimpotrivă. În lipsa altor spații dedicate dezbaterilor publice în domeniul artei, audiența publicațiilor s-a amplificat. (...) Statul, care finanțează începând cu 1948 publicațiile, se ocupă, în mod „organizat”, de tot ce ține de existența periodicelor, de la conținutul acestora până la componența redacțiilor (...)”⁷. La Iași situația vieții revistelor literare este similară cu cea din Cluj sau București.

¹Apud *Cultura*, în „Cultura literară”, nr. 10, 2012.

² *Ibidem*.

³ Iulian Boldea, *Ana Selejan, A escamota creațiile compromițătoare e altă formă de mistificare*, în „România literară”, nr. 1-2, 2014, http://www.romlit.ro/ana_selejan_a_escamota_creațiile_compromițătoare_e_alt_form_de_mistificare, accesat la 21.09.2015.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Ion Simuț, *Canonul literar proletcultist*, în „România literară”, nr. 27, 2008, www.romlit.ro/canonul_literar_proletcultist?caut=presa%20proletcultista, accesat la 15.03.2015.

⁶ Constantin Pricop, *Literatura română postbelică. Preliminarii*, vol. I, Iași, 2005, p. 122.

⁷ *Ibidem* p. 144-149.

Maria-Lucreția STURTZU a fost beneficiar al Programului de Burse „Junimea”, ediția a III-a, 2016

Simona CONSTANTINOVICI

Kusturica și portalul Marin Sorescu

O strigam, la cursul de morfologie, pe care, o vreme, l-am ținut, *Kusturica*! Părea ciudat să o strigastfel în amfiteatrul A12. Purta, pe atunci, o panglică roz în păr, agrafe, cordeluțe sau alte mici chestii înobilatoare, nici nu mai are importanță. Atență la tot ce spuneam, stătea parcă tot timpul la pândă, cu

capul ușor ițit în penumbra băncilor. Deși predă actualmente gramatica limbii române studenților filologi, cu nesaț, neostenit, Emina Căpălnășan cochetează din plin și cu literatura. De unde știu? Pentru că, acum câțiva ani, a urmat cursurile de scriere creativă, în cadrul masteratului de limba română, concepând, fără stres, ca și cum ar fi scris dintotdeauna, cu ușurință și maximă plăcere, un, nici mai mult, nici mai puțin, caiet de vise, legat nu în piele de căprioară, ci în foite colorate. Să fie, oare, pură întâmplare faptul că, acum, este și lector de limba română la Belgrad? Legăturile cu sârbii vin din trecut, de pe când, obsesiv, o strigam, spre amărăciunea ei, probabil, *Kusturica*. Dar să nu zăbovim prea mult asupra acestor aspecte ce țin de o biografie acut subiectivă.

Ceea ce urmează va fi o cronică la cartea *O modernitate problematică: proza lui Marin Sorescu*, publicată de colega mea, anul trecut, la Editura Universității de Vest din Timișoara. Rod al cercetărilor doctorale, acest studiu, scris dezinhibat, cu multă pasiune, demonstrează capacitatea de a se, aproape, dedubla a Eminei, de a lăsa, pentru un timp, straiete perfect turnate ale gramaticii, rigide, pe alocuri, în favoarea cochetelor și instabilelor alcătuirii ale literaturii.

Marin Sorescu nu este un autor facil. Cu acest gând, până la un punct împovăraător, inhibant, va pătrunde, în scrierile lui, stilisticianul, criticul literar sau eseistul. Un scriitor complet, care a știut, ca nimeni altul, să schimbe registrele, să se joace savant, în spațiul niciodată închis al prozei, să descopere lumi narative încă neexplorate. Emina Căpălnășan, în cartea *O modernitate problematică: proza lui Marin Sorescu*, reface, de pe coordonate ambițios strunite, traseul unei literaturi prea puțin ori parțial sondate, ajunse, până în prezent, cu vădite goluri ori pete de receptare. De-abia acum ar putea începe lupta pentru recuperarea imaginii acestui autor emblematic în peisajul literaturii de la noi. Investigat cu instrumente diferite, înscris în paradigme paradoxale de receptare, Sorescu s-a lăsat anevoie recuperat de critica literară.

Un autor uriaș, nominalizat la Nobel. Un șaizecist atipic, deținător al Premiului Herder. Caut un site Marin Sorescu. Nu-l găsesc. Toți marii scriitori beneficiază, în străinătate, de un astfel de spațiu. Ar fi fost un gest minimal de recunoaștere a lui. Mi-aș fi dorit să existe o ușă internautică prin care tânărul cititor să pătrundă în lumea soresciană nestingherit. Să afle că a fost un mare dramaturg, înainte de a fi obligat, la școală, să joace, în fața vreunei comisii de grad I, scene din *Iona*. Să afle că a fost și traducător. Și eseist, critic literar. Prea puțini știu. Piesele sale au fost și sunt jucate, de o bună bucată de vreme, pe marile scene ale lumii. M-ar fi interesat să aflu unde, când, cum se numește piesa jucată, în ce limbă a fost tra-

dusă și așa mai departe. Nu avem nicio scuză, noi, românii, că ne rămân uitați scriitorii sau că se bulversează ierarhiile, se deformează imaginea lor prin pagini incompetente de interpretare. În era sofisticatelor tehnologii, acesta ar putea fi primul pas spre normalitate: crearea unui portal Marin Sorescu.

Se spune că nu poți scrie bine despre cărțile unui autor dacă nu le-ai citit cu sufletul la gură, ca să folosești o expresie autohtonă, de la un capăt la altul, dacă nu îți este drag până în măduva oaselor, în sensul în care te întorci, mereu și mereu, la el, ca la o punte de salvare, dacă nu deții formula teoretică, metodele, cu alte cuvinte, adecvate pentru a nu-l lăsa, cumva, pe dinafară, tocmai pe el, autorul, în toată goana nebună după aflarea sensului.

Cele patru părți ale studiului hermeneutic, tăiate matematic în ansamblul cărții, *De la „modern” la... postmodernism; Proza lui Marin Sorescu. Aspecte ale receptării critice; Proza lui Marin Sorescu. Construcție narativă și perspectivă semiostilistică. Elemente postmoderne; Tentația postmodernismului dincolo de proză. Elemente postmoderne în poezia lui Marin Sorescu*, construiesc un elaborat demers științific, dar sunt și reale mreje, pretexte, pentru viitoare abordări nonconformiste, interdisciplinare. Tocmai această îmbinare între stilul academic, inflexibil, pus cu strictețe în țarc, și spiritul liber, jucăuș, cu tonuri de, uneori, exaltare copilărească, punctează măsura valorii acestui demers.

Partea surpriză a cărții este, cu tâlc, poziționată la sfârșit; coincide, de fapt, cu pertinentele anexe care

conțin două consistente interviuri, transcrise *ad litteram*, din care aflăm o sumedenie de lucruri interesante și mai puțin vehiculate, în literatura de specialitate, despre omul Marin Sorescu.

În eferescenta sa căutare de însemne ale post-modernismului sorescian, autoarea nu se oprește doar la un gen literar. Încearcă și chiar reușește să găsească exemple din toate speciile în care scriitorul craiovean și-a înmuiat penița, exemple care să-i slujească eșafodajul argumentativ. Unei astfel de abordări e foarte greu să-i semnalezi neajunsurile, derapajele, slabele articulări. Aș spune că teoria se combină, în chip fericit, cu exemplificarea, cu punerea în scenă a contextelor evocatoare, fie că e vorba de marcarea unor formule de narativitate consacrată, în cazul prozei soresciene, fie că e vorba de dramaturgie ori de nu mai puțin sofisticata și deloc facilă poezie.

Relativ la romanul *Trei dinți din față*, se observă, pe text, cum se produce fragmentarea subiectului și a compoziției. Apoi, se reevaluează, prin prisma definițiilor soresciene date canonului literar, un alt roman, *Vizuiina vizuinii*. Discuția cea mai aprinsă, pătimașă de-a dreptul, se manifestă atunci când se vorbește despre hibridizare stilistică la nivelul scrierii *Japița*. Alte concepte puse la bătaie, reperabile în toată literatura modernă, cum ar fi *intertextualitatea*, *metalimbajul*, *biografismul*, *ludicul*, la nivel textual și infratextual, rețin semantisme punctuale sau generice, calibrând, de la o pagină la alta, nivelul discursului. Nu vor fi trecute cu vederea nici paginile de

proză scurtă. Emina scotocește competent, adânc, în măruntaiele receptării critice, scoate la suprafață cronici, recenzii, texte despre scrierile lui Marin Sorescu, unele de înaltă ținută valorică, altele, efemeride, întâmplătoare mărturii. În febra descoperirii unor paragrafe memorabile, autoarei nu-i scapă nimic. Totul concură, parcă, la intrarea în câmpul sintezelor, al competențelor și atât de necesarelor apropieri de text.

Emina își focalizează ochiul critic, incisivitatea gândirii filologice, pe scrierile publicate mai cu seamă postum și nu pe ceea ce a fost deja comentat și, cumva, clasat, arhivat, prin cerneala unor generații diferite de critici și istorici literari. Demonstrația sa se bazează pe detectarea acelor trăsături postmoderne ale scriiturii soresciene, pe elementele flagrante care-l plasează pe scriitor într-o cu totul altă paradigmă de receptare decât cea cu care am fost familiarizați. Așa cum precizează în secțiunea de introducere, judecățile ei, modelele de interpretare, țintesc romanele, proza scurtă, parte din poezie și din teatru, nu integralitatea operei soresciene. Se îndreaptă și spre textele cenzurate în comunism și publicate, de-abia ulterior, după 1989, sau, unele dintre acestea, după moartea autorului, într-o formă nealterată, integrală. Inventariază aproape tot ce s-a scris despre acest autor, filtrează, analizează, se minunează și concluzionează ferm. Se pare că, în viziunea cercetătoarei, hibridizarea, fragmentarea și necantonaarea într-o unică formulă stilistică ar fi atuurile soresciene, fie că le numim ancore stilistice post-

moderne, fie că le permitem să figureze, cum au făcut-o și până acum, în bazinul neomodernismului românesc, spațiu de maximă liberalizare a formulilor de scriitură.

În demonstrarea caracterului postmodern al textelor de proză soresciene, tânăra stilisticiană împrumută instrumentele de tip tradițional, specifice domeniului pe care-l stăpânește cel mai bine, gramatica, pornește de la simplu la complex, nu se hazardază în spații de reflecție subiectivă sau, dacă o face, nu livrează, în exces, interpretări de dragul estetizării discursului. Totul este bine cumpănit, nu se îndepărtează de la subiect, stăpânește conceptele cu care operează. Înscrie literatura soresciană, cu fire de mătase fină, ce mă trimit cu gândul la scene din filmele lui Emir Kusturica, în dimensiunea locuită fertil, tutelar, de postmodernism. Citește cu ochi pătrunzători, creativi, răstoarnă din temelii stereotipele, sterilele analize literare.

Filozofează pe marginea conceptului de *fragmentarism*, prin raportare la romanul *Trei dinți din față*. Îl întoarce pe toate fețele, povestește ce se-ntâmplă-n roman, pune întrebări la care dă sau așteaptă răspunsuri, într-un fel de analiză clasică, dar foarte dinamică, a textului descusut, dezmembrat, pentru a fi, mai apoi, reasamblat, cu apetență clară pentru scoaterea la suprafață a aspectelor lingvistice și stilistice ale textelor. Poate că n-ar fi fost rău să se renunțe, pe alocuri, la fragmentarea discursului propriu. Intruziunea constantă, înlănțuită, de citate din exegeți amortește vivacitatea textuală. Prin aerarea

frazei, s-ar fi dobândit un alt fel de coerență, o curgere a frazei despovărată de suport la vedere, o etalare mai susținută a părților originale. Notele explicative sunt canale de comunicare în oglindă, pe placul autoarei, care, ori de câte ori găsește prilejul, se retrage ghiduş în firida subsolului justificativ.

Ce a atras-o la acest scriitor complex a fost, cu siguranță, gradul înalt de ștergere a granițelor dintre genurile literare, perspectiva jocului în miriștea cuvintelor neașe, ironia și subtilitatea dozării frazei, mecanismul, niciodată același, de apropiere a textului, gradat, cu oarecare versatilitate, de cititor. Ieșirea din zona găunoaselor repetiții, a mulajelor semantice aseptică, de asemenea. Apărătoare înfocată a ideii de frumusețe în limbă, Emina Căpălnășan găsește, în proza lui Marin Sorescu, multiple forme literare de salvare a lexicului românesc, a figurilor de limbaj, de renunțare la structurile care-i periclitează, la tot pasul, spiritul.

Cu aparat bibliografic bogat, adus la zi, cu modele noi de interpretare a unor texte inedite, cartea de față anunță, credem, o incitantă monografie Marin Sorescu. Între antum și postum, consumând flacoane de interpretare, în numele unei istorii literare în curs de fabricare, cu deșteptăciunea omului dedat la miezoase explicații filologice, Emina Căpălnășan reușește să-l readucă în actualitate, în chip fericit, pe Marin Sorescu. Un scriitor pe nedrept intrat, de la o vreme, în marele con de umbră al receptării.

Iulian PRUTEANU

Punctul muzeal „G. Ibrăileanu”

Punctul muzeal „G. Ibrăileanu” din Târgu Frumos a fost inaugurat la 27 octombrie 2016, în cadrul celei de-a IV-a ediții a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere – FILIT, în urma unui parteneriat dintre Muzeul Național al Literaturii Române Iași, Primăria Orașului Târgu Frumos și Asociația „Patrimoniul pentru comunitate” Iași.

Punctul muzeal „G. Ibrăileanu” devine astfel cel

de-al 16-lea obiectiv aflat în componența Muzeului Național al Literaturii Române Iași, alături de Muzeul „Ion Creangă” (deschis în 1918, primul muzeu memorial-literar din țară), Muzeul „Vasile Alecsandri”, Mircești (deschis în 1928), Muzeul „Sfântul Ierarh Dosoftei – Mitropolitul” (deschis în 1970), Muzeul „Mihai Codreanu”, (deschis în 1970), Muzeul „Vasile Pogor” (deschis în 1972), Muzeul „Otilia Cazimir” (des-

Punctul muzeal „G. Ibrăileanu” Târgu Frumos, Iași – interior

chis în 1972), Colecția „Istoria teatrului românesc” (deschisă în 1976), Muzeul „Mihail Sadoveanu” (deschis în 1980), Muzeul „G. Topîrceanu” (deschis în 1985), Muzeul „Mihai Eminescu” (deschis în 1989), Muzeul „Nicolae Gane” (deschis în 1993), Muzeul „Constantin Negruzzi”, Hermeziu-Trifești (deschis în 1995), punctul muzeal „Cezar Petrescu”, Cotnari (deschis în 2015), punctul muzeal „Dimitrie Anghel”, Miroslava (deschis în 2016), punctul muzeal „Ionel Teodoreanu”, Golăiești/Medeleni (deschis în 2016).

Expoziția documentară care reconstituie muzeografic viața și activitatea criticului, publicistului, scriitorului și profesorului G. Ibrăileanu cuprinde fotografii, volume, corespondență, fotocopii după manuscrise, mobilier de epocă etc.

Curatorii expoziției sunt reprezentanții Muzeului Național al Literaturii Române Iași: Iulian Pruteanu, Oana Melinte, Corina Irimiță.

G. Ibrăileanu s-a născut la 23 mai 1871 în Târgu Frumos, într-o familie sărăcită de negustori armeni: „(...) tatăl impieगत financiar în Roman, mama întreținându-se cu acul, o casă a bunicii vândută pentru datorii” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, 1941). Un an mai târziu, în 1872, se mută cu familia la Roman. Urmează școala primară la Bacău și ciclul secundar la Roman. Urmează Liceul „Codreanu” din Bârlad. În anul 1889, din inițiativa lui G. Ibrăileanu, Panait Mușoiu și Eugen

Vaian, apare revista literară socialistă „Școala nouă”. Viitorul critic debutează în paginile acestei reviste, semnând cu pseudonimul Cezar Vraja, poeme în versuri și proză, traduceri, impresii de lectură. Între anii 1890-1895 urmează cursurile Facultății de litere și filosofie a Universității din Iași și, în același timp, pe ale Școlii Normale Superioare, secția istorie-filosofie. Devine din ce în ce mai interesat de mișcarea socialistă, intrând în contact cu Ioan Nădejde, Sofia Nădejde, Constantin Stere, V.G. Morțun, Mihai Carp ș.a.

Din anul 1893 începe colaborarea la „Evenimentul literar” din Iași, unde îndeplinește și funcția de secretar de redacție. În anul 1894 devine absolvent al Școlii Normale Superioare. În același an, apare revista „Lumea nouă”, publicație a Partidului Social-Democrat, cu care va colabora după suspendarea „Evenimentului literar”, în calitate de redactor. În același an se mută la București. Un an mai târziu devine licențiat al Universității din Iași. În 1896 este numit profesor la Gimnaziul de băieți din Bacău, iar în 1900, la Liceul-internat „Costache Negruzzi” din Iași. Aici leagă o prietenie frumoasă cu Calistrat Hogaș. În 1905, începe colaborarea la „Curentul nou”, revista poporanistă condusă de Henric Sanielevici. În această publicație îi apare *Poporanismul*, prin care se distanțează de socialism. În martie 1906, apare la Iași revista „Viața românească”, condusă de C. Stere, Paul Bujor și G. Ibrăileanu. În 1909, editura „Vieții românești” îi publică volumele *Spiritul critic în cultura românească* și *Scriitori și curente* – antologie de texte publicate anterior în paginile revistei „Viața românească”. În 1912, la aceeași editură, îi este

RECONSTITUIRI CULTURALE

publicată teza de doctorat *Opera literară a d-lui Vlahuță* – lucrare scrisă în doar două luni, ca urmare a concursului pentru ocuparea unui post de profesor la Universitatea din Iași, pentru care concura și criticul Eugen Lovinescu. În cele din urmă, G. Ibrăileanu va fi numit titular la Facultatea de litere și filosofie. În anul 1916 îi este publicat un studiu despre Ioan Al. Brătescu-Voinești. În același an, revista „Viața românească” își suspendă apariția, în contextul războiului, după zece ani de activitate. Trei ani mai târziu, în 1919, G. Ibrăileanu va scoate revista „Însemnări literare”, publicație în linia „Vieții românești”, care va avea o existență scurtă, la finalul anului încetând să mai apară. În 1920, apare primul număr din seria nouă a „Vieții românești”, G. Ibrăileanu semnând cu pseudonimul *P. Nicanor et comp.* În același an vede lumina tiparului cartea *Note și impresii*, care tratează scriitorii români

și ruși. În 1921 publică volumele *După război, Cultură și literatură și Scriitori români și străini*. În anii 1928-1931, din cauza unei neurastenii puternice, profesorul Ibrăileanu este nevoit să-și întrerupă cursurile de la Universitatea din Iași. În 1930 îi sunt tipărite volumele *Studii literare și Privind viața* (culegere de aforisme). G. Ibrăileanu îngrijește și prefațează volumul *Poezii* de Mihai Eminescu. În anul 1933, Ibrăileanu îi delegă pe Mihail Ralea și pe G. Călinescu la conducerea redacției revistei „Viața românească”, mutată la București. În același an, îi apare romanul *Adela*, la editura „Adevărul” din București, roman care îi aduce și Premiul Național de Proză.

La 12 martie 1936, G. Ibrăileanu se stinge din viață la Sanatoriul „Casa Diaconeselor” din București. Urna cu cenușa sa a fost depusă la cimitirul *Eternitatea* din Iași.

Exponate din Punctul muzeal „G. Ibrăileanu”
Târgu Frumos – detaliu

Georgiana LEȘU

Bijuterii de familie, o ecranizare

În aprilie 1958 avea loc premiera filmului *Bijuterii de familie*¹, o ecranizare a nuvelei publicate de Petru Dumitriu în 1949. Acum a debutat în film actrița Tanți Cocea, sub regia lui Marius Teodorescu, după un scenariu semnat împreună cu Malvina Urșianu. Din distribuție au mai făcut parte Colea Răutu, Silvia Popovici, Geo Barton, Emil Botta, Jules Cazaban, Sandu Sticlaru și Eliza Petrăchescu². Filmul a rulat în cinematografe până în 1960 când a fost interzis, după ce scriitorul plecat în exil a căzut în dizgrația autorităților române. Aceasta nu a fost singura navelă a lui Petru Dumitriu care s-a bucurat de ecranizare, ea alăturându-se *Noptilor din iunie*, transpusă în film cu titlul *În sat la noi*, semnat de Jean Georgescu și Victor Iliu³.

Nuvela *Bijuterii de familie*, parte din cel mai cunoscut roman al lui Petru Dumitriu, *Cronica de familie*, a apărut inițial în „Viața Românească”, fiind publicată în volum în august 1949, într-un tiraj de 5400 de exemplare. Bucurându-se de un veritabil succes, a fost reeditată în 1950 și în 1953⁴. În momentul apariției nuvelei, Petru Dumitriu era unul dintre scriitorii apreciați de regimul aflat în plină ascensiune. După *Bijuterii de familie* a publicat, în 1951, romanul *Drum fără pulbere*, dedicat construirii canalului Dunăre – Marea Neagră, care l-a situat în mod

absolut în categoria favoriților vremii. *Cronica de familie* a apărut în librăria la începutul lunii noiembrie 1955, într-o formă cu mult redusă față de varianta definitivă, cea din 1957. Nuvela *Bijuterii de familie* a încheiat primul volum al *Cronicii...* și a fost consacrată momentului 1907, concentrând întreaga acțiune în jurul răscoalelor țărănești, urmărind atât desfășurarea lor cât și evoluția familiei pe care autorul nu o pierde din vedere nici un moment. De această dată este vorba despre surorile Eleonora și Elena, primii copii născuți din căsătoria lui Lăscăruș Lascari cu Davida Cozianu. Cele două surori, cu o evoluție extrem de diferită, se găseau împreună la începutul primăverii anului 1907. Eleonora, îmbătrânită înainte de vreme, era văduva fără copii a unui mare proprietar de câmpie, Smadoviceanu, și trăia singură, retrasă la țară. Elena, extrem de frumoasă, fugită cu un căpitan, Vorvoreanu din roșiorii de gardă, s-a căsătorit împotriva voinței tatălui său, astfel că, la dispariția soțului, se afla în pragul sărăciei, fiind dezmoștenită. Împreună cu fiica sa, Elvira, Elena Vorvoreanu o vizita pe Eleonora la conacul de la țară, într-o încercare de a câștiga bunăvoința acesteia și de a scăpa de amenințarea sărăciei. Pe fundalul răscoalei țărănești, Petru Dumitriu construiește un scenariu uimitor, în care domină personajul doamnei

REALISMUL SOCIALIST ÎN LITERATURĂ

Vorovoreanu. Aceasta din urmă își abandonează sora în momentul în care se pregătesc să fugă din calea răscoalei și profită de moment pentru a-i fura caseta cu bijuteriile de familie, găsim în aceasta o bună ocazie de a asigura viitorul fiicei sale. Mai mult, deși a sperat că va fi ucisă de răsculați, revenită după liniștirea răscoalei, a găsit-o pe Eleonora în viață, adăpostită în casa preotului. Totul culminează cu momentul în care Elena își ucide sora în timpul nopții, acoperindu-i fața cu o pernă. În tot acest timp, pe fundal se desfășoară răscoala din 1907, la care participă, conform discursului democrat popular, țărani și muncitori, ca o proiecție a prezentului comunist. Mai mult, Petru Dumitriu a introdus în acțiune și imaginea lucrătorului la căile ferate care ajută la câștigarea cauzei țăranului: „Luați-le pământul, fraților, că e al vostru! Noi nu terminăm podul până nu vă-mpart ei moșiile”⁵. Moment cu profunde semnificații în imaginarul comunist, răscoala a fost folosită deseori drept instrument de legitimare de noul regim. Nu întâmplător, în 1962, pentru a sărbători încheierea colectivizării, sunt aduși 11.000 de țărani la momentul festiv, amintind de numărul vehiculat al victimelor reprimării răscoalei țărănești de guvernul liberal.

Ecranizarea *Bijuterii de familie* a apărut în 1957 și a fost bine primită în presa culturală a vremii, într-o perioadă în care însuși Petru Dumitriu era foarte prezent în paginile publicațiilor. În 1956 ținea o cuvântare la cel dintâi Congres al scriitorilor din România⁶, era director al Editurii de stat pentru literatură și artă (ESPLA), după ce, în 1953, fusese numit

redactor-șef al „Vieții Românești”. Trecea astfel drept o figură remarcabilă în peisajul literar românesc din anii realismului socialist. Rămas în amintirea contemporanilor ca un adevărat dandy comunist, Petru Dumitriu era cititor al literaturii americane și occidentale, o prezență extrem de modernă pentru epoca sa⁷. Spre surprinderea întregii lumi culturale, Petru Dumitriu, împreună cu soția sa, Irina Medrea, a fugit din țară în 1960, fapt care a atras numeroase repercusiuni asupra familiei sale⁸. A urmat un denunț pe care Henriette Yvonne Stahl, scriitoarea care i-a fost iubită vreme îndelungată, l-a făcut în revista de propagandă externă „Glasul Patriei”. Concretizat sub forma unui articol intitulat *Un escroc melodramatic: Petru Dumitriu*⁹, articolul îl acuza de plagiat, de faptul că ar fi luat aconturi mari fără a-și îndeplini ulterior obligațiile literare, de orgoliu, obrăznicie și exhibiționism peste măsură. Ulterior, scriitoarea neagă aceste acuzații în volumul său de convorbiri, ele fiind evident făcute la presiunea Securității. Ea își amintește cum, în perioada detenției, a fost obligată să semneze articolul despre Petru Dumitriu, despre care bănuia că a fost compus din declarațiile ei din

REALISMUL SOCIALIST ÎN LITERATURĂ

pușcărie¹⁰. Alături de Henriette Yvonne Stahl, Ion Vinea, prieten al scriitorului, a fost la rândul lui nevoit să îl denigreze în aceeași revistă care apărea la Berlin și era dedicată românilor din exil. Acesta a construit un pamflet intitulat *Petru Dumitriu-Havguful*, făcând trimitere la un vechi cuvânt viking prin care era desemnat un balaur de mare cu care l-a asemănat pe scriitor datorită așa-zisei lăcomii pentru bani și onoruri¹¹. Despre „pactul semnat cu Mefisto”, cum el însuși îl numea, nu s-a ferit să vorbească în lucrările memorialistice¹², recunoscând că a jucat rolul duplicității, alegând să scrie conform rigorilor impuse de realismul socialist pentru a-și salva familia

dar și pentru a-și asigura o situație financiară mai bună. Găsind un singur punct comun între marxism-leninism și propriile orizonturi, acela al principiului scrisului pentru mulțime, descoperea la vârsta de treizeci și șase de ani doar două variante de viață: „să putrezesc de viu sau să mă exilez”¹³.

Filmarea *Bijuteriilor de familie* s-a desfășurat în perioada martie-decembrie 1957, însumând costuri de 7.056.000 lei¹⁴. A fost unul dintre cele mai ambițioase proiecte cinematografice ale timpului său, pentru că, pe lângă o poveste, filmul ilustra, precum romanul, o lume încărcată de semnificații¹⁵.

O cronică a filmului apărea în 1958, în „Contem-

poranul¹⁶, sub semnătura lui D. I. Suchianu, cunoscutul cronicar de filme, numit deseori „Domnul cinema”¹⁷. Acesta enunța direct aprecierile la adresa ecranizării nuvelei lui Petru Dumitriu, la ideea de a construi cinematografic o perspectivă asupra unei clase sociale devenită de acum istorie, care, fiind fondată pe „nulitate și impertinență” se arăta în prezentul democrat-popular „tulburătoare ca un coșmar”¹⁸. Pentru cetățeanul republicii, un astfel de trecut apărea ca un vis urât din care, oricât de teribil ar fi fost, te poți trezi, pentru a te întoarce la realitatea cotidianului.

Cronica are în vedere, în primul rând, prestația actorilor, iar personajul Eleonorei, în interpretarea Elizei Petrăchescu, iese cel mai bine în evidență, datorită viziunii scenariștilor care au venit în completarea intențiilor lui Petru Dumitriu, oferind personajului feminin replici mult mai dure decât cele din nuvelă: „Eleonora vorbește și fiecare frază e o săgeată, ba chiar la sfârșitul aceleiași fraze apare un ghimpe nou, diferit și încă mai înțepător”¹⁹. De altfel, este apreciată abilitatea scenariștilor de a adăuga evenimente, de a „inventa” suplimente în tonul și intențiile lui Petru Dumitriu. Interesante sunt și observațiile asupra rolului actriței Tanți Cocea care, deși „exagerează”, construiește o versiune cu rolul de a „strivi” stilul „Naționalului”, stilul „Sarah Bernhardt”, eliminând accentele clasice. Autorul cronicii, forțează însă nota interpretării, legând discuția unor țărani care se gândesc să se răscole în condițiile în care toată țara era cuprinsă de revolte, pentru a nu rămâne nici ei mai prejos sau a se face de rușine. D.I.

Suchianu vorbește aici despre sentimentul de responsabilitate al țăranului față de revoluția pornită în 1905, în Rusia, văzând în asta un „exemplu care te obligă la faptă”²⁰.

Filmul prezintă și mici scâpări, care sunt mai degrabă amuzante și care sunt trecute în revistă. De exemplu, când domnul Vorvoreanu intră seara în somptuosul său „hotel particular”, îi dă feciorului pălăria și bastonul, apoi pășește în camera de culcare, dar cu paltonul și fularul păstrate pe el. În plus, în peisajul nocturn al răscoalei, apare imaginea conacului somptuos, impunător, dar cu o poartă de intrare meschină și modestă. În pofida acestor mici detalii, cronica filmului nu face decât să semnaleze ecranizarea deosebită a unei nuvele care s-a bucurat de real succes la momentul apariției, la fel ca romanul din care a făcut parte. Ambele sunt rezultatul reprezentărilor de factură istorică ale regimului comunist, reușind să transmită concepte vehiculate adesea, în majoritatea scrierilor vremii. Ele au trecut drept cele mai interesante narațiuni ale vremii sale, iar autorii lor au părăsit, pe rând, țara. După *Bijuterii de familie* Marius Teodorescu a mai realizat doar două lung metraje în România: *Mândrie*, în 1961 și ecranizarea romanului lui Cezar Petrescu în filmul *Calea Victoriei sau cheia visurilor*, în 1966. În perioada 1966-1968, a fost director al Arhivei Naționale de Film. A plecat ulterior în Canada, acolo unde și-a continuat activitatea universitară și de cercetare a istoriei cinematografului²¹.

- ¹ Călin Căliman, *Istoria filmului românesc*, Editura Contemporanul, București, 2011, p. 233.
- ² <http://www.cinemagia.ro/filme/bijuterii-de-familie-3067/distributie/>.
- ³ <http://www.cinemagia.ro/filme/in-sat-la-noi-3380/>.
- ⁴ Pavel Țugui, *Tinerețea lui Petru Dumitriu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 25.
- ⁵ Petru Dumitriu, *Bijuterii de familie*, în Petru Dumitriu, *Cronica de familie*, volumul I, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1958, p. 476.
- ⁶ *Probleme ale prozei epice. Coraportul lui Petru Dumitriu*, în „Lucrările primului congres al scriitorilor din Republica Populară Română. 18-23 iunie 1956”, Editura de stat pentru literatură și artă, București, p. 64-82.
- ⁷ Oana Soare, *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu. O monografie*, București, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, 2008, p. 114 .
- ⁸ Pe 15 noiembrie 1960 au fost arestați părinții, sora scriitorului și Ileana Medrea, sora soției. A urmat fosta iubită a acestuia și buna lui prietenă, Henriette Yvonne Stahl, pe 3 decembrie, sub acuzația de trădare de patrie. După anchetă i s-au stabilit 72 de luni de domiciliu obligatoriu (decizia MAI 10080/1960) iar la 11 noiembrie 1961 a fost eliberată. Fiica scriitorului, rămasă în grija Ileanei Medrea, a fost internată la Casa Copilului nr. 1 din București și mutată după un an de zile, sub un nume fictiv, la Casa Copilului nr. 2. Identitatea reală a acesteia o cunoștea doar învățătoarea, somată să pastreze tăcerea. Detenția membrilor familiei durează până la 11 noiembrie 1961 (Oana Soare, *op. cit.*, p. 358). Scriitorul încearcă de nenumărate ori, fără succes, să își recupereze fiica. A reușit abia după ce, în 1964 a redactat o scrisoare deschisă către Beuve-Méry, directorul Le Monde, care a apărut pe aceeași pagină cu știrea despre vizita lui Ion Gheorghe Maurer în Franța. Auto-ritățile române au cedat, iar în septembrie 1964, Ileana Medrea, sora soției, a plecat cu fiica scriitorului în Germania (*Ibidem*, p. 359-360).
- ⁹ *Un escroc melodramatic: Petru Dumitriu* („Glasul Patriei”, nr. 22, 1 august 1962, p. 3, *apud* Oana Soare, *op. cit.*, p. 362
- ¹⁰ Mihaela Cristea, *De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, Editura Minerva, București, 1996.
- ¹¹ „Glasul Patriei”, nr. 23, 10 august, 1962, p. 3, *apud* Oana Soare, *op.cit.*, p. 363 .
- ¹² Pentru o perspectivă autobiografică recentă vezi Petru Dumitriu, *Non credo, oro. Nu cred, mă rog*, Editura Polirom, Iași, 2014.
- ¹³ Petru Dumitriu, *Zero sau punctul plecării*, traducere de Maria Vodă Căpușan și Horia Căpușan, Editura Viitorul românesc, 1992, p. 9.
- ¹⁴ <http://aarc.ro/newfilm/film/bijuterii-de-familie-1957>.
- ¹⁵ Călin Căliman, *op. cit.*, p. 233.
- ¹⁶ D.I. Suchianu, *Cronica filmului Bijuterii de familie*, în „Contemporanul”, nr. 18, 9 mai 1958, p. 4.
- ¹⁷ Călin Stănculescu, *Cartea și filmul*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2011, p. 21.
- ¹⁸ D.I. Suchianu, *op. cit.*, p. 4.
- ¹⁹ *Ibidem*.
- ²⁰ *Ibidem*.
- ²¹ Călin Căliman, *op. cit.*, p. 234.

Daniel BĂNULESCU

Povestea celor 10.000 de semne despre Iași

Pe 27 iunie 2016 am aflat că am câștigat bursa FILIT de la Iași. Am fost încântat.

Aproape doua luni mai târziu, pe 1 septembrie, m-am urcat în tren, pornind să-mi iau în stăpânire cele 30 de zile de scris, lipsite de griji, acordate de această bursă.

În tren, mi-am amintit de două scurte întâmplări cu Hemingway, citite prin cărți. Aceste două mici întâmplări sunt poate remodelate de mintea mea, pentru că le-am lecturat cu mult timp în urmă, dar păstrează esența imprimată de cei care le-au pus în circulație.

În prima dintre ele, mai mulți tipi stau, la Paris, în jurul unei mese de cafea și unul dintre ei îl interpelează pe Hemingway:

– Ce faci, băi Hemingway, nu mai cunoști lumea? Nu poți să faci și tu un efort și să răspunzi la salut?

– Dar ce s-a întâmplat? se miră împricinatul.

– Am trecut ieri prin cafeaua X. Erai ca hipnotizat, ședeai cocoșat deasupra unui caiet și scriai. Te-am salutat de câteva ori, ți-am făcut și semne cu mâna, dar nu mi-ai răspuns.

– Eu eram. Mă recunosc. Exact eu. Ori de câte ori scriu, nu mai văd absolut nimic din ce se întâmplă în jur. Sunt mai orb decât un porc spinos, împușcat, cu 5 minute înainte, într-un luminiș.

A doua întâmplare e în același spirit. O povestește

Mario Vargas Llosa într-o carte indigestă, din care se salvează tocmai această scurtă pățanie.

Într-o altă zi și într-o altă cafea, în dreptul unei console înalte, Hemingway scria stând în picioare.

Era notorie furia cu care reacționa tânărul scriitor american dacă cineva manifesta nesănătoasă inspirație de a-l deranja din scris. Așa că nici măcar chelnerii nu-l întrebau nimic. Toată lumea îl ignora, așteptând să se întoarcă singur din călătoria în care îl târa acum mintea sa.

Deodată un turist gălăgios, emoționat că-l recunoscuse pe Hemingway, a intrat în cafea, s-a dus glonț la scriitor și l-a bătut pe spate.

Hemingway nu s-a întors, ci a continuat să scrie.

Turistul a început să-i turuie radios la ureche cât de fericit e pentru că l-a recunoscut, cât de onorat e pentru că l-a citit, cât de norocoși sunt pentru că s-au întâlnit aici, în Europa.

Hemingway nu s-a întors, ci a continuat să scrie.

Turistul a continuat să stea, precum un lăutar, în spatele lui Hemingway, bombardându-l cu felurite complimente.

De abia după 5 minute, Hemingway și-a răsucit trunchiul către cel care îl prigonea, i-a trântit în mijlocul feței un pumn, care l-a aruncat pe dușumea, iar el, extrem de calm, s-a reîntors deasupra caietului său, continuându-și călătoria mentală.

Atunci, în trenul de Iași, m-am întrebat: De ce toc-

mai aceste două pățanii mi-au fulgerat prin minte, când, despre Hemingway, cunosc alte treizeci?

Am descoperit instantaneu că mă fixasem asupra acestor peripeții, deoarece mă aflam într-o situație asemănătoare cu cea a scriitorului american: eram întru totul dedicat romanului la care lucram, dar exista un factor perturbator, un turist care năvălea peste mine în cafeneaua în care scriam.

Cine era acest turist în cazul meu?

Mi-am amintit că, solicitând bursa FILIT, acceptasem și condițiile care însoțeau această bursă, anume că, în afară de noul meu roman la care intenționez să trudes următoarele 30 de zile, eram nevoit să scriu și un text, lung de 10.000 de semne, despre orașul în care urma să fiu găzduit.

Aveam, în continuare, de gând să îl scriu sau era mai bine să sar din tren și să mă întorc la București?

Nu. Poate era mai bine să sar cu un alt prilej. Cu o seară înainte mă imaginasem cu plăcere lucrând o lună în Iași, așa că, acum, m-am decis să-mi protejez picioarele și să dau o rezolvare pașnică noii mele probleme.

În fond ce aș putea să scriu eu despre Iași? Ce mă intrigase în urmă cu un an, cu prilejul ultimei ediții FILIT, atunci când, vreme de trei zile, explorasem destul de serios Iașul? Ceea ce mă surprinsese era că nici măcar Iașul nu avea Curte Domnească.

Iașul a fost vreme de 300 de ani Cetatea de Scaun a Moldovei. Aceasta înseamnă că, timp de trei secole, zeci de domni au tot cârmuit, din acest epicentru, țara.

Locul în care domnii se trezeau, se scărpinau, mâncau, se plimbau, făceau copii și domneau este un

ansamblu de clădiri, pasaje secrete, maidane și beciuri, care poartă numele general de Curte Domnească.

O Curte Domnească serioasă adună împreună, între altele, Sala Tronului, Cancelaria, Odaia sfatului de taină, odăile familiei domnești, camera de gardă, cazarma, arsenalul, grajdurile, biserica, paraclisul, camera de tezaur, pușcăria.

Dar, peste toate, cel mai important element al unei Curți Domnești sunt fortificațiile, zidul împrejmuitoare, fără de care domnitorul ar fi mai gol decât în pielea goală și n-ar mai fi, de fapt, domnitor, ci un biet rob. Ba chiar mai rău decât un rob. Fără fortificațiile sale și fără garda sa, domnitorul nu e decât un om pe cale de a fi căsăpît.

Acesta e deci primul lucru care m-a izbit la Iași, oraș în care au supraviețuit, totuși, destule clădiri istorice: Curtea sa Domnească n-a supraviețuit. A dispărut aproape cu desăvârșire. E ca și cum un val gigant, de mărimea unui continent și-a târât trupul de șarpe până aici, s-a înălțat până la nori și, apoi, a izbit, doar cu creștetul, Curtea Domnească din Iași, răzuind-o de pe fața pământului. Au scăpat de la distrugerea completă doar o biserică, Sfântul „Nicolae Domnesc” (care e însă acum în picioare doar pentru că a fost reclădită) și, ici-colo, câteva măsele de zidărie, câteva coame ale zidurilor de apărare.

De ceea ce a suferit Iașul nu a scăpat nici Bucureștiul. Și Curtea Domnească bucureșteană e amputată. Sorbită de incendii. Pulverizată de oști străine, dar mai eficient demolată de prăvăliașii autohtoni. E și ea aproape inexistentă.

Nici Cetatea Târgoviștei nu a scăpat prea sănă-

REZIDENȚE FILIT PENTRU SCRITORII ROMÂNI

toasă din îmbrățișarea timpului. Pentru o Cetate de Scaun, în care au domnit 50 de domni, Târgoviștea arată ca un oraș căruia i s-au extras toți dinții, într-o singură zi.

De aceea e atât de dificil să-ți dai seama, în prezent, că și în Iași, și în București, Curțile Domnești erau, de fapt, castre, forturi, cetăți, fortărețe. Cine își mai poate închipui așa ceva, când, pe unde trecea fortificația, acum paște tramvaiul?!

Cine are chef să-și recomună, cât de cât fidel, chipul în care se înfățișa Curtea Domnească din Iași să-și facă darul de a explora Mănăstirea Golia din același Iași.

Mănăstirea Golia e macheta medievală corectă a unei Curți Domnești, din care domnul tocmai a plecat către ibovnică, dar, întâlnindu-se cu o ceată de tătari, se va întoarce, ca un arici, cu 31 de săgeți, înfipte în spate.

Intri în Mănăstirea Golia ca în urma traversării unui Tunel al Timpului. Nimic nu pare de mirare în

acest loc. Îți poți întâlni în această întăritură nu numai bunicii, ci și proto-strămoșii trăindu-și aventurile cu 500 de ani în urmă.

Într-o asemenea îngrăditură de piatră și de mortar, exiști atât tu, cel obișnuit, dar și cel care ai fi putut fi, dacă soarta ta ar fi ricoșat pe alte traiectorii și ai fi fost preschimbat într-un haiduc, rob, călău, domn sau logofăt.

Mare logofăt a fost și primul ctitor al Bisericii Golia, aproape necunoscutul Ioan Golăi, ce-și purta sacul de oase și de sânge prin porțile Târgului Cucului, pe la anul 1550.

A construit, s-a străduit, a trăit și s-a dus la rudele sale de sub pământ.

Apoi Vasile Lupu a împlântat adânc în țărână zidul actual de apărare, cel care înconjoară, ca un țarc ridicat de pietrari, Biserica Golia. Zidul e impunător, salvează vieți, după el te poți piti de vrăjmașii care te urmăresc și care ar dori să-ți înalțe prețiosul tău cap tăiat, într-un par.

Mănăstirea Golia, Iași

Cota cea mai înaltă a zidului de apărare al Mănăstirii Goliei e de nouă metri. Lățimea zidului e de un metru. Există un brâu de zidărie, lipit de zid, care permite apărătorilor incintei să lupte la vârful zidului, azvârlind în asediatori nu cu apă de trandafiri, ci cu gloanțe, săgeți, pietroaie sau smoală fierbinte.

Soarta unei întărituri depinde mai puțin de dimensiunile ei, cât de jocul sângeros și impredictibil al evenimentelor.

Să facem o rapidă demonstrație a acestei afirmații:

Să comparăm lățimea de un metru a zidului protector al Mănăstirii Goliei cu celebrele fortificații ale orașului antic Babilon.

Fortificațiile Babilonului păreau croite de un popor de uriași.

26 de metri era lățimea acreditată a zidului principal al orașului Babilon. Cu această evaluare enormă rămân cititorii în memorie: anume că zidul de apărare al Babilonului era atât de gros, încât nu mai era pur și simplu un zid, ci devenise și un bulevard. Lățimea zidului permitea ca șapte care de război să treacă, în același timp, lejer, unul pe lângă altul.

E aproape de neînchipuit.

90 de kilometri de zid exterior împrejmuiau cei 310 kilometri pătrați ai Babilonului. Înălțimea zidului era cea a unor zgârie nori antici: 93 de metri. 100 de porți erau încastrate în valul de piatră. Zidul principal exterior era dublat cu un șanț adânc și foarte lat în care bolboroseau șuvoaiele fluviului Euftrat.

Cine credea că Babilonul va fi vreodată cucerit?

Și totuși aroganta și sângeroasa cetate a căzut într-o singură noapte.

Un singur bobârnac dat din cer și istorisit în cartea profetului biblic Daniel și, ia aminte, inexpugnabila cetate a Babilonului s-a prăbușit ca o perdea.

Mezii și perșii, care asediau Babilonul, au deviat într-o singură noapte apele fluviului Euftrat, cele care alimentau șanțul de apărare și care penetrau în oraș și, prin albia acum secată a fluviului, asediatorii s-au strecurat în oraș și-au măcelărit tot ce au întâlnit în cale.

Aici se sfârșește fugara noastră demonstrație: Cei 26 de metri lățime de zid de apărare au fost mai puțin de folos Babilonului, care a fost nimicit, decât lățimea de numai un metru a zidului Mănăstirii Golia, cea care, mulțumită unui context îndurător, a supraviețuit.

Mănăstirea Golia a supraviețuit târâș-grăpiș.

Azi, părțile componente ale acestui locaș sunt: Biserica „Înălțarea Domnului”, Stăreția, Casa Apelor, Casa „Ion Creangă”, cișmeaua, turnul clopotniței, turnurile de colț și zidul împrejmuitoare. Biserica și Turnul Goliei ating și ele înălțimea impresionantă de 30 de metri. În Stăreție au funcționat de-a lungul vremurilor și-o cazarmă și-un balamuc și Arhivele Statului. Niciodată în același timp. Ceea ce, într-un fel, e păcat.

Cu ciorchinele de turlă și de cupole, Mănăstirea Golia rămâne o tabără militară, nesemnând cu nici un alt locaș ortodox moldovenesc, dar purtându-și menirea ascunsă de a fi imaginea micșorată a Curții Domnești Dispărute din Iași.

Daniel Bănuțescu *a beneficiat de o rezidență FILIT pentru scriitorii români, acordată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași (2016).*

Lavinia BRANIȘTE

Un început de toamnă la Iași

„Doamna doctor mai vrea o găleată de prune!” a fost prima replică pe care am auzit-o din curtea înspre care dă fereastra mea, la o zi sau două după ce-am venit. Doamna doctor are o curte plină de vițede-vie și legume, iar în curând cineva din casa aceasta va munci la magiun. Găleata cu fructe îmi amintește de corcodușii de la poartă, de la Brăila, din care bunicul aduna găleți și butoaie, făcând, aproape din toate, țuică la alambic, cu frica în sân să nu-l prindă careva.

Curtea în care stau e plină de statui de poeți, de pisici sperioase și de tufe de flori de toamnă, prin care foșnesc viețuitoare minuscule când mă întorc pe întuneric și e pustiu. Pe stradă mă minunez că am loc să merg pe trotuar, că am unde să mă refugiez pe o bancă, totul mi se pare deschis și luminos, de parcă toate orașele care-mi ies în cale sunt făcute ca să-mi reamintească mie cât de tare mă sufoc în București.

Ieri am ajutat o măicuță să treacă printre câini, pe strada Vasile Pogor. Era tânără și frumoasă, eu eram singura care trecea pe stradă, iar câinii erau doi, în fața unei curți cu barieră. M-a așteptat să cobor și s-a scuzat că-i este frică de câini. Și mie îmi este, dar nu i-am zis. M-am așezat eu pe exterior, ca s-o apăr. Aș fi încasat o mușcătură pentru ea, dar știam că zice în gând Tatăl nostru și că suntem în siguranță. Jos, în

bulevard, ne-am despărțit și ea m-a întrebat cum mă cheamă, ca să mă pomenească. Știu că fețele monahale sunt dezamăgite când își doresc să mă pomenească fiindcă nu am nume de sfânt. Lavinia și mai cum? m-a întrebat nu demult un părinte. Atât? Mie numele meu mi se pare curat. Dar fata de ieri și-a păstrat chipul senin și doar a repetat ca pentru ea (și Dumnezeu): Lavinia...

O să-mi fac comoară în cer deasupra orașului Iași, mi-am zis.

Încă se dă o luptă în inima mea pentru a mă decide care grădină botanică e mai frumoasă, cea din Iași sau cea din Cluj (grădina din București n-o pun la socoteală, așa bătută de soartă cum e, pare făcută numai pentru a se poza miresele în trandafiri acolo). În Cluj am stat șase ani, în Iași o lună, iar grădina a fost până acum cea mai mare surpriză. Când am coborât spre iaz și am văzut plantele de canna indica înconjurând, proaspete și sănătoase, bazinul mic cu țipitig și monede aruncate acolo de oameni pentru noroc, am simțit dintr-odată o mare admirație pentru această plantă. Avem și în curtea bunicilor de la Brăila, pentru că se face înaltă și acoperă bine un perete urât de la vecini. S-a adaptat în curtea noastră imediat și crește impunătoare, încercând parcă să transforme cât mai eficient resursele pământului în

material verde și viu. În fiecare an, toamna târziu, bu-nica scoate „cepele” și le pune la adăpost, în beci, ca să nu degere.

Am văzut-o în multe curți de pe strada noastră și pe multe bulevarde în diverse orașe, iar acum aici, în acest ierbar viu, în care plantele se înalță mândre, cu etichete la gât. Și uitându-mă la canna indica în jurul aceluia iaz cu bănuți pe fund, mi-am dorit dintr-odată să fiu ca ea. O plantă de la tropice, din Americi, care se descurcă bine-mulțumesc oriunde, înaltă și dreaptă, care poate sta cu spatele la un perete urât sau cu fața spre apa cu țipirig. Poate că mi-am descoperit aici, în grădina botanică, planta totemică. N-a fost niciunul dintre soiurile de trandafiri (Gay Paris, Alta Stima, Contesa X sau Ducesa Y...), nu mă interesează încrucișări complicate întru căutarea rafinamentului absolut, mă interesează să stau dreaptă când rădăcinile sunt în mlaștină.

Grădina arată impecabil, o armată de oameni tro-păie printre copaci și flori, zilele trecute am prins fete de la Horticultură în practică, aranjau frumos rondul cu dalii din fața serelor vechi, iar o profesoară le nu-măra și făcea prezența.

M-a apucat ploaia în sere.

A venit, a venit toamna peste mine în orașul Iași, între dealuri, unde se adună cel mai mult frig.

La ieșirea de la grădina botanică mi-am luat un buchet de brumărele de la un nene care le dădea cam scump. Apoi am stat și m-am uitat la clădirea Brigăzii Podul Înalt și m-am gândit din care manual știu de Podul Înalt. Când am ajuns acasă, primul lucru a fost să caut pe Google.

Mi s-a creat acest reflex de când sunt aici. Merg pe stradă și mă uit la statui, clădiri, nume de străzi, mă uit la tot felul de indicatoare și aproape totul îmi sună ca din manualul de istorie sau din manualul de română, mă străduiesc să țin minte până acasă, și acasă caut pe internet și-mi clarific amintirile.

Toamna nici nu putea începe mai bine decât așa, cu nume venind de departe din manualele școlare (eu fiind – trebuie să zic – ultima generație care a învățat după manualele vechi, aceleași ca ale părinților, cu singura diferență că de pe prima pagină se scosese portretul conducătorului iubit). A mirosit aici aproape toată luna a prima zi de școală, foșnetul frunzelor în parcuri, tramvaiele, statuile acestor oameni prin fața cărora îți vine să-ți faci cruce când treci. Nu neapărat c-ar mai avea acum ei o forță cătuși de puțin religioasă, ci că vin dintr-un timp și dintr-o viață a mea când mă închinam atunci când mă simțeam copleșită.

Totul mă duce cu gândul la casă și la acel spațiu-timp în care eram în siguranță și toți din jur erau îngăduitori cu mine. Când viitorul părea îngăduitor.

Și năstureii de toamnă din curtea casei Gane și gutuile din pomul vecinilor, pisicile pe acoperiș și până și cutremurul de azi-noapte, când casa a scârțâit și a părut c-o ia la vale. Căinii sufletului ieșind apoi de nicăieri și lătrând de aici și până la capătul lumii. Prima impresie a fost că intră cineva cu buldozerul în ziduri. Apoi am recunoscut cutremurul (am trecut doar prin atâtea) și-n creierii nopții, în care nu dormeam căci boleam cu plapuma în cap de la o răceală cu care am întâmpinat frigul, mi s-a activat în minte o hartă

REZIDENȚE FILIT PENTRU SCRITORII ROMÂNI

Google și apoi traseul cu trenul în drumul înapoi, Focșani a fost pe la jumătate, și mi-am dat seama că Iașul este egal de aproape de Vrancea precum Bucureștiul, precum Brăila mea iubită, că zona asta nu e mai puțin ferită de catastrofa naturală de care mă tem eu cel mai mult. Poate și pentru că am trecut prin atâtea cutremure de cinci grade, care – nefiind puternice și distrugătoare – au totuși potențialul de a-ți reaminti că s-ar putea întâmpla oricând orice, în creierii nopții când stai cu plapuma în cap și-ți plângi de milă și-ți imaginezi că cel mai rău lucru pe lume e că te ustură în gât când înghiți.

Prin oricâte aș trece, nu încetez să mă sperii. M-am ridicat din pat să ies și mi-am dat seama că degeaba ies, dacă nu pică aici o grindă poate pica afară

un stâlp, mâinile și picioarele au început să tremure fără mine, m-am așezat la loc în pat și am așteptat să treacă, am așteptat să se facă dimineață și s-o sun pe bunica la Brăila, s-o întreb dacă l-a simțit. Cutremurul are funcție socială între noi, la fel și grindina și zăpada mare. Toate astea ne fac să vorbim între noi mai mult.

Constat scriind aceste cuvinte că locurile care-mi plac cel mai mult sunt cele care au cele mai multe în comun cu locul copilăriei mele, cu un anumit tip de casă și de curte, cu un anumit ritm domol, cu o proximitate a unei biserici. Îmi vin în minte acum cuvintele lui Michael Cunningham din *O lebădă sălbatică și alte povești*, o carte de basme spuse un pic altfel, care mi-a fost pansament în zilele în care am stat în

Foto: Corneliu Grigoriu

Alee din Grădina Botanică, Iași

plapumă și am așteptat să începă cu adevărat toamna: „Cum ar fi să ai un copil? [...] Casa fără nimic deosebit la care te întorci în fiecare seară? Ar fi viitoarea casă de vis a cuiva. Ar fi – peste decenii – locul pe care cineva o să și-l amintească întotdeauna, un loc unde găsești alinare și sprijin, un loc ale cărui încăperi devin mai mari și mai grandioase în lumina glorioasă a amintirilor”.

Cine știe cum se vor transforma impresiile mele de adult proiectat în diverse spații geografice în lumina glorioasă a amintirilor.

În curtea Muzeului dau la o parte cu piciorul castane porcești. Mă uit la cotoare de cărți în biblioteca în aer liber, aștept să iasă prietenii din culcușurile lor. Pe o scenă se fac repetiții pentru un concert de rap, sub geamul rotund al casei Pogor un mire și o mireasă își fac poze de nuntă, își fabrică amintiri. Îl aud pe fotograf în treacăt, vorbind la persoana întâi plural: „Ținem pieptul mai în față, ne uităm în ochii ei”. Aproape țipă pentru a acoperi scena. Însă pisicile nu sunt câtuși de puțin deranjate.

La proiecția unui film românesc la Casa de Cultură a Studenților, în prezența actorilor, publicul izbucnește în aplauze când unul dintre invitați spune că pentru el adevărata capitală culturală a țării e acest oraș. Se grăbesc mulți să-i răspundă când întreabă de Plopii fără soț, când are nedumeriri de turist. Întâlnirea e guvernată de o politețe copleșitoare. Mă înduioșează mândria locală și mi-ar plăcea să am sentimentul apartenenței la un oraș anume, dar după atâtea peregrinări prin țară (cu casa de melc în spate), nu cred că mă mai pot înșuruba undeva. Și

parcă nici adresa din buletin, care a rămas până în ziua de azi strada și numărul la care se află casa bunicii mele, nu mai e cu adevărat un loc al meu. Încep să simt tot mai mult ca pe un loc la fel de sec și de îngălbenit ca evidențele de la primărie.

O să-mi pun la colecție biletul de autobuz de doi lei cu care am mers din Piața Independenței până la un centru comercial de la marginea orașului, unde m-am dus căutând să-mi iau o bluză groasă, pentru vreme rea. Locul era pustiu, un capăt de linie de autobuz și de lume, spațiul verde, enorm, era plin de ciori care ciuguleau, cerul foarte negru și jos, și eu sperând să nu fiu nevoită să cumpăr umbrelă. Dealurile care ascund mereu ceva în spate, care te fac curios, așa cum ar trebui să te facă curios o amenajare peisagistică inteligentă într-un parc, așa cum ne învăța mai demult o profesoară. Ochiul are nevoie de surprize, mintea are nevoie să-și imagineze ce e dincolo de un obstacol. Locurile acestea bune pentru bătaii, în timp ce câmpurile Bărăganului meu au fost bune numai pentru a fi pârjolite.

Dar cel mai mult îmi vor rămâne în minte oamenii, micile întâlniri de pe stradă, ca de exemplu doamna aceasta în vârstă, încă gâfâind după ce a urcat multe scări și pe care eu am abordat-o – cu harta în minte – să-o întreb care e strada Gavriil Musicescu. „Da’ de ce mă întrebați, că asta e!”.

Lavinia BRANIȘTE a beneficiat de o rezidență FILIT pentru scriitorii români, acordată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași (2016).

Mircea TUGLEA

Ipoteza Ipotești

Viena, în vara anului 1997. Stau într-un cămin studențesc, aproape de centru, Haus Döbling. Se fac câteva stații, cu tramvaiul 38, din Piața Universității. În tramvaiul ăsta-am citit, de curând, cele *Drei Geschichten* ale lui Patrick Süskind. Cu tramvaiul, care merge până sus, în Grinzing, mă duc și mă-ntorc în fiecare zi la sau de la Universitate. Un pic mai încolo, a fost internat Eminovici. Însă-acum sunt aici, în camera mea de cămin, dimineața devreme. Abia m-am trezit, și-observ că sunt singur. Până când iese ea, din cabina de duș, înfășurată-n portocaliu, cu un prosop pe trupu-i gol, umed. O trag aproape instantaneu în pat. Ne zvârcolim, ne-adulmecăm pielea, degetele picioarelor. Ea are un obicei special, de a-mi linge degetele de la picioare, chiar dacă știe că sunt murdare. Îi plăcea, mai apoi, să ne iubim plini de nisip, în plajele de la hotel Majestic. Dar acum facem din nou, împreună, duș, și ieșim în oraș. Este pe undeva un fel de talcioc, *flohmarkt*, în vieneză, adică o „piață de purici”. Se țin aproape zilnic târgurile astea – fiecare vinde sau cumpără ceva. Și, de cele mai multe ori, în curți sau în fața caselor, în locuri deloc conforme. Ea își ia două discuri de vinil și niște mărgele, iar eu ediția completă, în două volume, a operelor lui Heine. Merger să mâncăm ceva, la un *Schnitzelhaus*, apoi ne-ntoarcem la cămin. Dormim, îmbrățișați. Seara, ca să mai câștig ceva bănuți, fac pe barmanul la restan-

cul căminului studențesc. Este deschis doar câteva ore pe zi, de la 8 seara la 12, și cei care servesc o fac prin rotație – fiind, desigur, din cămin. Dacă tot sunt de-aici, mi-am zis, de ce n-aș face și eu treaba asta? În definitiv e o muncă cinstită și care nu presupune decât să torni niște băuturi. Așa c-o invit și pe ea, îi prepar un cocktail și, în timp ce-l soarbe, observ cum mai mulți tipi se-apropie de masa la care stă, singură. Le spun, amical, să se-ndepărteze, mai vin și eu pe la masă, când nu sunt comenzi, ca să se vadă că-i însoțită. Se rezolvă. Atmosfera-i una calmă, fără scandal. După ce se-nchide barul, mă gândesc ce să facem. Îi propun o plimbare pe acoperișul căminului. Am mai fost pe acolo, cu Achim, vecinul meu de palier, născut în Franța și care studiază, culmea, -n Viena. Mi-a arătat cum se ajunge pe-acoperiș și cum, de-acolo, se poate vedea panorama orașului, luminile sale, „copacii burtoși picotind”. Urcăm scările, trecem de ultimul etaj. Suntem pe-acoperiș. Ea se reazemă de bară, iar eu, din spate, simt ceva irezistibil. Mă apropiu, îi ridic fustița scurtă, de vară, și o pătrund. Este riscant, dacă aș fi prea brutal aș putea-o arunca peste balustradă. Lent, trebuie să fie lent. Într-un târziu, încleștați, rămânem privind stelele de asupra Vienei – în vara anului 1997.

Pe Mișu, cum îi ziceam noi pe-atunci lui Eminovici, l-am întâlnit chiar în acea vară, a lui 1997 (sau să fi

fost 1887?) – într-un restaurant chinezesc. Îi țin minte și-acum numele, *Jasmin*, unul dintre restaurantele vieneze care nu numai că spăla bani, dar avea și mâncare bună. Și care era la jumătatea distanței dintre Haus Döbling, unde stăteam, și sanatoriul unde era internat Mișu – în Ober-Döbling. L-am văzut privind distrat la porcul Szechuan, dând peste cap ne-numărate pahare de sake, clătându-se. L-am văzut ieșind din restaurant fără să plătească. Și, într-un târziu, am intrat în vorbă cu el, fiindcă observasem (de la bun început) – că înjura în românește. Ne despărțeau câteva sute de metri – o stație-două de tramvai, care mergea până-n Grinzing, de la Universitate, pe dealurile pline cu vii ale Vienei. Între noi era un magazin aproape non-stop (dacă era Billa sau Eurospar, asta nu mai rețin) – în care ne-ntâlneam involuntar. L-am auzit îmjurând, cum spuneam, și, fiindcă nu mai vorbisem demult în română cu altcineva (în afară de ea), l-am abordat, în timp ce trăgea, meticolos, de căruciorul plin de cafea, cu căștile în urechi și jucând, în tot acest timp, pe telefon un joc cu niște păsări ne-bune.

Am ieșit după-aceea la o bere, în nesfârșitele *Gasthaus*-uri ale Ober-Döbling-ului, sau mai încoace, înspre centru, și am avut discuții interminabile, plimbându-ne prin preajma casei lui Freud, de pe Berggasse, unde nu exista decât un pat („celebrul pat”) și o lampă – plus fotografiile. Priveam câinii cum alergau, trași de oameni. Atmosfera era una de înserare. Am și scris atunci unul dintre poemele de care mă simt cel mai mult legat: *Liebe*. Despre senzația unei singurătăți absolute, din care, deodată, să te trezești înfip într-un trup cald. Am vorbit cu Mișu seri la rând,

i-am spus că aia, cu „Fiind băiet”, n-o să i-o publice nimeni, că „dacă scrii tot așa, chiar n-o să te publice nimeni, vreodată”. „Crezi?”, îmi răspundea, „că de asta nu mă publică?”. „Băiet sună mai moale, mai scâncit”. „Da”, ziceam, „mai miorlăit”. „Uită-te la asta, la Heide”. Tocmai candidase la primăria Vienei, și câștigase, cu vreo 60 la sută, pe baza unui program pro-imigrație. Erau celebre vizitele ei în cartierele de imigranți, deși provenea din *FPÖ*-ul lui Jörg, convertită apoi la liberali. Treceam pe lângă un afiș electoral al ei, în care mulțumea pentru voturi. I-am spus lui Mișu – „Fiind băiet?”.

Într-o seară, tot la *Jasmin*, am stat mai mult. După câteva sake-uri, Eminovici ne-a povestit despre o ac-triță, cu nume de faraoană, Cleopatra sau cam așa ceva, pe lângă care dădea târcoale, despre alta, Veronica, una care-l implora să se căsătorească cu ea, iar el o refuza sistematic. N-am înțeles, de-atunci, din acea seară, decât că este cam îndărătnic. Rețin mirosul de frezie din restaurant, parfumul suav al sake-ului – până și bețele chinezești cum erau așezate. Știu că ea venise îmbrăcată într-o bluză galbenă și în fustă – cumpărate, ambele, de la un C&A – de unde-mi luasem și eu două tricouri pe care le port și acum. Ne-a spus două versuri, care ni s-au părut banale – ceva de genul „A fost o dată ca-n povești/ A fost ca niciodată...”. O prostie. Cu asta încep toate poveștile noastre. Am început să râdem, iar el, în fața sake-ului, a avut o grimasă și, dintr-o dată, i-au dat lacrimile. L-am văzut pe Mișu plângând, depun mărturie pentru asta – am văzut lacrimile cum îi cad pe mustața aia mare și stufoasă. Și-a luat căștile, iPhone-ul, și-a ieșit fără s-achite nota.

În vara aia, a anului 1997, am stat în Viena – abia două săptămâni m-am întors în România. Să vă descriu ce gândeam despre ea – cum am gândit despre toate femeile din viața mea: „Am cunoscut-o la cheful Monikăi, când asta făcea douăzeci și nu știu câți ani. Holul era plin de indieni și de pakistanezi beți, eu abia ieșisem de sub duș și mă îndreptam, cam nesigur, spre masa unde părea că se află ceva haleală. Îl chemasem și pe Mișu, dar părea cam pierdut. S-a culcat până la urmă cu Shampa, care era, atunci, certată cu Achim. Deodată, mi-a sărit în față Monika și, c-o privire de mătă drogată, mi-a strigat că mai era acolo cineva din România. Îmi făcea nehotărâtă cu degetul înspre o direcție pe care eu nu o prindeam, așa că am luat-o de braț și-am cărat-o mai aproape de țintă. Dacă m-aș fi luat după degetele ei oricum n-aș fi ajuns niciunde, păreau să arate înspre orice. Chiar ajunsă aproape, dădea tot timpul din ele, de-ai fi zis că vroia când să văd vreun păianjen alergând pe perete, când vreo pasăre care râdea prin ferestre, dar în nici un caz nu vroia să mi-o arate. Nimeni nu știa să mi-o arate. M-am așezat lângă o tipă cam varză, după cum își ițea fața printre norii de fum, c-o mutră din aia de genul „o să vedeți voi”, și-am întrebat-o ceva-n românește. S-a uitat la mine ca la o vacă. Cam eram, în context. Mă rog, mi-a răspuns în nemțește, n-am înțeles ce (la asta au contribuit nu numai cunoștințele mele slabe de germană, ci și muzica dată tare, vă rog să mă credeți). Am mai apucat să aud, înainte de-o lua la vale, ceva răstit în românește (ați uitat că sonorul era la maximum?), din care reieșea că ea se afla, totuși, dincolo de tipa cu vacile (Sabine, mi-am amintit cum o cheamă!). Era, adică, cea de dincolo de Sabine. OK.

Am înțeles. Acum nu rămânea decât să mă îndrept înspre ea. Dar lucrurile erau îngrozitor de dificile. Permiteți-mi să vă descriu situația!

Suntem într-un cămin studentesc. La etajul doi. Se ajunge din centru cu tramvaiul 38, a cincea stație sau ceva asemănător (a șasea, a patra? habar n-am). De la universitate trebuie să cobori într-un pasaj subteran, să-ți iei de-acolo niște gogoși – e obligatoriu, nu poți să-ți iei bilet dacă nu-ți iei gogoși. După ce ți-ai luat gogoși te urci în tramvai și te bucuri că nu mai trebuie să auzi chestia cu „bitte alle aussteigen”, că doar suntem nu la capăt, ci la început de linie. Ai în mână un fel de sandwich în franzelă, pe care-l ronțai pe când tramvaiul se târăște ca mortul. Opțional, poți avea și o cărticică pe care s-o baleiezi cu gândul la berea care te așteaptă. Ești student, nu-ți poți permite beri în oraș. În camera ta de cămin te așteaptă baxuri de bere, iar și mai sus, deasupra rafturilor, stau cadavrele celor răpuse. Știi că va trebui cândva să le arunci pe toate, dar ți-e groază de ideea că va trebuie să cari saci de doze de bere până la gunoi, așa că aștepti până când camera se va umple. Femeile de serviciu care fac curat cască ochii mari de fiecare dată când intră în camera aia. Este plină de doze de bere. Dar ele sunt de prin Bosnia, au înțeles care-i treaba. Câteodată unul dintre copiii lor se joacă în camera ta, în timp ce ele aspiră, aruncând cu dozele în pereți. Mai ales în pozele cu Emanuelle Seigner, pe care le ții atârdate. Sau în tabloul lui Bruno Munari (găsit tot într-un *flohmarkt* – dac-o fi original sau nu, cine știe?). Mai este o poză cu Regele Mihai și Patriarhul. Și ăștia ar vrea, dar nu se lasă. Sunt încăpățânați. Zic numai nu și nu. Întotdeauna vor zice așa, și asta-i

bine. Să-ți zică cineva „nu”. Mai ales Patriarhul. Dacă ți-a zis „nu”, ai pus-o! Degeaba-i ții pe perete, alături de sticla aia de țiucă primită de la Ileana. Se fac că n-o văd. Mai ales Regele Mihai. Îmi place tare mult când se strâmbă, ca și cum nu i-ar conveni să bea și el o țiucă. Așa-i șade bine, arată totuși a rege. Care nu bea țiucă. Mai ales de la Ileana. Nu bea și nu bea. Este abstinent.

Mă-ntrebam, privind adormit pozele astea, într-una dintre diminețile răcoroase-ale verii, ce ne poate face pe noi mai fericiți și mai nu știu cum? Ați ghicit! Dragostea! Dragostea și mai nu știu ce! Aici să completeze fiecare ce vrea...

Da, în vara aceluia an, în care l-am cunoscut pe Eminovici, am rămas în Viena. Zile întregi când nu făceam decât dragoste. Ieșeam, seara, pe la *Jasmin* și înfulecam chinezește, ca să ne-ntoarcem mai repede-n pat. Zilele în care am rămas adormiți, goi, în patul părinților, la ea acasă, și ne-am preumblat pe malul unui braț al Dunării. Zilele când ea ieșea de la duș înfășurată-n prosopul portocaliu. Zilele-n care era o portocală – una zemoasă. Despre ele vorbesc – dar și despre tristețea, de neînțeles, a lui Mișu. Cu privirea sa pierdută, cu zâmbetul tâmp. Cu senzația transmisă că nimeni, niciodată nu va ghici.

Ea lucra, atunci, chiar dacă nu terminase încă facultatea, ca asistentă la un cabinet ginecologic din Meidling. O așteptam uneori, sorbind o cafea sau o bere, la cârciuma din colț – citind vreun *Le Monde* vechi de câteva zile, pe terasă. După ce i se termina programul, urcam. O găseam, de obicei, singură – și prima întrebare, din priviri, era: „unde?”. Avea preferințe, poftă. Mi-a propus să facem dragoste chiar pe

scaun, apoi pe patul de consultații, în lumina apusului. Am făcut. Țin minte și-acum cum, cu infinitezimală viteză, am intrat în ea, pe scaunul ginecologic pe care stătea, cu picioarele larg desfăcute.

Pe Mișu, în schimb, nu l-am mai văzut o vreme. Treceam, în plimbările către dealurile cu vii ale Grinzing-ului, deseori prin fața sanatoriului, și mai puneam câte-o întrebare. Am aflat că sărea gardurile, seara, că evada aproape în toate nopțile, că nu-l mai recunoșteau când se întorcea. Am avut surpriza să-l întâlnim, tot la *Jasmin*, la masă cu... Jörg. Îl știam mai ales pe el, nu pe Jörg, așa c-am întrebat, politicos, dacă putem să ne așezăm. Și, după-aceea, pe Mișu cum se întâlnește cu Jörg. Eh, nu se întâlnește. Jörg fusese și el pacientul aceluia sanatoriu – în el se văzuseră cei doi.

Terminase, în tot acest timp, facultatea. Am fost la festivitatea ei de absolvire – chiar dacă n-a ieșit șefă de promoție, a fost printre primii cinci. Însă urmau, precum știți, niște stagii de rezidență – dintre care unul, de psihiatrie, urma să se desfășoare la *Allgemeines Krankenhaus Wien* (celebrul AKH – unde s-a tratat și Regele Mihai) – iar apoi, la clinici private – dintre care una era chiar aceea unde era internat Mișu. Și sigur c-acolo a fost trimisă.

Acum mă aflu la Ipotești, unde s-a născut bietul Mișu. Să colinzi Ipoteștiul în trei prieteni e ca și cum ai colinda Belgradu-n cinci, Berlinul în șapte, Parisul în unsprezece. Când am fost prima oară, n-aveam prea multe de văzut, casa memorială era prăfuită și pustie, muzeul închis, doar verzeala câmpului îți izbea ochiul. Și totuși am găsit într-un magazin sătesc bere și greble, plus cărți cu ațe de păianjen, și-am

REZIDENȚE FILIT PENTRU SCRITORII ROMÂNI

desprins din raft cu încetineală, să nu mă-nece praful, chiar *Intermezzo*-ul profesorului. De fapt, încă nu știam, atunci, că peste un an îmi va fi profesor și la literatură, în carnet, se va lungi semnătura lui în dreptul notei mele. Îi răsfoiam cartea acum, lungit în iarba înaltă a insulei, cât nuferii murdari se desfăceau în amiază – era insula Cezarei, a visului ei chimeric, a Hieronymeii și a Thallasei, era chiar insula-n insulă. Păsările aduceau în ciocuri apă, stropeau dalele templului și cu aripile îl măturau, cât prin buruieni se târa sâsâind șarpele; nici călătorii și nici corăbierii nu înnoptau aici, pe insula asta albă, în plină halucinarie și Levant, insulă a zilei de dinainte. Mult mai târziu, răscolind tarabele anticarilor de la Universitate, am găsit și primul volum din *Intermezzo*, după care, la

Palatul Telefoanelor, în București, aproape că m-am ciocnit de profesor și, pe hol, ne-am conversat îndelung, fără să-mi treacă prin minte să-i cer un autograf. Poate că nici nu mi l-ar fi dat, fiindcă așa ar fi fost nevoit să-și ia aerul lui oficial și să spună, zâmbind ironic, „hai, du-te și mai citește”. Chiar așa, cu fraza cu care lovește în studenți cu biciul, care le dă insomnii junelor decoltate foarte la examen, și pe care mi-o va arunca și mie înaintea plecării la Viena. Mai bine mai târziu decât niciodată, și-o fi spus – acum, însă, când stăteam lungit în iarba-naltă și fumam, ziua aceea îmi părea la fel de departe ca și furnica ce mi se plimba pe braț, și pe care, cu-n bobârnac, am aruncat-o tocmai într-un nufăr murdar. „Lacul codrilor albastru/ Nuferi galbeni îl încarcă”? – cum zicea Mișu? Aiureală.

Piața Universității din Viena

Ceea ce mi se pare ciudat la Eminovici este faptul că nu s-a sinucis. Nepublicat, în mister total, distrus în efigie de colegii lui jurnaliști, aproape mort, mai avea încă forță. Doi-trei dintre frații lui (am aflat mai târziu) își luaseră singuri viața. Alți trei, dintr-o familie cu 11 copii, muriseră de mici, de tifos sau de holeră. Harieta, sora mai mică, avea o boală reumatică – poate chiar poliomielită. Așa că Mișu purta, paradoxal, destinele întregului trib pe umerii săi. Doar tatăl său, „căminarul” – adică un fel de inspector fiscal – mai conta. În rest, mama, Raluca – despre care vor urma câteva fragmente, dar până atunci, în pauza publicitară, ceva din Ficino...

Iată: „Noi toți iubim și neîncetat iubim și fiecare în alt fel, iar toți aproape iubim greșit; și cu cât iubim mai mult, cu atât iubim mai greșit”, cu aceste cuvinte se deschide parcă lungul comentariu al lui Ficino la „Banchetul” lui Platon; cum mie, evident, nu mi-e dată iubirea cea mare, a Afroditei Cerești și a Minții Angelice, a Frumuseții lui Dumnezeu, ci doar cea mică, Erosul Slăbănog, să vedem cam cum ar trebui să mă comport: „...sunt multe semne care-i descoperă pe cei îndrăgostiți, spre pildă privirea lor asemenea privirii taurului, fixă, și vorbirea mereu întreruptă, culoarea feței lor acum roșie, acum palidă, suspinele dese, membrele lor mereu agitate în toate părțile, su-părările neîncetate, laudele fără măsură și fără rost, indignarea neașteptată, lauda multă de sine, obiceiul de a-i plictisi pe ceilalți, ușurința iubitoare a plăcerii, bănuielele zadarnice, acțiunile josnice și slugarnice”; „Observând acestea, medicii antici au spus că Iubirea este un fel de umoare melancolică și un fel de nebunie, iar Rafis, medicul, prescria vindecarea ei prin

coit, post, beție și mișcare multă”; „Trebuie așadar să rărim prilejul întâlnirilor, și mai ales să avem grijă ca ochii noștri să nu mai întâlnească ochii ființei iubite; iar dacă sufletul sau corpul ei are vreo trăsătură urâtă, este bine să ne-o readucem de multe ori în minte; de asemenea este bine ca sufletul să ne fie preocupat și legat de lucruri multe, diverse și greu de îndeplinit; să ne luăm de multe ori sânge, să bem vin limpede și parfumat și să ne îmbătăm deseori pentru ca sângele vechi și dospit să fie îndepărtat și să se refacă în noi un sânge nou și un spirit nou”; dar, „ca să nu ajungem și noi la nebunie vorbind prea mult despre această turburare”, vom încheia spunând doar, după vorba Sfântului Augustin, „Iubește și fă ce vrei”, fă-te iubit dacă poți. Eu n-am putut.

N-am putut fiindcă ceva s-a-ntâmplat. Jörg, care-a stat vreo două luni în sanatoriul din Ober-Döbling, ferindu-se, desigur, să atragă atenția presei – asta nici nu comenta, de fapt, stagiul estival al guvernatorului Carintiei, la acea vreme, poate, cel mai important om din țară, șeful FPÖ-ului (*Freiheitliche Partei Österreichs* – adică *Partidul Libertății din Austria*), și care, în plus, o dăduse și pe Heide, primărița Vienei, plecată de la el și ajunsă la liberali, Jörg ăsta, așadar, pusese ochii. Era un bărbat atractiv, recunosc, cu o aură puternică, încă tânăr, și al cărui discurs prindea la fix într-o Austrie devastată de creșterea prețurilor, odată cu trecerea la euro, de valuri de refugiați și de imigranți, inclusiv din România – care erau priviți ca *wilde Menschen*, „oameni sălbatici”. Susținea, direct, ieșirea din Confederația Europeană. Nu-i de mirare cum a sfârșit, cam la fel cum a pățit-o prințesa Diana. Dar, în cele câteva luni în sanatoriu, alături de Mișu,

și în timpul practicii ei, situația s-a schimbat. Fiindcă au venit alegerile parlamentare, iar FPÖ-ul le-a câștigat detașat, bazat, firește, și pe succesul la primăria Vienei. Jörg era în postura, acum, de-a fi numit prim-ministru – dar nu se gândea la asta. Ci la o biată doctoriță întâlnită în sanatoriu, cea care îi va da ultimul ajutor, în accidentul de lângă Klagenfurt. N-a ajuns prim-ministru, datorită presiunilor internaționale – a murit pe autostradă, răsturnându-se cu mașina.

Am auzit niște bătăi în ușă, după cheful Monikăi. M-am ridicat și-am deschis-o. În prag stătea ea, care mi-a spus: „Am văzut că mă privești, ciudat”. „Ai văzut bine”, i-am răspuns, cam morocănos. „De ce?”. „Intră și vei afla”. A făcut jumătate de pas, cât să treacă de pragul ușii: „Te gândești la ce mă gândesc și eu?”. „Exact la asta”, am zis. „Dacă faci restul de pas, înseamnă c-accepti”. A zâmbit obosită, și a pășit. „M-a prevenit Sabine să nu rămân singură cu tine”. „Dar ai rămas”. Era aproape 5 dimineața. Am luat-o de cum a intrat, cu fulgi cu tot, și-n drumul până la pat am dezbrăcat-o rapid. Avea sânii mici, dar tari ca piatra. Tocmai de-aia se pliau în rochița scurtă pe care-o purta. Am răsucit-o într-atât, încât am adormit în ea, fără să știu prea bine dacă ejaculasem sau nu. Mi-a spus, în germană, celebra frază: *Ich bin verrückt, verrückt nach dir* (adică „sunt înnebunită, înnebunită de tine”). De-atunci, la trezire, mi-a rămas obiceiul s-o caut prin pat. De cele mai multe ori, însă, nu mai era.

De ce cu sânii mai mici? – l-a întrebat realizatoarea de la ARD. De ce preferați femeile cu sânii mai mici? Fiindcă sunt mai tari, a răspuns. Îmi place ca țâțele să fie ferme, zglobii, să le pot ține în mână – îmi

place să le pot ține, pe ambele, într-o singură mână. Dar nu v-ar plăcea sânii mai mari? Ba da, însă-s greu de găsit. Sunt fie atârnați, fie umflați. Îmi plac țâțele pe bune. Luați-o cum vreți, dar eu asta aștept de la o femeie. Să fie femeie. Să pot s-o frământ până diminează, și să nu-mi sară nimeni în cap pentru asta. Să nu mă întrebați, de pildă, de ce nu prefer femeile cu sânii mai mari. Prefer femeile, atâta tot, nu trebuie să dau explicații. Îmi place să le am, îmi place să mă aibă. Câteodată, vreau să fiu stăpânit. Dar, stăpânind – sau fiind stăpânit, chiar și de către o femeie cu sânii mici, te livrezi unei experiențe care n-are egal – aceea de a ceda total, până la capăt. Ei bine, ca să vă răspund întrebării, i-a spus prezentatoarei de la ARD care-i lua interviul, înainte de moartea lui Jörg – de aceea îmi plac femeile cu sânii mici. Sunt acolo, în sânii lor mici, mari provocări. Acolo e viața.

Asta cu sânii mici vine dintr-o vizită la *KHM* – *Kunsthistorisches Museum* (aveam, pe atunci, o cartelă care permitea accesul, nelimitat, la toate muzeele publice din Viena, și cu care am făcut schimb cu Mișu), despre care scriam: „În sala XV, autoportretele lui Rembrandt („eu profilat pe portretul lui Rembrandt, cel cu cercei”, *mit Kette und Ohrring*). La Rubens, în sălile XIII-XIV, vigoarea și viața actorilor se recunoaște după culoarea pielii lor, s-ar zice: de la nuanțele mai întunecate (bărbații, morții) la cele mai deschise (îngerii, femeile), deși aici lumina/întunecarea au alt motiv. De asemenea, cărnurile în exces, ca și slăbiciunea, indică o aceeași condiție statică. De exemplu, bărbații, actorii „activi”, au mușchii fin conturați, în timp ce femeile și îngerii sunt ireali, grăsuți, iar morții palizi, scheletici. Toată scena

REZIDENȚE FILIT PENTRU SCRITORII ROMÂNII

barocă, pe care se îngrămădesc actori, minuni, fructe, coloane, principii și sfinți, fără peisaj sau fundal, indică o esențializare a contrariilor, o prometeică, viu colorată, izbucnire a lor”. Eminovici a fost dezgustat de „cărnuțurile” rubensiene – atât de apropiate de moarte. Mi-a zis că nu vrea o femeie căzută din Rubens.

Acum, Raluca. Nu era așa pătrătoasă ca-n poze. Pozele au reconstituit-o parțial – blurate, pixelate. Adevărul este că, după 11 copii, se ținea încă bine. Avea, cred, vreo 50 de ani când a venit la Viena. Raluca Jurașcu, mama lui Eminovici, cea nerecunoscută, cea care-și pierduse aproape jumătate dintre copii, cea care, însă, a schimbat involuntar destinul lumii. Atunci, Jörg era pe cai mari, pe punctul de-a fi numit cancelar al Austriei. Să mai spun că Austria, din cauza

unui atentat ușor previzibil, asupra arhiducelui, a declanșat primul război mondial, și carnagiul care-a urmat? Și că putea acum, cu Jörg cancelar, să-l înceapă pe-al treilea? Raluca l-a frânat fără voie – ea, cu întreaga tagmă de *imini* din care provenea Mișu – de prin zona Banatului. *Imini*, ce cuvânt. Limba asta-i, pe bune, o comoară.

A aterizat în Viena – la propriu, pe aeroportul Schwechat (de unde și numele mărcii de bere Schwechater cu care, să nu uităm, îmi umplusem camera, și unde l-am văzut, mai târziu, strecurându-se șiret pe-un prim-ministru al României, către stațiunile de ski). Raluca venise alarmată de articolele din ce în ce mai vitriolante pe care Eminovici le trimitea la *Timpul*, și care-i stârneau procese de presă și duș-

Traducători la Atelierele FILIT de la Ipoțești, 2016

măinii în masă. Îi citeam și eu, la vreo săptămână, editorialele – deși *Timpul* încă n-avea, pe-atunci, ediție online. Era doar în Karlsplatz, la chioșcurile aflate în pasajul subteran din fața Operei unde găseai, practic, toate ziarele din lume. Aveau și *România liberă*, ba chiar și *ProSport*. Mișu fusese, ani de zile, editorialistul *Timpul*-ui, ba se pare că, uneori, alcătuiă aproape singur ziarul. Susținuse în articolele lui ideea unei Europe confederative, și-i de mirare că acum stătea la taclale cu Jörg, care vroia să iasă din ea. Ceva mare stătea în balanță. Dacă ar fi căzut Confederația, ar fi căzut toată Europa și-odată cu ea lumea. El zicea cam așa: „să piară oamenii cu toți/ s-ar naște iarăși oameni” – într-un fișier pe care mi l-a transferat pe tabletă, prin bluetooth, și care abia c-a-ncăput. Sunt mai bine de-o mie de pagini acolo, n-am cum să le redau. Le-am citit pe sărite, -n tramvai. N-au fost publicate niciodată.

Cu mama lui s-a certat imediat. Ea, în parcul cu tei din fața sanatoriului, îi cerea să renunțe la gazetărie, la mizeriile jurnalistice în care era băgat, să încerce, mai bine, să-și publice versurile, chiar și la o editură mică. Am aflat toate astea când Raluca m-a sunat, după accident. El, în schimb, zicea că aici, la spital, este curat. La suflet și la minte. A lăsat-o baltă și-a luat-o spre *Jasmin*. S-a întâlnit cu Jörg. De-acolo, dintr-un sake într-altul, au hotărât să plece spre nu știu ce festival. S-au urcat în decapotabila lui Jörg și-au dispărut. Câteva ore au mers pe autostradă. Eu eram atunci, cu ea, în Klagenfurt, unde tocmai fusese repartizată. Făcusem un amor ușor, ne mângâiam. Avea niște unghii care se puteau transforma în gheare. Când deodată a sunat telefonul – și-am simțit

ghearele în piele, nu pe piele. Mașina lui Jörg se răsturnase, și, din cauza ei, zeci de alte mașini intraseră una într-alta. Era nevoie de toți medicii disponibili. Și, în mașină, se mai afla cineva. Bănuiam deja cine este. S-a îmbrăcat rapid și-a plecat spre spital. După aceea, cam într-o oră, m-a sunat Raluca. I-am spus tot ce știam, însă, fără să-mi dau seama de ce, mă gândeam că era inevitabil să se-ntâmpale. Spre dimineață, a ajuns la spital – Jörg deja murise, Mișu abia mai respira. A adormit adușmecând sâni mici ai unei doctorețe care se aplecase înspre el. Cu un ultim efort, a cuprins-o și i-a mirosit țâțele ca pe o floare. Și a plecat.

În seara următoare, aveam examen. A trebuit să mă întorc în Viena, iar după aceea am sărbătorit împreună cu Slawek. Trecusem cea mai grea probă: cea de limbă germană veche. Trebuia să iei un cuvânt, sau mai multe, și să le aduci la forma actuală, explicând modificările fonetice. Profesorul mi-a zis, zâmbind, „nichts böses” (nimic rău). Am luat tramvaiul 38 până-n Grinzing, și am băut până noaptea vinuri din podgorii. Și, după ce m-am întors cu Slawek în cămin, am adormit tun. M-a trezit chiar ea, dimineața. Purta un ghiveci, c-o enormă floare albastră. Mi-a spus: „n-ai nicio floare pe-aici”. M-am gândit să înveslesc un pic atmosfera, și, în timp ce-o chemam în brațe, am zis: „unde s-o pun, lângă fereastră?”. „Nu trebuie decât s-o mai vezi din când în când”.

Mircea Țuglea a beneficiat de o rezidență FILIT pentru scriitori români, acordată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași (2016).

Dionisie VITCU

Prima întâlnire cu Teatrul Național Iași

Aveam 12 ani și eram elev la Iași în clasa cincea la Liceul Clasic Mixt, din spatele Universității Cuza (azi Policlinică Studențească). Locuiam în gazdă, la moșu' Nică, fratele mamei cel mai mare, pe strada Căzărnilor la 59, sub dealul Copoului, din dosul Pavilioanelor CFR. Strada era un drum de țară unde colbul de un lat de palmă te îneca vara în zilele sece-toase și glodul și mocirla în zilele ploioase îmi mozo-leau bocancii și pantalonii până la genunchi. De multe ori întârziam prin Grădina Copou curățându-mă și ștergându-mi încălțările prin iarba înrourată. Eram fugărit de un moșneag scurt și slăbănog, cu barbă și plete albe care era paznic în parc și de care mă minu-nam văzându-l cum citește ziarul fără ochelari.

Urmele războiului erau prezente peste tot. Prin colbul și glodurile pe care le frământam, până ieșeam la strada pavată, găseam cartușe și tuburi de alamă și-mi umpleam buzunarele. Am renunțat la obicei numai după ce tanti Tița, nevasta lui moșu' Nică, femeie severă, aspră și dură care nu mă iubea, mi-a tras o *muștruluială* zdravănă. Mă amenința că-i scrie mamei că m-am obrăznicit. Cu lacrimi în ochi am rugat-o să n-o facă. Mi-am adus aminte că, atunci când am plecat de acasă, mama mi-a dat de grijă - *puiu mamei, de-amu ai să umbli numai printre străini, să nu te înhăitezi cu nimini, să fii cuminte, ascultător, respectuos și să dai bună zâua la tăt omu*. Am început cu „*Bună zâua!*”. În drum spre școală ridicam căciula și spuneam *bună zâua* la toată suflarea care îmi ieșea

în cale și-am văzut că nu mi se răspunde. Câte-o doamnă făcea ochii mari și mirată își vedea de drum. În sat la mine, oamenii, babele se mai opreau și mă întrebau al cui sunt, cum mă cheamă și eu răspundeam frumos și primeam un *brava, să crești mare* și mă bucuram. În Iași...m-am lecuit și am înțeles că în oraș nu-i ca-n Ibănești sau, în *termenii* de azi, *iarna nu-i ca vara!* Coboram Copoul spre liceu printr-o lume străină, grăbită *spre nu știi ce și nu știi unde*, tristă, care nu-mi răspundea la *bună ziua*. Ziduri dărâmate, ruine și moloz. Ici colo câte o clădire strâmbă pe picioare cu ferestre ca niște ochi plânși. Ruine peste tot. Intram prin Universitatea bombardată și priveam cerul deasupra, de unde oricând putea să-mi cadă o cărămidă în moalele capului.

În orașul trist, fără prietenii de acasă, printre școlarii-*orășeni* cu ifose și alintați, îmbrăcat în straie de suman brumăriu, cu fular de lână și căciulă ciobănească, *ieșeam* din decor. Eram privit ca un corp străin printre *alintați*. Dorul de casă, de sat, de părinți și de frați mă ardea. Focul din sufletul meu nu-l ogoea scurgerea timpului. Din cerdacul casei lui moșu' Nică se vedeau gara și trenurile care intrau și ieșeau mereu, chemându-mă parcă să mă ducă înapoi la Ibănești. De învățat, învățam, fără metodă... n-aveam încotro. Le prindeam din zbor, din clasă. Cu matematica nu prea mă înțelegeam, în rest mergea. Tanti Lili, verișoara mea mai mare, se uita uneori prin temele mele și mă ajuta. În special la desen, desena foarte

frumos cu acuarele. Să mă scoată din starea de tristețe în care mă cufundam odată cu trecerea timpului, mi-a promis c-o să mă ducă la Teatrul Național și mi-a făcut cadou *Fram ursul polar*. În loc să mă învelească, lectura mă întrista și am abandonat cititul cărții.

Tanti Lili s-a ținut de cuvânt și într-o seară, în vacanța de iarnă, era în 1949, intram emoționat în Teatrul Național. Sosise clipa să văd cu ochii mei minunile povestite de unii colegi de clasă cu legături directe în misterioasa clădire. În fața *Templului*, în jurul statuii lui Alexandri, pe trepte, printre coloane, puzderie de lume. Încet, încet am ajuns la intrare. Am dat *bună seara* și mi s-a răspuns cu zâmbet, nu ca alta dată, cei de pe stradă. Una dintre doamnele în uniformă, elegantă, senină și primitoare ne-a condus până la scările de marmură arătându-ne calea spre balconul doi de unde am fost preluați de altă doamnă la fel de amabilă și elegantă și conduși la locurile de pe bilete. În jurul nostru, domni și doamne de toate

vârstele, tineri, băieți și fete. Lumea îmbrăcată de sărbătoare se saluta, vorbeau liniștit și se așezau la locurile arătate de doamna care ne-a primit. Nu-mi puteam lua gândul de la haina de suman pe care a trebuit s-o las la garderobă, dar m-am liniștit că și tanti Lili și-a lăsat paltonul și a primit o monedă mare de alamă cu un număr. *După spectacol le ridicăm*, mi-a șoptit ea, liniștindu-mă.

De acolo de sus, de la balconul doi, vedeam Sala prin policandrul care lumina splendoarea de *bombonieră* a Teatrului Național. Nu-mi venea să-mi cred. Sala plină ochi. Un zumzet ca-ntr-un știubei uriaș se auzea din toate colțurile. Mă rușinam că trebuia să

mă uit la zânele goale de deasupra scenei și-mi purtam privirile pe plafonul pictat. Am fost surprins când cineva, aproape de mine, a șoptit, destul ca eu să aud, *uite, pe-acolo a căzut bomba, dacă nu era moartă, pulbere se făcea clădirea teatrului, așa a scăpat de la dezastru*. La un moment dat licuricii din candelabru se ascundeau și întunericul cuprindea Sala într-o liniște de mister. De undeva din spatele cortinei pictate, pe care lumina se închidea ca sub două pleoape, se auzea un sunet ca din clopotele Mitropoliei. Sunetul s-a repetat de trei ori și încet, încet s-a ridicat și cortina de pluș vișiniu. Începuse povestea *Cenușăresei*.

Povestea fetei frumoase, săracă și umilă cu încercările și întâmplările prin care a trecut, m-a ținut cu sufletul la gură și m-a impresionat până la lacrimi. În câteva momente am fost pe cale de a interveni de sus de la balcon să-l ajut pe frumosul prinț să-și găsească aleasa inimii. Am răsuflat ușurat când *binele a învins răul* așa cum am învățat la școală de la doamna profesoară Nanu, diriginta clasei noastre. Povestea Cenușăresei și tâlcul ei m-au făcut să fiu mai puțin trist și să capăt curaj și încredere în mine. *Tătomul cu norocul lui*, vorba mamei.

După optsprezece ani, artiștii care m-au fascinat și mi-au înșeninat într-un moment delicat copilăria mi-au deveni colegi de scenă. Frumosul prinț, junele prim al Naționalului într-o vreme, idolul și comicul răsfățat al mai multor generații de spectatori, George Macovei, mi-a fost partener la debut pe scena ieșeană. Pe Cenușăreasă, minunata și delicata doamnă, artista iubită de colegi și spectatori, Virginica Bălănescu, am întâlnit-o în *Moldovencele vesele*, o piesă a lui Ion Istrati. Artistul emerit Ștefan

Dăncinescu, talent unic, bijutier în tot ce juca, sever cu el și cu tot restul lumii, admirabil partener de scenă, m-a prețuit și admirat în *Opinia publică*, fapt pentru care-i port o pioasă recunoștință. Lui Constantin Sava, Bădia Costică, boierul cu optzeci de fălci de pământ, Barbu Lăutaru, Othello... risipă de talent, bunătate, omenie și colegialitate, i-am fost partener și mi-a acordat prietenia și dragostea lui. Veșnică recunoștință, Bădie Costică!

Rella Ghițescu, talentată, înzestrată cu alese calități pentru comedie, tonică, totdeauna binedispusă, optimistă, minunată parteneră de scenă, m-a adoptat chiar în prima stagiune și m-am bucurat de succes alături de ea în *Muza de la Burdujeni*.

Duduia Anny Braesky, coborâtoare din spița aristocratică a marilor histrioni, Artistă emerită, ne încânta în scenă și în afara ei, ne inspira cu jocul său natural-firesc și, urmărind-o, uneori uitam să-i dau replica în Tartuffe. Ea mă scotea din încurcătură și mă făcea să înțeleg că n-o pot *păcăli*, obișnuită fiind cu farsele colegiale.

Cine ar fi crezut atunci, în seara aceea de decembrie, când pășeam sfios în Templul Thaliei, școlarspectator, că peste ani voi sluji altarul zeiței, că, atunci când urmăream de la balcon Cenușăreasa, peste timp, voi fi coleg și voi respira același aer scenic cu histrionii Teatrului Național, astăzi nume de legendă în istoria Teatrului românesc. Îmi aduc aminte cu nostalgie de acel decembrie când mă încercam pornirile să intervin în ajutorul frumoasei copile și frumosului prinț alb. Timpul a lucrat în favoarea mea. Norocul a făcut să mă bucur de talentul, arta, prietenia și dragostea iluștrilor mei colegi.

Magda URSACHE

Pretexte de dialog

(S)electiv și afectiv despre modele (o întrebare și un răspuns)

Adrian ALUI GHEORGHE: Care v-au fost modelele decisive, formatoare? Cât de important este modelul în formarea unui intelectual, al unui scriitor? Este societatea noastră într-o criză a modelelor?

Magda URSACHE: Răspunsul meu este univoc: da, am avut și am nevoie de modele, de la tinerețe până la bătrânețe. Ce-i rușine? I.D. Sîrbu l-a avut *maître penseur* pe Blaga, Ralea pe Stere, Rădulescu-Motru și Liviu Rusu pe Maiorescu... Modelele spirituale le-am preluat pe toate de la Petru: Eminescu, Maiorescu, Mircea Vulcănescu, Țuțea, Eliade, Vladimir Streinu, D. Stăniloae, Nicu Steinhardt, Daniil Sandu Tudor, Blaga, Dinu Pillat, Goma... Bătrânu meu n-a avut nici fobia tradiției, nici a modelelor. Datul etnic n-a însemnat colivie ori cușcă.

Goethe a avut dreptate: „Nu poți învăța decât de la cel pe care-l iubești”. Magistrul meu a fost mereu Petru. M-a ajutat jumătate de veac să citesc ce trebuie. Iată și o frază decupată de el din Mircea Eliade: „Suntem condamnați să învățăm și să ne trezim la viața spiritului prin cărți”. Înainte de Petru, profesorii liceului Hasdeu: Traian Cristescu de istorie, Gheorghe Olaru de științele naturii, Laurențiu Stan de geografie, Ion Moldoveanu de latină... Le-am prețuit sacrificiul și dăruirea cunoștințelor lor profunde, dar și în răspăr cu dogma stalinistă. Cristescu ne spunea, cu

trimitere la revoluția bolșevică a lui Lenin, că revoluție înseamnă organizare, dar și prostie/ prostime/ prostire.

Vă amintiți, cum să nu vă amintiți? În timpul luptelor din capitală, s-a tras și cu gloanțe adevărate, și cu gloanțe oarbe. „De ce trag ăștia cu gloanțe de manevră?” s-a mirat Bătrânu, sosit în Iași de la scris, de la Mănăstirea Neamț.

Ploaia de gloanțe oarbe egal ploaia de minciuni a început cu „otrăvirea apelor”, urlată de Brateș, la TVR liberă. Tot marca Brateș sunt știrile subiective, când ar trebui să fie obiective. „Mințiți poporul cu televizorul” s-a strigat în piețe contra informației manipula(n)te. Generația Pro-incultură – apăs pe această constatare *incultură*, a fost pregătită de televiziune. Oare ce misie primise Andrei Gheorghe, când intra în emisie (la Radio București), zicând: „Salutare, națiune! Sunt Andrei Gheorghe și am venit să vă spun că sunteți proști”? Și a tot repetat-o, mândru nevoie mare („Eu sunt slav!”), într-un interviu recent. Doar e ridicol să fii mândru de ce ești: român. Ia să fii grec, evreu, rus, albanez, chinez... Și-i răspund lui Andrei Pleșu: grecul I.L. Caragiale a fost un grec atât de român; evreul Nicu Steinhardt a fost un evreu atât de român...

Omul văzător nu gândește, doar vorbește. De pe varii canale TV bat toate vânturile rele: stricarea limbii (conjugăm ca Vanghelie, declinăm ca Grapini și

tăcem ca Iohannis, pozat la Masa tăcerii pe unul dintre scaune), indiferența față de cultură, exhibiția...

Overdoza de prostire ni se oferă în dezbateri, despre orice, oricât, oricum, tocșoul fiind un fel de drog de omorât timpul. Să fie succesul de public, ratingul garantat de mediocritate?

Și hop, teleastul Andrei Gheorghe, cu nepolitețea-n sânge și cu teoria: „E sfidător să vrem o televiziune care să educe un popor”. Menirea ei? Să taie iarbă la câini, pesemne. Divertisment ieftin, manele cu Domnul Minune și cu Domnul Vijelie, reclame la Tampax (Libresse se confundă cu Librex; mondenii fac jocuri de cuvinte neroade, dacă spun, pentru Gaudeamus, Gaudeanus). Doar n-or să fie bieții telespectatori oboșiți de *Profesioniștii* (emisiunea, difuzată în miez de noapte, a dispărut, au rămas reluările *best of*; despre Mircea Eliade ne vorbește doamna Tatoi) sau oripilați de *Memorialul durerii*. Ororile pușcăriilor comuniste nu-s... estetice. Ce nevoie am avea să comemorăm victimele dezastrului comunist? Să le măturăm sub covorul istoriei? Noi așteptăm metanoia (căința) torționarilor? N-o să se întâmple. O știristă accentua greșit: *victime*, așadar vrem să uităm și vocabula *victimă*.

În prefața lui la prima ediție a romanului *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu (acum apărut la Ratio et Revelatio, Publishing House, 2016, o editură care se respectă, respectându-și cititorii), Gabriel Marcel scria că nu atât de uitare e vorba, ci de „un dresaj monstruos pentru care uitarea nu este decât una dintre consecințe”.

Salvarea ar fi ca, scumpindu-se toate, plata abonamentului TV să devină un lux pe care să nu ni-l mai permitem. Am scăpa de golăneala agresivă, de „nifi-

lism”, de „vedetele” recomandând o carte „ușoară”, pe post de terapie antidepresivă. Nu-i ușor, e greu să citești. Una-i terapia prin shopping și alta prin lectură. De model paideic auzise „vedeta” cu pricina? Eu, una, sunt o norocoasă: ocolesc cărțile ușoare, multe, care zădărnicesc prilejul de a citi ceva bun, important și mă îndrept spre lecturi grele, dificile.

Niciodată, dragă Alui, n-am întâlnit un savant, un erudit lipsit de bună-voință pentru poporul lui, pentru cultura poporului său. Exemplaritatea modelelor e clară și din acest punct de vedere. Peter Ackroyd vorbea, într-o conferință din '96, despre *Caracterul englez al literaturii engleze*. Noi de ce ne ferim să vorbim despre caracterul românesc al literaturii române? În '78, Noica era ars de Iorgu Iordan și de Radu Florian, tătânele lui Alexandru, pentru *Sentimentul românesc al ființei*.

Tipul noician de paidee a fost, postsocialist, ținta a tot soiul de ironii, filosoful fiind demonetizat (polifonic) ca guru, căpitan legionar și alte alea, în emisiunile lui Iosif Sava. De revăzut: în Domiciliul Obligatoriu, la Câmpulung Muscel, Noica era anturat de nelegionari ca Al. Paleologu.

„E un reziduu proletcultist acuza asta de legionarism, Magda”, mi-a spus Petru. Modificarea hărții valorilor i se părea un plan de profanare: „Asta e antiselecție, nu selecție”. O afirma și Leo Butnaru, într-un interviu din „Antares”: „La noi s-a jucat un fel de hora dezunirii, și nu hora unirii”.

Am mai spus-o: centrismul dă echilibru, ba chiar încerc să fiu de centru... extrem, ca Radu Cosașu. Nu fac parte nici din tabăra revizionistilor, nici din cea antirevizionistă, însă aș prefera cuvântul re-vizitare. Și-i dau dreptate lui Mircea Platon („Contemporanul”

Adrian Alui Gheorghe

de august, 2016), când susține că nu poate fi vorba de „pustiul spiritual al exilului”, unde n-ar crește nimic (sintagma Sandei Stolojan), nici de „Siberia spiritului” (sintagma lui I.P. Culiănu), convins că după război n-ar fi existat în România „o cultură organică”. Numai „găunozitate”.

Mircea Cărtărescu crede și spune că *Levantul* a așezat „o lespede de neridicat asupra perimatei și obositei poezii românești”. Dar știți ceva? Din *Georgica* a XI-a, cel mai bun vers (neghilimetat, tehnica unor optzeciști) este *te uită cum ninge decembre*; în a IV-a, *așa e jocul/ arză-l-ar focul*, tot fără ghilimele. Ironia sorții? E respins de cei mai tineri decât el și în termeni mult mai radicali. Dacă Mircea Cărtărescu a fost gata să îngroape cu o carte poezia românească, ceilalți se vor groparii lui. Și tot așa: douămiiștii sunt intoleranți cu înaintașii, pe măsura toleranței față de ei înșiși.

Cum a încercat „Dilema” să se revolte contra stereotipurilor encomiastice ale eminescologilor, contra festivismului tâmp, contra comentariului banal? Pomenind de ploșnița de pe guler și de părul de pe pi-

cioare? Numindu-l, în derâdere, Titi și propunând să tragem fermoarul peste acest „geniu fals”? Decretând statuia goală pe dinăuntru? Măcar Grama căuta ceea ce credea el că ar fi stângăcii, agramatisme..., deși până și anacolutul eminesc este genial.

Cât despre Lucian Boia, istoricul de școală nouă vrea să des-facă „mitul Eminescu”, făcut de exegeți rafinați, cu știință de carte. Afirmă L. Boia, strâmbând buzele, că Eminescu „e bun de toate” și că „folosește tuturor ideologiilor”. Și-i vinovat pentru asta? Tot Boia: „E atât de important în conștiința românească, încât fiecare încearcă să se justifice și să se legitimizeze cu Eminescu”. Și, ce-i rău? N-o fac nemții prin Goethe, englezii prin Shakespeare, rușii prin doi titani, Tolstoi și Dosto...?

Am trecut prin „aculturația totalitară”, cum o numea cineva cu obidă, și ca elevă, și ca studentă. Petru le spunea „aculturnici”. Partidul unic gestiona

Magda Ursache

patrimoniul, îl gospodărea și repartiza autori gata tranșați; se dădea ceva Eminescu (gât), ceva Caragiale (carcasă), dar numai ca „demascatori ai racilelor burgheziei”. Mai scăpau ceva „tacâmuri” din Bacovia, din Philippide, din Adrian Maniu... „Moștenirea literară” condamna și ucidea, apoi dezghuma morții. Firește, morți ca Maiorescu, Lovinescu, Iorga, Blaga... Și noi, acum, ce facem? *Călcăm totul în picioare* și o luăm de la capăt cu dez-moștenirile. Criticăm *Doina* lui Eminescu în termeni ca izolaționism, xenofobie, anti-europenitate, incorectitudine politică. Și câte cărămizi nu se aruncă în „trogloditul”, în „extremistul” Eminescu, de parcă nebunul din grădina lui Șuțu s-ar fi multiplicat. Vănăm teme și teorii *deșucheate*, biografeme *deocheate* la Cioran și la Eliade; afirmăm fără păs că Noica „nu a fost model cultural” (doar ucenicii lui, ai Școlii de la Păltiniș, sunt); că Nae Ionescu „nu a fost niciodată un astfel de model” (dar a fost pentru Eliade, care-l considera „cel mai ascuțit dialectician al Universității”, pentru Mihai Șora, care nu-l tratează ca hoț de buzunare intelectuale). Contestăm valorile spiritului ca într-un joc de-a alba-neagra. O fi ușor să treci de la logică matematică la filosofie? Ia să încerce s-o facă detractorii lui Anton Dumitriu, care-i spun marelui umanist „Pa, Toni!”. Și mai e acuza de fundamentalism, de care „se bucură” Stăniloae, Crainic, Voiculescu...

Petru Ursache a avut o opțiune sigură, nedilematică pentru tradiție. Partidul unic și-a propus distrugerea ei, a dat (spus în limbă lemnoasă) „o lovitură nimicitoare” tradiției culturale. Și, acum ce facem? Afirmăm – corect politic! – că valorile noastre neîndoelnice ar fi compromise de... naționalism?

Petru a fost un cărturar curat sufletește, dar în de-

licatețea lui era, cum ar spune Cioran, neîndurător. „Delicatețe neîndurătoare”. Putea să-i prăfuiască elegant, zâmbind, pe detractori, dar distrugerea reperelor etice și estetice l-a asprit în polemice. „Criteriile de valorizare au fost pulverizate, Magda. E babilonie!”. Așa și este. „Cetățuia GDS”, cum i-a spus Gheorghe Grigurcu, a tot operat pe sărite revizuii peste revizuii, iar discriminările s-au făcut tot pe sărite. Doar grupul a fost fondat de profetologul (mai exact, profitologul) Silviu Brucan și de Pavel Câmpeanu, coleg de Doftană cu Ceaușescu și fost adjunct al Ghizelei Vass, la secția internațională CC a propagandei comuniste. Ce-i mai trist e că scuza „s-a distanțat ideologic” se aplică numai unora. Oare Crohmălniceanu, Ornea și Cornea, Pavel Apostol, Popescu-Dumnezeu au toate drepturile, inclusiv acela de a greși („omenește”), iar Noica nu, Eliade nu, Blaga nu, că a trimis un memoriu la CC, după ce a fost scos din Universitatea clujeană cu portarul.

Și ce indulgențe și-o fi cumpărat vigilența și intransigenta poetă comunistă Nina Cassian, dacă ICR (perioada H.-R. Patapievic) a manageriat-o contra unor sume colosale? Nici măcar nu s-a distanțat de doctrină. Reconsiderată, și-a făcut loc la B1, să ne anunțe: „mai am de iubit”. Cei alungați în exil de nedreptățile sistemului comunist au fost ocoliți de moderatorii și de moderatoarele de emisiuni culturalizatoare (care numai culturalizatoare nu sunt), în eroare de pronunție și-n eroare de valorizare corectă.

E disculpat Oscar Lemnaru care l-a fugărit din țară pe Eliade; Marcel Breslașu, care i-a fugărit pe Vintilă Horia, pe Paul Sterian, pe Horia Stamatu... Măcar de s-ar găsi un biograf al poetului Horia Stamatu (1912-1989), în exil din 1941.

În opinia mea, trebuie să scoți în prim plan *esențialul* și să nuanțezi, echilibrat în contestări: Nicoleta Sălcudeanu pune corect, în 2013, întrebarea: „de ce revizuirea a alunecat în revizionism?” (v. *Revizuire și revizionism în literatura postcomunistă*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, s.a.).

Nu, chiar atât de naivi n-am fost Petru și cu mine să credem că după acel Decembrie vom intra într-un paradis al competenței profesionale și al valorizării normale, conform criteriilor ferme. Dar nu ne-am așteptat să prolifereze atâta o dihanie care figurează în bestiarii sub numele de Bonachus, dragonul-monstru care-și elimină excrementele așa fel că dau foc la tot ce ating. Scara de valori a cam fost dată peste cap. Campania contra Eliade, care trebuia demitizat și dat de rușine (de madam' Lavastine și de Dubuisson) pentru că ar fi fost prototalitar, pentru că „legitima regimul Ceaușescu pe latura națională și umanistă” etc. etc. Să-l promovezi e rău, rău, rău! Ceea ce mi-a amintit de Mihnea Gheorghiu care, în noiembrie '44, striga: trădătorii să dea seama în fața poporului de înalta lor trădare”. Pentru el, Cioran și Eliade erau trădătorii numerele 1 și 2, dar se manifesta mai blând decât cei puși pe *culturocid* (mulțumesc, Ștefan Arteni!), după '89.

Spre sfârșitul anilor '80, am depus la „Junimea” antologia *Meșterul Manole. Studii de etnografie și de etnologie*. A fost respinsă, numele Eliade era interzis. După '89, un tiraj a fost topit de un efemer director al aceleiași edituri, N. Crețu. I se indicase, cum se vede treaba, că Eliade era *reacționar*. Intrăm iarși în anormalitate?

Dvs., Adrian Alui Gheorghe, reluați spusa lui N. Iorga: „Nu inteligențele ne lipsesc, ci caracterele”.

Eu nu pot fi relaxată față de trecut. Nu-i judec pe cei torturați în închisori politice comuniste, dacă au avut de-a face cu Securitatea, dar admir caracterele pure: pe monahul de la Rohia, care n-a dat note informative ca boierul Al. Paleologu. De aceea l-aș numi, ca model decisiv pentru mine, pe V. Voiculescu. De ce se vorbește prea puțin despre viața lui? Pentru că e o che-noză? Și-a asumat voluntar suferința, moartea în chin, ca să-și păstreze principiile și să nu cedeze diriguitorilor comuniști. Voiculescu e un misionar al pregătirii cultural-religioase. Din acest motiv o fi minimalizat martirajul său? Că a găsit puterea să moară întru Hristos? Biografia sa ar trebui pusă sub ochii fiecărui elev. Ca plantă de leac. Pe 14 octombrie, mi s-a acordat, la Concursul de creație „Vasile Voiculescu”, Marele Premiu (88 de contracandidați din 21 de județe și din București). A fost cel mai mare dar al toamnei.

V-aș mai spune că, așa cum toaletează edilii Iașului teii și castanii până se usucă, așa se toaletează și istoria literaturii. Avem, după enumerarea lui Adrian Dinu Rachieru, tot felul de istorii literare: istoria „de azi pe mâine”, „istoria exactă”, „istoria recentă”, istoria „scurtă”, istoria „critică”, dar și „alternativă”. Mai toate subiective, din care lipsesc scriitori importanți. O istorie literară n-are voie să-l placheze pe X, pentru a-i micșora spațiul literar lui Y, ca să câștige, în accepție caragialescă, „al nostru”, al grupului. Oare este riscul personal al autorului de istorie literară? Eu cred că e riscant pentru însăși literatura română. Da, societatea noastră e într-o criză a modelelor. Or, criza modelelor duce direct la criza culturii.

Amelia GHEORGHITĂ

HUBRICA: regenerare urbană prin comunități creative

Prim proiect de acest gen din Iași, HUBRICA este un hub creativ ce are sediul în atelierele de proiectare ale fostei fabrici Moldomobila. La doar câteva luni de la formare, proiectul deja înseamnă o comunitate puternică formată din creatori (artiști, arhitecți, cercetători ITC, designers, makers) care doresc să exploreze formule de lucru colaborative, bazate pe antreprenoriat. Proiectul s-a născut din nevoia de asociere sinergetică între specialiști din diverse domenii și consolidarea comunității creativilor din Iași și, în același timp, revalorizarea unui spațiu urban depreciat și marginal, cu o bogată moștenire comunistă. Deși e un concept abia lansat la Iași, Hubrica a reușit deja să deplaseze accentul dinspre boom-ul artificial, centralizat și supraevaluat, atât de specific orașului Iași, către o zonă industrială lucrativă, regenerată prin crearea de spații comune de lucru. HUBRICA, a cărui nume vine de la asocierea dintre cuvintele „hub” și „fabrica”, a reușit să stabilească un trend pozitiv în oraș. Exemplul acestei comunități i-a inspirat și pe alți creativi din Iași. Astfel, în aria plină, fizic, de amintiri din era industrială comunistă va funcționa în curând un teatru independent. Și din ce în ce mai mulți artiști și creatori ieșeni vor să-și mute munca în zona industrială, în noul centru creativ al orașului.

Momentan, în spațiul HUBRICA activează artiști și creatori ieșeni din domenii multiple: arhitectură, electronică și automatică, pictură, design de produs, kraft, papetărie, cosmetică, tâmplărie, sculptură, pro-

totipare digitală, street art, foto-video. Prin amenajarea spațiului comun polivalent, HUBRICA s-a deschis către publicul larg prin ateliere și workshop-uri pe domeniile în care au expertiză membrii fondatori ai hub-ului. În plus, spațiul comun este destinat dezvoltării de proiecte și evenimente neconvenționale (piese de teatru, expoziții, proiecții de film, dezbateri etc.), cercetării și inovației în sectoarele creative și nu numai. HUBRICA are toate șansele să devină cea mai puternică voce a orașului Iași în rândul comunităților creative din țară și din străinătate. A reușit deja să răspundă la o nevoie a ieșenilor: aceea de a se interconecta și de a dezvolta proiecte competitive. „Potențialul creativ are nevoie de încurajare concretă și susținută, într-un hub care să accelereze educația practică a creatorilor locali și subcontractarea de lucrări locale producătorilor. La Iași, acest hub este HUBRICA”, spun inițiatorii proiectului. Le puteți urmări activitatea pe pagina de Facebook a proiectului.

FOTOGRAFIA REGĂSITĂ

Cezar Petrescu, Demostene Botez și Mihail Sadoveanu
Imagine din Arhiva Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Hariclea Darclé către Cezar Petrescu

Hariclea Darclé (Hariclea Haricli) s-a născut la 10 iunie 1860 la Brăila, într-o familie cu rădăcini grecești. Mama Haricleei Darclée, Maria Haricli, născută Aslan, descindea din familia domnitoare a Mavrocordaților și păstra în totalitate amprenta originilor ei nobile, iar tatăl, Ion Haricli, a fost mare proprietar în Teleorman. În istoria muzicii, ea rămâne prin impactul extraordinar pe care l-a avut asupra compozitorilor contemporani. Treisprezece opere au fost scrise pentru vocea ei, fiind interpretate de ea cu un enorm succes de public. *Tosca* de Giacomo Puccini, *La Wally* de Alfredo Catalani și *Iris* de Pietro Mascagni au intrat în patrimoniul mondial al culturii. A murit la 12 ianuarie 1939 la București.

Scrisoarea regăsită face parte din patrimoniul Muzeului Național al Literaturii Române Iași și este un document care ne confirmă că „Măiastra pasăre de basm” și-a trăit ultimii ani în suferință și sărăcie. Scrisoarea, datată 15 octombrie 1938, a fost expediată cu un an înainte de moarte de la Sanatoriul *Filantropia*.

Corina M. Irimiță
Oana Melinte

DOCUMENTUL REGĂSIT

Sanatoriul

Filantropia

București, 15 octombrie 1938

Stimate Domnule Cezar Petrescu

Sunt 6 luni de când am avut plăcerea vizitei dumneavoastră (18 iunie).

Vorbind atunci de multe și între altele despre memoriile mele, dvs. în mod spontan vă luaseți obligațiunea de a obține de la guvern o pensie pentru mine, pensie pe care am pretenția de a o merita!

Aveam deplină încredere că prin autoritatea dumneavoastră fie ca mare scriitor, fie ca director al ziarului guvernului, veți fi putut realiza cât mi-ați promis, mai ales ca venind din propria dumneavoastră inițiativă.

După atâta timp, nemaivăzând nici pe dumnealui Carandino, constat că v-ați dezinteresat cu totul de ceea ce pentru mine însemna liniștea de care am atâta nevoie!

Dacă aș fi prevăzut acest rezultat nul, pretențiile mele ar fi fost cu totul altfel și nu mulțumindu-mă numai cu despăgubirea permanenței mele în București pe tot timpul colaborării mele cu dumnealui Carandino, timp care a durat de la 16 iunie la 13 august inclusiv, tocmai în toiul căldurilor caniculare și sacrificată într-o mică cameră de hotel, pe când atunci puteam să stau la Cotnari, la aer curat și fără cheltuieli de locuință și de restaurant.

Să nu credeți, domnule Petrescu, că avansez acum noi pretenții, dar aflându-mă bolnavă de atâtea luni și acum internată în acest sanatoriu, vă rog ca cel puțin să dați ordin să mi se completeze suma diurnelor.

Am primit de la ziar 20.000 lei care corespund la 40 de zile. Însă socotind chiar numai de la 22 iunie ziua în care mi-ați trimis cel dintâi acout și până la 12 august inclusiv, adică cu totul 52 de zile, sunt 26.000 lei scăzând 20.000 primite, mi se cuvin 6.000 lei respectiv la 500 lei pe zi precum ați convenit cu fiul meu.

De mai multe ori s-a vorbit cu domnul Carandino despre aceasta, dar domnia sa în fiecare dată spunea că chestiunea pensiei s-ar fi realizat în 20 de zile, maximum o lună, astfel că nu am crezut oportun să insist asupra diferenței dar, vă rog, să aveți în vedere că au trecut 6 luni și domnul Carandino niciodată nu a reușit să fie primit de domnul ministru Armand Călinescu.

Vă reiterez rugămintea să dați ordin de plată pentru cele 6.000 lei și, în această așteptare, mulțumindu-vă, vă trimit distinsele mele salutări.

Haricleé Darcleé

P.S. Regret, și vă mai răpesc câteva minute din prețiosul dumneavoastră timp, însă nu vă pot ascunde câtă mâhnire am în suflet văzând această indiferență a guvernului către mine!

*D-nei Sale Personala
Domnului Cezar Petrescu
Director Ziarului Romania*

Ce mai e în trend ?

„Limba literară nu e imuabilă și evoluează, în mare măsură, prin acceptarea (...) unora dintre abateri” (Guțu Romalo.a:532).

De asemenea, existența unor probleme „care cunosc controverse în literatura de specialitate” (Avram:114) susține că cercetarea lingvistică este rezultatul a ceea ce a fost numit „curiozitate lingvistică” (*Ibidem*:115), nu al reformulării unor principii neverificate de cercetătorul însuși.

Având în vedere aceste lucruri, se mai poate vorbi de știința limbii ca despre un sistem cu limite clar descrise sau, mai degrabă, ca despre un ansamblu în care inovația – termen lipsit de o tentă depreciativă – face posibilă o discuție despre nuanțe, granițe ce pot fi transgresate, intuiție intelectuală? Dacă se operează o distincție între *inovație* și *greșeală*, dacă se vorbește despre „atitudinea (...) prudent înțelegătoare a lingvistului, cunoscător al întregului sistem al limbii” (Niculescu: 343-344), dacă manifestarea unui „purism intransigent” (*Ibidem*:348) este subiectul unor lupte de idei, se mai poate vorbi de formule împământenite, de reguli absurde și inutile? Răspunsul aproape că nu necesită a fi formulat dacă percepem fenomenul de acceptare a unor cuvinte de proveniență străină ca fiind o parte componentă a unui sistem deschis, în continuă și intensă evoluție. Caracterul *dinamic* (Bidu-Vrănceanu:39) al limbii este dat de „abateri, inovații care se îndepărtează și contrazic organizarea lingvistică existentă la un mo-

ment dat” (Guțu Romalo.b:42). Dacă admitem faptul că limba trebuie să se *schimbe* nu înseamnă că acceptăm toate schimbările. Considerăm, așadar, că a da unui discurs un caracter voit neologic sau a acorda unor cuvinte calitatea de a fi omniprezente și omnipotente (de exemplu: *vis cool*, *cană cool*, *freză cool*, *persoană cool*, *citat cool*, *font¹ cool²* etc.) nu este decât o dovadă de „originalitate” artificială. Un argument în favoarea caracterului permisiv³ al normei lingvistice este pluralitatea răspunsurilor la întrebarea: *Ce termeni acceptăm, ce termeni adoptăm și ce termeni adaptăm?* Formularea unui răspuns se învârteste în jurul acceptării sau respingerii unor termeni precum *posibil*, *tolerat*, *acceptat*, *oficial*.

Canalizând discuția spre un caz particular, ne vom îndrepta atenția asupra cuvintelor: *trend*, *bomber*, *top*, *pulover*, *sveter*, *trenci*, pentru a arăta că „limba română este dinamică și deschisă schimbărilor, ceea ce implică (...) o mobilitate mare a vocabularului [subl. aut.]” [Bidu-Vrănceanu (coord.):7]. Dintre factorii care contribuie la alimentarea caracterului dinamic al lexicului reținem: „introducerea unor *cuvinte noi* [subl. aut.] [și – n.n. E.C.] dezvoltarea unor *sensuri necunoscute* [subl. aut.] înainte” (*Ibidem*).

De multe ori, asistăm obiectiv la formulări de tipul: *Un sfârșit de săptămână plăcut!*; *Caut un loc de muncă cu jumătate de normă.*, poate din dorința de a păstra trecutul în prezent, de dragul unei nostalgii calde și născătoare de... nimic. Desigur că nu trebuie

să vorbim engleză într-un *background* cultural profund românesc, așteptând un *feedback* pozitiv, dar parcă nici *fundal cultural* nu sună bine; să nu mai vorbim de un context în care așteptăm *conexiuni inverse*.

Lumea modei este, prin ea însăși, un sistem deschis, atât de deschis încât devine, uneori, închis, termenii preluați și retrimiși publicului nespecialist fiind, nu de puține ori, eclecticici, netransparenți, un fel de *dead-end* la nivel lingvistic și comunicațional. Tocmai de aceea, considerăm necesară lămurirea unor astfel de dulcegării, luate cu împrumut, ale societății actuale.

Dacă vorbim/citim/scriem despre modă, inevitabil facem cunoștință cu întrebarea: *Ce e în trend?* Desigur că nu e interesant să știm ce se poartă sau ce mai e nou; e desuet/perimat/vidat de modernism și de *fashion*, pur și simplu nu e în... *trend*. Învelișul sonor trădează fără prea multe semne de neliniște originea cuvântului: engleză, sinonim cu *tendință*. Cât despre vechimea acestuia în limbă, e bine să reținem că a fost înregistrat înainte ca preocuparea pentru *look* să fie vreun fenomen generalizat. Termen economic inițial, a fost articol de dicționar încă din anul 1986 (www.dexonline.ro, s.v. *trend*, DN). Prin urmare, nici el nu mai e atât de *în tendințe*, deși continuă să atragă atenția. Finalul cuvântului nu prezintă diferențe între scriere și pronunțare, articolul și desinența de plural atașându-se bazei: *trendul*, pl. *trenduri*. Cu toate acestea, cratima plasată conștiincios continuă să-l plaseze în rândul cuvintelor străine, de neatins cu morfeme românești: „Trend-ul ciudat adoptat de atleții de la Olimpiada de la Rio” (www.csid.ro); „Nu sunt la curent cu ultimele *trend-uri* în politică.” (www.adevarul.ro).

Dacă lexemul trend pare transparent semantic vorbind (să sperăm că, în viitor, și la nivel de grafie), nu

*același lucru se poate spune despre cuvântul bomber: „Bomberul satinat este ideal pentru serile reci de la malul mării.” (www.andreearaicu.ro). Dacă nu am fi făcut asocierea în chip naiv cu *bombă, bombeu, bombat*, cu siguranță ar fi fost greu de tradus ce fel (de jachetă) este. Nefiind prezent în dicționare, confirmarea a venit via... imagini. Prin urmare, putem spune că acest năstrușnic englezism ascunde o astfel de realitate: un tip de jachetă, subțire, depășind puțin linia taliei, finalizat printr-o bandă elastică, de dimensiuni fluctuante. În final, asocierea cu ceea ce deja știam nu a făcut decât să ne înscrie în rândul celor care nu resping intruziunile străine, prin simplul argument că există și la noi un cuvânt potrivit. În acest caz, jacheta nu e tocmai suficientă.*

Desigur că pe sub un bomber purtăm *un top*; care nu-i nici tricou, nici maiou! Dicționarele nu ne ajută prea mult nici aici, însă asocierea cu un cuvânt existent deja (*top* „parte superioară” – www.dexonline.ro, s.v., NODEX) face ca lucrurile să nu fie chiar atât de noi pe cerul cuvintelor potrivite. Și în această situație, e important să atragem atenția asupra grafiei: *topul, topuri*, și nu **top-ul, *top-uri*.

De la serile de vară, trecem la zilele de toamnă când purtăm, inevitabil, *pulover, sveter, treci*. Pe cât de discutabilă e modalitatea de pronunțate, pe atât de problematică e transpunerea pe hârtie, mai ales că dicționarele nu prea se pun de acord în privința *trendului* (DEX: *pulover/pulovăr*; DN, DOOM₂: *pulover*, pl. *pulovere*). Fiind vorba de interesul pentru formă, DOOM₂ e cel care stabilește direcția într-ale scrisului, fără a oferi însă lămuriri asupra pronunțării. Urmărindu-i statutului în mediul online, nu putem să nu observăm preocuparea pentru eliminarea unor variante precum: *plover, plovăr* etc.: Cum

este corect – plover, plovăr, pulovăr sau pulover? (www.avantulliber.ro); pulovăr | Știi să scrii? (www.scri.ro); Cum este corect – plover, plovăr, pulovăr sau pulover? (www.destepti.ro).

Rămânând în sfera tricotajelor, sinonim cu *pullover* este cuvântul *sveter*, pl. *svetere*. Nici în această situație nu vorbim de variante corecte, folosirea *svetărului* fiind nepotrivită oricărei combinații vestimentare și lingvistice.

Cum mereu poate fi găsită calea ușoară, există varianta *flanel*, pe care am îndrăzni să o percepem ca fiind dialectală sau având un aer ușor desuet – argument în acest sens fiind absența din DOOM₂.

Din dorința de a încheia articolul la toți nasturii, considerăm *un must-have* oprirea asupra *trenciului*. E evident că *balonzaidul* a ieșit, dacă nu din modă, măcar din uz. Deși DOOM₂ îi alocă un articol de dicționar, paginile dedicate modei nu sunt preocupate de diacronie, ci de sincronizarea cu spiritul vestic. Cu toate acestea, rămân în desuetudine, păstrând cratima între baza englezească, (ne)adaptată, și articolul autohton: „Trench-ul, must-have-ul toamnei” (www.unica.ro), „7 moduri neconvenționale de a purta trench-ul toamna asta” (www.one.ro); „Cum purtam trench-ul de vară” (www.fashiondays.ro); „Trenci-ul clasic” (www.andreearaicu.ro); „Trenci-ul este formula magică.” (www.femei-elegante.ro)

Scriem după cum spunem: *trenci* (www.dexonline.ro, s.v., DOOM₂), îl articulăm precum orice alt cuvânt de-al nostru încadrat neutrelor: *trenciul* (v. *taxiul*, *meciul*) și îl numărăm prin adăugarea desinenței *-uri*: *trenciuri*.

În concluzie, ne declarăm adepți ai împrumuturilor întrucât acestea sunt în acord cu realitatea extralingvistică, dar suntem refractari în a accepta termeni

a căror prezență în limbă se justifică exclusiv datorită uzului. Trebuie să fim selectivi, operând cu nuanțe semantice: *a adapta* – *a adopta* – *a accepta* și să acordăm atenție suficientă și vechiului, și noului, fără a uita de răsfoitul paginilor de dicționar, fie ele (și) online.

Bibliografie

Avram, Mioara, *Studii de sintaxă a limbii române*, Editura Academiei Române, București, 2007.

Bidu-Vrânceanu, Angela, *Dinamica sensurilor în româna actuală*, în LL, XLII (1997), vol. III-IV.

Bidu-Vrânceanu, Angela (coord.), *Lexic comun, lexic specializat*, Editura Universității din București, [București], 2000.

***, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Guțu Romalo, Valeria, *Abaterea lingvistică*, în LR, X (1961), nr. 6.

Guțu Romalo, Valeria, *Aspecte ale evoluției limbii române*, Editura Humanitas Educațional, colecția Repere, București, 2005.

Niculescu, Al., *Între corectitudine și greșeală – sau despre „cultivarea” limbii române standard actuale*, în LL, 1972, vol. III.

¹ Cuvânt înregistrat de *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

² Cuvânt atestat de *ibidem*; vezi s.v. *cool*.

³ Considerăm că acest cuvânt, lipsit în prezentul context de notă peiorativă, este justificat pe motiv că se opune ideii de *coerciție, constrângere* – asociată normei.

FILIT 2016. ECOURI...

Anca GOJA

FILIT 4 s-a deschis cu o impresionantă expoziție de grafică dedicată mișcării Dada

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași, ajuns la ediția a IV-a, a debutat în forță cu o expoziție de artă plastică, cuprinzând ilustrații ale unor poeme de Tristan Tzara din colecția lui Thomas Emmerling. Același Thomas Emmerling care, în urmă cu doi ani, oferea posibilitatea vernisării în cadrul FILIT a unei expoziții de gravură de Rembrandt, pe teme biblice. De data aceasta, o expoziție dedicată mișcării Dada, care celebrează libertatea, revolta, simțind nevoia de a zgudui bunul simț și sistemul de reguli bine instaurat al societății.

Expoziția, organizată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” Iași, se intitulează „100 ani de Dada – Tristan Tzara ilustrat de Picasso, Matisse, Arp și Masson”. Este o ocazie nesperată pentru iubitorii de artă din Iași, dar și sosiți din colțuri îndepărtate ale țării, de a privi și admira „pe viu” lucrările delicate, reduse la câteva linii ale lui Henri Matisse, litografiile care amintesc de desenele unor copii, semnate de Pablo Picasso, grafica esențializată, curgătoare a lui

Hans Arp sau lucrările cu aglomerări de detalii ale lui Andre Masson.

Dan Lungu, managerul FILIT și directorul Muzeului Național al Literaturii Române Iași, a declarat că a fost emoționat să se afle în fața unor asemenea lucrări: „Când ajungi în câmpul magnetic al marilor maestri nu poți să rămâi indiferent”. Apoi a adăugat: „Mă bucur că un festival de literatură începe cu un eveniment de artă, pentru că eu cred că de fapt spiritul FILIT e undeva deasupra și încearcă să coaguleze toate energiile pozitive; sunt binevenite și expozițiile de fotografie, și cele de artă plastică și, eventual, spectacolele de teatru, cum am avut în alți ani”.

Tânăra artistă Alexandra Floarea a spus: „Sunt foarte entuziasmată de acest eveniment, pentru că nu doar că îmbogățește cultura Iașului, dar și înlesnește relaționarea directă cu lucrările marilor artiști”, pe care de cele mai multe ori le putem admira doar în albumele de artă sau pe Internet.

Mai detaliat a vorbit despre expoziție prof. univ. dr. Atena Simionescu, rectorul Universității de Artă „George Enescu” Iași, care a oferit câteva detalii tehnice despre modul în care au fost realizate lucrările. Am aflat, astfel, că litografiile lui Picasso sunt gravuri pe piatră calcaroasă, dar realizate în tehnică mixtă, artistul folosind, pe lângă cerneala litografică, și creionul. „Ca modalitate de abordare, să ne gândim la

Dada ca la o reacție de libertate și nonconformism față de societatea marcată de război, deși Picasso întotdeauna s-a manifestat cu o libertate extremă, a arătat Atena Simionescu. Despre lucrările lui Matisse, ea a opinat că tehnica utilizată ar putea fi o peniță pe piatră, iar Hans Arp folosește un tipar înalt, fie cu lemn, fie cu linoleum. În ceea ce îl privește pe Masson, lucrările sale ar putea fi desene litografice, dar și desene pur și simplu; „narațiunea compozițiilor sale este foarte bogată, aproape că am putea citi textele lui Tzara dacă am urmări cu atenție detaliile desenelor”.

Discuțiile au fost moderate de Iulian Pruteanu, președinte al Asociației „Patrimoniu pentru comunitate” Iași. De precizat faptul că expoziția cuprinde și cărțile lui Tzara ilustrate de acești patru maeștri. Ea poate fi vizitată până în data de 31 ianuarie 2017 la Muzeul „Vasile Pogor” din Iași.

Seară Goncourt la FILIT 4

– *Cu aceeași ocazie, liceeni ieșeni au desemnat cea mai îndrăgită carte din 2015 –*

Ediția a IV-a a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere de la Iași acordă o atenție specială literaturii și jurnalismului din spațiul francez, organizând întâlniri cu scriitorii a căror valoare este deja recunoscută, dar și cu ziariști. Prima dintre aceste întâlniri a avut loc joi, 27 octombrie, la Teatrul Național Iași. A fost Seara Goncourt, adică un dialog cu Jean Rouaud, laureat al Premiului Goncourt în 1990 și Nicolas Cavaillès, căruia i-a fost decernat Premiul Goncourt pentru nuvelă în anul 2014. Discuția a fost moderată de Pascal Jourdana, un jurnalist cul-

tural celebru în lumea franceză, și a beneficiat de traducerea Simonei Modreanu.

FILIT știe să șteargă barierele dintre scriitorii români și cei străini. Căci pentru cititori, barierele dintre literatura română și cele străine nu există, cărțile „noastre” și „ale lor” se citesc cu la fel de multă plăcere. Iar pentru ca acest lucru să fie posibil, FILIT are un rol major, organizând cel mai important sistem de rezidențe din Europa de Est, după cum ne-a informat Dan Lungu, managerul festivalului, în deschiderea seriei. A fost o deschidere sobră, cu oficialități locale și județene, cu promisiuni de mai bine, cu speranțe că se va ajunge din nou la performanța notabilă din anul 2014. În 2015 a urmat o ediție-protest, iar cea de anul acesta a fost denumită o „ediție de revenire”.

În ceea ce privește discuția pe tema Premiului Goncourt, se știe că acesta este cel mai prestigios premiu literar francez, care se poate acorda unui scriitor o singură dată în viață. Evenimentul de la Iași a avut loc cu doar o săptămână înainte de acordarea Premiului Goncourt pentru anul 2016. Premiul se oferă pentru o carte, în cazurile de față fiind vorba despre *Viața domnului Leguat*, volumul care marchează debutul literar al lui Nicolas Cavaillès, apărut și la noi, la Editura Humanitas, în anul 2015, în traducerea lui Emanoil Marcu, respectiv despre *Câmpurile de onoare*, de Jean Rouaud, tradus în limba română în anii 80 și apărut la Editura Dacia.

Nicolas Cavaillès s-a născut în 1981, are un doctorat în filologie și este specialist în literatura franceză a secolului XX. Este traducător din limba română și a editat operele lui Cioran în *Bibliothèque de la Pleiade* (Gallimard, 2011). Este autorul mai multor

FILIT 2016. ECOURI...

eseuri de critică literară. Conduce Editura Hochroth – Paris, dedicată poeziei. A editat *Levantul* lui Mircea Cărtărescu.

Jean Rouaud s-a născut în 1952. A urmat studii de filologie, apoi a lucrat puțin în presă. A avut mai multe meserii, printre care cea de librar și de vânzător de ziare într-un chioșc. *Câmpurile de onoare* este primul său roman, care i-a adus Premiul Goncourt la vârsta de 38 de ani. Cartea deschide un ciclu de cinci romane. A mai scris eseuri, cântece, cărți pentru tineret și chiar benzi desenate.

Nu se putea ca cei doi scriitori să nu fie întrebați ce impact are asupra unui scriitor un asemenea pre-

miu prestigios și ce schimbă el pentru scriitura însăși. „Pentru scriitură a fost un avertisment în ceea ce privea a doua carte”, a început Jean Rouaud. „Există un lucru care nu e iertat în mediul literar: succesul. Dar la început vi se pare că toată lumea vă iubeste și vă vrea binele, și de abia apoi vă dați seama că ați declanșat tot felul de frustrări și amărăciuni”. Nicolas Cavaillès a răspuns: „Premiul pentru nuvelă are o expunere mediatică mai mică decât cel pentru roman, dar și pentru mine, și pentru editură a fost ceva neașteptat, nesperat, care i-a dat cărții o a doua viață și i-a permis să ajungă la mai mulți cititori. Mi-a fost greu să-mi văd cartea apărând, să văd

Seara Goncourt. Teatrul Național din Iași
Simona Modreanu, Nicolas Cavaillès, Jean Rouaud, Pascal Jourdana

un obiect personal devenind unul exterior. În primele luni, cartea nu prea a avut succes, apoi premiul a schimbat totul. În ceea ce privește efectul asupra scrierii, aveam o idee pentru o a doua carte, dar apoi am renunțat la ea, pentru că mă temeam să nu spun același lucru de două ori”. Iar Jean Rouaud a completat ideea efectului premiului asupra operei viitoare: „Prevăzusem un ciclu de trei volume. Deci știam ce să fac după *Câmpuri de onoare*. Dar spuneau despre mine că mi-am pus toată viața în primul roman, deci că nu voi mai scrie altul. Și am înțeles că nu mai aveam aceeași marjă de libertate. Nu mi se recunoștea statutul de scriitor. Trebuia neapărat să demonstrez că sunt scriitor. Mi s-a spus: «Dacă dați greș cu următoarea carte, sunteți terminat!». Cel de-al doilea roman, chiar și fără Premiul Goncourt, ar fi avut aceeași temă, dar cu siguranță nu l-aș fi scris în același fel”.

S-a vorbit mult despre moartea romanului într-o Franță cu mândria rănită după experiența celui de-Al Doilea Război Mondial, despre moda unor fraze fără conținut, care nu fac decât să se contemple pe sine, despre nevoia de a ne întoarce la poveste și la personaje, despre cum să spui povești vechi cu o voce modernă și așa mai departe.

În partea a doua a serii, a fost rândul liceenilor ieșeni să urce pe scenă. Un juriu format din 15 elevi de la 7 licee din Iași au acordat deja tradiționalul premiu pentru cea mai îndrăgită carte a anului precedent. Cele cinci cărți dintre care juriul a avut de ales au fost: *Mierla neagră* de Radu Țuculescu, *Moartea lui Siegfried* de Octavian Soviany, *Șoseaua Virtuții*. *Cartea Căinelui* de Cristian Teodorescu, *Iar dimineața*

vor veni rușii de Iulian Ciocan și *Istoria Regelui Gogoșar* de Radu Aldulescu. Tinerii au optat pentru cartea lui Octavian Soviany, despre care au spus că „a reprezentat pentru noi o revelație”, că „răspunde multor întrebări ale tinerilor în legătură cu trecutul”. Octavian Soviany a declarat: „La orice mă gândeam când am scris această carte, dar nu la faptul că va fi pe placul liceenilor. Nu credeam că liceenii sunt interesați de o asemenea carte. În adolescență ne place să ne identificăm cu personajele cărților pe care le citim, iar personajele din romanul acesta nu prea sunt simpatice, nu prea ai cu cine să empatizezi acolo. Vreau să vă spun un singur lucru, că pentru mine acest premiu înseamnă cât un Nobel. Nimeni nu poate spune că juriul a fost manipulat. Mulțumesc mult, mult, mult”.

Expoziția „75 de ani de la apariția Istoriei literaturii române... a lui George Călinescu”

În cadrul celei de-a IV-a ediții a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere de la Iași a fost vernisată, la Muzeul „Mihai Eminescu”, expoziția „75 de ani de la apariția *Istoriei literaturii române...* a lui George Călinescu”, care cuprinde file de manuscris, dactilograme, scrisori (unele adresate lui Ion Barbu), fotografii și câteva volume.

În 2016 se împlinesc 75 de ani de la apariția operei monumentale a lui George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, eveniment marcat de Muzeul Național al Literaturii

Române Iași încă din luna iunie, când au avut loc o expoziție și o conferință legată de activitatea și personalitatea criticului. În ceea ce privește noua expoziție, „avem puse la dispoziția publicului exponate care pun în lumină personalitatea și opera complexă și completă a acestui mare cărturar român. Am insistat nu numai asupra *Istoriei literaturii...*, care este într-adevăr impresionantă în mai multe ediții ale sale, dar și asupra operei sale de istoric și de critic literar și, bineînțeles, nu în ultimul rând de prozator. Toate exponatele sunt interesante, sunt originale și sperăm să suscite atenția publicului”, a precizat curatorul expoziției, muzeograful Corina Negură.

O parte importantă a exponatelor aparține colecției particulare a prof. dr. Nicolae Scurtu din București, care a fost prezent la vernisaj. „Datorită unei înțelegeri cu domnul director Dan Lungu, de un an colaborez intens cu această instituție care se numește Muzeul Național al Literaturii Române. În urma unei solicitări exprese de a colabora la expoziția «75 de ani de la apariția *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* a lui George Călinescu», am pus la dispoziția Muzeului Național al Literaturii Române câteva dintre manuscrisele lui Călinescu, corespondența lui, iconografia lui Călinescu și, evident, *Istoria literaturii...*, ediția Drăgan, ediția Piru și ediția princeps din 1941. Am considerat că este o datorie a unui dascăl, a unui intelectual să facă cunoscută marea biruință a scrisului românesc pe care o reprezintă *Istoria literaturii române...* Această carte este cea mai căutată, cea mai interesantă și cea mai instructivă carte care a apărut

vreodată în istoriografia literară românească, întrucât, pentru prima oară, George Călinescu evaluează din punct de vedere estetic toată literatura română, de la cronicari până la Tudor Arghezi și până la scriitorii afirmați în deceniile 3-4 ale secolului XX”.

Prof. dr. Nicolae Scurtu este de mulți ani preocupat de viața și activitatea lui George Călinescu, el publicând, în 1979, la Editura Minerva, volumul *Scrisori și documente de George Călinescu*. Acesta cuprinde toată corespondența privitoare la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, la modul cum a fost elaborată această carte. „La propunerea profesorului universitar Alexandru Rosetti, directorul Editurii Fundației Culturale „Regele Carol al II-lea”, Călinescu a purces la elaborarea acestei cărți. Multe dintre capitolele ei au fost publicate în paginile revistelor «România literară», «Adevărul literar și artistic», «Jurnalul literar», existent aici în expoziție, precum și în alte reviste. Fie erau fișe biografice, fie fragmente exegetice ale operei scriitorilor români, ale presei literare și așa mai departe. Eu cred că această expoziție reprezintă pentru viața literară ieșeană și pentru viața culturală din România un eveniment sub multiple aspecte”. Despre *Istoria literaturii...* lui Călinescu, prof. dr. Nicolae Scurtu conchide: „E o carte care nu se învechește, care spune tot mereu altceva generațiilor care vin. Este foarte actuală. E una dintre cele mai exacte și mai corecte evaluări estetice ale literaturii române”.

Relaxare și umor la *Seara povestitorilor*

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere încearcă, și chiar reușește, să creeze evenimente cât mai diferite, pentru a atinge segmente cât mai variate de public. Nici măcar Serile FILIT nu seamănă una cu alta, și nu doar în conținut, dar nici măcar ca atmosferă. La ediția a IV-a a FILIT, după o primă seară dedicată premianților Goncourt, o dezbatere grea, în care s-a vorbit despre moartea romanului și alte lucruri grave, a urmat o a doua seară, în care s-a răs pe săturate. Nu a fost un stand up comedy, ci Seara povestitorilor, care a reunit trei povestași (în loc de patru, câți erau anunțați, căci Radu Paraschivescu a fost nevoit să se întoarcă la București mai devreme decât prevăzuse): Florin Iaru, Iulian Tănase și Alex Tocilescu. O seară în care s-a vorbit puțin despre literatură și mult despre pisici, bătaii, baterii de duș, dragoste și fotbal. Și multe altele, căci moderatorii George Onofrei și Vlad Tăușance i-au provocat pe povestitori cu cele mai năstrușnice întrebări, grupate pe trei teme: Gusturi, Fișa de cadre și Texte. La final, a venit rândul publicului să încerce să își potolească micile sau marile curiozități, adresând întrebări, pe care le-au scris pe niște file împărțite de voluntari prin sala Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu”. Deși totul s-a desfășurat ca un concurs între cei trei, până la urmă nu am aflat care e câștigătorul, căci „aplauzometrul”, de prea multă folosință, s-a stricat, iar povestitorii au pus repede de-o coală. Deh, așa e în perioada electorală.

Sunt sigură că în sală, printre spectatori, erau

mulți utilizatori de Facebook. Și, la fel, sunt aproape sigură că majoritatea dintre ei îi au în lista de prieteni pe Alex Tocilescu, Iulian Tănase și Florin Iaru. Ei înșiși se autodefinesc drept *influenceri*. Așa îmi explic de ce moderatorii au ales ca una dintre primele întrebări să stabilească, o dată pentru totdeauna, dacă protagoniștii serii sunt de partea câinilor sau a pisicilor. Și s-a stabilit: toți trei au votat pentru feline. Fără să stea pe gânduri. „Scriitorii, în general, au pisici. Poeții, în general, sunt pisicari; poate unii prozatori țin cu câinii. Dar, în general, scriitorii sunt pisicari, poate pentru că sunt independenți”, a opinat Florin Iaru. De la Iulian Tănase am aflat povestea pisicii nefumătoare Herta, iar apoi că „tradiția spune că unde stă familia Tocilescu e o pisică portocalie”.

Următoarea întrebare s-a referit la un obiect stricat sau pierdut după care cei trei au suferit. Așa am aflat despre mașina Veta și despre bicicleta Velonica, ambele ale lui Iulian Tănase. Așa ne-am dat seama că Florin Iaru suferă după un aparat de fotografiat Praktika 5, cu defect, pe care l-a pierdut. Și tot așa am aflat despre robinetul dușului lui Alex Tocilescu, pe care încă nu l-a reparat, deși s-a stricat în urmă cu 7 (șapte) ani.

Iaru, Tocilescu și Tănase au fost, la un moment dat, provocați să spună cât sunt de bărbați. Florin Iaru a mărturisit că a devenit bărbat în armată, în 1973, când comandantul, aflând că tinerii soldați stau în WC și vorbesc despre filosofie, i-a învățat minte, punându-i să spele closetele. Iulian Tănase a ajuns cu echipa lui de fotbal la un meci, fiind singurul treaz, căci toți coechipierii se afumaseră serios pe drum. Ziua s-a terminat previzibil, cu o înfrângere, cu un

scor spectaculos de 7-1, în care Iulian înscrișese singurul gol pentru echipa lui.

Povestașii n-au scăpat nici de situațiile jenante. Pe care au fost provocați să le dezvăluie. Copilul Florin a spus, odată, că i-a murit tatăl. În război. Și că el s-a născut cam ca Iisus Hristos, dintr-o fecioară. Iar tânărul Iulian a avut o experiență penibilă la radio, fiind căutat de o femeie căreia îi cunoștea doar înălțimea, nu și greutatea. Iar întâlnirea a fost șocantă din punctul acesta de vedere. Apoi s-a învățat minte și, când i se cereau întâlniri, pretindea să primească mai întâi o fotografie.

Ca la orice seară de bal care se respectă, nu a fost ocolită nici violența. Scriitorii au fost întrebați dacă au mâncat bătaie sau dacă, din contră, au dat bătaie. Iulian Tănase a mărturisit: „Eu am bătut ultima oară un *a propos*”. Alex Tocilescu a spus că „Îmi repugnă violența fizică, mai ales atunci când eu sunt victima”. Și ne-a povestit despre o bătaie pe care el, împreună cu alți doi prieteni, au primit-o într-o noapte, în cartierul Militari, din pricina faptului că ascultau jazz la

un radio ținut pe umăr. Au fost acuzați că sunt rockeri de cei 13 băieți de cartier întâlniți în drum, și au încheiat seara fără ca măcar să participe la petrecerea pentru care merseseră pe jos până în acea zonă dubioasă. Florin Iaru a spus: „Eu sunt un băiat fricos, ceea ce înseamnă că sunt foarte periculos la bătaie”. Și ne-a povestit despre bătaia din WC-ul Uniunii Scriitorilor, unde a fost atacat pe neașteptate de Octavian Stoica, și căruia i-a răspuns în așa măsură, încât acesta a stat în spital vreo trei săptămâni.

Discuțiile despre literatură nu au lipsit cu desăvârșire. Cei trei au fost provocați să spună ce carte i-ar recomanda unui extraterestru care ar vrea să cunoască portretul românului. Răspunsurile au fost: *Frații Jderi*, de Mihail Sadoveanu (Iulian Tănase), *Ciocoii vechi și noi*, de Nicolae Filimon (Florin Iaru), și *MJC*, de Ion Iovan (Alex Tocilescu). La capitolul „cărți celebre pe care nu le-ați citit, deși ați spus că le-ați citit”, am auzit pomenite nume de autori precum James Joyce, Bruno Schulz, Nicolae Breban sau Bohumil Hrabal. Și câteva păreri interesante. „Am în-

Seara povestitorilor – Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași

tâlnit mai mulți critici care au scris despre cărți pe care nu le-au citit” (Florin Iaru). „Când eram mult mai tânăr citisem mult mai mult decât acum” (Iulian Tănase). „Cândva a circulat pe Facebook o listă cu cele mai bune 10 cărți pe care le-a citit cineva. Eu am avut lista cu cele mai bune 10 cărți pe care nu le-am citit niciodată”.

Una dintre ultimele întrebări a sunat astfel: „Ce cred femeile din viața domniilor voastre despre ceea ce scrieți?”. De la Florin Iaru am aflat că în viața sa sunt două tipuri de femei: unele care îl iubesc pentru că e „zurliu” și nu citesc ce scrie, deci nu au nicio părere despre textele sale, și unele care citesc și îl întreabă: „Asta de acolo sunt eu?”. Așadar, sfatul său pentru scriitori este: nu dați iubitelor/ iubitelor/ mamelor/ fraților să citească ceea ce scrieți! Alex Tocilescu a răspuns scurt: „Eu am fost căsătorit 12 ani cu o poloneză și am publicat cărți în română”. Iar Iulian Tănase a opinat: „Femeile din viața noastră iau foarte personal tot ce scriem noi. Ele au impresia că totul e despre ele. Și eu prefer ca femeile cu care am avut treabă vreodată să nu mă citească. Eu, dacă aș fi femeie, nu m-aș încurca cu un scriitor. Tocmai de aceea sunt singur acum, pentru că toate femeile s-au prins”.

În final, scriitorii au răspuns întrebărilor venite din public, care s-au referit la premiul Nobel, la nemurire, la tabieturi, la religie, la colecții de orice, la aventuri și experiențe ratate și la... cum arată raiul. Seara s-a încheiat cu o sesiune de autografe.

Cui îi pasă de proza scurtă?

Festivalului Internațional de Literatură și Traducere îi pasă de proza scurtă. A dovedit-o organizând, sâmbătă, 29 octombrie, la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, dezbateră „Cui îi pasă de proza scurtă?”, la care au participat patru prozatori (Florin Iaru, Bogdan Munteanu, Alex Tocilescu, Cristian Teodorescu) și un „cititor de roman”, cum s-a autodefini criticul Dan C. Mihăilescu.

Discuția a pornit de la „complexul monumentalului la români” – scriitorilor noștri li se impune mereu sarcina de a scrie monumental, de a se desfășura pe sute de pagini, de a aborda teme grele, de a zugrăvi societatea în toată complexitatea ei. „Undeva înăuntrul nostru, măcar al celor de vârsta mea, spunem că genul scurt este tinerețea care vrea să se afirme repede, fără efort. Este un fel de ejaculare precoce. Se spune că genul scurt nu lasă să se vadă că nu ai respirație, că nu ai talent arhitectural. Cu toate acestea, există în genul scurt opere geniale”, a spus Dan C. Mihăilescu, asumându-și declarat rolul avocatului diavolului. În sprijinul acestor idei, povestitorii au nominalizat trei autori de proză scurtă care au generat „mari schimbări de macaz” în literatură: Cehov, Salinger, Borges. Florin Iaru l-a adăugat în această listă scurtă pe Karel Capek. În acest punct al discuției, Bogdan Munteanu și-a amintit de unchiul său și s-a întrebat dacă aceste nume l-ar putea convinge de valoarea prozei scurte. Căci ultima oară când au vorbit la telefon, imediat după ce unchiul îi citise lui Bogdan Munteanu cartea de proză scurtă, i-a spus: „E foarte

faină, dar astă-noapte am visat că ai scris un roman. Hai, apucă-te de lucruri serioase”. „Obsesia monumentalității ne face să trecem pe lângă ceea ce ar trebui să fie starea normală a prozei. Decât să te apuci de roman, mai bine scrie, frate, ce-ți iese. Și renunță la prejudecățile astea, cum că dacă n-ai scris roman nu ești decât un pârlit de nuvelist. Criticii spun adesea unui autor de povestiri: «Îl așteptăm să confirme în roman». De ce să confirme în roman? Lasă-l, dom'le, în amarul lui, să confirme în proza scurtă!”, a spus Cristian Teodorescu. Florin Iaru a remarcat numărul scăzut de prozatori în țara noastră, dar și lipsa prozei scurte de observație, într-o societate care

oferă subiecte din belșug. „Dar unde e literatura de consum?”, s-a întrebat Iaru. „Unde e cezarpetrescismul?”, l-a îngânat Dan C. Mihăilescu. „Avem numai scriitori care vor Nobelul?”, s-a mai mirat autorul *Povestirilor cu final schimbat*.

Acesta a arătat diferențele de scriitură dintre povestire și roman, înclinând mai mult spre rigurozitatea celei dintâi: „Dincolo de scurtimea ei, în proza scurtă n-ai voie să greșești nimic. În proza scurtă, fiecare cuvânt e important, în timp ce în roman poți să bați câmpii cu grație. Proza scurtă trebuie să fie impecabilă. Iar asta denotă cunoașterea meseriei. Sunt un tot mai mare admirator al prozei scurte, în primul

Public la dezbateră „Cui îi pasă de proza scurtă?”

rând pentru că acolo găsești o lume extrem de condensată”.

În continuare, s-a adus în discuție rolul cenaclurilor literare. Florin Iaru a remarcat că, la cursurile sale de creative writing, mulți tineri se plâng că, venind din meserii foarte diverse, nu au cu cine discuta despre pasiunea lor: scrisul. „Rolul unui cenaclu este în primul rând discuția și limpezirea capului”, a spus el. Iar Cristian Teodorescu și-a amintit de cenaclurile la care el a participat: „Ne dădea peste picioare de ne învinețea”, a spus el, referindu-se la criticile dure la care erau supuse textele cenacliștilor. „Unii, săracii, plecau de la cenaclu atât de jumuliți, încât ziceai: gata, au terminat cu poezia sau cu proza. După două, trei săptămâni, iar îi vedeai. «Bă, când pot să mai citești și eu?». Și gândeau: o să vă arăt eu vouă cu textul meu cel nou”.

Atât Florin Iaru, cât și Cristian Teodorescu, alături de un alt autor de proză scurtă, Marius Chivu, au înființat, anul acesta, o publicație dedicată în exclusivitate genului scurt: Revista Iocan. Aici sunt publicați autori cunoscuți și necunoscuți publicului, după criteriile valorice foarte stricte. Pe de altă parte, Florin Iaru și Marius Chivu susțin, de câțiva ani, cursuri de scriere creativă, dedicate în principal prozei scurte. „Noi am făcut niște cursuri de creative writing, de fapt de scriere literară corectă. Principalul nostru scop a fost să eliminăm prolixitatea, burțile din text”, a arătat Florin Iaru, declarându-se surprins de rezervele de talent descoperite în aceste ocazii. Cu toate acestea, durerea scriitorilor este că proza scurtă nu se publică și nici nu se prea citește. Cristian

Teodorescu știe că editorii spun că publică proza scurtă la capitolul „pierderi planificate”. „Revista Iocan nu vrea să omoare romanul, nu vrea să-l muște de picior. Ea pur și simplu dă înapoi la o tradiție, la tradiția prozei scurte. Noi am avut o astfel de tradiție”, a completat Teodorescu.

Pe de altă parte, revistele literare de tradiție nu se mai citesc. În opinia lui Cristian Teodorescu, cititorul caută în paginile lor polemice literare, dacă există, eventual un interviu cu un autor, însă pe când să citească literatură propriu-zisă se oprește, obosit. Florin Iaru a remarcat că prozatorii nu se citesc între ei, chiar dacă publică în aceste reviste. Iar Dan C. Mihăilescu este de părere că îndepărtarea de revistele literare și opțiunea tot mai frecventă pentru a citi literatură în mediul online denotă dispariția autorității criticii. În alte timpuri, romanele apăreau întâi în foileton, în reviste, pe capitole, și fiecare capitol trebuia să fie de sine stătător – a remarcat Teodorescu. Exista un public care urmărea aceste texte. Exista, de asemenea, o relație vie între cititor, revistă și autor, a mai spus Cristian Teodorescu, și a conchis: „Lucrurile astea sunt pe dispărutele”.

Inevitabil, discuția a ajuns și la felul în care este predată literatura română în școală. Un mod care, adesea, îl îndepărtează pe elev de carte, îi taie pofta de a citi. Florin Iaru: „În școala românească, dacă elevul citește o poezie sau o proză, școala îi spune că nu a înțeles-o, pentru că autorul a vrut să spună altceva. După ani de zile în care ți se spune asta, se creează un reflex”. Cristian Teodorescu: „Adesea, autorul devine un pretext. De ce să-l mai citești pe autor, când

pot să-l citesc pe cel care spune ce a vrut să spună autorul?”. Florin Iaru: „Sentimentul tânărilor este că a citi este o inutilitate, pentru că oricum nu înțelege”. Și tot Iaru, dar despre scris: „Multă lume are scrisul deformat din școală, când i se spune: scrie frumos, scrie cu stil, scrie cu metafore. Dar de ce nu scrii, domnule, ce s-a întâmplat! De aici vine marea nenorocire a scriitorului român”.

În finalul dezbaterii, invitații au răspuns întrebărilor publicului, inclusiv ale unor elevi dornici să știe ce s-ar putea face pentru îmbunătățirea sistemului românesc de învățământ.

Florin Iaru și Cristian Teodorescu, față în față cu liceenii ieșeni

Florin Iaru și Cristian Teodorescu au fost doi dintre invitații Întâlnirilor Clubului „Logos”, petrecute în cadrul Festivalului Internațional de Literatură și Traducere, ediția a IV-a. Clubul Logos s-a născut acum patru ani, în cadrul FILIT, primul invitat fiind prozatorul Marius Chivu, pe care elevii l-au îndrăgit imediat. De data aceasta, maștrii prozei scurte au vorbit, s-au alintat și s-au certat (doar puțin) în fața liceenilor ieșeni, spre deliciul acestora. Iar tinerii care au adresat cele mai năstrușnice întrebări au fost răsplățiți cu câte un exemplar al Revistei Iocan, ajunsă la numărul al doilea, și născută la inițiativa și prin grija celor trei scriitori menționați deja.

Întâlnirea a fost moderată de Serinella Zara, care a prezentat, de la bun început, activitatea și opera celor doi scriitori, pe tot parcursul evenimentului

dând citire unor opinii critice sau fragmente din textele semnate de Florin Iaru și Cristian Teodorescu. Amândoi foști profesori, amândoi ziariști la Cașavencii – se înțelege că atât Iaru, cât și Teodorescu s-au simțit ca peștii în apă în fața tinerilor, destinându-i și dându-le curaj să pună întrebări. După un scurt periplu prin biografia lui Florin Iaru, când am aflat cum era cât pe ce să se angajeze în industria textilă și cum în schimb, întâmplător, a ajuns gestionar la Cartea Românească, după ce am aflat câte ceva despre debutul lui Cristian Teodorescu, la 14 ani, în „Vânătorul și pescarul sportiv”, s-a trecut la lucruri (și mai) serioase.

Serinella Zara i-a întrebat pe cei doi prozatori ce cred despre angajarea socială a scriitorului. Florin Iaru: „Eu cred că sunt un om neliniștit. Am doi băieți, unul mai măricel, unul mai mic, și mă interesează lumea în care cresc. Nu toți scriitorii participă la viața cetății. Există unii care sunt separați de cetate. Așa sunt făcuți. Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Ion Iovan – sunt oameni care își construiesc lumea lor, separată. Nu înseamnă că nu sunt scriitori. Sunt scriitori excepționali. Dar din punctul acesta de vedere, ei nu sunt intelectuali. Intelectualul e cel care participă la viața cetății. Nu există altă definiție. Ca scriitor eu sunt obligat să nu mint. Scriitorul bun nu minte, nu păcălește pe nimeni. Nu orice adevăr este adevărat în literatură și nu orice minciună este minciună în literatură. Poți să minți în literatură, dar rezultatul e adevărul. Adevărul tău. Când scrii, scrii numai ce înțelegi, ce percepi, ce simți și nu ce vor alții să percepi, să simți, să transmiți. Ca

FILIT 2016. ECOURI...

scriitor, tu trebuie să-ți iubești toate personajele. Trebuie să-l înțelegi și pe cel rău, și pe cel criminal, și pe cel zgârcit, și pe cel îndrăgostit, și pe cel care moare, și pe cel care trăiește. Tu îi faci, ești părintele tuturor. Din cauza asta ești obligat să înțelegi cum gândește fiecare om. Dacă nu înțelegi cum gândește personajul tău, nu-l poți scrie. Asta numesc eu cinste sau adevăr în literatură. Adică adecvarea la obiect. Și atunci ceea ce văd în jur, indiferent că-mi place sau nu-mi place, eu sunt obligat ca autor și ca scriitor, din nefericire român, să analizez cu mijloacele prozei, ale literaturii, care nu sunt talgere variabile, nu e balanța legată la ochi. Și ce văd eu? În clipa în care un politician, un po-

litruc, un ideolog, un vândut deschide gura, eu știu dinainte ce o să spună. Nu-mi trebuie mai mult de cinci cuvinte din gura cuiva ca să știu cum gândește. Și atunci cum să nu râzi? (...) Așa e lumea de azi. Sunt obligat, ca scriitor, s-o descriu”.

Cristian Teodorescu: „La început, prin anii 90, am avut impresia că dacă scriu despre una, despre alta ajunge, fiindcă aveam o părere bună măcar despre o parte din politicienii care apăruseră sau reapăruseră. Treptat, însă, mi-am dat seama că majoritatea nu vor altceva decât să fure și din cauza asta mint, se prefac, sunt ipocriți. Dacă s-ar fura ei între ei ar fi distractiv. Nenorocirea e că ne fură pe noi. Și atunci eu cred că

Florin Iaru, Cristian Teodorescu și publicul lor, liceenii

unul dintre rosturile mele e să le spun celor din buzunarul cărora fură politicianul, fostul securist, bancherul, celor care se întreabă «măi, dar de ce în buzunarul meu nu sunt bani, și la alții sunt prea mulți», să le spun ce cred eu despre lucrurile astea. (...) Există un mare dezavantaj al faptului de a spune ce crezi în presă și nu numai în presă. Îți faci o mulțime de dușmani. (...) Politicienii, unii oameni de afaceri trebuie priviți cu toată neîncrederea și sper ca voi să aveți suficientă minte încât să dați osatură și temeinicie și arțag societății civile, fiindcă pe politicieni dacă îi lași de capul lor se ușurează de sus către noi. Singurul argument de care știu ei e argumentul străzii. Aștia ies pe stradă și ne strică socotelele. Aveți curajul să ieșiți în stradă atunci când vi se pare că e ceva în neregulă! Aveți curajul să vorbiți voi între voi! Unii dintre voi, sper că nu dintre cei care sunteți aici, s-ar putea să mai ia un ban de la SRI, să mai pârască pe acolo. Nu face nimic. Cu cât sunt mai mulți cei care spun ce cred cu gura mare și cu toată convingerea, cu atât mai mult turnătorii devin inutili, fiindcă ce să mai pârască dacă voi spuneți cu gura mare ce credeți? (...) Preventiv, trebuie să aveți gura mare”.

Florin Iaru a fost întrebat ce crede despre o afirmație a lui Vargas Llosa, cum că „democrația este masca mediocrității”. În esență, scriitorul a afirmat că este de preferat o societate mediocră, dar în care ești liber să îți croiești propriul drum, să îți cauți fericirea așa cum o înțelegi tu, și nu cum ți-o impun alții, mai puternici. Cristian Teodorescu a fost provocat să se exprime pe tema soartei prozei scurte: „Cred că de

fiecare dată când apare câte o nouă generație sporește și interesul pentru proza scurtă. Fiecare generație de scriitori începe cu proza scurtă. Sunt destul de puțini cei care încep cu roman”. Teodorescu s-a arătat încrezător în apariția, în momentul de față, a unei noi generații de prozatori, luând în considerare numărul mare de texte primit la redacția Revistei Iocan. „Spre deosebire de generația '80, unde majoritatea scriitorilor erau absolvenți de filologie sau filosofie, cei de acum au toate meseriile posibile și vin cu experiențe de viață care îți îmbogățesc interioritatea”. Ambii invitați au atras atenția asupra obiceiului editurilor de la noi de a le cere scriitorilor romane, proza scurtă fiind desconsiderată. Cu toate acestea, există în istoria literaturii universale numeroși mari autori care nu au scris decât proză scurtă. Cristian Teodorescu i-a îndemnat pe tineri să citească, pentru că „mai întâi cititul, apoi scrisul”, căci, se știe, „cărțile se nasc din cărți”. În ceea ce privește „nefericirea scriitorului român”, Florin Iaru a explicat că aceasta provine din numărul mic de cititori, nu mai mult de 1.000 – 1.500 la o carte. El a explicat faptul prin exodul, după 1990, al oamenilor bine pregătiți, care au obișnuit cititul. „Eu cred că Cristi Teodorescu are, în acest moment, mai mulți cititori în Polonia decât în România”, a mai spus Iaru. Acesta le-a citit elevilor o parte din notițele sale din telefon, luate în vederea scrierii unor eventuale proze scurte. Notițele, unele aparent absurde, altele șocante prin sinceritate, au făcut deliciul tinerilor.

Veronica D. Niculescu și Radu Paraschivescu s-au întâlnit cu liceenii ieșeni

Una dintre dimensiunile admirabile ale Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași, acum ajuns la ediția a IV-a, o constituie faptul că implică tinerii. Începând de la munca voluntarilor, adolescenți cu mult bun-simț și dispuși să alerge, pe perioada desfășurării festivalului, de dimineața până seara, fără să se plângă de oboseală, și până la întâlnirile scriitorilor cu liceenii, care îi stimulează pe adolescenți să citească literatură contemporană și le dă posibilitatea să își potolească micile curiozități în discuții directe cu autorii.

Am asistat la o astfel de întâlnire, ai cărei protagoniști au fost scriitorii Veronica D. Niculescu și Radu Paraschivescu, la Colegiul Național Iași, un liceu de prestigiu, cu elevi de o inteligență mult peste medie, care m-au impresionat prin vocabular și spontaneitate. A fost una dintre „Întâlnirile Alecart”, un proiect care se derulează de opt ani și care este coordonat de profesorii Nicoleta și Emil Munteanu. Proiectul tocmai asta își propune, să organizeze întâlniri între elevi și scriitori, dar sunt invitate periodic și reviste literare, iar an de an Alecart este partener al FILIT. Alecart este și numele revistei editate în cadrul proiectului, iar redactorii săi sunt invitați la evenimente literare, cum a fost, anul acesta, cazul Festivalului „Poezia e la Bistrița”.

De data aceasta, scenariul întâlnirii a presupus discutarea a două cărți: *Cu inima smulsă din piept*, de Radu Paraschivescu, respectiv *Spre văi de jad și*

sălbăție, de Veronica D. Niculescu. Romanele au fost mai întâi prezentate de două eleve din clasa a IX-a: Viviana Ghiorghian, respectiv Ioana Tătărușanu. Am admirat la cele două fete limbajul elevat, profunzimea decriptării textelor și, nu în ultimul rând, stăpânirea de sine, căci nu e ușor să vorbești liber în fața unui amfiteatru plin de adolescenți. Discuțiile au fost moderate de prof. Nicoleta Munteanu, iar în partea a doua a întâlnirii spectatorii au avut posibilitatea să le adreseze invitațiilor întrebări. În sală au fost prezenți și elevi ai Colegiului Național de Artă „Octav Băncilă” din Iași, în finalul evenimentului un cvartet de flaut interpretând două bucăți muzicale de Bizet.

Veronica D. Niculescu: •„Cartea asta are foarte multe cotloane ascunse. Uneori mă întreb, ca Miranda (personajul principal din *Spre văi de jad și sălbăție*, n.r.), dacă să public sau să nu public, și atunci mă gândesc: o să se vadă lucrurile acelea, pentru că aș vrea să ajungă numai la un cititor foarte atent și apropiat de cel care a scris. Acum trei ani când am început să scriu cartea asta, îmi doream să am o poveste în care să locuiesc cât mai mult. (...) Am vrut să scriu de fapt o carte despre fractura magică dintre ce scrie un scriitor la un moment dat și ce trăiește el în viață. Inițial mi-am dorit să fie o carte a contrastelor: dacă în basm avem îndrăgostiri, câini, țestoase, tot felul de personaje, în viața Mirandei se întâmplă cu totul altceva. Fata care scrie povestea asta trăiește o depresie, a pierdut iubirea, a pierdut orașul în care locuia, e departe de familie. Voiam tot timpul să inversez elementele. Dacă în basm se întâmplă ceva alb, în viață să fie negru. Însă treptat mi-am dat seama că lucrurile sunt mult mai complicate și mai nuanțate

FILIT 2016. ECOURI...

decât atât și toate aceste punți între basm și realitatea acelei fete nu sunt mereu inversate. Asta ar fi marea mea bucurie, ca cititorii să descopere aceste punți. (...) Alegi să fii oricine atunci când scrii, dar până la urmă fiecare personaj e al tău, e construit din tine și ești tu într-o oarecare măsură”.

• „E o problemă mereu cu ecranizările. Știm că se spune mereu că filmul e mai prost decât cartea. Problema e alta: sunt arte diferite. Trebuie scris un scenariu, iar scenariul, dacă îl compari ca text literar cu romanul, este altceva. Eu am făcut exercițiul ăsta, când la TIFF, acum câțiva ani, era un concurs de scenarii. Pentru că stăteam foarte prost pe partea finan-

ciară, nu știu ce traduceam sau nu traduceam, am zis: hai să scriu și eu un scenariu. Și mă trezeam la 5 dimineața în fiecare zi și până să înceapă ziua de lucru scriam la scenariu. Am luat ca punct de pornire o povestire mai lungă din volumul de debut. Am scris un scenariu de scurt metraj care a și câștigat premiul la TIFF. Între timp o duceam mai bine, dar m-a bucurat premiul, că mi-am luat o bicicletă. Este o experiență foarte bizară să-ți transformi propriul text, scris într-un anumit fel, în scenariu de film. Dispare tot comentariul, dispar acele gânduri pe care noi poate le-am scris, și trebuie să reduci totul la scene, la dialoguri, la momente. Textul meu s-a transformat

Veronica D. Niculescu și Radu Paraschivescu, față în față cu liceenii ieșeni

foarte mult, nu mai este aceeași poveste. Am descoperit că bătrânul pe care în povestea mea îl însoțeam într-un ton melancolic, trist, este înconjurat de foarte multă veselie, de foarte multă nepăsare, oamenii cu care se întâlnește nu au nicio treabă cu ceea ce se va întâmpla, fetele din redacție mănâncă covrigi, în timp ce el e realmente preocupat de un lucru foarte grav și va muri. Și mi s-a părut mult mai apropiat de viață ceea ce se întâmplă aici. Pe urmă nu m-a mai interesat. A venit o propunere să se facă un film după acest scenariu, dar nu m-a interesat. Pentru mine, experiența rescrierii textului a fost mult mai importantă și interesantă, m-a dus într-o zonă nouă, după care am scris povestirile din *Roșu, roșu, catifea*, dintre care unele sunt doar din dialoguri, deci cred că mi s-a deschis acest gust”.

Radu Paraschivescu: • „Într-adevăr, această carte m-a schimbat într-o măsură. Cartea a presupus o documentare, și documentarea a presupus un drum în Portugalia. Îi știam pe portughezi drept niște oameni foarte serioși. Când am ajuns acolo, mi-am dat seama că m-am păcălit. Marea schimbare a fost grila de percepție față de portughezi, care sunt aparent niște oameni foarte politicoși, curtenitori, simpli, ospitalieri, dar care pe turist îl falsifică, sau încearcă să îl falsifice. De ce spun asta? Pentru că m-am dus în plimbările mele prin Portugalia într-un loc în care se petrece o parte din acțiune, teoretic. Un loc străjuit de un sequoia uriaș, în care există Fântâna dragostei, în care Pedro și Ines își trimiteau biletele. (...) Și am căzut în capcana asta. Mi-am spus: ce frumos au conservat locul ăsta atâtea sute de ani și noi nu suntem în stare să terminăm Arcul de Triumf. Ca să aflu că

era, de fapt, o făcătură de la sfârșitul secolului al XIX-lea care prostea turiști. Și atunci am spus: bine, am să protestez și eu istoria. Cartea aceasta este o expresie a mefienței mele față de istorie. Am încasat castanele cuvenite când am spus: domnule, eu nu cred în istorie. Avem voie să nu credem în anumite lucruri. Unii nu cred în fusta scurtă, alții nu cred în pistrui, alții nu cred în istorie. Eu nu cred în istorie. Am fost întrebat de ce. Am spus: pentru că n-am trăit atunci, nu știu cum a fost. Păi există documente. Nu știm cum au fost scrise. Luați manualul de istorie din 1983 și o să descoperiți că Ceaușescu a fost genial”.

• „A existat o perioadă în care eram un scriitor frenetic de scrisori. Nu le trimiteam pe toate, pentru că aveam o doză de simț al ridicolului care mă cenzura la vreme. Dar îmi plăcea să scriu scrisori. Și mi se părea, la un moment dat, o idee imbecilă pe care am jugulat-o la vreme, că scrisoarea e mai importantă decât cartea”.

• „Paradoxul este că oamenii care au libertăți nu au libertate. Cei care decid soarta altora, cei care au supuși și sclavi și oameni care ascultă, care le execută ordinele, sunt prizonieri. Sunt prizonierii alianțelor, sunt prizonierii vremurilor, sunt prizonierii propriilor decizii. Pe de altă parte, cei care sunt urgisiți, obidiți, săraci, flămânzi, vai de ei, au această supremă libertate. Pe de o parte avem alianța, care ține loc de iubire; dragoste fac hangii și slujnicele, nu regii. Regii efectuează alianțe”.

• „Nu știu cât de psihanalizabil vă pare lucrul ăsta: încerc să-mi rezolv, scriind, lucrurile la care nu mă pot uita. De mic, dacă eram la cinematograful, la un film istoric, și se pregătea o execuție, ieșeam din sală. Chit

că nu se arăta nimic. Dar nu suportam ideea. Nu suport sângele. Știu, mi se spune: e ketchup, n-a murit, mai joacă și în alte filme, e unul chiar mâine. Am o slăbiciune vizuală înfiorătoare, pe care încerc s-o vindec scriind lucruri la limita suportabilului. M-am rugat să nu cumva să facă cineva un film după cartea asta și să mă invite la premieră, pentru că aș face o figură jalnică”.

Angelo Mitchievici, scriitor

Literatura joacă un rol mult diminuat față de cel performat înainte de 1989

FILIT și-a dobândit un renume printre manifestările literare naționale și încearcă să-l păstreze în ciuda vicisitudinilor tipice pentru orice inițiativă culturală în România. Literatura joacă un rol mult diminuat față de cel performat înainte de 1989 și dincolo de explicațiile firești care fac referire la contexte, condiționări, spirit al timpului, realizăm că este prea puțin, că acest dezinteres ia temperatura societății în care trăim și dă o măsură a blocajelor cu care ne confruntăm. De aceea un festival care pune literatura pe primul plan este mai mult decât benefic, este necesar, se integrează într-o strategie de reconstrucție a țesutului cultural necrozat al societății românești. Am participat la Seara Goncourt, mai precis la dialogul cu Jean Rouaud, laureat al premiului Goncourt pentru roman, și Nicolas Cavallès, laureat al premiului Goncourt pentru nuvelă, traducător din Cioran și un connaisseur al operei acestuia, cel care a îngrijit

ediția monumentală a operei lui Cioran în colecția Bibliothèque de la Pléiade a prestigioasei edituri Gallimard.

Mi s-a părut interesant felul în care Jean Rouaud a abordat tema romanului, mai precis rolul romanului în cadrul literaturii franceze. Scriitorul califica perioada cuprinsă cu aproximație între anii '40 și anii '80 în Franța, cea a triumfului structuralismului, telquelismului, noului roman drept una care a decuplat Franța de la statutul de hegemon cultural european. În opinia lui Rouaud acest fapt a ținut de evacuarea poveștii (histoire) din roman și înlocuirea cu o scriitură unde numai fraza în sine contează, unde noțiunile de autor sau de personaj sau de intrigă devin auxiliare. Numai ceea ce fraza poate spune contează, dar nu despre un referent anume, ci despre ea însăși, fapt echivalent cu castrarea romanului de ceea ce-i conferă forța, și anume, spiritul poveștii care dă un sens lumii în care ne aflăm. În momentul apariției romanului sud-american care acordă un rol central poveștii, uneori chiar în forma ei fondatoare, arhaică și anume mitul, romanul francez exila povestea într-un limb al inutilului, al secundarului. Reinjectarea cu poveste a romanului, este de părere Rouaud, constituie pentru cultura franceză o reparație care însă vine cumva prea târziu.

Nicolas Cavallès mi s-a părut de o modestie rar întâlnită, cu o arie de preocupări extinsă de la Cioran la bandă desenată, un fin cunoscător al câmpului literar. Mi-aș fi dorit ca discuția să alunece și spre analiza raportului dintre nuvelă/ povestire și roman, a fost prea puțin și cumva lucrurile au depins de excelentul moderator, Pascal Jourdana. Într-un fel, mi-aș

dori ca aceste dezbateri să aibă loc și în literatura română, să aibă mizanscena potrivită, să aibă șansa să-și câștige publicul și să și-l educe.

Junkfood-ul intelectual substanțial stipendiat care se revarsă din benele de gunoi ale televiziunilor face un contrast trist cu efortul real și leal de a edifica un eșafodaj cultural. În ce mă privește, întâlnirea cu elevii unuia dintre cele mai prestigioase licee din Iași, Liceul „Mihai Eminescu”, a fost minunată și grație organizatorilor, prof. Mihaela Apetroaie și prof. dr. Costina Creiță, excelente gazde. Am mers în acest liceu alături de Doina Jela, al cărei roman *Villa Margareta* apărut la editura Polirom în acest an merită toată atenția și căreia i-am putut organiza prin intermediul USR, Filiala Dobrogea, o lansare la Facultatea de Litere din Constanța. Mă simt foarte apropiat de acest public tânăr, inteligent, educat, cu un interes viu pentru literatură și mă îndatorează atenția acestor tineri. Mi se pare o inițiativă excelentă a organizatorilor de a îi pune în contact pe scriitori cu acest public care se formează acum. Am primit întrebări inteligente, am fost atent la felul în care curiozitatea lor transformă cartea în spațiu al experienței și la felul în care gândesc posibilitatea de a deveni la rândul lor scriitori.

Sunt minunate aceste generații de tineri față de care simt o mare prietenie și apreciez devotamentul și dedicația profesorilor care-i formează. Celălalt eveniment în care am fost implicat direct a fost organizat de doi dintre cei mai buni profesori din Iași, Nicoleta Munteanu și Emil Munteanu, soț și soție, pe care-i cunosc de pe vremea când mergeam cu proiectul meu de la ICCMER (Institutul de Investigare a Crimelor

Comunismului și Memoria Exilului Românesc), „Caravana cinematografică”, în liceele ieșene. Emil Munteanu coordonează cea mai bună revistă realizată cu liceeni, dar la un nivel care face din ea o revistă culturală de o deplină maturitate, este vorba de revista „Alecart”.

Mă întreb cum sunt prețuiți în Iași acești doi profesori excepționali pe care i-aș oferi drept exemplu oricui ar dori să aibă un model? În cadrul evenimentului, am ținut o conferință la Teatrul Fix pentru elevii sosiți acolo, o conferință despre poezie, mai precis despre lărgirea cadrului de percepție a poetului, conferință care a integrat și o mică discuție despre poezia lui Bob Dylan având ca fundal filmul lui John N. Smith, „Dangerous Minds” (1995), în al cărui soundtrack au intrat și lyricsurile lui Bob Dylan și Dylan Thomas. Am fost convins să o public în următorul număr al revistei Alecart. Mi-a plăcut să-i ascult și pe cei doi fotoreporteri, Cosmin Bumbuț și Elena Stancu, cu proiectul lor „Teleleu” și să văd și fragmente din lumile sublunare explorate de ei, familii rome, pușcăriași, persoane cu handicap etc.

O serie de evenimente s-au suprapus, ori s-au aflat în proximitate astfel că am ratat să-l ascult pe Dan C. Mihăilescu, spre exemplu, cu discursul său savuros și inteligent în dialog cu Ciprian Măceșaru. Poate că aici ar trebui schimbat ceva, ofertele FILIT-ului fiind foarte atractive nu numai pentru publicul ieșean, ci și pentru scriitorii veniți la festival și pentru oricine ar dori să urmărească acest eveniment. Le mulțumesc organizatorilor pentru faptul de a fi fost invitat, romancierului Dan Lungu, directorul acestui festival, și lui Florin Lăzărescu, un alt romancier

foarte bun, și un scenarist deja consacrat, de care mă leagă foarte multe. Este meritul lor de a fi ținut pe linia de plutire FILIT cu toate dificultățile întâmpinate.

Cristina Hermeziu, publicist, traducător

„Revoluția” FILIT 2016. Decupaj subiectiv

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere FILIT, a patra ediție, a avut loc la Iași între 26 și 30 octombrie 2016: cinci zile, 35 de evenimente, 90 de participanți din Bulgaria, Elveția, Franța, Norvegia, România, Rusia. O revoluție? În ciuda unor piedici administrative, scriitori, critici literari, jurnaliști, profesori universitari, studenți, liceeni, public larg, voluntari au vibrat și în acest an în jurul literaturii, într-un oraș de peste 300.000 de locuitori, centru universitar, cu veche tradiție culturală și spirituală. Un oraș care-și asumă și pelerinajul la moaștele Sfintei Parascheva, dar și plimbarea mitică pe lângă teiul lui Eminescu, un oraș care, deși n-are cinematografe publice funcționale și decente, a dat unul dintre cei mai premiați cineaști ai momentului – Cristian Mungiu, un oraș pe fruntea căruia scrie, orgolios și legitim, Junimea, cu un șir lung de nume de scriitori clasicizați, dar și un oraș cu scriitori tineri, traduși în numeroase limbi, precum Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici sau Florin Lăzărescu, inițiatorii, acum patru ani, ai FILIT. Chiar de la început s-a anunțat, cumva defetist, că ștacheta pe care ediția din 2014,

beneficiind de mijloace financiare superioare, a ridicat-o foarte sus, e de neegalat. Mă gândesc însă că, oricâtă ampoare ar avea un festival de literatură prin logistica sa, până la urmă esența sa ultimă e de neierarhizat, nu ai cum să compari emoția literară și umană a unor întâlniri. Scriitorii sunt unicate iar mărturisirile lor, ochi în ochi cu publicul, creează o magie a clipei care nu poate fi nici interșanjabilă și nici prețluită de la un an la altul, de la o ediție la alta.

Și spuneți-mi și mie cum să pui în balanță, cum să alegi între:

- sala plină a Teatrului Național, la o discuție cu scriitorii francezi, premiați cu Goncourt, Jean Rouaud și Nicolas Cavaillès, moderată de Pascal Jourdana; puloverul olimpien și banal, ca de Pol nord, al lui Jean Rouaud, povestind pe scenă despre provocarea și voloritatea scriitorului de a reinjecta poveste în frază, după ce toată lumea a decretat moartea romanului; timiditatea de adolescent și de scriitor autentic a lui Nicolas Cavaillès, mărturisind tortura și miracolul de a-ți vedea un obiect intim – prima carte – devenind obiect public;

- șarmul impetuos al lui Dan C. Mihăilescu și bulimia sa literară, declarând că detestă la nouvelle cuisine, o farfurie prea largă, pe care găsești o măslină și o rucola, pe când apetitul său literar are nevoie de densitate, de confortul și îmbrățișarea pe care ți-o dau fotoliile cu picioare și gheare de leu; Florin Iaru de neoprit, decretând magnanim că în epica Românie de azi ar trebui să apară câte 500 de prozatori pe zi (inocent clin d’oeil la atelierile de scriere creativă...);

- spumoșii povestitori de la Seara povestitorilor (Florin Iaru, Iulian Tănase, Alex Tocilescu, moderați

FILIT 2016. ECOURI...

de George Onofrei și Vlad Tăușance) la spiritele cărorora unii s-au prăpădit de răs iar alții nu, și unde Iulian Tănase a reamintit o inspirată definiție a scriitorului, „hoț de povești și hoț de frumusețe”;

- seria de „scriitori printre liceeni”, unde, în licee, Veronica D. Niculescu și Adela Greceanu, Cristian Teodorescu și Florin Iaru, Angelo Mitchievici și Doina Jela, au fost primiți cu ovații, ca niște rock star, și li s-au disecat, cu voce tare, cărțile și personajele;

- istoricul Lucian Boia, sobru și hâtru, aruncând publicului dens din aula Bibliotecii Centrale, un „noi ne tragem din comunism mai mult decât din daci și din romani”;

- întâlnirile surprinzătoare cu liceenii care citesc (și cu profesorii lor excepționali!) și care fac incredibile reviste de literatură, la Iași, unde scriu despre „bobina narativă” din Solenoid sau despre „poezia acosmică a lui Acosmei”, un fel de „hârleț ce îți răscolește inima” (am citat din revista ALECART);

- stolorile de voluntari, elevi și studenți, cu vestele lor fosforescente, dirijând invitații și circulația literaturii la FILIT, în orașul Iași;

- plimbarea privilegiată prin Copoul auriu, cu scriitori-oameni și apoi căutarea înfrigurată a paginilor, îndoite acolo unde întâlnirile de la festival ne-au așezat semne prețioase;

Dan C. Mihăilescu la Colegiul „C. Negruzzi” Iași

- răspunsurile, emoționante, la întrebarea „de ce te simți european”, pe care am pus-o participanților, jurnaliștii de la Courier International, scriitorii din Franța și din România, dar și publicului venit la ultima dezbatere de la FILIT 2016.

Decupajul subiectiv continuă cu impresiile unora dintre participanți, scriitorii, jurnaliști, funcționari culturali, pe care i-am întrebat cum s-au simțit, ce li s-a părut bun, și mai ales ce ar mai putea fi îmbunătățit, la edițiile viitoare. (<http://adevarul.ro/news/eveniment/revolutia-filit-2016>)

Andra Petrariu

Întâlnirile „Alecart” din cadrul FILIT 2016

„Bine ați venit la FILIT, bine ați venit printre filele cărților”, a spus Nicoleta Munteanu la prima întâlnire „Alecart” din cadrul Festivalului Internațional de Literatură și Traducere (FILIT) Iași de anul acesta, dar v-o spunem și noi prin rândurile care urmează.

Întâlnirile „Alecart” au devenit deja o tradiție în cadrul FILIT, sute de elevi ieșeni având ocazia să-și întâlnească la fiecare ediție scriitorii preferați, să le adreseze întrebări și să primească autografe. Prima întâlnire „Alecart” a avut loc joi, 27 octombrie, în Sala de Festivități a Colegiului Național Iași, și i-a avut ca invitați pe scriitorii Veronica D. Niculescu (cu *Spre văi de jad și sălbăție*) și Radu Paraschivescu (cu romanul *Cu inima smulsă din piept*), vizibil impresionați de primirea călduroasă de care au avut parte.

Veronica D. Niculescu: „Cred că locuim în fiecare carte pe care o citim”

„Romanul *Spre văi de jad și sălbăție* a fost pentru mine ca o bijuterie veche, a cărei valoare și a cărei strălucire se descoperă treptat”, a pornit discuția Nicoleta Munteanu, care, ghidată de freamătul din sală, i-a invitat pe elevi să le pună întrebări invitaților. Astfel, aflăm despre carte de la Ioana Tătărușanu că este „un vertij al sentimentelor, un roman al încercării de cunoaștere a sinelui, un roman al feminității”.

Veronica D. Niculescu a povestit cum a fost construită cartea, arătând că are foarte multe cotloane ascunse: „Când am început să scriu, îmi doream să am o poveste în care să trăiesc cât mai mult. Am vrut de fapt să scriu o carte despre fractura magică dintre ce scrie un scriitor la un moment dat și ce trăiește el în realitate”. În privința identificării cu personajul pe care l-a creat, scriitoarea spune că „eu nu sunt Miranda, dar exact în clipa în care confirm de fiecare dată că nu sunt un personaj sau altul mint, pentru că sunt în fiecare dintre personajele mele”.

Deși nu obișnuiește să o facă în scrierile sale, autoarea a mărturisit că scenele din copilăria Mirandei sunt inspirate din propria copilărie: „Nu mă interesează să scriu despre mine, nu găsesc o plăcere în asta, dar este singurul loc unde fac recurs la propria-mi persoană într-un mod atât de nerușinat și pe față” (râde).

Întrebată dacă și-ar dori ca romanul *Spre văi de jad și sălbăție* să fie ecranizat, scriitoarea a răspuns nu, oricât de flatant ar fi, și că „este o experiență foarte bizară să-ți transformi propriul text în scenariu de film”.

Veronica Niculescu a mărturisit că speră că, plină de energia oferită de Iași, să ajungă acasă și să pregătească o nouă schiță de carte. „Cred că locuim în fiecare carte pe care o citim. Când citim și cartea e bună, ne mutăm acolo. Și asta nu costă aproape nimic. Faptul că astăzi cărțile sunt scumpe e argumentul celor care nu citesc. De fapt, e cea mai ieftină distracție”, a încheiat ea.

Radu Paraschivescu: „Cartea este cea mai bună agenție de turism din lume”.

Întrebat dacă această carte l-a schimbat în vreun fel, Radu Paraschivescu a afirmat că da, într-o anumită măsură. „Cartea asta a presupus o documentare și un drum în Portugalia. Primul lucru pe care l-am văzut acolo a fost un afiș cu un concert al lui Nicolae Guță – s-a amuzat autorul. Sigur, ăsta e un detaliu, Portugalia este o țară fascinantă atunci când nu încercă să ne mintă istoricește”. Astfel, scriitorul a recunoscut că nu crede în istorie și că această carte este o mefiența a sa față de aceasta: „Unii au spus că este un roman istoric și am avut onoarea să îi contrazic”. Radu Paraschivescu a împărtășit liceenilor și faptul că romanul *Cu inima smulsă din piept* este unul despre limită, dezvăluind totodată oroarea sa de a vedea secvențe de violență sau sânge. „Am o slăbiciune vizuală înfiorătoare, pe care încerc să o vindec scriind lucruri în limita suportabilului”, a spus acesta, adăugând că s-a rugat ca nu cumva să facă cineva un film după această carte și să îl invite la premieră. „Aș face o figură jalnică”, a continuat autorul râzând.

Ghidul nesimțitului a surescitat de asemenea interesul elevilor de la Colegiul Național. Despre acesta,

Radu Paraschivescu a spus că a apărut din necesitatea unei forme mai fășnețe de a face educație. „A fost scris cu multe tușe ironice, dar ceea ce s-a înțeles greșit din el a fost că nesimțirea este o caracteristică a românilor. Cu totul fals”, a insistat. Continuând într-o notă umoristică, Nicoleta Munteanu l-a provocat pe scriitor să facă un scurt ghid al elevului nesimțit. Și l-a făcut: „În viziunea mea, toți elevii sunt simțiți. Nu mă băgați în capcane”, s-a amuzat scriitorul.

Fiind la vârsta la care sunt în formare, elevii au fost curioși să afle unde își mai pot găsi modelele azi, moment în care scriitorul a declarat că încă mai crede în puterea exemplului. „Cred și în puterea cititului. În momentul în care citești, nu doar că te decuplezi de la cotidian, ci pur și simplu îți pui niște aripi. Cartea este cea mai bună agenție de turism din lume, e cea mai ieftină și cea mai frumoasă formă de explorare”.

Hanne Ørstavik: „Cea mai mare teamă a mea este aceea de a nu fi iubită”.

„Ceea ce va urma vă va arăta că orice carte este în primul rând prilejul unei interogații despre noi înșine”, a spus Nicoleta Munteanu la începutul celei de-a doua întâlniri „Alecart”, care s-a desfășurat vineri, 28 octombrie. De data aceasta, elevii s-au bucurat de compania a două scriitoare străine, discuția pornind de la romanele *Iubire*, scris de norvegiana Hanne Ørstavik, și *Femeile lui Lazăr*, al rusoaicei Marina Stepnova. Cele două scriitoare, cu ajutorul interpretelor care au reușit să țină pasul cu brio cu vorbirea alertă a elevilor, au răspuns curiozităților din public, împărtășind poveștile din viața personală care au stat la baza cărților lor, idei despre persona-

jele lor, precum și despre tema principală adusă în discuție și cea mai de efect printre tinerii liceeni, respectiv iubirea.

„Dar ce înseamnă de fapt iubirea?”, s-a întrebat Hanne Örstavik, completând că, dacă ești detașat și nu ești conectat la propriile sentimente, nu ai cum să simți și să înțelegi răspunsul la această întrebare. Scriitoarea a mai spus despre carte că a scris-o atunci când tocmai a devenit mamă. „Stăteam cu copilul nou-născut în brațe, mă uitam la el și eram disperată pentru că nu știam cum să fac să știe cât de mult îl iubesc. Poți să spui «te iubesc» din nou și din nou, dar când este cu adevărat adevărat?”, a adăugat, dezvăluindu-și în fața publicului propriile incertitudini și frici. „Am scris acest roman pentru a-mi analiza temerile personale. Și mă sperie foarte multe lucruri, dar cea mai mare teamă este aceea de a nu fi iubită”.

Marina Stepnova: „Uneori, în timp ce scriu, lucrurile ies de sub control și cartea se scrie singură”.

„Romanul Marinei Stepnova a fost pentru mine o revelație”, a declarat coordonatoarea întâlnirilor „Alecart”. „Este o carte a războiului, despre cel mai aprig și mai sângeros război, care este cel din inimile personajelor”, a împărtășit de asemenea Tamara Bivol, unul dintre redactorii „Alecart”, întrebând-o în același timp pe scriitoarea rusă dacă îi putem atribui iubirii o anumită logică. „În ceea ce ține de dragoste, vreau să vă zic că nu poate să existe nicio logică”, a răspuns autoarea în limba rusă, scuzându-se râzând că, deși a trăit zeci de ani la Chișinău, nu a mai vorbit limba română de 20 de ani și că a uitat tot.

La eveniment a fost prezentă în sală și traducă-

toarea cărții, Antoaneta Olteanu, care s-a bucurat alături de elevi de întâlnirea cu scriitoarea. Tinerii au fost interesați să afle și dacă în Rusia există o reală libertate a scriitorului de a se exprima, la care a venit afirmația că în acest moment este o libertate absolută.

Surprinsă de curiozitățile tinerilor liceeni, Marina Stepnova a afirmat că „uneori, în timp ce scriu, lucrurile ies de sub control și cartea se scrie singură”. (<http://www.suplimentuldecultura.ro>)

Eli Bădică

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași

Spre sfârșitul lui octombrie 2013, o certitudine căpăta contur: la Iași luase ființă cel mai mare festival literar din România – Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași (FILIT). Ediția din 2014 nu avea decât să o confirme, prin zeci și zeci de invitați de marcă. În anul următor, însă, piedicile politice și administrative au amenințat existența festivalului.

S-a organizat atunci o ediție de protest, care a ținut doar trei zile și a avut doar doi autori străini invitați (Evgheni Vodolazkin și Slobodan Despot), programul axându-se mai mult pe traducători și scriitori autohtoni. Cu valuri de susținere, din străinătate și din țară, o mică parte din echipa inițială a FILIT – în frunte cu managerul festivalului, binecunoscutul

scriitor Dan Lungu, căruia i s-a alăturat o echipă de la Muzeul Național al Literaturii Române de la Iași, unde cel din urmă este și director –, a rămas pe poziții. Astfel încât, anul acesta, FILIT a avut loc, din nou, timp de cinci zile (26-30 octombrie), cu peste treizeci de evenimente – dezbateri, mese rotunde, întâlniri profesionale, discuții, ateliere, vernisaje etc. –, cu zeci de scriitori români sau străini (din Franța, Rusia, Norvegia) invitați, cu traducători, jurnaliști culturali și critici literari.

De altfel, în timpul deschiderii oficiale a ediției din 2016 a festivalului, de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași, înaintea primei Seri FILIT, Seara Goncourt, același Dan Lungu spunea că aceasta era o ediție de revenire, o încercare de „a căpăta, din nou, altitudine”, de a readuce festivalul la anvergura primelor două ediții – mai ales la cea din 2014, când ștacheta fusese ridicată foarte sus.

Totodată, acesta insista pe aspectul înființării fundației culturale mult-promise de către politicienii ieșeni, singura posibilitate pentru a continua FILIT-ul în condiții firești, fără presiuni externe. Mai ales că, din acest an, a fost abordată și o nouă strategie: festivalul a fost transformat într-o platformă culturală. Din primăvara lui 2016, FILIT a pus bazele unui amplu sistem de rezidențe, treizeci și două în total, șase pentru autori români, douăzeci și șase pentru traducători din limba română într-o limbă străină, un parteneriat dezvoltat împreună cu Memorialul Ipotești de la Botoșani și care, astăzi, afirma Dan Lungu, „este cel mai important sistem de rezidențe din Europa de Est”. Până când FILIT își va recăpăta strălucirea de la primele două ediții, voi trece în re-

vistă cele mai relevante evenimente la care am asistat la Iași, la sfârșitul lui octombrie.

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași a debutat, în premieră, cu un vernisaj, aducând laolaltă două segmente de public care se întâlnesc rar: iubitorii de literatură și pasionații de artă. Expoziția de grafică „100 ani de Dada – Tristan Tzara ilustrat de Picasso, Matisse, Arp și Masson”, organizată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” Iași, a fost pretextul perfect pentru o seară caldă, relaxată și bogată în interpretări vizuale. I-au urmat alte trei Seri FILIT.

Joi, 27 octombrie, a avut loc Seara Goncourt, cu autorii francezi Jean Rouaud, laureat al Premiului Goncourt pentru romanul *Câmpurile de onoare*, și Nicolas Cavaillès, Premiul Goncourt pentru nuvelă, pentru *Viața domnului Leguat*, moderați de jurnalistul Pascal Jourdana, o întâlnire consistentă, despre dificultatea de a scrie după ce primești un premiu important chiar la începutul carierei, despre căutările formelor narrative potrivite, libertatea scriitorului, Noul Roman Francez, genuri, traduceri și multe altele.

Vineri, 28 octombrie, discuțiile s-au mutat de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” în Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu”, unde s-a petrecut, spre deliciul publicului, o „confruntare” a povestitorilor, denumită Seara povestitorilor. Dezbateră finală – trei autori români, Florin Iaru, Iulian Tănase și Alex Tocilescu, moderați de George Onofrei și Vlad Tăușance, s-au întrecut în a spune povești des-

FILIT 2016. ECOURI...

pre pisici, momentele jenante din viețile lor ori întâzierile care le-au marcat parcursurile, ce făceau în urmă cu douăzeci de ani, după ce obiect pierdut sau stricat au suferit și altele asemenea, care au extaziat audiența.

Cea de-a treia Seară FILIT l-a avut ca invitat pe Lucian Boia, unul dintre cei mai cunoscuți istorici români, într-o întâlnire care a purtat numele „Istoria ca ficțiune” și a disecat relația lui Boia cu istoria, precum și istoria sa personală. Moderatorul a fost un alt istoric, ieșeanul Dorin Dobrințu.

Pe zi, evenimentele numeroase nu au făcut decât să dezvolte, printre participanți, nevoia acută de a se teleporta. Întâlnirile scriitorilor cu liceenii – fie chiar la școală, în unele dintre cele mai bune licee ieșene, fie în alte contexte, precum Teatrul Fix – au fost, ca de obicei, cele mai surprinzătoare, cele mai ofertante, tinerii venind cu zeci de întrebări pertinente, cu lecturile la zi și dorința de a-și cunoaște cât mai mult autorii favoriți. Nu au fost de trecut cu vederea nici dezbaterile dintre scriitori, cele dintre traducători, critici literari ori jurnaliști, celelalte vernisaje sau atelierele practice plănuite. De la Iași nu pleci niciodată altfel decât cu tolba încărcată de povești și lucruri la care să meditezi, până la o nouă ediție.

Ceea ce vă dorim și dumneavoastră, cititorilor.
(<http://blog.goethe.de>)

Seară FILIT cu Lucian Boia – Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași

Elena Ghilan, Ștefania Matei

Întâlnirile Alecart: Angelo Mitchievici & „teleleu”

Cea de-a treia „Întâlnire Alecart” la FILIT, desfășurată în atmosfera caldă, impregnată de mirosul cafelei și de muzica lui Bob Dylan, de la Cafeneaua Teatru Fix, a avut două episoade: o conferință al cărei pretext a fost recenta decernare a Nobelului pentru Literatură și o poveste despre ce înseamnă de fapt să umbli „teleleu” prin lume, surprinzând realitatea prin obiectivul unui aparat de fotografiat și transpunân-

d-o în reportaje sociale.

Ce ne mai spune poezia astăzi? E întrebarea care s-a aflat în miezul conferinței despre poeți și textieri, poezie și lyrics, susținută de Angelo Mitchievici, prozator, critic de film și critic literar, eseist, membru în Colegiul de Onoare al revistei „Alecart”. Apoi, am înlocuit plimbarea reconfortantă printre poezii cu o experiență curajoasă, atipică, nonconformistă ai cărei eroi sunt jurnalista Elena Stancu și fotograficul Cosmin Bumbuț. O experiență numită simplu, dar sugestiv: „TELELEU”.

Am descoperit, prin discursul riguros al lui Angelo Mitchievici, că poezia presupune în primul

„Teleleu” cu Elena Stancu și Cosmin Bumbuț

rând „o conectare sensibilă la ce se petrece în jur”. „Autoportret”, „Un hoit”, „Tambourin man” și „Un urs cu picioare scurte și burtă mare” sunt doar câteva dintre poeziile disecate și aduse mai aproape de noi. O răsturnare a interpretării standardizate pe care ne-o oferă școala, o plonjare în abisul sensibilității poemului autentic, o apropiere de pulsația cotidiană care se reflectă exclusiv în poezia adevărată. Modernitatea unor astfel de texte vine din intensitatea imaginilor în care „colateralele nu vizitează direct zone intense”, ci provoacă o mutație care atinge inclusiv receptorul ce nu este „excesiv școlarizat”. Așadar, momentul poetic se poate declanșa oricând și totul poate deveni act autentic de ființare și de percepție a lumii.

Cât despre surprinzătorul, pentru unii, laureat Nobel, Angelo Mitchievici susține că gestul Academiei suedeze este el însuși „un gest poetic care are scopul de a aduce poezia mai aproape de acei oameni ce au fost nevoiți să stea departe de formele de educație”, primind-o însă prin forma muzicii. Chiar dacă poezia are propria muzicalitate, propria rezonanță, transpusă muzical poate ajunge mai ușor în subconștientul tinerei generații, provocând o mutație esențială, aspect redat și în filmul „Dangerous minds”, a cărui problematică e susținută și de versurile și muzica lui Bob Dylan. Michelle Pfeiffer, în rolul principal, urmărește strategia unei profesoare, într-un liceu cu elevi din medii periferice, care reușește să schimbe gândirea tinerilor din acele „clase cu nevoi speciale”. Susținând că această convertire de raționament este întreținută de simplitatea unui context, invitatul afirmă că „poezia vorbește despre lucrurile cele mai simple, cele mai sensibile care coexistă cu banalul, cu

toate că există o cordialitate extinsă însoțită de un cod”. Angelo Mitchievici afirmă că, de cele mai multe ori, „nu căutăm poezia unde trebuie”, dar, în ciuda acestui fapt, ea ajunge la noi pentru că „este magmatică”, obligându-te să empatizezi cu substanța ei.

Am descoperit apoi, în partea a doua a întâlnirii, ascultându-i pe Elena Stancu și Cosmin Bumbuț, că proiectul „Teleleu” a luat naștere din dorința puternică a jurnalistei și a fotografului de a-și împlini visul exprimării libere, evadând din monotonia și constrângerile unor joburi în care documentarea nu reușea niciodată să atingă, din cauza timpului insuficient, subiectul în întreaga lui amploare. „Am făcut fotografie de modă și publicitate 15 ani, am fost bun în ceea ce făceam, câștigam bani, nu asta era problema, dar, la un moment dat, m-am oprit deoarece mi-am dat seama că nu sunt fericit cu ceea ce fac și am ajuns într-o închisoare unde am avut ocazia să fac fotografii, să surprind poveștile gardienilor și deținuților. Am scos și o carte în 2012 în urma acestei experiențe, câștigând un premiu pentru cea mai frumoasă carte”, a mărturisit Cosmin Bumbuț. Elena Stanciu ne-a vorbit apoi despre ce a însemnat experiența ei jurnalistică înainte de „Teleleu”: „O perioadă am fost la o agenție de presă, dar nu puteam să numesc scris ceea ce făceam eu acolo; trebuia să realizezi toate știrile după o structură, făceai în fiecare zi același lucru și era frustrant”.

Proiectul le-a schimbat în mod radical viețile: o mică rulotă albastră le-a devenit casa în care au scris și au călătorit prin lume în căutarea subiectelor ce urmau să fie abordate, având prilejul de a le diseca și de a cunoaște povești, experiențe care prin prisma

fotografiei și a jurnalismului proiectează o imagine a omului, a vieții și a realității de zi cu zi. Experiența din penitenciare a fost reflectată și într-un fragment de documentar pe care l-am putut vedea. Unul dintre cele mai impresionante crâmpene de realitate a fost cel pe care l-am descoperit prin mărturisirea Elenei Stancu: „Am făcut mai multe interviuri și unul dintre băieții pe care i-am cunoscut acolo, s-a atașat atât de tare de noi, încât a început să ne sune și apoi am realizat că ne sună pentru că doar pe noi ne avea”. Odată cu abordarea acestui subiect au apărut și întrebările noastre legate de măsura în care un deținut, conștient că este intervievat, va prezenta o variantă a poveștii cât de cât apropiată de realitate sau o va deforma în favoarea sa. Am aflat că deținuții tind să modifice povestea în mod conștient pentru a se ascunde de propriile fapte, ajungând într-o etapă a negării actelor comise și de aceea documentarea trebuie să fie extrem de riguroasă: „Am discutat cu psihologul penitenciarului, deținuții au tendința de a modifica realitatea ca să se mintă pe ei”. În viziunea Elenei Stancu, jurnalismul pe care îl fac ei presupune redarea unei experiențe cât mai adevărate și necesită o anumită legătură cu persoana intervievată, empatie și conștiință.

La finalul celei de-a treia întâlniri, nu ne-a rămas decât să mulțumim tuturor invitaților „Întâlnirilor Alecart” la Filit 2016 și să mărturisim că abia așteptăm să putem spune: „Bun venit, Filit 2017!” (<https://alecart.ro/filit-2016>)

Andreea Anton

Serile scriitorilor, un zbor printre cuvinte

La intrarea în Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, o mână de oameni stau așezați în grupulețe mici schimbând informații despre invitați sau împărtășind păreri despre vreo operă anume. Cei mai mulți dintre ei sunt îngrămădiți în holul de la intrare, fie că fug de frig, fie pentru că vor să se asigure că locurile de pe puținele invitații vor fi sigur ale lor. Când voluntarii cu pelerinele de „un verde crud” deschid ușile sălii, scaunele se ocupă imediat.

Este prima seară a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași (FILIT) și toți iubitorii de cuvinte stau cu ochii ațintiți spre scena unde sunt așteptați Jean Rouaud, laureat al premiului Goncourt, și Nicolas Cavallès, deținătorul premiului Goncourt pentru nuvelă. Într-un decor de o somptuozitate deplină, scriitorii sunt prinși între două scaunele sculptate în stil clasic pe care le ocupă moderatorul Pascal Jourdana și traducătoarea Simona Modreanu. Literatura franceză, cu graiul său viu, își începe dansul pe scena teatrului și trece, făcând piruete și pliuri, printre operele lui Nicolas și ale lui Jean, care sunt treptat dezbrăcați de emoții și expuși în sensul cel mai veridic publicului. Astfel, lui Nicolas i se dă grai să spună „De ce sar balenele”, lui Jean să reflecteze asupra operei „Le Champ d’honneur” și tuturor să dea, într-un fel sau altul, culoare serii Goncourt.

Direct de pe scena Teatrului Național, dintre

FILIT 2016. ECOURI...

umbre de personaje și printre ecouri de replici încă agățate de cortină, publicul a fost proiectat în mijlocul unor camere prinse în pagini de carte, la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, tocmai pentru ca invitații, Florin Iaru, Iulian Tănase și Alex Tocilescu să poată să înșire rânduri din filele cărților ce le aparțin pe deplin. Conturat sub forma unui „talk-show între scriitori”, așa cum îl descria în deschidere Cătălin Sava, evenimentul, care a marcat a doua seară FILIT, seara povestitorilor, a fost cel mai însufletit dintre cele prinse în grila festivalului. Astfel, într-o clipă, sub îndemnul presărat cu umor al moderatorilor George Onofrei și Vlad Tăușance, scriitorii s-au în-

trecut în povestiri pline de haz ce au avut ca punct de plecare evidențierea tabieturilor păstrate ascunse până acum, crearea unei fișe de cadre și accentuarea răspunsurilor ce puneau în centru creațiile lor, ca metafore ale existenței cotidiene.

Dacă pisici nu e, nimic nu e

Printre hohotele de râs și aplauzele zgomotoase am aflat exact cui îi place să se trezească la 5, pierderea cărui obiect le-a provocat cea mai mare supărare și că, dacă „pisici nu e, nimic nu e”, așa cum spunea râzând Florin Iaru, învârtind microfonul. În ritmul alert al minutelor ce se scurgeau cu rapiditate din

Public de la Întâlnirea „Logos” cu Alex Tocilescu și Iulian Tănase – Galeriile „Pod-Pogor”

cele două ore ce le erau puse la dispoziție, Florin Iaru, Alex Tocilescu și Iulian Tănase au povestit gesticulând amuzați care este cea mai jenantă întâmplare de care au avut parte, care este cuvântul de care și-ar dori să scape și care a fost cea mai mare întârziere din viața lor. Un moment cheie al serii a fost cel care i-a adus pe scriitori în postura bărbaților simpli care trebuie să justifice femeii de lângă el fiecare personaj feminin care dă esență operei sale. Astfel, s-a conchis, conform părerii lui Florin Iaru, că „deși persoanele dragi sunt întotdeauna acolo, între rânduri, ele nu se vor vedea niciodată cu ochi adevărați”. Singurul moment lipsit de voie bună al serii a fost cel în care a fost anunțată absența lui Radu Paraschivescu, veste care a fost urmată de un oftat la unison al doamnelor din ultimele rânduri.

Când România devine altfel

Cea de-a treia Seară a început sub privirea istoricului Lucian Boia, care, în dialog cu Dorin Dobrinu, a explicat lumii „De ce este România altfel”. Publicul a absorbit în deplină taină cuvintele care veneau drept răspuns fiecărei curiozități a serii, la fel cum geto-dacii acaparau cândva zonele dintre Dunăre și Carpați. Cei prezenți n-au îndrăznit, nici măcar prin aplauze, să întrerupă conversația ce se desfășura în lumina reflectoarelor, ca și cum s-ar fi temut parcă să nu facă să dispară din memoria bătrânului amintirile unor timpuri apuse demult. La sfârșitul celor trei zile, orele s-au materializat în momente, iar acestea au oferit fiecăruia posibilitatea să treacă alergând și să fure câte o bucată din memoriile oamenilor care s-au perindat pe scenele ieșene și care s-au lăsat surprinși

preț de câteva clipe așa cum n-au mai fost. (<http://www.opiniastudenteasca.ro>)

Maria Capelos, jurnalistă

Cea de-a patra ediție a Festivalului Internațional de Literatură și Traduceri (FILIT) din Iași și-a închis porțile pe 30 octombrie. În pofida greutăților întâmpinate de organizatori, evenimentul a existat și în acest an prin încăpățânarea, munca și entuziasmul celor care cred în importanța unei astfel de manifestări culturale. Care au fost și de această dată multe și intense.

Iașul a fost împânzit, săptămâna trecută, de „omulețul” FILIT care anunța evenimentele ce se desfășurau peste tot în oraș. Iar prezența voluntarilor, liceeni sau studenți, în ținuta lor de un verde puternic, era extrem de vizibilă.

După primele două zile, aveai senzația că Festivalul Internațional de Literatură și Traduceri s-a născut firesc la Iași, că numai filonul cultural de aici îi putea da naștere, festivalului revenindu-i meritul de a arăta încă o dată, dacă mai era nevoie, efervescența și profunzimea culturii românești din acest oraș încărcat de istorie.

Întâlnirile scriitorilor cu liceeni ieșeni, o inițiativă FILIT mulată pe un club de lectură existent de ceva ani, Logos, au constituit o surpriză plăcută, cu săli pline și multe întrebări ridicate de tineri. Toate debaterile, fie că au fost în licee, în librării, la Universitate, la Biblioteca Centrală Universitară, la Muzeul Literaturii, au avut săli pline. „Seara povestitorilor”,

„Cui îi pasă de proza scurtă?”, „Istoria ca ficțiune”, dezbaterile „Dacia literară”, masa rotundă „Europa scriitorilor și a jurnaliștilor”, „Întâlnirile Alecart”, întâlnirile cu scriitori și traducători români și străini, cu întrebări puse pe parcursul discuției sau adunate la final din public, au fost vii, amuzante, fără niciun moment de tăcere jenant.

Am plecat de la FILIT, nu înainte de a aduna câteva impresii ale participanților, cu dorința de a reveni la multe alte ediții și cu convingerea că festivalul și capitala Moldovei se potențează reciproc și fac o echipă minunată. (<http://www.romania-libera.ro/cultura/cultura-urbana>)

Doina Jela, scriitoare, traducătoare

După ce află câte ceva despre efervescența culturală a Iașului, care nu datează de azi-de ieri, FILIT-ul de anul acesta, la care a fost un privilegiu să particip, nu ți se mai pare inexplicabil. Dar de uimit tot te uimește. Sigur că este un merit al organizatorilor, dar humusul tradiției din care crește el și care-i obligă să fie la înălțime și dacă se poate de fiecare dată cu un pic mai sus, coagularea asta a forțelor, spre deosebire de fărâmițarea din alte locuri, te fac invidios și melancolic și până la urmă foarte recunoscător. Sălile pline de elevi care citesc, revistele lor, profesorii lor în emulație, convingerea cu care fac ceea ce fac de parcă s-ar prezenta la un examen din a cărui comisie fac parte Maiorescu, Dosoftei, Kogălniceanu, Ibrăileanu și celelalte statui ale locului, iar comisia ar fi prezidată de însuși Eminescu, m-au umplut de admirație, ce să

mai spun? În rest, despre program și evenimente, expoziții și sala plină a Teatrului Național, sper să se umple presa, atâta câtă mai e...

Alex Tocilescu, scriitor

M-am întors de la FILIT Iași nu doar impresionat, ci de-a dreptul smerit; știam că Iașul are scriitori cel puțin la fel de buni ca Bucureștiul, dar am văzut acum că are și un public de literatură cel puțin la fel de mișto. Mi se pare incredibil că o mână de oameni poate pune pe picioare un festival atât de mare (în ciuda obstacolelor birocratice pe care România i le azvârle în cale cu nepăsare) – și la fel de incredibil mi se pare că există atât de mulți voluntari tineri și faini și prietenoși și curioși și entuziaști, care mi-au arătat că snobismul cultural al Bucureștiului (pe care și eu îl afixez probabil uneori) nu se bazează pe absolut nimic. Iașul chiar e cool și ieșenii la fel. Mai merg, neapărat!

Veronica D. Niculescu, scriitoare

Am ajuns pentru prima oară acum la FILIT și în Iași. Ce mi-a plăcut: entuziasmul publicului, și aici o să amintesc în primul rând de întâlnirea clubului Alecart, de la Colegiul Național Iași, unde tinerii profesori Nicoleta și Emil Munteanu fac pur și simplu minuni. A fost una dintre cele mai frumoase întâlniri pe care le-am trăit, cu un public tânăr, vreo două sute de liceeni care ne-au întâmpinat cu o bucurie explozivă,

FILIT 2016. ECOURI...

câte o elevă prezentând convingător cărțile invitaților și alți elevi punând întrebări și venind apoi la autografe cu zecile, mulți cu cărțile deja citite, înșesate de bilețele colorate și subliniate. Acestor elevi, care mi-au citit cartea în timpul verii și au chemat la ei autoarea, le datorez prezența la Iași. Apoi, mi-au plăcut serile FILIT, seara Goncourt mai ales, mi-au plăcut și întâlnirile de dincolo de evenimente, orașul, cu bisericile și câinii cei leneși, și cafeaua din librăria Humanitas, de la o măsuță mică și rotundă, alături de un drag prieten, plimbarea prin parcul Copou, mi-au plăcut diminețile când tramvaiele ne le-

găneau ușor prin hotel... Mi-a părut rău că nu toți scriitorii au avut lecturi seara, ca să ne vedem și ascultăm toți pe toți. Multe dintre evenimentele de peste zi, din licee, se suprapuneau, ceea ce e firesc, iar întâlnirile de seară ar fi putut să ajute din punctul ăsta de vedere – pe modelul festivalurilor de la Timișoara, Bistrița, Arad, unde orice invitat îi poate asculta pe toți ceilalți, la fel publicul – îi poate vedea seara pe absolut toți scriitorii. Una peste alta, mi-a plăcut enorm și mai vreau monstruos.

„Motomorfoza” lui Teodor Răileanu – Teatrul Fix

Lucian Dîrdală, jurnalist, politolog

Pentru mine, zilele FILIT reprezintă în primul rând o perioadă de reflecție sinceră și – cum se spune pe vremuri – autocritică. Să fie, oare, adevărat că, din cauza preocupărilor profesionale, am ajuns să citesc mai puțină literatură decât mi-aș dori și ar trebui? Apoi, în aceeași notă, îmi spun că nimic nu se compară cu pagina de hârtie și că niciodată nu voi folosi vreă aplicație electronică ce simulează răsfoirea unei cărți, pe telefon sau tabletă.

E bine că Festivalul intră în școli (și reciproc), pentru că nu accept nici pentru o fracțiune de secundă ideea că bătaia – se știe la ce mă refer – e pierdută. Și chiar dacă ar fi, tot trebuie purtată, pentru că altfel întreg discursul nostru despre responsabilitatea față de generațiile viitoare se golește de conținut. Mă bucur să văd cum, în jurul meu, se discută mai mult ca de obicei despre literatură și creatorii ei; de altfel, am senzația că un eveniment precum FILIT face servicii importante și altor zone ale creației culturale. În fine, îmi place să văd, în săli și în librării, oameni despre care poți spune imediat că au în spate multe decenii de prietenie cu cartea. Iașul a rămas frumos și demn grație lor.

Dar nu pot să uit de conexiunile cu domeniul meu. Printre cele mai puternice imagini pe care le asociez „societății civile” se numără și aceea a unor oameni ce vorbesc în public despre cărți pe care le-au citit, le-au tradus, le-au scris, le vor scrie. Sunt întrebați și răspund, argumentează și critică, încearcă să capteze

atenția și să convingă. Acest tip de interacțiune ne însănătoșește și ne îmbogățește pe toți.

Ciprian Măceșaru, scriitor

Auzisem multe cuvinte frumoase despre Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași și mă încercau atât sentimente de admirație pentru organizatori, cât și benigne sentimente de invidie față de invitați. Nu credeam că voi afla pe pielea mea ce înseamnă FILIT. Mi se părea că nu sunt în filmul potrivit – iată cum se naște paranoia! – și că nu voi fi niciodată invitat. Am fost, așadar, la FILIT și am înțeles în sfârșit care-i misterul, ce îi mână-n luptă cu atâta frenezie pe organizatori, pe voluntari, pe invitați. Am întâlnit oameni plini de entuziasm, oameni care trăiesc cu enormă voluptate zilele festivalului. Publicul e dornic să-i cunoască pe scriitori și pe traducători, caută să smulgă cât mai multe informații și amintiri de la ei. Se însămânțează serios la Iași, sunt crescute acolo generații promițătoare (întâlnirile cu liceenii au fost, pentru mine, cele mai spectaculoase), sunt inaugurate muzee dedicate unor scriitori importanți (aceste muzee au apărut ca urmare a parteneriatului dintre Muzeul Național al Literaturii Române și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate”, ambele din Iași; în doar doi ani – 2015 și 2016 – au fost inaugurate patru puncte muzeale în județul Iași: „Cezar Petrescu”, „Dimitrie Anghel”, „Ionel Teodoreanu” și, chiar în timpul desfășurării FILIT de anul acesta, „G. Ibrăileanu”; impresionant, nu?). Harta culturală a județului Iași arată o remarcabilă coerență, rezultat

al colaborării dintre mai multe instituții (evident, secretul ține de calitatea oamenilor care conduc aceste instituții). La Iași se ctorește, lucrurile sunt construite temeinic, acțiunile culturale de acolo sunt și pentru cei de mâine, nu doar pentru cei de azi. FILIT 2016 a mers ceas (așa cum sunt convins că au mers și celelalte ediții). Îi felicit pe Dan Lungu, Florin Lăzărescu, Amelia Gheorghită, Iulian Pruteanu, Monica Salvan, Adriana Bondor, Anca Bordeanu, Teodora Rogoz! Îi felicit și pe minunații voluntari și pe toți ceilalți oameni implicați în desfășurarea acestui excepțional festival! Mi-am făcut acolo prieteni pe care abia aștept să-i revăd. Plănuiesc să merg împreună cu soția și fiul meu la Iași, cât mai curând, într-o scurtă vacanță. Ce dovadă mai bună că m-am îndrăgostit definitiv de Iași, de oamenii și frumusețile lui?

Luminița Corneanu, critic literar, funcționar în Ministerul Culturii

Victoria principală a FILIT 2016 este însuși faptul că a existat. Că au venit la Iași scriitori care nu se mai întâlniseră cu publicul de acolo, jurnaliști francezi care au descoperit cu încântare capitala Moldovei și efervescența intelectuală a Iașului, că au avut loc alte întâlniri între liceeni și scriitori chiar în liceele unde primii învață și, nu în ultimul rând, faptul că ne-am întâlnit din nou noi, scriitori, critici literari, jurnaliști din toate colțurile țării pentru a ne bucura împreună de literatură. Mi-e destul de greu să fac o evaluare „la

rece” a acestei ediții a FILIT, din două motive. Primul, pentru că știu cum au arătat primele două ediții. Al doilea, pentru că știu ce dificultăți au întâmpinat organizatorii pentru ca această ediție să aibă, totuși, loc. Cu alte cuvinte, știu ce pot Dan Lungu și echipa lui. Mai mult decât atât, atunci când au parte de susținere. De aceea nu pot decât să sper că FILIT-ul din 2017 va fi din nou la nivelul primelor ediții. Iașul o merită.

Raymond Clarinard, scriitor, redactor-șef adjunct „Courrier International”, Franța

M-au impresionat mai multe lucruri, la prima mea participare la FILIT 2016. Aș menționa mai întâi modul în care am fost primiți, căldura gazdelor, eficacitatea organizării. Apoi, calitatea evenimentelor a fost remarcabilă. Din punctul meu de vedere FILIT ocupă un loc aparte, între atâtea alte festivaluri, pentru că are o veritabilă dimensiune europeană. Dați-mi voie să mai răspund o dată la ultima întrebare, pusă în timpul ultimei dezbateri pasionante care a încheiat FILIT: când mă aflu în România, mă simt român de adopție; în urma acestor zile și datorită FILIT, mă simt un pic mai mult european.

FILIT 2016 a existat prin ambiția și profesionalismul organizatorilor de la Muzeul literaturii române din Iași, pe numele lor: Dan Lungu (manager), Florin Lăzărescu (coordonator de programe), Amelia Gheorghită (responsabil PR), Monica Salvan (relații internaționale), Iulian Pruteanu (coordonatori vo-

luntari), graficiana Teodora Rogoz, Georgiana Leșu și Adriana Bondor (logistică). N-am fost la edițiile anterioare ale FILIT, cele deja „mitice” prin anvergura lor. Voi spune însă că festivalul are nevoie de continuitate (deci de resurse, de susținere, de promisiunea fundației culturale care i-ar asigura un soclu stabil). Legitimitatea continuității nu vine din numărul sau din calitatea potențială a invitațiilor aduși să însuflească bucuria comunicării inteligente, a întâlnirilor literare și umane în viața cetății pentru câteva zile. Sigur, ei sunt toți scriitorii și specialiștii deja câștigați cauzei literaturii în lume, în viață, indiferent la ce festival ar fi invitați. Ce face FILIT la Iași, aducându-i în comunitate pe scriitorii și pe traducătorii an de an, cu profesionalism și perspectivă de durată, e un fel de revoluție societală. Odată cu FILIT, la Iași crește o generație de tineri pentru care a fi scriitor înseamnă foarte mult în scara valorilor. În peisajul societății de azi, una a modelelor găuinoase, e o schimbare de paradigmă, una excepțională.

Iulian Tănase, scriitor

Am fost la FILIT. I still can FIL IT

E o poveste frumoasă pe care tocmai am trăit-o. Nu știu de unde să o încep, nu știu cum să o scriu, ceea ce știu e că nu există povești în absența oamenilor. Oamenii fac poveștile. FILIT este o poveste frumoasă făcută de niște oameni extraordinari.

Am mai fost la festivaluri de literatură, și în România, și în străinătate, dar nicăieri nu m-am simțit atât de bine ca la festivalul de la Iași. Singura explicație pentru asta sunt oamenii. Uneori, oamenii reprezintă o foarte bună explicație pentru ceea ce ți se întâmplă.

Am răs mult în cele patru zile petrecute la Iași. Am răs și ca scriitor, și ca om. Am răs și i-am făcut și pe alții să râdă. La cele două evenimente la care am participat – joi, împreună cu Alex Tocilescu, la Clubul de lectură Logos, întâlnire moderată de Serinella Zara, iar vineri împreună cu Florin Iaru și cu același Alex Tocilescu, la Biblioteca Centrală „Mihai Eminescu”, la o șuetă moderată de George Onofrei și Vlad Tăușance, și prezentată de Cătălin Sava – s-a răs în hohote. A fost foarte bine. Îmi place să fac oamenii să râdă. Îmi plac oamenii cărora le place să îi fac să râdă. De fapt, asta e secretul FILIT: oamenii care îl fac.

Oameni pasionați, atenți, profesioniști.

Organizarea a fost impecabilă, din punctul meu de vedere.

Voluntarii și voluntarele au fost niște îngeri păzitori. Uneori, acești îngeri se transformau, pentru câteva clipe, în fani păzitori.

Am plecat azi-dimineață de la Iași cu bucuria acestor zile. Bucuria este un bun companion, un bun tovarăș de călătorie prin viață. În timp ce conduceam mașina de la Iași spre Moinești, unde mă și aflu momentan, Bucuria mea stătea cuminte pe scaunul din dreapta, era tăcută și liniștită. La fel e și acum.

Bogdan Munteanu, scriitor

Trei zile la FILIT Iași. Am simțit și eu vibe-ul ăla atât de mișto despre care vorbeau invitații de la edițiile anterioare. Vibe de care nu poți, n-ai cum să scapi cu una, cu două. Oricât de cârcotel sau bosumflaș ai fi, te-nghite entuziasmul oamenilor din jurul festivalului. Spontaneitatea, cheful de a spune povești (pe) neașteptate, în baruri, la terase sau la țigară, între două evenimente. În loc să halesc eu povești, m-au halit ele pe mine și asta e o chestie foaaarte mișto, care nu se-ntâmplă des.

Încă o dată, felicitări organizatorilor, voluntarilor, publicului. Și hugs, că nu se supără nimeni. O să mai vin la Iași, cu sau fără motiv.

Paul Cernat, critic literar

La FILIT Iași, cel mai fain festival literar din România, n-am avut când să ne plictisim, n-am nimerit, de fapt, nici un eveniment plictisitor. Organizatorii (cu Dan Lungu & Florin Lăzărescu, dar nu numai ei, la butoane), voluntarii (ca niște furnici pe tot terenul) și elevii din licee (smart, as usual) au fost la înălțime, iar tinerețea a dat tonul în toate. Cu FILIT „în revenire”, Iașul literar revine, cu toate dificultățile, in pole position. E obligatoriu ca FILIT să continue așa cum a fost gândit. A bon entendeur, salut!

Lăcrămioara AGRIGOROAIE

Panait Istrati și prietenii ieșeni

Expoziția „Panait Istrati și prietenii ieșeni”, realizată la Muzeul „Mihail Sadoveanu”, în parteneriat cu Muzeul „Carol I” Brăila, a fost atractivă pentru publicul ieșean prin faptul că a adus la Iași un scriitor fascinant, mult mai apreciat în literatura franceză decât în cea română. Paginile de corespondență cu Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu sau Cezar Petrescu dezvăluie o prietenie frățească între scriitorii ieșeni și pribeagul Istrati. Manuscrisele lui Mihail Sadoveanu, referitoare la „fratele Panait”, reprezintă o dovadă de sensibilitate prietenească. Dedicățiile scrise de Otilia Cazimir sau de Mihai Codreanu pentru Panait Istrati sunt alte mărturii ale înrudirii spirituale care a dăinuit peste timp. Fotografii în care rătăcitorul prieten al lui Romain Rolland apare alături de Iacob

Rosenthal, I.I. Mironescu, D.D. Pătrășcanu, Demostene Botez, pe lângă cei menționați deja, conturează ideea de prietenie adevărată cu care a fost primit scriitorul Panait Istrati de către confracții moldoveni. Ediții originale ale cărților lui Panait Istrati, în limba franceză sau în limba română, întregesc imaginea unui scriitor care a meritat să fie evocat printr-o expoziție. În discursul de la vernisajul expoziției, din data de 28 octombrie 2016, cercetătorul brăilean Zamfir Bălan a amintit că, la 28 octombrie 1926, Panait Istrati fusese invitat la Iași de prietenii scriitori, pentru a fi sărbătorit, însă evenimentul nu a mai avut loc. Destinul avrut ca această sărbătorire să se întâmple după 90 de ani, în timpul Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași, 2016 (FILIT).

Andreea TACU

Scriitori la FILIT

Cu ocazia celei de-a IV-a ediții a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere (FILIT), Muzeul Național al Literaturii Române Iași a organizat o expoziție retrospectivă cu scriitorii participanți la diferite evenimente organizate pe parcursul edițiilor anterioare ale Festivalului (2013-2015).

Expoziția intitulată *Scriitori la FILIT* a fost găzduită de Biblioteca Națională a României, instituție cu care Muzeul Național al Literaturii Române Iași a mai colaborat și la organizarea altor expoziții, printre care amintim: *Viața Românească – 150 de ani de la apariție*, *Fetele necunoscute ale lui Cezar Petrescu* și *Ulița Teodorenilor*.

Cele peste 40 de fotografii incluse în expoziție au

fost realizate de artiștii fotografi Adrian Purice, Andi Spot, Cristian Gafițescu și Claudiu Bîrliba, toți membri ai Clubului Fotografilor din Iași, și prezintă o parte dintre scriitorii invitați la festival. Printre cei prezenți îi amintim pe David Lodge, Guillermo Arriaga, Sahar Delijani, Herta Müller, François Weyergans, Norman Manea, Liviu Antonesei, Mircea Cărtărescu, Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu, Magda Cârneci, Adriana Bittel, Lucian Dan Teodorovici ș.a.

Expoziția a fost vernisată în prezența managerului FILIT – Dan Lungu și a artistului fotograf Adrian Purice. A putut fi vizitată în perioada 30 septembrie – 30 octombrie 2016 în spațiul expozițional Podu' Vechi din cadrul Bibliotecii Naționale a României.

Mihai IONESCU

Expoziția „Copilăria părinților noștri” prezentată la Suceava

Miercuri, 7 decembrie 2016, la sediul Muzeului de Istorie din Suceava a avut loc prezentarea expoziției „Copilăria părinților noștri”, eveniment organizat în parteneriat cu Muzeul Bucovinei din Suceava. La vernisaj a fost invitat să participe și Corul de tineret „Axios”, care a interpretat două melodii patriotice: „Voința Neamului” – Ioan Nenițescu și „Trei culori” – Ciprian Porumbescu (variante originală). Proiectul lansat de Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” Iași în luna aprilie a anului 2014, s-a bucurat de un mare succes, expoziția fiind concepută de către liceeni – de la alegerea temei și strângerea obiectelor până la promovarea evenimentului și realizarea ghidajului. Scopul expoziției a fost acela de a reda viața cotidiană în comunism și, totodată, de a demonstra faptul că muzeele sunt spații vii, iar publicul tânăr poate contribui la reconstrucția memoriei și scrierea istoriei.

Expoziția „Copilăria părinților noștri” prezentată la Suceava a fost împărțită în trei secțiuni – școală, familie și societate – și a cuprins obiecte tipice perioadei: cravata și insigne de pionier, carnetul de evidențiere a activității pionerului, sticla de Pepsi-Cola, cutia de bomboane extrafine de ciocolată, lanterna „Panda”, muzicuța, penarul școlar, diapozitivele istorice sau diferite alte materiale didactice etc.

„Ne bucurăm mult să aducem expoziția *Copilăria*

părinților noștri la Suceava, după ce a putut fi admirată la Botoșani și la Istanbul. Este unul dintre proiectele Asociației noastre, realizat în parteneriat cu Muzeul Național al Literaturii Române Iași, care contribuie în mare măsură la recompunerea memoriei colective prin interacțiunea dintre părinți, ce au copilărit în comunism, și copiii lor. Pe viitor, intenționăm să itinerăm această expoziție și în alte orașe ale țării, dar și în afara granițelor țării”, a declarat Iulian Pruteanu, președinte al Asociației „Patrimoniu pentru comunitate” Iași.

Expoziția „Copilăria părinților noștri” este coordonată de Iulian Pruteanu, Corina Irimiță și Oana Melinte și a putut fi vizitată la Muzeul de Istorie din Suceava în perioada 7 decembrie 2016 – 7 ianuarie 2017.

Lăcrămioara AGRIGOROAIE

Constantin Ciopraga – 100

O expoziție aniversară, realizată în cadrul Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași, 2016 (FILIT), cu ecou în rândul ieșenilor, a fost „Constantin Ciopraga – 100”. Profesor universitar, academician, scriitor, Constantin Ciopraga a fost evocat la împlinirea a 100 de ani de la naștere, în prezența fiicei sale, prof. Magda Ciopraga. La Muzeul „Vasile Pogor” au fost etalate bunuri personale (emoționantă fiind *Lupa capitolina*, o mică sculptură în marmură realizată de profesor în detenția rusească din al doilea război mondial), corespondență cu personalități ale culturii (Otilia Cazimir, Demostene Botez, Constantin Pelmuș,

Teodor Vârgolici ș.a. – din colecția profesorului bucureștean Nicolae Scurtu), cărți cu dedicație de la și pentru Constantin Ciopraga, fotografii, recunoașteri ale meritelor (medalii, diplome, carnete de membru), obiecte care au conturat, într-o mică măsură, complexa personalitate a omului de cultură ieșean. Constantin Ciopraga face parte dintr-o triadă a marilor istorici ai literaturii române, alături de G. Ibrăileanu și Gh. Ivănescu, după cum spunea istoricul literar Nicolae Scurtu, prezent sâmbătă, 29 octombrie 2016, la vernisajul expoziției de la Muzeul „Vasile Pogor”.

L.A.

Un om, o viziune asupra lumii

Un eveniment inedit a avut loc în data de 15 noiembrie 2016, la Muzeul „Vasile Pogor”. Conferința *Un om, o viziune asupra lumii: dr. Constantin Thiron (1853-1924)*, susținută de profesorul Marius Rotar de la Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, expoziția cu același titlu și prezentarea cărții Constantin Thiron, *Conflictul dintre Știință și Religie. Asupra liberei cugetări*, apărută la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași s-au conturat în jurul unei personalități a medicinei ieșene, foarte

controversată în epoca în care a trăit: dr. Constantin Thiron. Deși controversat, medicul, cu doctorat la Paris, a fost de nenumărate ori distins cu cele mai înalte ordine și medalii ale statului român. Evenimentul a fost onorat de prezența urmașilor familiei, prof. Constanța Moise și ing. Alexandru Moise din Bacău, care au pus la dispoziție, cu generozitate, bunurile personale ce au fost prezentate publicului. Alte obiecte etalate au fost puse la dispoziție, cu aceeași generozitate, de istoricul Marius Rotar.

Foto: Corneliu Grigoriu

DESPRE AUTORI

Lăcrămioara Agrigoroaie, muzeograf al Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Constantin Parascan, muzeograf, publicist, scriitor

Daniel Bănulescu, romancier, poet, dramaturg

Adriana Radu, profesor dr. la Colegiul Național Iași

Lavinia Braniște, scriitoare, traducătoare

Emina Căpălnășan, doctor în Filologie, Universitatea de Vest Timișoara

Maria-Lucreția Sturtzu, doctorand al Facultății de Științe și Litere, Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș

Simona Constantinovici, conf. univ. dr., Facultatea de Litere a Universității de Vest Timișoara

Andreea Tacu, muzeograf al Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Corneliu Grigoriu, fotograf al Muzeului Literaturii Române Iași

Mircea Țuglea, poet, publicist, critic literar, traducător

Cristina Hermeziu, jurnalistă, traducătoare

Mircea Radu Iacoban, publicist, scriitor

Magda Ursache, publicistă, scriitoare

Corina M. Irimiță, muzeograf al Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Dionisie Vitcu, prof. univ. dr. al Facultății de Teatru, Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, actor al Teatrului Național „Vasile Alecsandri” Iași

Oana Melinte, conservator al Muzeului Național al Literaturii Române Iași

SUMAR

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL (IV)

- 3 Cartea migrațiilor. Obiecte în exil (Cristina Hermeziu, Monica Salvan)
- 5 Gabriel BADEA-PĂUN (Franța) – Portrete de regi, Parisul mamei și o tristețe *slavă*
- 8 Olimpia BOGDAN-VERGER (Franța) – Cuvântul *exil* nu mi se potrivește
- 11 Cătălin Dorian FLORESCU (Elveția) – În buricul pământului
- 16 Cristina HERMEZIU (Franța) – Cârpe de praf
- 19 Andrei MIHĂILESCU (Elveția) – Nu am păstrat obiecte care să mă lege de țară
- 22 Irina TEODORESCU (Franța) – O poveste-i un obiect?
-
- 26 **Iviu versus antonesei** (Corneliu Grigoriu)

S.O.S. PATRIMONIU

- 28 Adriana RADU – Mănăstirea Golia – fortăreața din Downtown
Despre trecut și prezent

ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78

- 31 Călin CIOBOTARI – Iași '78. Cum a fost posibil așa ceva?
- 32 Constantin PARASCAN – Un fel de prefață. Era pe când n-ai fi crezut...
- 35 *Colocviul Național de Poezie Iași, octombrie 1978* (fragmente)
- 102 Mircea Radu IACOBAN – Un fel de postfață. Explicații ale inexplicabilului

RECONSTITUIRI CULTURALE

- 105 Maria-Lucreția STURTZU – Reviste literare postbelice ieșene (I)
- 109 Simona CONSTANTINOVICI – Kusturica și portalul Marin Sorescu
- 113 Iulian PRUTEANU – Punctul muzeal „G. Ibrăileanu”

REALISMUL SOCIALIST ÎN LITERATURĂ

- 116 Georgiana LEȘU – *Bijuterii de familie*, o ecranizare

SUMAR

REZIDENȚE FILIT PENTRU SCRITORII ROMÂNI

- 121 Daniel BĂNULESCU – Povestea celor 10.000 de semne despre Iași
125 Lavinia BRANIȘTE – Un început de toamnă la Iași
129 Mircea ȚUGLEA – Ipoteza Ipotești

LUMEA LUI VITCU

- 138 Dionisie VITCU – Prima întâlnire cu Teatrul Național Iași

PRETEXTE DE DIALOG

- 141 Magda URSACHE – (S)electiv și afectiv despre modele (o întrebare și un răspuns)

PROIECTUL ANOTIMPULUI

- 146 Amelia GHEORGHITĂ – HUBRICA: regenerare urbană prin comunități creative

147 FOTOGRAFIA REGĂSITĂ

DOCUMENTUL REGĂSIT

- 148 Hariclea Darcleé către Cezar Petrescu (Corina M. Irimiță, Oana Melinte)

INVESTIGAȚII LINGVISTICE

- 150 Emina CĂPĂLNĂȘAN – Ce mai e în *trend*?

FILIT 2016. ECOURI...

- 153 Anca GOJA – FILIT 4 s-a deschis cu o impresionantă expoziție de grafică
destinată mișcării Dada
154 – Seară Goncourt la FILIT 4
156 – Expoziția „75 de ani de la apariția *Istoriei literaturii române...*
a lui George Călinescu”
158 – Relaxare și umor la Seara povestitorilor
160 – Cui îi pasă de proza scurtă

SUMAR

- 163 – Florin Iaru și Cristian Teodorescu, față în față cu liceenii ieșeni
- 166 – Veronica D. Niculescu și Radu Paraschivescu s-au întâlnit
cu liceenii ieșeni
- 169 Angelo MITCHIEVICI – Literatura joacă un rol mult diminuat
față de cel performat înainte de 1989
- 171 Cristina HERMEZIU – „Revoluția” FILIT 2016. Decupaj subiectiv
- 173 Andra PETRARIU – Întâlnirile „Alecart” din cadrul FILIT 2016
- 175 Eli BĂDICĂ – Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași
- 178 Elena GHILAN, Ștefania MATEI – Întâlnirile Alecart: Angelo Mitchievici & „teleleu”
- 180 Andreea ANTON – Serile scriitorilor, un zbor printre cuvinte
- 182 Maria CAPELOS
- 183 Doina JELA
- 183 Alex TOCILESCU
- 183 Veronica D. NICULESCU
- 185 Lucian DÎRDALĂ
- 185 Ciprian MĂCEȘARU
- 186 Luminița CORNEANU
- 186 Raymond CLARINARD
- 187 Iulian TĂNASE – Am fost la FILIT. I still can FIL IT
- 188 Bogdan MUNTEANU
- 188 Paul CERNAT

RAFTUL CU ECOURI

- 189 Lăcrămioara AGRIGOROAIE – Panait Istrati și prietenii ieșeni
- 190 Andreea TACU – Scriitori la FILIT
- 191 Mihai IONESCU – Expoziția „Copilăria părinților noștri” prezentată la Suceava
- 192 Lăcrămioara AGRIGOROAIE – Constantin Ciopraga – 100
- 193 L.A. – Un om, o viziune asupra lumii

194 DESPRE AUTORI

LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale • Anul XXVII (serie nouă din 1990)

Nr. 4(143) / iarnă 2016-2017

Date de apariție:

primăvară – 15 martie

vară – 15 iunie

toamnă – 15 septembrie

iarnă – 15 decembrie

- CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL
- LIVIU versus ANTONESCI
- ENIGME ALE CULTURII ROMÂNE. IAȘI '78
- RECONSTITUIRI CULTURALE
- REALISMUL SOCIALIST ÎN ROMÂNIA
- REZIDENȚII FILIT
- LUMEA LUI VITCU
- PRETEXTE DE DIALOG
- PROIECTUL ANOTIMPULUI
- FOTOGRAFIA REGĂSITĂ
- DOCUMENTUL REGĂSIT
- INVESTIGAȚII LINGVISTICE
- FILIT 2016. ECOURI...
- RAFTUL CU ECOURI
- DESPRE AUTORI

EDITURA MUZEELOR LITERARE

ISSN (Tipărit) 1220-7322
ISSN (Electronic) 1584-2657

www.muzeuliteraturiiiasi.ro
www.emliasi.ro